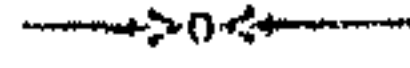

KÂVYAMÂLÂ, 64.

THE
PRÂCHÎNA-LEKHA-MÂLÂ

A COLLECTION OF

Ancient Historical Records
Vol. II.

EDITED BY

MAHÂMAHOPÂDHYÂYA PÂNDIT SIVADATTA

AND

KÂSÂNÂTHI PÂNDURANG PARAB.

PRINTED AND PUBLISHED

BY

TUKÂRÂM JÂVAJÎ,

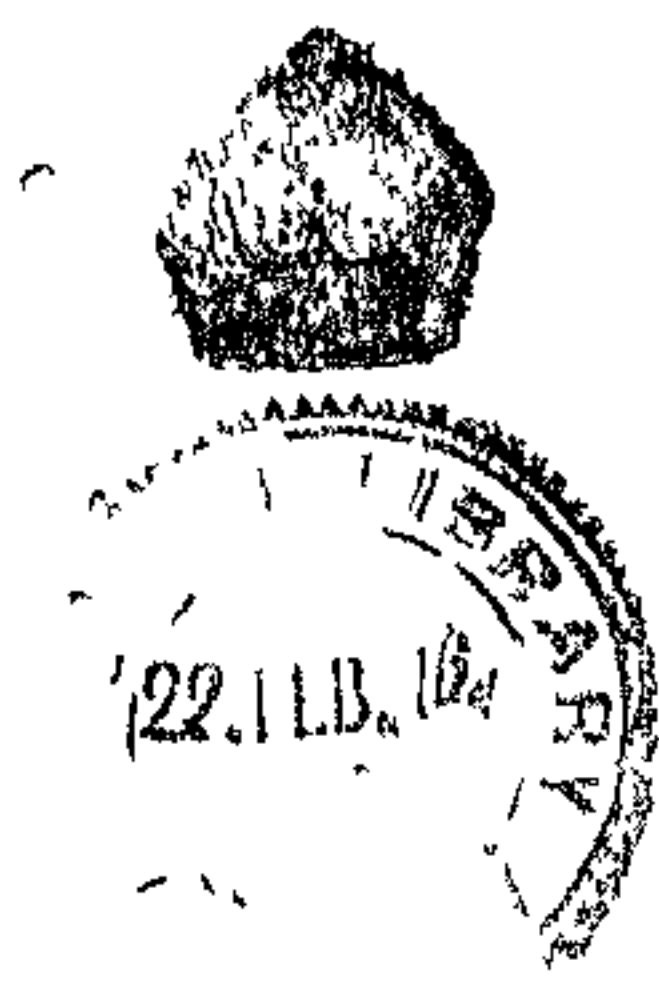
PROPRIETOR OF JÂVARI DÂDÂTHI'S "NIRNAYA-SÂGHARA" PRESS

BOMBAY.

1897.

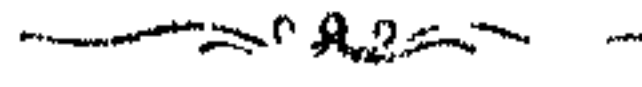
Price 1 Rupee

(Registered according to Act XXV. of 1867.)

(All rights reserved by the publisher)

प्राचीनलेखमालाया अनुक्रमणी

लेखाङ्काः	पृष्ठम् ।
६३. विजयनगरमहाराजवंशीयस्य कर्नाटकद्वितीयरत्नस्य दानपत्रम् १	१
६४. कोटप्रान्तोपलब्धमहाराजशिवगणकारितशिवमन्दिरप्र- शस्तिः ७	७
६५. शिवमन्दिरप्रशस्तिः ११	११
६६. यादवसेउपानन्दनृपतेर्दानपत्रम् १२	१२
६७. यादवसेउणदेवनृपतेर्द्वितीयं दानपत्रम् १६	१६
६८. श्रीविजयादित्यमहाराजानां दानपत्रम् १७	१७
६९. बलभीवल्लभशासनपत्रम् २०	२०
७०. श्रीजाइकदेवानां दानपत्रम् २२	२२
७१. मङ्गलपुर(मङ्गरोल)समुपलब्धा बापीप्रशस्तिः २२	२२
७२. उदयपुरवायव्यकोणे सारणेश्वरमहादेवमन्दिरपलब्धलेखः २४	२४
७३. भावनगरे महुवाबन्दरग्रामे लक्ष्मीनारायणमन्दिरप- लब्धलेखः २६	२६
७४. मरु(मारवाड)देशीयसादङ्गीग्रामपार्श्वे राणकपुरजैनग- न्दिरप्रशस्तिः २८	२८
७५. बाणासुरवंशीयविक्रमादित्यानां शासनपत्रम् २९	२९
७६. श्रीमहाराजनन्दप्रभञ्जनवर्मणां दानपत्रम् ३२	३२
७७. श्रीचालुक्यकुलालंकारश्रीविजयादित्यमहाराजानां शासनपत्रम् ३२	३२
७८. राष्ट्रकूटकुलालंकारश्रीमदकालवर्षश्रीकृष्णराजस्य शासनपत्रम् ३४	३४
७९. श्रीजयभट्टमहाराजानां दानपत्रम् ३९	३९
८०. प्रशान्तरागापरनामधेयश्रीदहमहाराजानां दानपत्रम् ४१	४१

८१. प्रशान्तरागापराभिधेयश्रीददमहाराजानां द्वितीयं दानपत्रम्	४४
८२. कर्णाटकश्रीवेङ्कटपतिरायस्य दानपत्रम्....	४८
८३. कण्वाश्रमस्थमहादेवमन्दिरप्रशस्तिः	५५
८४. उदयपुराधीशजयसिंहवल्लभानां शासनपत्रम्	५९
८५. वाकाटकदेशमहाराजश्रीप्रवरसेनस्य शासनपत्रम्	६०
८६. कान्यकुब्जेश्वरश्रीगोविन्दचन्द्रमहाराजानां शासनपत्रम्	६३
८७. श्रीसिद्धणदेवमहाराजानां ताम्रपत्रम्	६५
८८. कुरुकुलवंशावतंसश्रीजनमेजयभूपालानां शासनपत्रम्	६८
८९. माढपुरशिवमन्दिरस्थः शिलालेखः	६९
९०. महासामन्तप्रचण्डनायकश्रीचन्द्रगुप्तस्य दानपत्रम्	७१
९१. बाणादिमहाकविवर्णितश्रीहर्षवर्धनमहाराजानां दानपत्रम्	७५
९२. छिन्दवंशप्रभूतलल्लमहाराजानां प्रशस्तिपत्रम्	७७
९३. वलभीप्रभोस्तृतीयध्रुवसेनमहाराजस्य दानपत्रम्	८२
९४. दिल्लीप्रान्तस्थसारवलग्रामस्थकूपप्रशस्तिः	८५
९५. श्रीवैद्यनाथप्रशस्तिद्वयम्	८७
९६. श्रीयशोवर्मराजतत्सुतश्रीधङ्गदेवयो. प्रशस्तिः	९४
९७. श्रीधङ्गमहाराजप्रतिष्ठापितमरकतेश्वरमहादेवप्रशस्तिः	१०२
९८. श्रीकोकलमहाराजनिर्मापितनगरप्रशस्तिः	११०
९९. गोपगिरि(ग्वालियरदुर्ग)मार्गस्थितविष्णुमन्दिरप्रशस्तिः	११३
१००. कुदार्कोट(गवीधुमती)ग्रामस्थितमन्दिरप्रशस्तिः	११६
१०१. कांगराज्वालामुखीस्तोत्रसंसारचन्द्रप्रशस्ती	११९
१०२. परमर्दिदेवमहामात्यसल्लक्षणकारितमन्दिरप्रशस्तिः	१२१
१०३. कान्यकुब्जाधीशमहेन्द्रपालराज्यसमकालिकमन्दिरत्रय- प्रशस्ति.	१२५
१०४. बिल्हारीखेडीशिलालेखः	१२९
१०५. विजयसेनमहाराजकारितश्रीप्रद्युम्नेश्वरमन्दिरप्रशस्तिः	१४०
१०६. श्रीवीरवर्ममहिषीश्रीकल्याणदेवीनिर्मापितनिर्जरकूपप्रशस्तिः	१४६

१०७. भोजवर्मकोशाध्यक्षसुभटस्य पूर्वजानां देवालयस्य च प्रशस्तिः						१४८
१०८. सिद्धान्तशिरोमण्याद्यनेकग्रन्थनिर्मातृश्रीमद्भास्कराचार्यवंश- प्रशस्तिः						१५३
१०९. नारोदग्रामीयवापीप्रशस्तिः						१५६
११०. विजयनगराधीशमहाराजश्रीकृष्णरायवितीर्णग्रामप्रशस्तिः						१६४
१११. महाराजयशःकर्णदेवानां प्रशस्तिः						१६९
११२. श्रीमद्यशःकर्णमहाराजसुतगयकर्णमहाराजधर्मपत्न्या श्रीमदलक्ष्म्यदेव्या दानपत्रम्						१७२
११३. शत्रुंजयाचलबिम्बसप्तमोद्धारप्रशस्तिः						१७७
११४. सौवर्णिकसाहश्रीतेजःपालोद्धृतविमलाचलपट्टनश्रीआदीश- मूलप्रासादप्रशस्तिः						१८१
११५. साहश्रीपद्मासिंहकारितशत्रुंजयतीर्थप्रासादप्रशस्तिः						१९०
११६. पारीक्षश्रीसोमचन्द्रजननीश्रीहीरवाईकारितजिनमन्दिरजी- र्णोद्धारप्रशस्तिः						
११७. विग्रहराजमहाराजसगकालिकाल्लटकारितह तिष्ठाप्रशस्तिः						
११८. श्रीपरमारान्वयभूषणश्रीनरवर्मदवकारतमान्दरप्रशस्त						२०३
११९. अरितरुदवयादवश्रीभिल्लममहाराजशासनपत्रम्						२११
१२०. खेलरीग्रामस्थहरिब्रह्मदेवमन्दिरप्रशस्तिपत्रम्						२१७
१२१. दुबकुण्डग्रामस्थजिनमन्दिरशासनपत्रम्						२१९
१२२. सुप्रसिद्धमथुरान्तर्गतकेशवग्रोपलब्धविष्णुमन्दिरप्रशस्तिः						२२५
१२३. श्रीमहाराजाधिराजश्रीकर्णदेवानां शासनपत्रम्						२२८
१२४. श्रीगङ्गाधरकारितकासारप्रशस्तिः						२३४ —

प्राचीनलेखमाला ।

(६३)

विजयनगरमहाराजवंशीयस्य कर्नाटक द्वितीय रङ्गम्
दानपत्रम् ।

श्रीवेङ्कटेशाय नमः ।

यस्य संपर्कपुण्येन नारीरत्नगभूच्छिला ।

यदुपास्यं सुमनसां तद्वस्तुद्वन्द्वमाश्रये ।

यस्य द्विरदवक्राद्याः पारिवद्या परशशता ।

विघ्नं निघ्नन्ति भजता विष्वक्सेनं तमाश्रये

जयति क्षीरजलधेर्जातं सच्येक्षणं हरेः ।

आलम्बनं चकोरगणममरायुष्करं गृहः ॥

पौत्रस्तस्य पुस्तखा बुधस्तस्तस्यायुरस्यात्मजः

संजज्ञे ननुपो ययातिरभवत्तस्माच्च पुरुस्ततः ।

तद्वंशे भरतो बभूव नृपतिस्तत्संततौ शंतनु-

स्ततुर्यो विजयोऽभिगन्त्युरुदभूत्तरगात्परीक्षिततः ॥

नन्दस्तस्याष्टमोऽभूत्समजनि नवमस्तस्य राज्ञश्चलिक्क-

क्ष्मापस्तत्सप्तमः श्रीपतिरुच्चिरभवद्राजपूर्वो नरेन्द्रः ।

तस्यासीद्विजलेन्द्रो दशम इह नृपो वीरहेमालिराय-

स्तातीर्थीको मुरारौ कृतनतिरुदभूत्तस्य मायापुरीशः ॥

तत्तुर्योऽजनि तातपिन्नममहीपालो निजालोकन-

घस्तामित्रगणस्ततोऽजनि हरन्दुर्गाणि सप्ताहितात् ।

अहैकेन स रोमिदेवनृपतिस्तस्यैव जज्ञे सुतो

वीरो राघवदेवराडिति ततः श्रीपिन्नगोऽभून्नृपः ॥

आरवीटिनगरीविभोर[भू]त्तस्य बुक्कधरणीपतिः सुतः ।
येन सालुवनृसिंहराज्यमप्येधमानमहसा स्थिरीकृतम् ॥

स्व कामिनीः स्वतनुकान्तिभिराक्षिपन्तीं
बुक्कावनीपतिलको बुधकल्पशाखी ।
कल्याणिनीं कमलनाभ इवाब्धिकन्यां
बल्लाम्बिकामुदवहद्बहुमान्यशीलाम् ॥

सुतेव कलशाम्बुधेः सुरभिलाशुगं माधवा-
त्कुमारमिव शंकरात्कुमहीभृतः कन्यका ।
जयन्तममरप्रभोरपि शचीव बुक्काधिपः

च्छ्रुतं जगति वल्लभालभत रामराजं सुतम् ।
श्रीरामराजक्षितिपस्य तस्य चिन्तामणीरर्थिकदम्बकानाम् ।
लक्ष्मीरिवाम्भोरुहलोचनस्य लक्काम्बिकामुष्य महिष्यलासीत् ॥

तस्याधिकैः समभवत्तनयस्तपोभिः
श्रीरङ्गराजनृपतिः शशिवंशदीपः ।

आसन्समुल्लसति धामनि यस्य चित्रं
नेत्राणि वैरिसुदृशा च निरञ्जनानि ।

सती तिरुमलाम्बिकां चरितलीलयारुन्धती-
प्रथमपि तितिक्षया वसुमतीयशो रुन्धतीम् ।

हिमांशुरिव रोहिणीं हृदयहारिणीं सद्गुणै-
रमौदत सधर्मिणीमयमवाप्य वीराग्रणीः ॥

रचितनयविचारं रामराजं च धीरं
वरतिरुमलरायं वेङ्कटाद्रिक्षितीशम् ।

अजनयत् स एतानानुपूर्व्यात्कुमारा-
निह तिरुमलदेव्यामेव राजा महौजाः ॥

सकलभुवनकण्टकानरातीन्समिति निहत्य स रामराजधीरः(वीरः) ।
भरतमनु भगीरथादिराजप्रथितयशाः प्रशशास चक्रमुर्व्याः ॥

व्यराजत श्रीवरवेङ्कटाद्रिराजः क्षितौ लक्ष्मणचारुमूर्तिः ।
ज्याघोषदूरीकृतमेघनादः कुर्वन्सुमित्राशयहर्षपोषम् ॥

त्रिषु श्रीरङ्गक्षमापरिवृढकुमारेष्वधरिणं

विजित्यारिक्षमापांस्तिरुमलमहाराजनृपतिः ।

महौजाः साम्राज्ये सुमतिरभिषिक्तो निरुपमे

प्रशास्त्युर्जां सर्वामपि तिसृषु मूर्तिष्विव हरिः ।

यशस्विनामग्रसरस्य यस्य पट्टाभिषेके सति पार्थिवेन्दोः ।

दानाम्बुपूरैरभिषिच्यमाना देवीपदं भूमिरियं दधाति ॥

सामादयो विधिमुखादिव सत्यवाचः

सामाद्युपायनिवहा इव सांयुगीनात् ।

रामादयो दशरथादिव राजमौले-

स्तस्मादमेययशस्तनया बभूवुः ॥

राजा ततोऽभूद्रघुनाथनामा श्रीरङ्गराजः श्रितपारिजातः ।

श्रीरामराजः शिशिरांशुरुर्व्या विख्यातिमान्वेङ्कटदेवरायः ।

श्रीरङ्गरायः सहजेषु तेषु पारंगतो नीतिपयः पयोधेः ।

अष्टासु दिक्षु प्रथितस्य लेभे पट्टाभिषेकं पे(पि)नुगोण्डराज्ये ॥

अथ श्रीवेङ्कटपतिदेवरायो नयोज्ज्वलः ।

अवनीमशिषत्कीर्त्या दिशो दश विशोभयन् ॥

तज्ज्यायसः सुरद्रुमलज्जावहचरितरामराजविभोः ।

जातस्तिरुमलराजः ख्यातः श्रीरङ्गराजोऽपि ।

[ततः] श्रीरङ्गरायस्य तनया विनयाधिकाः ।

अजायन्त दयावन्तः श्रुतवन्तो यशस्विनः ॥

श्रीरङ्गरायनृपतेस्तनयेषु तेषु

पारं गिरामधिगतः कविपुंगवानाम् ।

रत्नेषु कौस्तुभ इवाम्बुधिसंभवेषु

श्रीरामरायनृपतिः सुचिरं व्यलासीत् ॥

पूर्वं विश्रुतरामराजनृपतेः श्रीरामभद्राकृतेः

कल्याणोदयशालिनस्तनुभवाः पञ्च प्रपञ्चावने ।

दक्षा नीतिपथानुगाः समभवन्क्षीरापगाकामिनो

गीर्वाणालयभूरुहा इव बुधश्रेणीष्टदानोत्सुकाः ॥

विख्यातचर्येषु नृपेषु तेषु श्रीरङ्गराजः शिशिरांशुरुर्व्या ।

विश्वत्रये विश्रुतकीर्तिरसीत्सौरेषु श्लेषिव परिजित ।

श्रीरङ्गराजस्य तपोविशेषैः रातोषिणः शेषगिरीश्वरस्य ।

कारुण्यभूम्ना कमनीयशोभौ पुत्रावभूतां पुरुहूतभोगौ ॥

पे(पि)दवेङ्कटेन्द्रपिनवेङ्कटाधिराडिति नामकौ प्रकृतिपल्लितोत्सुकौ ।

स्वरदूषणप्रहतिदक्षिणावुभौ ददतः प्रमोदमिव रामलक्ष्मणौ ॥

श्रीशाली पे(पि)दवेङ्कटेन्द्रनृपतिज्येष्ठो वयोभिस्तयोः

शौर्यौदार्यगभीरताधृतिकलापूर्वैश्च सर्वैर्गुणैः ।

यस्यारातिनृपालभेदनकलायात्रासु सेनारजः-

पूरैर्भूर्जलधिर्भवेदिति हरि[श्चिन्तेति] धत्ते [स्थितौ] ॥

श्रीरङ्गराजेन्द्रकुमारकेऽस्मिन्वीरोत्तमे वेङ्कटदेवराये ।

पट्टाभिषेके पे(पि)नुगोण्डराज्ये तदाभिषिक्ताः सुधियोऽपि हेमा ॥

ख्यातस्तस्य पितामहानुजतया श्रीवेङ्कटाद्रिक्षमा-

पालश्रीललनास्वयंवृतपतेर्जातानुकम्पास्पदम् ।

आसीदुद्धतशत्रुगन्धकरटिप्रध्वंसबद्धव्रतौ(ते)

हर्यक्षः कविलोकरक्षणकलाप्रत्यग्रभोजाकृतिः ॥

तस्य श्रीरङ्गपति[.] क्षोणीपतिरात्मभूर्गुणाब्धिरभूत् ।

यस्यौदार्यमहिम्ना कल्पतरुः कापि नन्दने वसति ॥

राज्ञस्तस्य गुणद्भुतस्य सुकृतैः प्राचीनजन्मार्जितैः

पुत्रोऽभूत्पुरुहूतकल्पमहिमा गोपालराजाग्रणी ।

१ 'कल्पद्रुमाणामिव पारिजातः' इति रघु., २. 'श्चित्तेश्च' मुद्रितपाठः, ३. 'रितिम्' मुद्रितपाठः.

सर्वेषां विदुषा समीहितफलं दत्त्वा जगत्यां स्वयं
यो विस्मारयति स्म दानचतुरान्भोजादिकान्पार्थिवान् ॥

सोऽयं प्रियासहचरः सुकृती तपोभि-
राराधयद्वेङ्कटशैलनाथम् ।

प्रीतस्तदानीमगदीदभीष्ट-

दायी स देवः कृपया तमेनम् ।

पुत्रः सन्धरणीमवाप मधुना श्रीरङ्गरायाभिधो
विख्यातश्चिः(पि)न वेङ्कटेन्द्रनृपतेरुग्रैस्तपोवैभवेः ।
पूर्वं श्रीवसुदेवभूर्बलरूपोः कृष्णाभिधोऽयं यथा
नन्दः प्रागिवै तं सुतं कलयतां श्रीरङ्गरायाभिधम् ॥

श्रीरङ्गेश्वरदत्तराज्यमहिमा श्रीरङ्गरायाग्रणी-

पादाम्भोजविनम्रभोजमगधक्षमापार्पितप्राभृतः ।

सर्वेषां पृथिवीभुजामधिशिरोविन्यस्तपादाम्बुजः

पृथ्वीं पालयते नयेन गहता सप्तार्णवीमेखलाम् ।

वाराशिगाम्भीर्धविशेषधुर्यचौराशिदुर्गैकविभालवर्यः ।

पराष्टदिग्रायमनःप्रकामभयंकरः शार्ङ्गधरान्तरङ्गः ।

सारवीर रमया सगुल्लसन्नारवीटिपुरहौरनायकः ।

कुण्डलीश्वरमहाभुजः[ः] श्रयन्मण्डलीकधरणीवराहताम् ॥

आत्रेयगोत्रजानामग्रतरो भूभुजागुदारयशाः ।

२..... ॥

सोऽयं नीतिजितादिभूपतिततिः सुत्रामशास्त्री सुधी-

सार्थानां भुजतेजसा स्ववशयन्कर्णाटसिंहासनम् ।

आ सेतोरपि चाहिमाद्रि विमतान्संहृत्य शासन्मुदा ॥

सर्वोर्वी प्रचकास्ति सिन्धुपरिधां श्रीरङ्गरायाग्रणीः ।

१. अस्मिन्वृत्ते प्रथमः पादो वसन्ततिलकात्मकः, अवशिष्टा इन्द्रावज्जात्मकाः.

२. आदर्शे श्रुतिचिह्नं नास्ति.

रसर्तुबाणचन्द्राख्यगणिते शकवत्सरे ।
 तारुण्याख्ये महावर्षे मासि फाल्गुणनामके ॥
 पक्षे वलक्षे पुण्यर्क्षे द्वादश्यां च महातिथौ ।
 श्रीवेङ्कटेशपादाब्जसंनिधौ श्रेयसां निधौ ।
 कौण्डिन्यगोत्रजाताय वरार्पस्तम्बसूत्रिणे ॥
 यजुःशाखावतामग्रययायिनेऽभीष्टदायिने ।
 मिष्टन्नदन्नसंतुष्टशिष्टन्नवरद्विजन्मने ।
 मागण्डिमहाराजपौत्रायातियशस्विने ।
 यल्लमराजपुत्राय कौण्डिन्याख्याय धीमते ॥
 कान्तं तिरुवदिराज्ये वल्लुदलंवडुचावडौ (?) ।
 ययल्वानर्शूरिसीमायां पादूरिप्पत्तुविश्रुतम् (?) ॥
 श्रीआर्यानेत्तग्रामस्य प्राचीं दिशमुपाश्रितम् ।
 कूटडिग्रामरत्नस्य दक्षिणस्यां दिशि स्थितम् ॥
 प्रख्यातमद्वे ग्रामस्य पश्चिमाशामुपाश्रितम् ।
 वालत्तल्ले महाग्रामस्योत्तरस्यां दिशि स्थितम् ।
 प्रख्यातचिन्नमःशेड्डिसमुद्रप्रतिनामकम् ।
 कल्लकुर्शिमहाग्रामं सर्वसस्योपशोभितम् ॥
 सर्वमान्यं चतुःसीमासहितं च समन्ततः ।
 निधिनिक्षेपपापाणसिद्धसाध्यजलान्वितम् ॥
 अक्षिण्यागामिसंयुक्तं गणभोज्यं सभूरुहम् ।
 वापीकूपतटाकैश्च कच्छारामैश्च संयुतम् ॥
 पुत्रपौत्रादिभिर्भोज्यं क्रमादाचन्द्रतारकम् ।
 दानादम्नविक्रीतियोग्यं विनिम्योचितम्
 परितैः प्रयतैः स्निग्धैः पुरोहितपुरोगमैः ।
 विविधैर्विबुधैः श्रौतपथिकैरधिकैर्गिरा ॥
 श्रीरङ्गरायभूपालो माननीयो मनस्विनाम् ।
 सहिरण्यपयोधारापूर्वगं दत्तवान्मुदा ॥

वीरश्रीरङ्गरायक्षितिपतिवर्यस्य कीर्तिधुर्यस्य ।
 शासनगिदं सुधीजनकुवलयचन्द्रस्य भूमहेन्द्रस्य ॥
 वीरश्रीरङ्गरायोक्त्या ग्राह पौत्रः सभापतिः ।
 कामवोटिसुतो रामकविशासनवाङ्मयम् ॥
 वीरश्रीरङ्गरायदमापतिदेशेन सोमनाथार्यः ।
 शासनमलिखत्कामयतनयः श्रीगणपर्यायपौत्रमणि ॥
 दानपालनयोर्मध्ये दानाच्छ्रेयोऽनुपालनम् ।
 दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं पदम् ।
 स्वदत्ताद्भिगुणं पुण्यं परदत्तानुपालनम् ।
 परदत्तापहारेण स्वदत्तं निष्फलं भवेत् ॥
 स्वदत्ता परदत्ता वा यो हरेत वसुंधराम् ।
 पष्टिर्वर्षसहस्राणि विष्टायां जायते क्रिमिः ॥
 एकैव भगिनी लोके सर्वेषामेव भूभुजाग् ।
 न भोज्या न करग्राह्या विप्रदत्ता वसुंधरा ॥
 सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः
 सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः ॥
 (इण्डियन् आण्टिकेरी १३।१५६-१६०)

(६४)

कोटप्रान्तोपलब्धमहाराजशिवगणकारित-
 शिवमन्दिरप्रशस्तिः ।

ॐ नमः शिवाय ।

नमः सकलससारसागरोत्तारहेतवे ।
 तमोगर्ताभिसंपातहस्तालम्बाय शंभवे ॥
 श्वेतद्वीपानुकाराः कचिदपरमितैरिन्दुपादैः पतद्भि-
 नित्यस्यैः सान्धकाराः कचिदपि निभृतैः फाणियैर्भोगभागैः ।

सोष्माणो नेत्रभाभिः कचिदतिशिशिरा जहुकन्याजलौघै-

रित्थंभावैर्विरुद्धैरपि जनितमुदः पान्तु शंभोर्जटा वः ॥

भोगीन्द्रस्य फणामणिद्युतिमिलन्मौलीन्दुलोलाशवो

नेत्राग्निच्छुरिभस्मधूमकपिशैर्ज्वालाशिखाग्रेः कचित् ।

मुक्ताकारमरुन्नदीजलकणैराकीर्णशोभाः कचि-

चेत्थं शश्वतभूषणव्यतिकरः शंभोर्जटाः पान्तु वः ।

स्थाणोर्वः पातु मूर्धा सर इव सततव्योमगङ्गाम्बुलोल-

स्फूर्जद्भोगीन्द्रपङ्कश्लथविकटजटाजूटकहारहारी ।

मन्दं यत्र स्फुरन्त्यो धवलनरशिरोवारिजन्मद्वतराङ्गे-

स्पष्टः प्रोद्यन्मृणालाङ्कुरनिकर इवाभान्ति मौलीन्दुभासः ।

नेत्रक्रोडप्रसक्तोज्ज्वलदहनशिखा[पिङ्ग]भासां जटानां

भारं संयम्य कृत्वा समममृतकरोद्भासि मौलीन्दुबिम्बम् ।

हस्ताभ्यामूर्ध्वमुद्यद्विषशिखिवदनग्रन्थिमातत्य नागं

स्थाणुः प्रारब्धनृत्तो जगदवतु लयोत्कम्पिपादाङ्गुलीकः ॥

चूडाचारुमणीन्दुमण्डितभुवः सद्भोगिनामाश्रयः

पक्षच्छेदभयार्तिसंकटवतां रक्षाक्षमो भूभृताम् ।

दूराभ्यागतवाहिनीपरिकरो रत्न[प्रकाशो]ज्ज्वलः

श्रीमानित्थमुदारसागरसमो मौर्यान्वयो दृश्यते ॥

दिङ्मागा इव जात्यसंभृतमुदो दानोज्ज्वलैराननै-

र्विस्त्रम्भेण रमन्त्यभीतमनसो मानोज्जुराः सर्वतः ।

सद्वंशत्ववशप्रसिद्धयशसो यस्मिन्प्रसिद्धा गुणैः

श्लाघ्या भद्रतया च सत्त्वबहुलाः पक्षैः समं भूभृतः ॥

इत्थं भवत्सु भूपेषु भुञ्जत्सु सकलां महीम् ।

धवलात्मां नृपस्तत्र यशसा धधलोऽभवत् ।

१. पादादौ चकारोऽनुचितः. २. 'प्रिय' इति मुद्रितः पाठः. ३. 'तरः' इति साधी-
यान्पाठः. ४. '—प्रकार—' इति मुद्रितः पाठः.

कायादिप्रकटार्जितैरहरहः स्वैरेव दोषैः सदा
 निर्वस्त्राः सततक्षु[धः] प्रतिदिनं स्पष्टीभवद्यातनाः ।
 रात्रीसंचरणा भृशं परगृहेष्वित्थं विजित्यारयो
 येनाद्यापि विकीर्णतां सुविपदो नीताः पिशाचा इव ॥
 कोपात्तूनमहेभकुम्भविगलन्मुक्ताफलालंकृत-
 स्फीतास्त्रस्तुतिमण्डिता अपि मुहुर्यनेर्जितेन स्वयम् ।
 उन्नालैरिव पङ्कजैः पुनरपि च्छिन्नैः शिरोभिर्द्विषां
 विक्रान्तेन विभूषिता रणभुवस्त्यक्ता नरैः कातरैः ॥
 इत्थं तस्य चिरंतनो द्विजवरः सद्दीर्यसत्तायुध-
 प्रीतिप्रोतनरेन्द्रसत्कृतिमुदः पात्रं प्रसिद्धो गुणैः ।
 यस्याद्यापि रणाङ्गणे विलसितं संसूचयन्ति द्विप-
 च्छुष्यच्छोणितमर्मरा रणभुवः प्रेतप्रियाः प्रायशः ॥
 शब्दस्यार्थ इव प्रह्लादनपटोर्मर्गिस्त्रयीसंज्ञितो
 धर्मः सेव्यविशुद्धभावसरलो न्यायस्य मूलं सतः ।
 प्रामाण्यं प्रणतस्य.....यः साध्यस्य संसिद्धये
 तस्याभू[दति]संयतः पृथुसखः श्रीसं(श)ङ्कुकाख्यो नृपः ॥
 द्वेङ्गिणी नाम तस्यासीद्धर्मपत्नी द्विजोद्भवा ।
 तस्यां तस्याभवद्वीरः सूनुः कृतगुणाकरः ॥
 यशस्वी रूपवान्दाता श्रीमाञ्जिशवगणो नृपः ।
 शिवस्य नूनं स गणो येन तद्भक्ततां गतः ॥
 खड्गाघातदलत्तनुत्रविचटद्वह्निस्फुलिङ्गोज्ज्वल-
 ज्वालादग्धकबन्धकण्ठकुहरप्रोन्मुक्तदानोल्बणे ।
 नाराचैर्मथिताननाकुलखगप्रोद्धान्तरक्तोसव-
 प्रीतप्रेतजनो रणे रतधिया येनासकृच्चर्वितः ॥*
 ज्ञात्वा जन्मजरावियोगमरणं क्लेशैरशेषैश्चितं
 स्वार्थस्याप्ययमेव योग उचितो लोके प्रसिद्धः सताम् ।

तेनेदं परमेश्वरस्य भवनं धर्मात्मना कारितं
 यद्वृष्टैव समस्तलोकवपुषां नष्टं कलेः कल्मषम् ॥
 पुष्पाशोकसमीरणेन सुरभावुत्फुल्लचूताङ्कुरे
 [काले] मत्तविलोषट्पदकुलैर्व्यासुद्धदिङ्माण्डले ।
 जातेऽपाङ्गनिरीक्षणैककथके नारीजनस्य सरे
 क्लृप्तं सद्भवनं भवस्य सुधिया तेनेह कण्वाश्रमे ॥
 काले दोलाकुलानां तनुवलनभरात्स्फुटत्कञ्चुकानां
 कान्तानां दृश्यमानैः कुचकलशभुजा[व्यक्त]संभोगचिह्नैः ।
 यस्मि[न्प्रिया] (?) मुख्यस्थितिभ्रष्टितिनमत्सस्मितार्वेक्षणानां
 भ्रूमङ्गैरेव रम्यैर्हृदयविनिहितः सूच्यते प्रेमबन्धः ॥
 मत्तद्विरेफशंकारिसहकारविराजिताः ।
 संवीक्ष्य ककुभो बाष्पं मुञ्चन्ति पथिकाङ्गनाः ॥
 धूपादिगन्धदीपार्थं खण्डस्फुटितिहेतुना(तवे) ।
 ग्रामौ दत्तौ क्षयो निमिः (?) सर्वाङ्गाञ्छोणिपद्रकौ ॥
 पालयन्तु नृपाः सर्वे येषां भूमिरियं भवेत् ।
 एवं कृते ते धर्मार्थं नूनं यान्ति शिवालयम् ॥
 संसारसागरं घोरमनेन धर्मसेतुना ।
 तारयिष्यत्यसौ नूनं जन्यौ चात्मानमेव च ॥
 यावत्ससागरां पृथ्वीं सनगां च सकाननाम् ।
 यावदिन्दुस्तपेद्भानुस्तावत्कीर्तिर्भविष्यति ॥
 संवत्सरशतैर्यतैः सपञ्चनवत्यर्गलैः ।
 सप्तभिर्मालवेशानां मन्दिरं धूर्जटेः कृतम् ॥
 अलुब्धः प्रियवादी च शिवभक्तिरतः सदा ।
 कारार्पकः शब्दगुणो धार्मिकः शंसितव्रतः ॥
 दृक्षः प्राज्ञो विनीतात्मा शूरभक्तः प्रियंवदः ।
 तृप्तोऽत्र रौपुकश्चास्मि (?) कायस्थो गोमिकाङ्गजः ॥

उत्कीर्णं शिवनागेन द्वार(रे) शिवस्य सूनुना ।
 सूनुना भट्टसुरभेर्देवद्वेन श्रुतोज्ज्वलाः ॥
 श्लोका अमी कृता भक्त्या मौलिचन्द्रसुधाजुषः ।
 कृष्णसुतो गुणाढ्यश्च सूत्रधारोऽत्र णण्णक' ॥
 एतत्कण्वाश्रमं ज्ञात्वा सर्वपापहरं शुभम् ।
 कृतं हि मन्दिरं शंभोर्धर्मकीर्तिविवर्धनम् ॥
 यतिहीनं शब्दहीनं मात्राहीनं तु यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं साधु चित्तेन मर्षणीयं बुधैः सदा ॥

(इण्डियन् आण्टिक्वेरी १३ १६३-१६५)

(६५)

शिवमन्दिरप्रशस्तिः ।

ॐ नमः शिवाय ।

सोमः सोमपवित्रिताधरदलैः संस्तूयते यो द्विजैः
 सौम्यैः सामसमूहसङ्गविमलैः सोमार्चित[.] सामगैः ।
 कैलासे कलकोकिलालिबहुले देवेश्व दैत्यादिभिः
 सोऽव्यात्सोमसुधावपुर्भुवि भवो भावान्वितान्भक्तिदः ।
 योगी योगिवरैरगे गणगणैर्यक्षैश्च यक्षालये
 सिद्धैः सिद्धिबलैरलं सुखनिधिर्लोके च लोकाधिपैः ।
 विद्यापादविलेपनादिविभवैर्विद्याधरैः सादरं
 पूज्यो यः सततं समाधिकुसुमैर्भावोज्ज्वलैः सोऽवतात् ॥
 त्यक्वामात्यनृपे कलावपि सुधीः सत्त्वोज्जितप्राणिति
 सत्योपेतगुणाकरो नययुतस्त्यागी क्षमी योगवित् ।
 शूर[.] क्रूरजनं प्रति क्रमवशाच्छ्रीपुण्ययुक्तं कुलं
 त्यक्त्वासौ धनसंपदोऽवकुलजः श्रीयोगचर्या गतः ॥

तेनेदं सुसमाहितेन मनसा संरक्षणायापदां
 शंभोश्चारुसु(शु)भैरकारि भवनं षाषाणकूटेरिदम् ।
 आस्ते यत्र झरेश्वरः सह गणैः शंभुर्विभूर्भूतिद-
 स्तीर्थान्यत्र समाहितान्यवितथं श्रीपुष्करादीन्यपि ॥
 'यं दृष्ट्वापि कथाप्रपञ्चरचनान्नामादिसंकीर्तना-
 त्संपर्काद्यदि कौतुकाद्भुवि जनः कुर्यादथाराधनम् ॥
 त्यक्त्वा पापमशेषमुग्रभयदं पापैः समापूर्यते ।
 संवत् ७८३ चैत्रे सुदि ९ पञ्चम्यां निघनमिह

(हण्डियून् अण्डिकेरी १३ २५०-२५)

(६६)

यादव-सेउणचन्द्रनृपतेर्दानपत्रम् ।

ॐ स्वस्ति जयोऽभ्युदयश्च ।

त्रैलोक्येशः सृजति भगवोल्लब्धमाहात्म्यतेजा-
 श्चित्ताराध्यः परमतपसां योगिनां ध्यायतां यः ।
 अप्रत्यक्षं भवति विबुधानामपि प्रायशोऽसौ
 देवः सोऽयं यदुपतिपतेः शंकरः शंकरो नु ॥
 आदौ ख्यातदृढप्रहारनृपतिः श्रीविष्णुरूपः स हि
 त्वायातो निजवंशशेखरतनुर्द्वारावतीपत्तनात् ।
 संग्रामे रिपुहस्तिपत्तिशिरसां संच्छेदभेदे दृढ-
 श्चन्द्रादित्यपुरं प्रसिद्धमकरोत्प्राक्संभवं यो भुवि ॥
 श्रीमत्सेउणचन्द्रनामनृवरस्तस्मादभूद्भूमिपो
 नित्यं देशं.....पदातिविषये सन्नाम संपादयन् ।
 येनाकारि पुरं च सेउणपुरं श्रीसिन्दिनेरे वरे
 तत्पुत्रः कुलदीपको गुणनिधिः श्रीद्वाडियप्यस्ततः ॥

आसीत्सत्तदशेषभूतलशशी श्रीमान्वृहद्विह्वलः
 श्रीराजस्तदनन्तरं नरपतिर्जालो महीमण्डनः(म्) ।
 अर्वाक्तस्य बभूव भूतलहरिः श्रीवद्विगाख्यो नृप-
 स्तस्माच्छ्रीवरभिल्लमक्षितिपतेः प्रत्यक्षधर्माभवत् ॥
 भार्या यस्य च झञ्झराजतनया श्रीलस्थियव्वाहया
 धर्मत्यागविवेकबुद्धिसुगुणा श्रीराष्ट्रकूटान्वया ।
 याजातानवबालनाजसमये यदन्वया(यद्वंशजां) धारिता
 सप्ताङ्गोद्यतराज्यभारधरणाद्राज्यत्रयाध्यातः ॥
 चालुकयान्वयमण्डलीकतिलकाच्छ्रीगोगिराजाकरा-
 दुत्पन्ना दुहितात्रयाद्रुणवती धाम्ना कुलद्योतिता(का) ।
 स्त्रीरत्नं बत वेधसा प्रकटितं सामन्तरत्नासया(?)
 श्रीनाइ(ई)यलदेविनामसुभगा श्रीपट्टराज्ञी सदा ॥
 श्रीतेसूकमहीपतिः समभवद्यस्याङ्गश्लिष्टा(?) ततः
 श्री[मद्]भिल्लमधराधरः(भूपतिः)सगुदितः श्रीमण्डलीकाख्यया ।
 त्रैलोक्यं निजवंशकीर्ति[कैलया] संभूययन्यादवो
 दक्षो दुष्कृतिमर्दनस्य चरणौ संयूजयन्भूतले ॥
 दोर्दण्डप्रबलासिघातनिहतः संग्रामरामेण [भू-]
 शक्रः श्वाहवमल्लदेवनृपते प्रौढाङ्गकारेण हि ।
 शश्वल्लब्धसुचक्रवर्तिपदकालकारिणा राजसु
 संसारस्थिति[कारकेण] गुणिना तेनोद्धवद्धर्भिणा ॥
 यस्यार्धाङ्गनिपक्तसुन्दरतनुः प्रत्यक्षलक्ष्मीगुणा
 हाम्मा श्रीजयसिंहदेवदुहिता श्रीअव्वल(ल्)देवी सती ।
 या चात्राहवमल्लदेवभगिनी चालुक्यवंशान्वया(शोद्धवा)
 श्रेष्ठा कायविशेषकारणपदे सद्धर्मपत्नी क्षितौ ॥

१. 'लस्थि अब्बा' 'लच्छि अब्बा' इति शोधितः पाठः, २. 'निर्मलतया' इत्यादर्श-
 स्थपाठे छन्दोभङ्गः, वा. 'कीर्ति'शब्दनिष्काशने 'निजवंशनिर्मलतया' इति पाठः, ३.
 'भातकेन' इति मुद्रितः पाठः.

तद्वंशोद्भवसेउणेन्दुनृपतिर्जातोऽत्र धर्माधिकः

सर्वान्भूवल्याश्रितान्क्षितिपतीन्निर्जित्य शौर्यासिना ।

राज्यं येन समुद्धृतं सतिलकं स्वर्गं गते भिल्लमे

यद्वत्सूकररूपसाम्यहरिणा लोकत्रयं चोद्धृतम् ॥

गोत्रान्वये यमनियमस्वाध्यायध्यानानुष्ठानरतपरमशैवश्रीसोमदेवाचार्याः,
तस्य (तेषां) शिष्यः परमगुरुभक्तिसंपन्नः अनेकशिवगमतत्त्वज्ञः
शब्दशास्त्रविशारदा दीक्षापरीक्षादानसमर्थाः श्रीमत्सर्वदेवाचार्या राजगु-
रवः तेभ्यः शकसंवत् एकनवत्यधिकनवशतेषु संवत् ९९१ सौम्यसंवत्स-
रीयश्रावणसुदि चतुर्दश्यां गुरुदिने राजगुरोर्भर्णित्व(?) (गुरुनिमित्त)
दक्षिणायां पादप्रक्षालनार्घ्यादिकं कृत्वा श्रीसेउणचन्द्रमहामण्डलेश्वरेण
अतिभक्तितत्परेण महाप्रचण्डदण्डनायक[ः] श्रीधर । महामात्यश्रीवासु-
देवैय महाप्रधाननायकश्रीभभियाक । संधिविग्रहिश्रीनायक । पातल-
करणीश्रीभरवैयानायक । राजाध्यक्षश्रीआपैयाक । महत्तमश्री आमादित्यो
मौलिकृतहस्तद्वयेन सह सद्भिर्धर्मार्थप्रेरकैः सततं सकलपरिग्रहविदितं सिं-
हिग्रामद्वादस(श)के चिञ्चुलिग्रामः प्रदत्तः । तस्य च आघाटनानि पूर्व-
दिग्भागे डोङ्गरदन्त । आग्नेय्यां डोङ्गरसत्क उत्तरपानीयप्रवाहः । दक्षिणे
चिञ्चालानामतडाग । नैर्ऋत्ये वडगम्भाग्राम पूर्वतो डोङ्गरदन्त । पश्चिमे
तलठेलीपर्यन्त । वायव्ये तलाडलीच । उत्तरतो(तः) सिसिग्रामीय डोङ्गरद-
न्ततथा वटवृक्षश्च । ईशान्यां महुयग्रामीयनीगुडीयालानाम तडागं तयसे
वै । इत्यष्टमीमोपलक्षितः सवृक्षमालाकुलः स्वसीमापर्यन्तः सकाष्ठतृणोदकः
समस्तद्रव्योपायसमन्वितः स्वचक्रपरचक्रोत्थितविदुलादिद्रव्योपक्षयाद्युपद्र-
वादिविवर्जितः अकरवातोत्तरः सर्वभोगसमन्वितः परिपालनीयः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ।

सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ॥

मद्वंशजा वा परवंशजा वा ये पुण्यवन्तो मम धर्ममेवम् ।

प्रपालयिष्यन्ति नृपास्त सर्वे कृताञ्जलिः सादरमाह्नं सर्वान् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।
 निर्माल्यतुल्यानि भवन्ति तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥
 बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
 यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ।
 गयागोदावरीगङ्गाप्रयागादिषु दानतः ।
 यत्फलं तत्फलं सर्वं भवेद्भूमिप्रणालनात् ॥
 परत्र संवलं(मतं) दिव्यं भूमिदानात्परं नहि ।
 तस्मात्सर्वादरेणापि भूमिदानं प्रपालयेत् ॥
 रत्नान्नपान्नोष्ठ्यार्घ्यं सर्वं भूमौ प्रजायते ।
 तस्माद्भूमिप्रदानेन नरो भवति सर्वदः ॥
 देवस्वानि हरन्तीह नरा नरकनिर्भयाः ।
 ब्रह्मस्वानि तु ये मोहात्पच्यन्ते नरकेषु ते ॥
 स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधराम् ।
 दिव्यं(षष्टिः) वर्षसहस्राणि विष्टायां जायते क्रिमिः ॥
 वापीकूपतडागैश्च वाजपेयशतैरपि ।
 गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुध्यति ॥
 भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
 द्वावेतौ पुण्यकर्माणौ नियतं स्वर्गगामिनौ ॥
 चन्द्रार्कौ च तथा भूमिर्नभस्तापनवानिलः (?) ।
 तारकाश्चानलश्चैव धर्मराजस्तथैव च ॥
 तिस्रः संध्यास्त्रयोवेदास्त्रयोदेवास्त्रयोऽग्नयः ।
 अहोरात्रं च(त्रश्च) दानस्य एते वै साक्षिणः स्मृताः ॥
 हर्ता देवस्य यो भूमिं ब्राह्मण(स्या)पि यो हरेत् ।
 स्वदत्तां परदत्तां वा स याति नरकं नरः ॥
 सर्वं वा भूमिहरणाद्धृतमेव न संशयः ।
 भूमिहर्ता वसेत्तस्मान्नरके कालमक्षयम् ॥

यावत्सूर्यशशङ्कौ च यावद्ब्रूधरसागराः ।

तावत्पुत्रप्रपौत्रेभ्यो ग्रामः पाल्यो नृपोत्तमैः ॥

पूर्वलोकैः प्रदत्तं देवब्राह्मणसहितं पालनीयं राज्ञानुतुष्टेन निरन्तरमिति
शासनं समाप्तम् । पातलकरणीभरथनायकप्रतिहस्तकप्रेकरयेण लिखितम् ।
स्तंबुसुतः(त)सेकारेयानैयकेन घटितम् । मङ्गलं महाश्रीः[.] ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १२ ११५-१२१)

(६७)

यादव-सेउणदेवनृपतेर्द्वितीयं दीनपत्रम् ।

ॐ पञ्चपरमेष्ठिभ्यो नमः ।

स्वस्ति श्रीशकसंवत् १०६३ दुन्दुभिसंवत्सरान्तर्गतज्येष्ठसुदि पञ्च-
दश्यां सोमेऽनुराधानक्षत्रे सिद्धयोगेऽस्यां संवत्सरमासपक्षदिवसपूर्वायां
तिथौ समधिगताशेषपञ्चमहाशब्दद्वारावतीपुरपरमेश्वरविष्णुवंशोद्भवयादव-
कुलकमलकलिकाविकासभास्करयादवनारायणसामन्तपितामहसामन्तअमरा
इत्यादिसमस्तनिजराजावलीविराजितमहासामन्तश्रीसेउणदेवविजयराज्ये त-
त्पादप्रसादावाप्तमहामहत्तमप्रतापसंतापितवैरिवर्गः संग्रामशौण्डः शूरवै-
रिघटाविमर्दनकण्ठीरवोऽनवरतदानाद्रीकृतदक्षिणकरप्रकोष्ठो निशितनिस्त्रि-
शविदारितारातिकरिकुम्भस्थलगलितमुक्ताफलमण्डितरणाङ्गनो मनस्विनी-
मानोन्मूलनकंदर्पो दर्पाधर्मरहितशौर्यौदार्यदयादाक्षिण्यधर्मगुणसत्वोत्साहम-
न्त्रशीलसंपन्नः प्रजापालनानन्दशत्रुपराजयानन्दतोपितः कीर्तिप्लावितदिग्बल-
योऽनेकराजनीतिशास्त्रोक्तवर्धितबुद्धिकौशलसहस्रविज्ञानप्रभुत्वमन्त्रोत्साह-
शक्तिसामर्थ्यरूपलावण्यविचित्रवक्तव्यताभोगोपभोगराष्ट्रकौशलाद्यनेकविषय-
गुणगणालंकृतो व्यर्थीकृतपरिपन्थिमनोरथः संग्रामविजयलक्ष्यालानस्तमः
रत्नाकर इवोन्नतगाम्भीर्ययुक्तः हिमाद्रिरिवोपरिमितमहिमान्वितः पाङ्गुण्य-

१. 'प्रपौत्रादिभ्यः' इति मुद्रितः पाठः. २. पक्षे अनन्तो विष्णुः, गाम्भीर्यमगाधता च.
३. वासवदत्ताश्लेषहरणेऽपि पक्षे, क्लिष्टेऽर्थः.

संपन्नाविपर्ययतानिष्ठः देवद्विजगुरुवराचार्यसाधुपूजाभिरतः दीनानाथोद्धार-
णक्षमः रविरिव प्रतिदिवसोपचीयमानोदयः परिहासप्राकारः ईदृग्गुणवि-
शिष्टश्रीपाणुमडउरीसर्वव्यापारे कुर्वति सतीत्येतस्मिन्काले प्रवर्तमाने श्री-
सेउणाख्येन महानृपेण प्रधानयुक्तेन विचार्य भक्त्या देवाय चन्द्रद्युतये
प्रदत्तं हृदयं भारविवर्जितं च । श्रीसाधुवत्सराजेन स्वकुलंतिलकभूतेन
देवद्विजगुरुवराचार्यपूजाभिरतेन श्रीलाथसाधुना स्वकीयं हृदयदानं कृतं तथा
गृहदानं च कृतम् ।

चन्द्र[प्र]भाय देवाय कंदर्पदहनाय च ।

विशुद्धदेहरूपाय सर्वसत्त्वहिताय च ॥

तथा नगरे वर्षे प्रति द्रुमपञ्चकं कृतम् ।

आयुः पुत्रा धनं सौख्यं सौभाग्यं राज्यमशयम् ।

आभिषेष्टयं यशः स्वर्गं भूमिदो लभते फलम् ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

दाता चैवानुमन्ता च स्वर्गस्योपरि तिष्ठति ।

हर्ता हारयिता भूमेः पच्यते रौरवे ध्रुवम् ।

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधराम् ।

पष्टिर्वर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते क्रिभिः ॥

श्रीकोल(ले)श्वरपण्डितसुतेन दुष्टगणकगजकण्ठीरवेण साधुगणकचर-
णारविन्दमंकरन्दलुब्धपट्टदेन श्रीदिवाकरपण्डितेन हृदशासनमिदं शैल-
(शिला)पट्टे लिखितमिति.....मङ्गलं महाश्री[ः]

(इण्डियन् आण्टिकेरी १२ १२७-१२८)

(६८)

श्रीविजयादित्यमहाराजानां दानपत्रम् ।

स्वस्ति श्रीमतां सकलभुवनसंस्तूयमानमानव्यसगोत्राणां हारीतिपुत्राणां

१. कादम्बरीश्लेषोऽयम्. २. आदर्शे गद्यसंस्कृतोऽयं श्लोकः.

कौशिकीवरप्रसादलब्धराज्यानां मातृगण(ण)परिपालितानां स्वामिमहासेन-
पादानुध्यातानां भगवन्नारायणप्रसादसमासादितवरवराहलाञ्छनक्षणक्षण-
वशीकृतारातिमण्डलानामश्वमेधावभृथस्नानपवित्रीकृतवपुषां चालुक्यानां कु-
लमलंकरिणोः सत्याश्रयवल्लभेन्द्रस्य भ्राता कुब्जविष्णुवर्धनोऽष्टादश-
वर्षाणि वेङ्गीदेशमपालयत् । तदात्मजो जयसिंहस्त्रयस्त्रिंशतम् । तदनुजे-
न्द्रराजनन्दनो विष्णुवर्धनो नव । तत्सूनुमाङ्गियुवराजः पञ्चविंशतिम् ।
तत्पुत्रो जयसिंहस्त्रयोदश । तदवरजः कक्किलिः षण्मासान् । तस्य ज्येष्ठो
भ्राता विष्णुवर्धनस्तमुच्चाट्य सप्तत्रिंशतम् । तत्पुत्रो विजयादित्यभट्टा-
रकोऽष्टादश । तत्सुतो विष्णुवर्धनः सप्तत्रिंशतम् । तत्सुतो विजयादित्य-
नरेन्द्रमृगराजश्चाष्टचत्वारिंशतम् । तत्सुतः कलिविष्णुवर्धनोऽध्यर्धवर्षम् ।
तत्सुतो गुणगाङ्गविजयादित्यश्चतुश्चत्वारिंशतम् । तदनुजविक्रमादित्य-
भूपतेः सूनुश्चालुक्यभीमभूपालस्त्रिंशतम् । तत्पुत्रः कोल्लभिगण्डविज-
यादित्यः षण्मासान् । तत्सूनुर्मसराजः सप्त वर्षाणि । तत्सुतं विजया-
दित्यं बालमुच्चाट्य तालपो मासमेकम् । तं जित्वा चालुक्यभीमतनयो
विक्रमादित्य एकादश मासान् । ततस्तालपरजस्य सुतो युद्धमल्लः सप्त
वर्षाणि । तत्पुत्रः कोल्लभिगण्डविजयादित्यसुतो भीमराजो द्वादश-
वर्षाणि ।

तस्य महेश्वरमूर्तेरुमासमानाकृतेः कुमारभः ।

लोकमहादेव्याः खलु यः समभवदम्भराजाख्यः ॥

जलजातपत्रचामरकलशाङ्कुशलक्षणाङ्गकरचरणतलः ।

लसदाजान्ववलम्बितभुजयुगपरिधौ गिरीन्द्रसानूरस्कः ॥

यो रूपेण मनोजं विभवेन महेन्द्रमहिमकरमुखमहसा ।

हरमरिपुरदहनेन न्यकुर्वन्भाति विदितदिगवनिकीर्तिः ॥

स सकलरिपुनृपतिमुकुटतटघटितमणितणमधुकरनिकरपरिचुम्बितचरण-
सरसीरुहयुगलो युगलोचनपदकमलविलसद्विरेफायमानो मानोन्नतानतोद्धत-
समस्तलोकः समस्तभुवनाश्रयश्रीविजयादित्यमहाराजाधिराजः परमेश्वरः

परमभट्टारकः परमब्राह्मण्यः वेलनान्दुविपयनिवासनो राष्ट्रकूटप्रमुखान्कुटुम्बिनः समाहूयेत्थमाज्ञापयति—

विद्वत्कवीन्द्रप्रभवं प्रसिद्धं पूज्योदयं भूरिगुणाधिवासम् ।
 धर्मिष्ठभूमिर्नियमस्वधाम पात्रं परं काश्यपगोत्रमासीत् ॥
 तत्र भूसुरयथोचितविद्याकर्मशक्तविधिनिर्मलदेहः ।
 वेदविद्विदितशास्त्रसमूहो विद्वमय्य इति विश्रुतकीर्तिः ॥
 भूदेववंशाम्बुधिश्रीतरश्मिर्विद्वत्सरोजाकरभानुभानुः ।
 तत्सूनुरम्भोजभवोपमानो विद्यामयो विद्वम्यप्रसिद्धः ॥
 अरुन्धत्या विशिष्टस्य वशिष्टस्योपमामयात् ।
 पतिव्रतात्मया धर्मपत्न्या यश्चानमव्यया ॥
 कुलक्रमायातमुदारभावमनन्यदृष्ट्याश्रुतपूर्वरूपम् ।
 दव(ध)द्धराधारिधरोपमानस्तयोः सुतः कोरमियाभिधानः ॥
 श्रीलोकमहादेव्या समवर्धयत योऽस्मदम्बया प्रीत्या ।
 चातुर्यनागरकयोरावासस्थानमिति मनोहरयोः ॥
 अपहसति वाग्मिता वाग्वनितां यत्र स्थिता महाचतुरे ।
 असुजनधरानागरिकजलजभवबहुमुखप्रियं सततम् ॥
 उत्पद्यते प्रसङ्गात्सुजनतया त्वात्मसहजया यस्य ।
 विभवः पतिप्रशंस्यश्चित्रमिदं साधुवाद इति ॥
 रसिकानामतिरसिकश्चतुराणामधिकचतुर एवायम् ।
 कोरमियनामधेयो विदुषामत्यन्तविज्ञानी ॥
 सेवितसमस्तभूपतिहृदयस्थितिभागुणोपपन्नोऽमूल्यः ।
 मुक्ताफलसञ्चरितः कोरमियो वस्तुपुरुष इत्युपपन्नम् ॥
 अनागतज्ञानविवेकिनी धीरनिन्द्यचारित्रपरे हि चेष्टा ।
 अशेषभोगोपगतं मनश्च अहो महत्कोरमियस्य पुण्यम् ॥

तस्मै कूरमियनाम्ने सुवर्णभाण्डागारश्रीकरणगुख्याय । एलवक्रनामग्रामः
 सर्वकरपरिहारेणाग्रहारीकृत्योदकपूर्वमुत्तरायणानेमित्तेऽस्माभिर्दत्त इति वि-

दितमस्तु वः । अस्यावधयः—पूर्वतः—गोमदूअनु सीमा, आग्नेयतः—
डग्गुवर्दि सीमा, दक्षिणतः—इंधूरी सीमा, नैर्ऋतिपश्चिमाभ्यां—प्रेम-
परती सीमा, वायव्यतः—तूरीमिण्डी सीमा, उत्तरेशानाभ्यां—अ-
मुदुनूरी सीमा ॥ अस्योपरि न केनचिद्वाधा कर्तव्या । यः करोति स प-
ञ्चमहापातको भवति । तथोक्तं व्यासेन—

बहुभिर्वसुधा दत्ता बहुभिश्चानुणालिता ।

यस्य यस्य यदी भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ।

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधराम् ।

षष्टि वर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते क्लमिः ॥

आज्ञापतिः कटक राजः । पोटनभट्टः काव्यम् । श्रीन्ताचार्यलिखितम् ॥

(शण्डियन् आण्डिकेरी १२।९१-९३)

(६९)

वलभीवल्लभशासनपत्रम् ।

ॐ स्वस्ति वलभीतः प्रसन्नप्रणतामित्राणां मैत्रकाणामतुल्यवलसंपन्नम-
ण्डलाभोगसंसक्तप्रहारशतलब्धप्रतापोषनतदानमानार्जवोपार्जितानुरागादनुर-
क्तमौलभृतश्रेणीबलावाप्तराज्यश्रियः परममाहेश्वरश्रीभटाकादिव्यवच्छिन्नरा-
जवंशान्मातापितृचरणारविन्दप्रणतिप्रविधौताशेषकल्मषः शैशवालभृति स्व-
ङ्गद्वितीयबाहुरेव समदपरगजघटास्फोटनप्रकाशितसत्त्वनिकपस्तत्प्रभावप्रण-
तारातिचूडारत्नप्रभासंसक्तपादनख(र)श्मिसंहतिः सकलस्मृतिप्रणीतमा-
र्गसम्यक्परिपालनप्रजाहृदयरञ्जनान्वर्थराजशब्दो रूपकान्तिस्यैर्यगा[म्भी]-
र्यबुद्धिसंपद्भिः स्मरशशाङ्काद्विराजोदधिन्निदशगुरुधनेशानतिशयानः शर-
णागताभयप्रदानपरतया तृणवदपास्ताशेषस्वकार्यफलप्रत्यर्थनाधिकार्थप्रदा-
नानन्दितवद्वत्सुहृत्प्रणयिहृदयः पादचारीव सकलभुवनमण्डलाभोगप्रमोदः
परममाहेश्वरः श्रीगुहसेनः, तस्य सुतस्तत्पादनखमयूखसंतानविसृतजाह्नवी-
जलौघप्रक्षालिताशेषकल्मषः प्रणयिशतसहस्रोपजीव्यमानसंपद्वृषलोभादिवा-

श्रितः सरभसमाभिगामिकै[र्गुणैः] सहजशक्तिशिक्षाविशेषविसापिताखिल-
धनुर्धरः प्रथमनरपतिसमतिस्मृष्टानामनुपालयिता धर्मदायानाम्, अपाकर्ता
प्रजोपघातकारिणामुपप्लवानाम्, दर्शयिता श्रीसरस्वत्योरधिवासस्य, संहता-
रातिपक्षलक्ष्मीपरिभोगदक्षविक्रमो विक्रमोपरांप्राप्तविमलपार्थिवश्रीः परममा-
हेश्वरः श्रीधरसेनः, तस्य सुतस्तत्पादानुध्यातः सकलजगदानन्दनात्यञ्जुत-
गुणसमुदयस्थगितसमग्रदिङ्मण्डलः समरशतविजयशोभ'सन'थमण्डल'ग्रद्यु-
तिभासुरतरांसपीठोदूढगुरुमनोरथभारः सर्वविद्यापरावरविभागाधिगमविमल-
मतिरपि सर्वतः सुभाषितलवेनापि सुखोपपादनीयपरितोषः समग्रलोका-
गाधगाम्भीर्यहृदयोऽपि सुचरित्वातिशयसुव्यक्तपरमकल्याणस्वभावः खिलीकृत-
तयुगनृपतिपथविशोधनाधिगतोदग्रकीर्तिर्धर्मानुपरोधोज्ज्वलतरीकृतार्थसुखसं-
पदुपसेवानिरूढधर्मादित्यद्वितीयनामा परममाहेश्वरः श्रीशीलादित्यः, त-
स्यानुजस्तत्पदानुध्यातः स्वयमुपेन्द्रगुरुणेव गुरुणात्यादरवता समभिलषणी-
यामपि राजलक्ष्मीं स्कन्धासक्तां परमभद्र इव धुर्यस्तदाज्ञासंपादनैकरसत-
यैवोद्वहन्स्वेदसुखरतिभ्यागन'य'सितसत्त्वस्पृष्टिः प्रभावसंपद्वशीकृतनृपतिश-
तशिरोरत्नच्छायोपगूढपादपीठोऽपि परावज्ञाभिमानरसानालिङ्गितमनोवृत्तिः
प्रणतिमेकां परित्यज्य प्रख्यातपौरुषाभिमानैरप्यरातिभिरनारादितप्रतिप्रि-
योपायः कृतनिखिलभुवनामोदविमलगुणसंहतिः प्रसभविघटितसकलकलि-
विलसितगतिर्नीचजनाधिरोहिभिरशेषैरनामृष्टात्युन्नतहृदयः प्रख्यातपौरुषा-
स्त्रकौशलातिशयगणतिथविपक्षक्षितिपतिलक्ष्मीस्वयंग्रहप्रकाशितप्रवीरपुरुष-
प्रथमसंख्याधिगमः परममाहेश्वरः श्रीखरग्रहः, तस्य तनयस्तत्पादानु-
ध्यातः सकलविद्याधिगमविहितनिखिलविद्वज्जनमनःपरितोषातिशयः रात्त्व-
संपदा त्यागौदार्येण च विगतानुसंधानशमाहितारातिपक्षगनोरयाक्षमङ्गः
सम्यगुपलक्षितानेकशास्त्रकलालोकचरितगह्वरविभागोऽपि परमभद्रप्रकृतिर-
कृत्रिमप्रश्रयविनयशोभाविभूषणः सुमरशतजयपताकाहरण[प्रत्य]लो(?)दग्र-
बाहुदण्डविध्वंसितनिखिल—

(अग्रे च्युटितम्)

(इण्डियन् आण्टिक्वेरी १२।१४८-४९)

(७०)

श्रीजाइकदेवानां दानपत्रम् ।

ॐ स्वस्ति विक्रमसंवत्सरशतेषु सप्तसु चतुर्नवत्यधिकेष्वङ्कतः ७९४
 कार्तिकमासापरपरपक्षेऽमावास्यायामादित्यवारे ज्येष्ठानक्षत्रे रविग्रहणप-
 र्वणि—अस्यां संवत्सरमासपक्षदिवसपूर्वायां तिथावद्येह भूमिलिकायां
 सौराष्ट्रमण्डलाधिपतिः परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरः श्रीजाइक-
 देवो महामात्यभट्टनारायणधर्मसहायानुमतेन संसारस्यानित्यतां ज्ञात्वात्म-
 धर्मयशोभिवृद्धये रवेरुपरागसमये धर्मकालमपेच्छ्य(क्षय) चतुर्वेदविदे....
 संतानाय मुन्त(द्र)लगोत्राय त्रिप्रवरायेश्वरनाम्ने ब्राह्मणाय तद्धैनिकाना-
 म ग्रामं सतृणकाष्ठजलं सवृक्षमालाकुलं देवदायवर्जमुदकपूर्वं भूमिलिकाम-
 ण्डलमध्ये दत्तवान् । इदानीं कालान्तरमुक्तिनिश्चयकरणार्थमस्य ग्रामस्य
 चतुर्दिशमाघाटा लिख्यन्ते—उत्तरभागे सामापखे(क्षे)त्रे समुद्रः, पूर्वभागे
 सवनगरुजा नालिका रोहरधारासमेता, दक्षिणभागे सयलाशतकान्तगरिचा
 नदी यावत् । पश्चिमभागे पर्वतस्य धारा समुद्रगामिनी । एवं चतुर्भाटावि-
 शुद्धं तद्धैनिकग्रामभूमिमीश्वरनामा ब्राह्मणो भुञ्जन्भोज[य]न्वा न केनपि
 परिपन्थनीयः ।

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

मयि राज्ञि व्यतिक्रान्ते योऽन्यो राजा भविष्यति ।

तस्याहं करलग्नोऽस्मि शासनं न व्यतिक्रमेत् ॥

लिखितमिदं शासनं महाक्षपटलिकेन नरहरिनाम्ना मयेति ॥ शिवमस्तु ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १२ १५५)

(७१)

मङ्गलपुर(मङ्गरोल)समुपलब्धा वापीप्रशस्तिः ।

ॐ नमः शिवाय ।

मुकुटः स हरस्य पातु वः शशिपङ्केरुहकन्दकाङ्क्षया ।

गमनादचिरेण यत्र सा सुरहंसीव पपात जाह्नवी ॥

कृत्वा राज्यमुपारमन्नरपतिः श्रीसिद्धराजो यदा
 दैवादुत्तमकीर्तिमण्डितमहीपृष्ठो गरिष्ठो गुणैः ।
 आचक्राम झटित्यचिन्त्यमहिमा तद्राज्यसिंहासनं
 श्रीमानेप कुमारपालनृपतिः पुण्यप्ररूढोदयः ॥
 राज्येऽमुष्य महीभुजोऽभवदिह श्रीगूहिलाख्यान्वये
 श्रीसाहार इति प्रभूतगरिमाधारो धरामण्डनम् ।
 चौलुक्याङ्गनिगूहकः सजहिगः ख्यातस्तनूजस्तत-
 स्तत्पुत्रा बलिनो बभूवुरवनौ सौराष्ट्ररक्षाक्षमान् ।
 एषामेकतमो वीरः सोमराज इति क्षितौ ।
 विख्यातो विदधे देवं पितुर्नाम्ना महेश्वरम् ॥
 श्रीसोमनाथदेवस्य जगत्यां पुण्यवृद्धये ।
 इन्दुकुन्दयशाश्चक्रे कीर्ति मेरुसमाश्रितम्
 पूजार्थमस्य देवस्य भ्राता ज्येष्ठोऽस्य मूलुकः ।
 सुराष्ट्रानायकः प्रादाच्छासनं कुलशासनम् ॥

ठ[कुर]श्रीसहजिगपुत्रठ[कुर]श्रीमूलुकेन श्रीसहजिगेश्वरदेवस्यानवर-
 तपश्चोपचारपूजाहेतोः श्रीमन्मङ्गलपुरशुक्लमण्डपिकायां दिनं प्रति का-
 [र्पापणम्] १, तथा तलाराभाव्यमध्याह्निकं प्रति का[र्पापणम्] १, तथा
 बलीवर्दछाटमाणकाभाव्येछाटां प्रति का० १, कणभृतगडकं प्रति का० १,
 तथा रासभछाटां प्रति का० ॥, तथा समस्तलोकेन निःशेषवल्लीकारैश्च
 पत्रभरावीडहरा केरी चाटुया प्रभृतीनां प्रत्येकं का० ॥, तथा पत्रभृत
 उंटभरकं प्रति का० २॥, पत्रभृतगन्त्रीं प्रति द्रम्मः १, क्षेत्रं प्रति उच्च-
 ताभाव्ये का० १, तथा आगरमध्ये खुंटितखर लिसाहा प्रति का० १, तथा-
 नयैव स्थित्या चोरुया वडे वलङ्गे च ग्राह्यम् । तथा लाठिंवद्रापथके वह-
 न्तशुल्कमण्डपिकामध्याह्निकं प्रति ठ० श्रीमूलुकेन रूपकैकः प्रदत्तः । तथा
 चोरुयावडेऽन्यसंस्तवृहत्पुरुषैरेकमतीभूय चतुराघाटनविशुद्धा यथा-
 प्रसिद्धपरिभोगा सवक्षमालाकुला वीसणवेलीग्राममार्गसमासन्ना देगयावादी

नाम वापी राजानुमत्या श्रीसहजिगेश्वराय प्रदत्ता । तथा श्रीवामनस्थत्यां
शुल्कमण्डपिकायां दिनं प्रति का० १, तथा द्यूतमध्ये दिनं प्रति का० १,
तथा पत्रकुट्यां भरां प्रति पत्रशत१, तथा वीडहरा करी वाटुयाप्रभृतीनां
प्रत्येकं पत्र.५०, तथा तलाराभाव्यमध्यात्ताम्बूलिकहट्टं प्रति प्रतिदिनं पत्र
२, मडावा पू ॥ १,

देवदाय[ः] समस्तोयं समस्तैर्भाविभूमिपैः ।

पालनीयोऽनुमान्यश्च दानाच्छ्रेयोनुपालनम् ॥

शिवः पात्रं जनो दाता पालकः पुण्यभाक्परम् ।

लोपकृच्च महापापी विचार्यैवं प्रपालयेत् ॥ १० ॥

यत उक्तं च—

बहुभिर्वसुधा वु(भु)क्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

श्रीमद्विक्रमसंवत् १२०२ तथा श्रीसिंहसंवत् ३२ आश्विनवदि १३
सोमे प्रशस्तिरियं निर्मिता । कृतिरियं परमपाशुपताचार्यमहापण्डित-
श्रीप्रसर्वज्ञस्य ॥

(भावनगरप्राचीनशोधसंग्रहे १ ५-७)

(७२)

उदयपुरवायव्यकोणे सारणेश्वरमहादेवमन्दि-
रोपलब्धलेखः ।

ॐ

पान्तु पद्माङ्गसंसङ्गचञ्चद्रोमाञ्चवीचयः ।

श्यामाः कलिन्दतनयापूरा इव हरेर्भुजाः ॥

राज्ञी महालक्ष्म्यभिधानविश्रुता

तदङ्गजोऽप्यल्लटमेदिनीपतिः ।

तदीयपुत्रो नरवाहनाभिधः

सगुन्दलः सोढकसिद्धसीलुकाः ॥

सांघिविग्रहिकदुर्लभराजो मातृदेवसहितः सदुदेवः ।

अल्लटाच्छ(क्ष)पटलाभिनिमुक्तौ विश्रुतावपि मयूरसमुद्रौ ॥

वसन्तराजद्विजनागरुद्रौ सभूवणौ मावपनारकौ च ।

रिपिः प्रमाता गुहिषोऽथ गर्गस्त्रिविक्रमोऽवन्दि(न्ति)पतिश्च नागः ॥

भिषगविराजो रुद्रादित्यो वज्रटलिम्बादिसच्छन्नाः ।

अम्मुलसंगमवीरसजोज्जा वैश्रवणाविकभक्तिम्मोह[ः] ॥

संगमवेल्लकनागाः जज्जेल्लकवासुदेवदुम्बटकाः ।

यच्चक्काद्या देशी तथा वणिग्देवराजश्च ॥

प्रतीहारथेशः पुण्यो रुद्रहासोऽथ राहटः ।

धर्मः काष्ठिकसाहारः श्रीधरो वनृटिस्तथा ॥

हूणश्च कृपुराजोऽन्यः सर्वदेवोऽपि गौष्ठिकः ।

कृतमायतनं चेदममात्ये मम्मटे सति ॥

पुण्यप्रबन्धपरिपाकिमकीर्तयोऽमी

संसारसागरमसारमिमं गभीरम् ।

बुद्धाद्रिराजशिखरोत्थमचीकरन्त

पोतायमानमिदमायतनं मुरारेः ।

कर्णाटमध्यविषयोद्भवलाटटका

अन्येऽपि केचिदिह ये वणिजो विशन्ति ।

तेः कल्पितं मधुरिपोः प्रतिपूजनाय

दानं न केनचिदपि व्यभिचारणीयम् ॥

द्रम्ममेकं करी दद्यात्तुरगो रूपकद्वयम् ।

द्रम्मार्धविंशकं शृङ्गी लाटहट्टे तुलाढकौ ।

एकादशीशुक्लदिनेऽखिलायः कन्दूद्धृतां स्याद्धटिका पेणस्य ।

द्युतंधराणामपि पे[टकं] स्यादेकैकशस्तैलपणं च घाणे ॥

रन्धनीनां गते मासे रूपकोऽथ चतुःसरम् ।

प्रत्यहं मालिकानां च दानमेतदिह स्फुटम् ॥

कार्तिकसितपञ्चम्यामग्रदनाम्ना सुसूत्रधारेण ।
 प्रारब्धं देवगृहं काले वसुशून्यदिवसंख्ये ॥
 दशदिग्विक्रमकाले वैशाखे शुद्धसप्तमीदिवसे ।
 हरिरिह निवेशितोऽयं घटितप्रतिमो वराहेण ॥
 तथा निरूपिताशेषश्रीमदल्लट[भूपतिः] ।
 लेखितारौ च कायस्थौ पालवेल्लकसंज्ञकौ ॥
 गोपप्रभासमहिधरनारायणभट्टसर्वदेवाद्याः ।
 अम्मकसहिताः सर्वे निश्चितमिह गोष्टिका ह्येते ॥

(भावनगरप्राचीनशोधसंग्रहे ११५-१७)

(७३)

भावनगरे महुवाबन्दरग्रामे लक्ष्मीनारायण-
 मन्दिरौपलब्धलेखः ।

ॐ नमः सर्वज्ञाय ।

स्वस्ति स्वस्तिमति प्रसिद्धनृपतिश्रीविक्रमातिक्रमा-
 त्संवद्विष्णुपदद्वयेषुजगतीसंख्ये प्रजानां पतौ ।
 मित्रे चोत्तरगे प्रचण्डकिरणे धन्ये मधौ माधवे
 शुक्ले पूर्णतिथौ गुरौ च गुरुभे सद्योगभोगक्षणे ॥
 बालाकान्तरगे पुरे मधुमतीसंज्ञे निवासोचिते
 श्रीमत्कामगवीखुरोद्भवभवे वंशे शिवे संभवः ।
 श्रीरामर्षितचामरगतपहरप्रौढिप्रतिष्ठान्वितः
 श्रेष्ठिश्रीनरपाल एष समभूच्छ्रीकृष्णसेवापरः ॥
 तत्पुत्रोऽतः पवित्रो हरिपरिचरणः श्रेष्ठिमल्लोऽत्र पल्ल-
 स्तस्मादप्याविरासीदमितवितरणोऽन्नस्य सत्यप्रभावः ।
 श्रेष्ठिश्रीरामनामा कृतसुकृतचयः संयुतो जानुसत्या
 सन्मत्या विष्णुभक्त्या [नि]वसति सद्ने ब्रह्मणो वेदवेदः ॥

तदनुजनितपूर्वादुग्रपुण्यप्रभावा-

त्कलिवलदलनोऽयं मोकलो निर्जलायाम् ।

प्रणयति वरवापी तत्प्रतीचीनभूमौ

मधुरसलिलपूर्णाः श्रेयसे तत्र पित्रोः ॥

अनुतिष्ठेदधिष्ठानं मृष्टायां दृष्टनिर्जले ।

स तिष्ठेद्विष्टमुद्विष्टदिष्टं शिष्टैस्त्रिविष्टपे ॥

नीलोद्वाहं यो हरिमेघं सुनिपानं कुर्यात्पुत्रो गोत्रपवित्रोऽभिजनेन ।

दद्यादन्नं भूमिगजाश्वोभयवक्ता भूयाद्वावात्तीर्थसुपर्वद्विजभक्तः ॥

गोहिल्लोऽसौ रणे शूरः सारङ्गः शार्ङ्गसेवकः ।

तदुर्व्यां कुरुते वापीं धर्मधीर्मोढमोकलः ।

उक्तं च श्रीभारते—

‘गोमासे गोगवाक्रान्ते गोरसे गगने गते ।

गोमात्रं गोरसं दद्याद्गोसहस्रफलं लभेत् ॥’

श्रीकान्तं कृतदैत्यान्त देव सेवकवत्सल ।

त्वया विना प्रभुः कोऽत्र ज्ञातुं कर्म क्रियापदे ॥

पुराणपुरुषः पायादपायात्त्वां कृपाहृता ।

जलशायी प्रणीतोऽत्र यो लक्ष्म्या सह मोकलः ।

उक्तं च धर्मारण्यपुराणे—

पुरा सृष्टिसमारम्भे स्वयंभूर्भगवान्स्वयम् ।

अस्थापयन्महास्थानमिदं मोहविमोहनम् ।

धर्मारण्यं कृते प्रोक्तं त्रेतायां सस्यमन्दिरम् ।

द्वापरे वेदभुवनं कलौ मोहेरकं मतम् ॥

स्वस्ति श्रीमन्नृपविक्रमार्कसमयातीतसंवत् १९०० वर्षे प्रजापतिनाम्नि
संवत्सरे उत्तरायणे वसन्तऋतौ वैशाखशुक्लपञ्चम्यां गुरौ श्रीमधुमत्याः पश्चिमे
प्रदेशे निर्जले माता सतीबाई जानु, पिता श्रेष्ठि श्रीरामा, भ्रातृ श्रे०

१. ‘वृषसंक्रमणमासे सूर्यस्य किरणैराक्रान्ते पृथिव्या रसे आकाशं गते सति गोदृशि-
जनकं जलरसं दद्यात्तर्हि गोसहस्रफलं लभेत्’ इत्यर्थः.

राघवश्रेयसे श्रेष्ठिमोकलः भ्रातृसांगलीवासहितो मार्गे शृङ्गाटके मृष्टो-
दकपूर्णा वापीं निर्मिमीते ॥ श्री ।

(भावनगरप्राचीनशोधसंग्रहे १ ६८-७०)

(७४)

मरु(मारवाड)देशीय-सादडीग्रामपार्श्वे

राणकपुरजैनमन्दिरप्रशस्तिः ।

स्वस्तिश्रीचतुर्मुखजिनयुगादीश्वराय नमः ।

श्रीमद्विक्रमतः १४९६ संख्यवर्षे श्रीमेदपात्र(मेवाड)राजाधिराज-
श्रीवप्प (१) श्रीगुहिल (२) भोज (३) शील (४) कालभोज (५)
भर्तृभट (६) सिंह (७) महायक (८) राज्ञीसुतयुतस्वसुवर्णतुलातोलक-
श्रीखुम्भाण (९) श्रीमदल्लट (१०) नरवाहन (११) शक्तिकुमार
(१२) शुचिवर्म (१३) कीर्तिवर्म (१४) योगराज (१५) वैरट (१६)
वंशपाल (१७) वैरीसिंह (१८) वीरसिंह (१९) श्रीअरीसिंह (२०)
चोडसिंह (२१) विक्रमसिंह (२२) रणसिंह (२३) खेमसिंह (२४)
सामन्तसिंह (२५) कुमारसिंह (२६) मथनसिंह (२७) पद्मसिंह (२८)
जैत्रसिंह (२९) तेजस्विसिंह (३०) समरसिंह (३१) चाहुमानश्री-
कीतूकनृप-श्रीअल्लावदीन-सुरत्राणजैत्रवप्पवंश्यश्रीभुवनसिंह (३२)
सुतश्रीजयसिंह (३३) मालवेशगोगादेवजैत्रलक्ष्मणसिंह (३४) पुत्र-
श्रीअजयसिंह (३५) भ्रातृश्रीअरिसिंह (३६) श्रीहम्मीर (३७) श्री-
खेतसिंह (३८) श्रीलक्षाह्वयनरेन्द्र (३९) नन्दनसुवर्णदानपुण्यपरोप-
कारादिसारगुणसुरद्रुमविश्रामनन्दन श्रीमोकलमहीपति (४०) कुलका-
ननपञ्चाननस्य विपमतमामं सारङ्गपुरनागपुरगागरणनराणकाजयमेरुमण्डो-
रमण्डलकरवूदीखाट्टचाटसूजानादिनानामहादुर्गलीलामात्रग्रहणप्रमाणितजि-
तकाशित्वाभिमानस्य निजभुजोर्जितसमुपार्जितानेकभद्रगजेन्द्रस्य म्लेच्छमही-
पालव्यालचक्रवालविदलननिहंगमेन्द्रस्य प्रचण्डदोर्दण्डखण्डिताभिनिवेशनाना-
देशनरेशभालमालाललितपादारविन्दस्यास्वलितललितलक्ष्मीविलासगोविन्द-

स्य कुनयगहनदहनदवानलायमानप्रतापतापपलायमानसकलबलूलप्रतिबूल-
 क्षमापश्चापदवृन्दस्य प्रबलपराक्रमाक्रान्तदिल्लीमण्डलगुर्जरत्रासुरत्राणदत्तातप-
 त्रप्रथितहिन्दुसुरत्राणविरुदस्य सुवर्णसत्रागारस्य पद्मदर्शनधर्माधारस्य चतु-
 रङ्गवाहिनीवाहिनीपारावारस्य कीर्तिधर्मप्रजापालनसत्यादिगुणक्रियमाणश्री-
 रामयुधिष्ठिरादिनरेश्वरानुकारस्य राणाश्रीकुम्भकर्णसर्वोर्वीपतिसार्वभौमस्य
 विजयमानराज्ये तस्य प्रसादपात्रेण विनयविवेकधैर्यौदार्यशुभकर्मनिर्मल-
 शीलाद्युद्भूतगुणमणिमयाभरणभासुरगात्रेण श्रीमहम्मदसुरत्राणदत्तपुरमाण-
 साधुश्रीगुणराजसंघपतिसाहचर्यकृताश्चर्यकारिदेवालयद्वाराद्वारपुरःसरः श्री-
 शत्रुञ्जयादितीर्थयात्रेण अजाहूरि पिण्डरवाटकसालेरादिबहुस्थाननवीननैन-
 विहारजीर्णोद्धारपदस्थापनाविषमसमयसत्रागारनानाप्रकारपरोपकारश्रीसंघ-
 सत्काराद्यगण्यपुण्यमहार्थक्रयाणकपूर्यमाणभवार्णवतारणक्षममनुष्यजन्मयान-
 पात्रेण प्राग्वाटवंशावतंस सं० सागरसुत सं० कुरपालभा० [र्या] कामलदे-
 पुत्रपरमार्हत सं० धरणाकेन ज्येष्ठभ्रातृ सं० रत्ना भा० रत्नादेपुत्र सं० ला-
 पा-सजा-सोना सालिगस्व भा० सं० धारलदेपुत्रजावडादिप्रवर्ध-
 मानसंतानयुतेन राणपुरनगरे राणाश्रीकुम्भकर्णनरेन्द्रेण स्वनाम्ना निवे-
 शिततदीयसुप्रसादादेशतत्त्रैलोक्यदीपकाभिधानः श्रीचतुर्मुखयुगादीश्वरवि-
 हारः कारितः । प्रतिष्ठितः । श्रीबृहत्तपागच्छे श्रीजगच्चन्द्रसूरिश्रीदेवे-
 न्द्रसूरिसंताने श्रीमच्छ्रीदेसुन्दरसूरिपद्मप्रभाकरपरमगुरुसुविहितपुरंदरग-
 च्छाधिराजश्रीसोमसुन्दरसूरिभिः ॥ कृतमिदं च सूत्रधारदेपाकस्य । अयं
 च श्रीचतुर्मुखविहार आचन्द्रार्कं नन्दतात् ॥ शुभं भवतात् ॥

(भावनगरप्राचीनशोधसंग्रह १, ५६-५८)

(७५)

याणासुरवंशीयविक्रमादित्यानां शासनपत्रम् ।

स्वस्ति श्री

यत्तत्त्वप्रकटीकृतावतितरां वेदोऽपि नालं यतः

स्थित्युत्पत्तिलयाः समस्तजगतां यन्मन्वते योगिनः ।

साक्षान्नमसुरेन्द्रवृन्दमुकुटव्यालीनरत्नावली-

शोणांशुवजरञ्जिताङ्घ्रियुगलो भूत्यै शिवः सोऽस्तु वः ॥

क्षीरोदं मथितुं मनोभिरतुलं देवासुरैर्मन्दरं

हित्वाक्षिप्त इवाञ्जनादिरिव यस्तत्राधिकं राजते ।

यो भोगीन्द्रनिविष्टमूर्तिरनिशं भूयोऽमृतस्याप्तये

रक्षेद्वःसुरवृन्दवन्दितपत(द)द्वन्द्वः स नारयणः ॥

यः प्रादादसुराधिपो मुखवरे दत्तवार्धमादाय गां

सद्वीपां सचराचरामधिमुदा देवाय दैत्यद्विषे ।

सोऽभूद्दामनस्कपिणे बलिरिति ख्यातः सुरोपद्रव-

व्यापारैकरतः शिवाङ्घ्रिकमलद्वन्द्वार्चनैकव्रतः ॥

तस्मादभूद्गुणनिधिर्बलवांस्तनूजो

यत्राध्यवर्तत महानमलः प्रसादः ।

शंभोः शशाङ्कशकलद्युतिराजिमौले-

वर्णः कृपाणनिहितारिबलः सुरारिः ॥

तस्यान्ववाये महति प्रसूतः क्षीरार्णवे शीतमरीचिवद्यः ।

बाणाधिराजो युधि शातखङ्गखण्डीकृतारातिरखण्डतेजाः ॥

बाणाधिराजप्रमुखेष्वतीतेष्वनेकशो बाणनृपेष्वथान्त्यः ।

अजायतासिञ्जयनन्दवर्मा साक्षाज्जयश्रीवसतिः श्रियश्च ॥

स रक्षति स्म क्षितिमेकवीर आन्ध्रात्पथः पश्चिमतो बलीयान् ।

वधूमिवानन्यसमां कुलोत्थां राजन्यचूडामणिरञ्जिताङ्घ्रिः ॥

तस्मादजनिष्ट सुतो विजयादित्योऽन्तरस्त(स्थ)रिपुवर्गः ।

रणभुवि यस्य न तिष्ठन्त्यरयपयाग्रते(?) भियाक्रान्ताः ॥

तस्मात्समस्तरिपुतक्षणदक्षबाहो-

रक्षीणपुण्ययशसां प्रभवस्तनूजः ।

आसीदनङ्ग इव यो वनिताजनानां

श्रीमल्लदेव इति यो जगदेकमल्लः ॥

तेनाशेषनिरस्तवैरिनिकरो देव्यां हरेणातुलः
 पार्वत्यामुदपादि षण्मुख इव श्रीमान्सुतो यः सुधीः ।
 यत्कीर्तिर्विशदा दिगन्तकरिणां कर्णेषु सच्चामरी-
 भूता भूपतिवन्द्यपादयुगलः] श्रीबाणविद्याधरः ॥
 तस्यात्मजोऽभवदपांस्तसमस्तशत्रु-
 विद्याचतुष्टयनिविष्टमतिर्विनीतः ।
 दुर्वारवीर्ययशसां प्रभवस्तरस्वी
 यः पापदुःखरहितः प्रभुमेरुदेवः ॥
 अभवदनुपमश्रीरानतारातिवर्ग-
 प्रथितपृथुलकीर्तिः सूनुरस्माद्विनीतः ।
 क्षितिपतिकुलमुख्यः पार्वतीशाङ्घ्रिपद्म-
 द्वयनिहितमतिर्यो विक्रमादित्यनामा ॥
 तस्यापि विजयादिसनामधेयोऽभवत्सुतः ।
 यद्विक्रमेण विन्नस्ताः पलायन्तेऽरयो युधि ॥

पुलविप्पवगण्ड इति प्रथितं रिपुदुःसहमस्य च नाम परम् ।
 अभवद्युधि यत्करवालतलं द्विपवारिमुचोऽस्त्रजलं ववृषुः ॥

अनुगतनयमार्गो बाणवंशैकदीपः
 प्रणतरिपुसमाजः कृष्णराजप्रियो यः ।
 अजनि विजयबाहुः सूनुरस्याधिकश्री-
 रपगतदुरितेतिविक्रमादित्यनामा ॥

स ह्यशेषनृपतिमुकुटकोटिरत्नद्युतिरञ्जितपदरेणुर्नानाविधभूरिपरनृपपक्ष-
 दोःखण्डविजयलब्धविपुलयशोभिपूर्णबाहुमण्डलो विविधविचित्ररत्नविलीनव-
 लयस्वकरतलगृहीतचारुहेमकुम्भनिस्त्रवद्वारिधारापूर्वकमखिलवेदवेदाङ्गतर्क-
 त्वसंवित्स्वकर्मनिरतेभ्यः स्वमनोनिहितान्तःसंवित्प्रदानशीलैभ्यो द्विजवरेभ्यः
 उदयेन्दुमङ्गलनिवासिभ्य एवम्भूत— (अग्रे वृत्तितम्)

(७६)

श्रीमहाराजनन्दप्रभञ्जनवर्मणां दानेपत्रम्—

स्वस्ति विजयसारपल्लिवासकात्परमभागवतो मातापितृपादानुध्यातः सकलकलिङ्गाधिपतिः श्रीमहाराजनन्दप्रभञ्जनवर्मा देयवाते कुटुम्बिनमाज्ञापयति—विदितमस्तु—‘अक्षताग्रहरीयब्राह्मणहरिश्चन्द्रस्वामिने उदकपूर्वेणाकरं भरवानवर्जं पुण्यायुर्यशसामभिवृद्धये आचन्द्रतारकार्कप्रतिष्ठितमग्रहारं कृत्वा सर्वकरपरिहारैश्च परिहृत्य देवरातगोत्रचरणेभ्यः परदत्तम् । एवं ज्ञात्वा युष्माभिः पूर्वोचितमर्यादया सर्वोपस्थानं कर्तव्यम् । मेयं हिरण्याद्यं चोपनेयम् ।’ भविष्यतश्च राज्ञो विज्ञापयामि—‘धर्मं क्रमविक्रमाणामन्यतमयोगादवाप्यमनुशासतां प्रवृत्तकमिदं दानं स्वधर्ममनुपश्यद्भिः स्वदत्तिरिवायमग्रहारोऽनुपाल्यः ॥

अपि चान्न व्यासगीतश्लोकानुदाहरामि—

बहुभिर्वसुधा दत्ता राजानो वसुधाधिपैः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर ।

महीं महीमतां श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोऽनुपालनम् ॥

षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति(?) भूमिदः ।

आक्षेप्ता चानुमन्ता च तानेव नरके वसेत् ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १३।४९—५०)

(७७)

श्रीचालुक्यकुलालंकारश्रीविजयादित्यमहाराजानां शासनपत्रम् ।

स्वस्ति श्रीमतां सकलभुवनसंस्तूयमानमानव्यसगोत्राणां हारीतिपुत्राणां कौशिकीवरप्रसादलब्धराज्यानां भगवन्नारायणप्रसादसमासादितवरवराहलाञ्छनेक्षणक्षणवशीकृतारातिमण्डलानामश्वमेधावभृत(थ)ज्ञानपवित्रीकृतवपुषां

चालुक्यानां कुलमलंकरिष्णुर्विविधयुद्धलब्धविजयसिद्धेर्भुवनमनोभिरामवि-
 क्रा(क्र)मरामस्य पौत्रः प्रतापावनतपरमण्डलनृपतिमण्डलस्य श्रीविष्णुव-
 र्धनमहाराजस्य प्रियतनयो निजभुजनिशितासिधाराप्रशमितपरचक्रविक्रमः
 शक्तित्रयालंकृतः क्षीरसागर इव लक्ष्मीप्रभवः, दिनकर इव सततरक्षित-
 पद्मः, शशधर इव कुमुदवनप्रियः, धर्मज इव निजधर्मनिर्मलः, धर्मजालुज
 इव दुःशासनक्षयकरः, मेरुरिव स्थिरस्थितिः, अतुलतुलाधृतकडधौतधौत-
 दुर्बलमलिनः परमब्राह्मण्यो विष्णुरिव जिष्णुः, समस्तभुवनाश्रयः श्रीविज-
 यादित्यमहाराजाधिराजपरमेश्वर[र]भट्टारकः कण्ठेरुवातीविषये वन
 व.....ग्रामस्य कु.....ः.....रूपमुखान्कुटुम्बिनः सर्वानित्यमाज्ञापयति—
 विदितमस्तु वः 'अस्माभिर्मिनमिनिवास्तव्याय काश्यपगोत्रायापस्तम्बसूत्राय
 तैत्तिरीयब्रह्मचारिणे तुर्कवर्मत्रे(त्रिवे)दिपौत्रा(य) वेदाङ्गविदे षट्कर्म-
 निरताय द्रोणशर्मद्विवेदिपुत्राय ब्राह्मणगुणगणालंकृताय प[त्र]भट्टारकाय,
 सूर्यग्रहणनिमित्तेऽस्मिन्नेव ग्रामे द्वादशवेण्डिककोद्रवबीजसंस्थितं.....
आवासनं सर्वकरपरि.....। पू-
 र्वतः—कोरुपुरसीमा, दक्षिणतः—तरुखः, पश्चिमतः—रूमाती, उत्त-
 रतः—रेणुवतीबौहरेणुवती.....चतुरवधि,

आज्ञप्तिरस्य धर्मस्य निर्मलो धर्मसंग्रहः ।

बुधमानमले(?) वञ्चित्पुण्यवित्तो नरोत्तमः ॥

बहुभिर्वसुधा दत्ता बहुभिश्चानुपालिता ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलग् ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधराम् ।

पष्टिवर्षसहस्राणि विष्टाया जायते कृमिः ।

(इण्डियन आण्टिकेरी १३। ५५-५६)

१. पद्म कमलग्, पद्मा लक्ष्मीः. २. कुमुदाना कैरवाणां वनस्य, कीः पृथिव्या गूदा
 हर्षेण अवनेन पालनेन प्रियः. ३. युधिष्ठिरः. ४. भीमसेनः. ५. दुःशासनो धृतराष्ट्रतजः,
 दुष्टशिक्षा च दुःशासनम्.

(७७)

राष्ट्रकूटकुलालंकारश्रीमदकालवर्षश्रीकृष्णराजस्य
शासनपत्रम् ।

ओं ओं स्वस्ति ।

:

सो(स) वोऽव्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतम् ।

हरश्च यश्य(स्य) कान्तेन्दुकलया कमलंकृतम् ॥

आसीद्विशति(द्विषत्ति)मिरमुत्य(मुद्यत)मण्डलाग्रो

ध्वस्ति नयन्नभिमुखो रणसर्वरीशुः(शर्वरीपु) ।

भूपः सु(शु)चिर्विधुरिव(वा)स्तदिगन्तकीर्ति-

गोविन्दराज इति राजसु राजसिङ्घ(सिंह)ः ॥

तस्यात्मजो जगति विश्रुतसु(शु)भ्रकीर्ति-

रातीर्तिहारिहरिविक्रमनामधारी

भूपस्तृ(स्त्रि)विष्टपनृपानुकृतिः कृतज्ञः

श्रीकर्कराज इ[ति] गोत्रमणिर्बभूव ॥

तस्य प्रभिन्नकरटच्यु(च्यु)तदानदन्ति-

दन्तप्रहाररुचिरोल्लिखितांसपीठः ।

क्षमाप[ः] क्षितौ क्षपितस(श)त्रुरभूतभू(त्तनू)जः

सद्राष्ट्रकु(कू)टकनकाद्व(द्वि)रिवेन्द्रराजा[ः] ॥

तस्योपार्जितमहसस्तनयश्चतुरुदधिवलयमालिन्या[ः] ।

भोक्ता भुव[ः] शतक्रतुश(स)दृश[ः] श्रीदन्तिदुर्गराजोऽभूत् ॥

काची(ञ्ची)शकेरलनराधिपचोलपाड्य(ण्ड्य)-

श्रीहर्षवज्रटविभेदविधानदक्षः ।

कर्णाटकं बलमचिन्त्यमजेयमन्यै-

भृत्यैः कियद्भिरपि यः सहसा जिगाय ॥

१. अस्मिन्लेखे प्रायः श्लोकाश्चतुर्थपञ्चमलेखस्था एव, अतोऽत्रोपयुक्तं टिप्पणमपि त-
त्रैव महामहोपाध्यायैः कृतमवलोकनीयम्, २ 'कीर्तिः प्रसादयशसोः' इति मेदिनी.

तस्मिन्निदं प्रयाते वल्लभराजे कृतप्रजाबाधः ।

श्रीकर्कराजसूनुर्महीपतिः कृष्णराजोऽभूत् ॥

राहप्यमात्मभुजजातबलावलेप-

माजौ विजित्य निम्बितासिलताप्रहारैः ।

पालिधज(ध्वजा)वलिशुभामचिरेण यो हि

राजधिराजपरमेश्वरतमवप ॥

येन श्वेतातपत्रप्रहतरविकरवाततापास्त(त्स)लीलं

जग्मे नासीरधूलीधवलितशिरसा वह्निभाख्यः सदाजौ ।

श्रीमद्गोविन्दराजो जितजगद[हि]तस्त्रैणवैधव्यदक्ष-

स्तस्यासीत्सूनुरेक[ः] क्षणरणदलितारातिमत्तेभकुम्भः ।

तस्यानुजः श्रीध्रुवराजनामा महानुभावोऽप्रहतप्रतापः ।

प्रशा(सा)धिताशेषनरेन्द्रचक्रः क्रमेण बालार्कवपुर्बभूव ॥

या(जा)ते ज(य)त्र च राष्ट्रकूटतिलके सद्भूपचूडामणौ

गुर्वी तुष्टिरथाखिलस्य जगतः सुखामिनि प्रत्यहम् ।

सत्यं सत्यमिति प्रशासति सति क्षमामासमुद्रान्तिका-

मासीद्धर्मपरे गुणागृतनिधौ सत्यव्रताधिष्ठिते ॥

रक्षि(क्ष)ता येन निःशेषं चतुरम्भोधिसंयुतम् ।

राज्यं धर्मेण लोकानां कृता हृष्टिः परा हृदि ।

तस्यात्मजो जगति सत्प्रथितोरुकीर्ति-

गोविन्दराज इति गोत्रललामभूतः ।

त्यागी पराक्रमधनः प्रकटप्रताप-

संतापिताहितजनो जनवल्लभोऽभूत् ॥

तत्पुत्रोऽत्र गते नाकमाकम्पितरिपुवजे ।

श्रीमहाराजस(श)र्वाख्यः ख्यातो राजाभवद्गुणैः ॥

अर्थिशु(षु) यथार्थतां यः समम्भ(भी)ष्टफला(ष्टावा)सिलब्धतोशेशु(पेषु) ।

वृद्धिं निनाय परमाममोघवर्षाभिधानस्य ॥

राजाभूतत्पितृव्यो रिपुभवविभवोद्भूत्यभावैकहेतु-

लक्ष्मीवानिन्द्रराजो गुणिनृपनिकरान्तश्चमत्कारकारी ।

[रागादन्यान्व्युदस्य प्रकटितविषया यं नृपान्रोवमाना

राज्यश्रीरेव चक्रे सकलकविजनोद्गीततथ्यस्वभावम् ॥]

श्रीकर्कराज इति रक्षितराज्यभारः

सारं कु[ल]स्य तनयो नयशालिशौर्यः ।

तस्याभवद्विभवनन्दितबन्धुसार्थः

पार्थ[.] सदैव धनुशि(षि) प्रथमः शुचीनाम् ॥

स्वेच्छाग्रि(गृ)हीतविषयो(यान्) द्विदसंभञ्ज[.]

प्रोद्धृतद्वततरशुलिककराष्ट्रकूटान् ।

उत्खातखड्गनिजबाहुबलेन जित्वा

योऽमोघवैर्षमचिराश्च(त्स्व)पदे व्यधत्त ।

पुत्रु(त्री)यतस्तस्य महानुभाव[.] कृती कृतज्ञ[.] कृतवीर्यवीर्यः ।

वशीकृताशेषनरेन्द्रवृन्दो बभूव सू[नृ]धुवराजनामा ॥]

श्रीदन्तिवर्मण.....तस्य.....

.....सुतः प्रबलप्रतापः ॥

यस्यानेकनरेन्द्रवृन्दविनुतस्यापू.....

.....हिपद्मद्वयः ।

प्रोत्खातासिलताप्रहारदलितद्विड्दन्तिकुम्भस्थलः

शूरः सज्जनवल्लभः ससरलः..... ॥

.....

..... ।

.....

.....पीतमथो यशश्च ॥ •

१. इदमुत्तरार्धमादर्शपुस्तकेऽनुपलब्धं चतुर्थलेखदृष्टं पूरितम्. २ 'वर्ष इति राज्यपदे' चतुर्थलेखपाठः. ३. चतुर्थलेखदृष्टः पूरितः.

येन खङ्गद्वितीयेन बलभनृपस्य पश्यतः ।

उज्जयिन्यां रिपूञ्जित्वा दूरमुत्तम्भितं यशः ॥

तेनेदमनिलविद्युच्चञ्चलमालोक्य जीवितमसारम् ।

क्षितिदानपरमपुण्यः प्रवर्तितो धर्मदायोऽयम् ॥

स च समधिरा(ग)ताशेषस(म)हाशब्दम(हासामन्ता)धिपतिश्रीमदकाल-
वर्षश्रीकृष्णराजः सर्वानेव समनुबोधयति—अस्तु वः संविदितम्—
'यथा मया श्रीअङ्गलेश्वरावस्थि[ते]न मातापित्रोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपु-
ण्ययशोभिवृद्धये नर्मदायां भगवत्तीर्थे स्नात्वोदकातिस्र(स)र्गेण श्रीवरिअवि-
व(वा)स्तव्यत्रैविद्यसामान्यकुण्डिनसगोत्राध्वर्युसब्रह्मचारिब्राह्मणश्रीअजवा-
सावकसुताय श्रीतणुअवासावका[य]श्रीगुहेश्वरभ्रातरे(त्रे)द्वयो(द्वाभ्यां)
प्रतिपादितः श्रीकोङ्कणविषयान्तर्गतवारिअत्रिषोडशोत्तर[ग्रामशत]मध्य-
वर्ति कविडसाड्यभिधानग्रामः । यस्याघाटनानि—पूर्वतः—वलछग्राम-
सीमा, दक्षिणतः—उत्तरपढवणकग्रामसीमा, पश्चिमतः—वरिअविपट्टन-
सीमा, उत्तरतः वसुह'रियकग्रामसीमा । एवं चतुराघाटनोपलक्षितः से-
द्रङ्गः सपरिकरः, ससीमापर्यन्तः, सवृक्षमालाकुलः, सदण्डदशापराधः,
सधान्यहिरण्यादेयोऽचाटभटप्रवेश्यः सर्वराजकीयानामहस्ताप्रक्षेपणीय आ-
चन्द्रार्कार्णवक्षितिसरित्पर्वतसमकालीनः पूर्वदत्तदेवदायब्रह्मदायरहितोऽभ्य-
न्तरसिद्ध्या शकनृपकालातीतसंवत्सरशतेष्वष्टसु दशोत्तरेषु ८१० चैत्रेऽमा-
वास्यायां सूर्यग्रहणपर्वणि स्नात्वोदकातिसर्गेण बलिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रानु-
ष्ठानादिकृ(क्लि)योच्छ(त्स)र्पणार्थं प्रतिपादितः । तदसुतया (?) ब्रह्मदा-
यस्थित्या भुञ्जतो भोजयतः क्लृश(प)तः कर्पयतः प्रतिदिशतो वा न के-
नापि परिपन्थना कार्या । तथागामिनृपतिभिरसद्वंशजैरन्यैर्वा सहस्रमेकेन
पालनीयः, द्रुमाश्च त्रिभिः स्कन्धकैर्देयाः । प्रथमं भाद्रपदे । द्वितीयं
कार्तिके । तृतीयं माघे । एभिः स्थित्या सर्वराजकीयैः पालनीयः । न के-
नापि परिपन्थना कार्या । आगामिनृपतिभिरसद्वंशजैरन्यैर्वा 'सामान्यं भू-
मिदानफलम्' इत्यवधार्य विद्युल्लोलान्यनित्यान्यैश्वर्याणि तृणाग्रलग्नजलवि-

न्दुचञ्चलं च जीवितमाकलय्य स्वदायनिर्विशेषोऽसदायोऽनुमन्तव्यः पाल-
नीयश्च । यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराच्छिन्द्यादाच्छिद्यमानं वानुमो-
देत स पञ्चभिर्महापातकैरुपपातकैश्च संयुक्तः स्यात् । उक्तं च भगवता
व्यासेन—

षष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

अच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।

लोकत्रयं तेन भवेद्धि दत्तं यः काञ्चनं गां च महीं च दद्यात् ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिणः ।

कृष्णाहयो हि जायन्ते भूमिदायं हरन्ति ये ॥

कन्यामेकां [गां तथै]कां भूम्यामप्येकमङ्गुलग् ।

हरन्नरकमायाति यावदाहू(भू)तसंभ्रवम् ।

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्माल्यनिष्ठीवसमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ।

स्वदत्तां परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप ।

महीं महीभुजां श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोनुपालनम् ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

इति कमलदलाम्बुबिन्दुलोला श्रियमनुचिन्त्यं मनुष्यजीवितं च ।

अतिविमलमनोभिरात्मनीनैर्नहि पुरुषैः परकीर्तयो विलोप्याः ॥

दूतकोऽत्र महत्तमसर्वाधिकारी ब्राह्मण अल्लेयको नाम्ना । लिखितं
चैतन्मया महासाधिविग्रहाधिकारिणा श्रीजज्जकेन श्रीकुलुकसूनुना ।
इति ॥ स्वहस्तोऽयं मम श्रीमदकालवर्षश्रीकृष्णराजस्य ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १३।६६-६८)

(७८)

श्रीजयभट्टमहाराजानां दानपत्रम् ।

स्वस्तिश्रीकायावतारवासकात्सततलक्ष्मीनिवासभूते तृष्णासंतापहारिणि
दीनानाथविस्तृतानुभावे द्विजकुलोपजीव्यमानविभवशालिनि महति महा-
राजकर्णान्वये कमलाकर इव राजहंसः, प्रबलकलिकालविलसिताकुलित-
विमलस्वभावो गम्भीरोदारचरितविस्मापितसकललोकपालमानसः परमेश्व-
रश्रीदत्तः, तस्य सूनुरशङ्कितागतप्रणयिजनोपभुक्तविभवसंचयोपचीयमा-
नमानो निर्वृतिः.....नेककण्ठकवंशसंदोहदुर्ललितप्रतापानलो नि-
शितनिस्त्रिशधारादारितारितिकरि कुम्भमुक्ताफलच्छलोलसितसितयशोशु-
कावगुण्ठितदिग्बधूवदनसरसिजः श्रीजयभट्टः, तस्यात्मजो महामुनिमनुप्र-
णीतप्रवचनाधिगमविवेकस्वधर्मानुष्ठानप्रवणिवर्णाश्रमव्यवस्थोन्मूलितराकलक-
लिकालावलेपः प्रणयिजनमनोरथविलयव्यतीतविभवसंपादनापनीताशेषपार्थि-
वदानाभिमानो मदविवशाङ्कुशातिवर्तिकुपितकरिनिवारणप्रथितगुरुगजाधि-
रोहणप्रभावो विपत्प्रपातपतितनरपतिशताभ्युद्धरणनिखिललोकविश्रुतपरोप-
कारकरणव्यसनः प्राच्यप्रतीच्याधिराजविजृम्भितमहासङ्ग्रामनरपतिसहस्रप-
रिवारितानेकगजघटाविघटनप्रकटितभुजवीर्यविख्यातबाहुसहायापरनामा प-
रममहेश्वरः समधिगतपञ्चमहाशब्दश्रीदत्तः, तस्य सूनुरनेकसमरसंधद्वघन-
घटितगजघटापाटनपटुरसहिष्णुवनदावानलो दीनानाथातुरसुदृत्स्वजनबन्धु-
कुमुदाकरकौगुदीनिशाकरः, भागीरथीप्रवाह इव विपक्षक्षोभक्षमः, शान्त-
नुरिव समुद्भूतकलकलारावमहावौहिनीपतिः, आदिवराह इव स्वभुजबल-
प्रक्रमोद्धृतधरणिः, परममहेश्वरः समधिगतपञ्चमहाशब्दश्रीजयभट्टः कु-
शली सर्वानेव राजसामन्तभोगिकविषयपतिराष्ट्रग्राममहत्तराधिकारिकादी-
न्तमनुदर्शयति—अस्तु वः संविदितम्—यथा मया मातापित्रोरात्मनश्चै-
हिकामुष्मिकपुण्ययशोभिवृद्धये गिरिनगरविनिर्गतश्रद्धिकाग्रहारवास्तव्यत-
च्चातुर्विधसामान्यप्रावायनसगोत्रवाजसनेयमाध्यंदिनसब्रह्मचारिब्राह्मणदत्तपु-

१. अयं कायावतारनामको वासकोऽधुना 'कायी' इति नाम्ना प्रसिद्धो 'बूच'प्रान्ते
'गुजरात'देशे वर्तते. २. विपक्षाणां शत्रूणाम्, पक्षिपक्षाणां च. ३. ग्राहिन्यो नयः, सेनाश्च.

ब्रह्मणदेवस्वामिनेऽसत्कृतप्रकाशनाय कच्छुम्बराय बलिचरुवैश्वदेवाग्निहो-
त्रातिथिपञ्चमहायज्ञादिक्रियोत्सर्पणार्थं कोरिल्लापथकान्तर्गतशमीपद्रकग्रामे
पूर्वतः सीम्नि चतुष्पष्टिभूनिवर्तनप्रमाणं क्षेत्रम्, यस्याघाटनानि—पूर्वतः—
गोलिकाग्रामसंधिः, दक्षिणतः—यमलखल्लुराभिधानतडाकम्, तथा महत्तरम-
हेश्वरसत्कक्षेत्रम्, वापितदेवकसत्कवापकक्षेत्रं च, अपरतः शमीपद्रकग्रामादेव
धहद्धग्रामयायी पन्थः, उत्तरतो वरुटखल्लुराभिधानतडाकं तथा कोरि-
ल्लावासी ब्राह्मणनर्मसत्कब्रह्मदेयक्षेत्रं च । एवमिदं चतुराघाटनोपलक्षितं
क्षेत्रं सोद्रङ्गं सपरिकरं सभूतवातप्रत्ययं सधान्यहिरण्यादेयं सदशापराधं सो-
त्पद्यमानविष्टिकं गृहस्थावरच्छलकरथ्याप्रवेशनिर्गमसगरचतुष्पदप्रचारवा-
पीकूपतडाकपद्रोपजीव्यसमेतं सर्वराजकीयानामहर्ताग्रक्षेपणीयं पूर्वप्रत्तदेव-
ब्रह्मदायरहितं भूमिच्छिद्रन्यायेनाचन्द्रार्कार्णवक्षितिसरित्पर्वतसमकालीनं
पुत्रपौत्रान्वयक्रमोपभोग्यम्—अद्य माघशुद्धपञ्चदश्यां चन्द्रोपरागे पुण्य-
तिथावुदकातिसर्गेण ब्रह्मदायत्वेन प्रतिपादितम् । यस्योचितया ब्रह्मदाय-
स्थित्या भुञ्जतः कृषतः कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कैश्चिद्व्यासेधे वर्तित-
व्यम् । आगामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्वायमस्माद्वयोऽनुमन्तव्यः पालयि-
तव्यश्च । यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराच्छिन्धादाच्छिद्यमानमनुमोदते, स
पञ्चभिर्महापातकैः सोपपातकैः संयुक्तः स्यादिति । उक्तं च भगवता
वेदव्यासेन—

पष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः ।

कृष्णाहयो हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति ये ॥

बहुभिर्वर्षुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्वेण्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।

लोकत्रयं तेन भवेत्तु दत्तं यः काञ्चनं गां च महीं च दद्यात् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्मुक्तमाल्यप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर ।

महीं मतिमतां श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोनुपालनम् ।

संवत्सरशतचतुष्टये षट्पञ्चाशदुत्तरके माघशुद्धपञ्चदश्यां लिखितमिदं
.....भोगिकपुत्रमह'बल'धिकृतकेशवेनेति ।

बलाधिकृतवायुल्लूतकम् । सम्—४००+९०+६ ॥ [माघ सु.
१०,+९ सो]मवारे ॥ निवाञ्छम् ॥ स्वहस्तो मम श्रीजयभटस्य ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १३।७७-७९)

(७९)

प्रशान्तरागापरनामधेयश्रीददमहाराजानां
दानपत्रम् ।

ॐ स्वस्ति नन्दीपुरतो विविधविमलगुणरत्नसंपदुद्भासितसकलदिङ्मुखे
परिचाताशेषसपक्षमहामहीभृति सततमविलङ्घितावधौ स्थैर्यगाम्भीर्यला-
वण्यवति महासत्त्वतयातिदुरवगाहे गुर्जरनरपतिवंशमहोदधौ श्रीसहजन्मा
कृष्णाहृदयाहितास्पदः कौस्तुभमणिरिव विमलयशोदीधितिनिकरविनिहत-
कलितिमिरनिचयः, सत्पक्षो वैनतेय इवाकृष्टशत्रुनागकुलसंततिः उत्पतित
एव दिनकरचरणकमलप्रणामापनीताशेषदुरितनिवहः सामन्तदहः । प्रति-
दिनमपेतशङ्कं येन स्थितम् । अचलगुणनिकरकेसरिविराजितवपुषा विनी-
तारिगजकुम्भविगलितमुक्ताफलच्छलप्रनिकीर्णविमलयशोवितानेन रूपानुरूपं
सत्त्वमुद्ब्रह्ता केसरिकिशोरकेणेव, उपरि क्षितिभृताम् । यं चातिमलिनक
लियुगतिमिरचन्द्रमसमनुदिवसमन्योन्यस्पर्धयेवाययुः कलासमूहादयो गुणाः,
विक्रमानीतमदविलासालसगतयोऽरातिगजघटाः प्रमदाश्च । यस्य चाविरत-

१. अस्य नन्दीपुरस्य 'भडोच' नगरतः ऐशान्यां चतुस्त्रिंशन्मैलदूरे 'नान्दोङ्ग' इति
नाम्ना ख्यातिरिति, पण्डित इन्द्रजीपुत्रो भगवान् लालोऽवदत्, बृहत्पण्डितस्तु भडोचनगर-
स्य पूर्वतो ह्यङ्गेश्वरद्वारे सत्तां ब्रवीति स्म,

दानप्रवाहप्रीतार्थिमधुकरकुलस्य रुचिरकीर्तिवशासहायस्य सततमस्खलितपदं
 प्रसरतः सद्गंशाक्षितशोभागौरवस्य भद्रमतङ्गजस्येव करघातविनिहतक्षिति-
 भृदुन्नततनूरुहस्य रेवानिर्झरसलिलप्रपातमधुरनिनदस्य, भगोद्भवा (?) रा-
 मुन्नतपयोधराहितश्रियो दयिता इव मुदे विन्ध्यनगोपत्यका । यश्चोपमीयते
 शशिनि सौम्यत्ववैमल्यशोभाकलाभिः, न कलङ्केन । श्रीनिकेतशोभासगुद-
 यावःकृतकुलकैण्टकतया कमलाकरे, न पैङ्गजन्मतया; सन्वोत्साहविक्रमै-
 र्मृगाधिराजे, न कूर्वाश्रयतया; लावण्यस्थैर्यगाम्भीर्यस्थित्यनुपालनतया
 महोदधौ, न व्यालाश्रयतया; सत्कटकसमुन्नतविद्याधरावासतया हिमाचले,
 न खंशपरिवारतया । यस्य च सद्भोगः शेषोरगस्येव विमलकिरणमणिश-
 ताविष्कृतगौरवः सकलजगत्साधारणः । यस्य प्रकाश्यते सत्कुलं शीलेन,
 प्रभुत्वमाज्ञया, शस्त्रमरातिप्रणिपातेन, कोपो निग्रहेण, प्रसादः प्रदानैः,
 धर्मो देवद्विजातिगुरुजनसपर्ययेति । तस्य सूनुः प्रतप्तरुचिरकनकावदातः क-
 ल्पतरुरिवाविरतमभिरुचितफलप्रदः सततमृतुगणस्येव वसन्तसमयः, वसन्त-
 समयस्येव प्रविकाशितनिबिडचूततरुवनाभोगः, सरस इव कमलनिवहः,
 कमलनिवहस्येव प्रबोधः, महाविषधरस्येव मणिः, मणेरिव स्वच्छतारभावः,
 महोदधेरिवामृतकलशः; अमृतकलशस्येवामरनदायित्वप्रभावः, करिण इव
 मदः, प्रमदाजनस्येव विलासः, विभवस्येव सत्पान्नविनियोगः, धर्मस्येव क्रतुः,
 क्रतोरिव स्वदक्षिणाकालः, प्रेम्ण इव सद्भावः, शशिन इवामलकलासमूहो
 नियतमलंकारभूतः सकलनिशाकराभिरूपवदनः, शक्नो वदान्यः, प्रबलरि-
 पुबलानीकसमरसमवाप्तविजयश्रीः, श्रीवीतरागापरनामा श्रीजयभटः । कलि-
 प्रतिपक्षभियाच्छरणार्थिन इव यमाश्रिताः सविनया गुणाः स्फुरितविमलकी-
 र्तिंसौदामनिना येन सकलजीवलोकानन्दकारिणा कालबलाहकेनेवावन्ध्यफलं
 गर्जता प्रणयिनामपनीतास्तृष्णासंतापदोषाः । यश्च शूरोऽपि सततमयशोभीरुः

१. 'कलङ्कोऽङ्कोऽपवादे च' इति मेदिनी. २. कण्टकः क्षुद्रशत्रौ दुमाज्ञे च. ३.
 'पङ्कोऽस्त्री कर्दमे पापे' इति मेदिनी. ४. 'कूरस्तु कठिने घोरे नृशंसे' इति मेदिनी.
 ५. व्यालाः सर्पाः खलश्च. ६. विद्याधरा पण्डिता देवविशेषाश्च. ७. खंशा हीनजा-
 तीयविशेषाः.

अपगततृष्णोऽपि गुणार्जनाविच्छिन्नतर्पः, सर्वप्रदानाशीलोऽपि परयुवतिहृ-
 दयदानपराङ्मुखः, पटुरपि परपरिवादाभिधानजडधीः । यस्य च न विरोधि-
 रूपं शीलस्य, यौवनं सद्गुणस्य, विभवः प्रदानस्य, त्रिवर्गसेवा परस्परापी-
 डनस्य, प्रभुत्वं क्षान्तेः, कलिकालो गुणानामिति ॥ तस्य रूनुः सजलधनप-
 टलनिर्गतं रजनिकरकरावबोधित(कुमुदधवल)यशोप्रतानास्थगितनभोमण्डलो-
 ऽनेकसमरसंकटप्रमुखागतनिहतशत्रुसामन्तकुलवधू(प्रभातसमय)रुदितच्छ-
 लोद्गीयमानविमलनिस्त्रिशप्रतापो देवद्विजातिगुरुचरणकमलप्रणामोज्ज्वल-
 मणिकोटिरुचिरदीधितिविराजितमुकुटोद्भासितश्रीः . दीनानाथातुराभ्यागता-
 र्थिजनाक्लिष्टपरिपूरितविभवमनोरथोपचीयमानत्रिविष्टपैकसहायधर्मसंचयः
 प्रणयपरिकुपितमानिनीजनप्रणामपूर्वमधुरवचनोपपादितप्रसादप्रकाशीकृत-
 विदग्धनागरिकस्वभावो विमलगुणनिकरपञ्जराक्षिप्तबहलकलितिमिरनिचयः
 समधिगतपञ्चमहाशब्दः श्रीददः कुशली सर्वानेव राजसामन्तभोगिकविप-
 यपतिराष्ट्रग्राममहत्तराधिकारिकादीन्समनुबोधयति—अस्तु वो विदितम्—
 अस्माभिरक्रूरेश्वरविषयान्तर्गतशिरीषपद्मकं एष ग्रामः सोद्वङ्गः सो[प]प[रि]-
 करः सर्वदानसंग्राह्यः सर्वदित्यविष्टिप्रतिभेदिकापरिहीणो भूमिच्छिद्रन्याये-
 नाचाटभटप्रावेक्ष्य आचन्द्रार्काणवक्षितिसमकालीनः पुत्रपौत्रान्वयभोग्यो ज-
 ञ्मूसरोविनिर्गताक्रूरेश्वरविषयान्तर्गतशिरीषपद्मवासिबहुचवत्ससगोत्राश्वलाय-
 नसब्रह्मचारिब्राह्मणभट्टयध्यापक तथा गोपादित्य, तथा भट्टिगण—वि-
 शाख—अग्निशर्म—द्रोण—काश्यपसगोत्रभट्टिदाम, तथा वत्र—अध्वर्युवाज-
 सनेयडैण्डकीयसगोत्र—कण्वसब्रह्मचारिब्राह्मणतापिशर्म—द्वितापिशर्म—दत्त-
 स्वामि—भागिस्वामि—पितृशर्म—भट्टि—द्रोण—धूम्रायणसगोत्रकर्कश्यापक—
 आवुक—कौण्डिन्यसगोत्र—वातशर्म—शैल—योप—महादेव—वाव—माठरसगो-
 त्रधर—विशाख—नन्दि—रमिल—हारीतसगोत्रधर्मधर—छान्दोग्यभरद्वाजस-
 गोत्रकौशुमसब्रह्मचारिब्राह्मणइन्द्रशर्म—आदित्यराव—तापिशूर—इन्द्रशूर—ई-
 श्वर—धर—दामधर—द्वि. ईश्वर—भरुकच्छविनिर्गतभेरज्जिकोनिवासि—आशु-
 र्वणचौलिसगोत्रपिप्पलादसब्रह्मचारिब्राह्मणभट्ट—वायुशर्म—द्रोणस्वामि—रु-
 द्रादित्य—पूर्णस्वामि. एभ्यश्चतुश्ररणब्राह्मणेभ्यश्चातुर्विध्यपरिकरानपूर्य बलि-

चरुवैश्वदेवाग्निहोत्रपञ्चमहायज्ञादिक्रियोत्सर्पणार्थं मातापित्रोरात्मनश्च पुण्य-
यशोभिवृद्धये कार्तिक्यामुदकातिसर्गेणातिसृष्टो यतोऽसाद्वंश्यैरन्यैर्वागामिभो-
गपतिभिः प्रबलपवनप्रेरितोदधिजलत्तरङ्गचञ्चलं जीवलोकम्, अभावानुगतान-
सारान्विभवान्, दीर्घकालस्थेयसश्च गुणान्, आकलय्य सामान्यभोगभूप्रदा-
नफलेप्सुभिः शशिकररुचिरं यशश्चिराध चिचीषुभिरयमसाहायोऽनुमन्तव्यः
पालनीयश्च ॥ यो वाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराच्छिन्द्यादाच्छिद्यमानमनुमो-
दते स पञ्चभिर्महापातकैः सोपपातकैः संयुक्तः स्यात् ॥

उक्तं च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन—

‘षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः ।

कृष्णाहयो हि जायन्ते भूमिदायं हरन्ति ये ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्भुक्तमाल्यप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥’

इति ॥ संवत्सर—शतत्रयेशीत्यधिके कार्तिकशुद्धपञ्चदश्यां लिखितं सं-
धिविग्रहाधिकरणाधिकृतरेवेण स्वमुखाज्ञेति ॥ सम—३००+८० का-
र्तिक सुदि १०+५ ॥ दिनकरचरणार्चनरतस्य श्रीवीतरागसूनोः स्वहस्तोऽयं
प्रशान्तरागस्य ॥

(इण्डियन् आण्टिक्वेरी १३ ८९-८४)

(८०)

प्रशान्तरागापराभिधेयश्रीदहमहाराजानां

द्वितीयं दानपत्रम् ।

ॐ स्वस्ति नन्दिपुरतो विविधविमलगुणरत्नसंपदुपहसितसकलदि-
क्काखे परित्राताशेषसपक्षमहामहीभृति सततमविलङ्घिता(त)बन्धौ स्थैर्यगा-

म्भीर्यलावण्यवति महारात्त्वतयातिदुरवगाहे गुर्जरगृपतिवंशमहोदधौ श्रीसह-
जन्मा कृष्णहृदयाहितास्पदः कौस्तुभमणिरिव विमलयशोदीधितिनिकरवि-
निहतकलितिमिरनिचयः सत्पक्षो वैनतेय इवाकृष्टशत्रुनागकुलसंततिः, उ-
त्पतित एव दिनकरचरणकमलप्रणामापनीताशेषदुरितनिवहः सामन्तददः
प्रतिदिनमपेतशङ्कं येन स्थितमचलगुणनिकरकेसरिविराजितवपुषा विनिह-
तारिगजकुम्भविगलितमुक्ताफलच्छलप्रकीर्णविमलयशोवितानेन रूपानुरूपं
सत्त्वमुद्रहता केसरिकिशोरकेणेवोपरिक्षितिभृताम् । येन चातिमलिनकलि-
युगतिमिरचन्द्रमसमनुदिवसमन्योन्यस्पर्धयेवाययुः कलासमूहादयो गुणाः
विक्रमानीतमदविलासगतयोऽरातिगजघटाः प्रमदाश्च । यस्य चाविरतदा-
नादिप्रवहप्रीणितार्थिमधुकरकुलस्य रुचिरकीर्तिवशासहायस्य सततमस्खलि-
तपदं प्रसरतः सद्दंशाहितशोभागौरवस्य भद्रमतङ्गजस्येव करघातविनिहत-
क्षितिभृदुन्नततनूरुहस्य रेवानिर्झरसलिलप्रपातमधुरनिनादस्य भगोद्भवाः(?)
समुन्नतपयोधराहितश्रियो दयिता इव गुदे विन्ध्यनगोपत्यकाः । यश्चोपमीयते
शशिनि सौम्यत्ववैमल्यशोभाकलाभिः, न कलङ्केन; श्रीनिकेतशोभासमुद-
याधःकृतकुलकण्टकतया कमलाकरे, न पङ्कजन्मतया; सत्त्वोत्साहविक्रमैर्मृ-
गाधिराजे क्रूराशयतया, लावण्यस्यैर्यगाम्भीर्यस्थित्यनुपालनतया महोदधौ,
न व्यालाश्रयतया; सत्कटकसमुन्नतविद्याधरावासतया हिमाचलेन खशय(प)-
रिवारतया । यस्य च सद्भोगः शेषोरगस्येव विमलकिरणमणिशताविष्कृत-
गौरवः सकलजगत्साधारणः । यस्य प्रकाश्यते सत्कुलं शीलेन प्रभुत्वमा-
ज्ञया, शस्त्रमरातिप्रणिपातेन, कोपो निग्रहेण, प्रसादः प्रदानैः, धर्मो दे-
वद्विजातिगुरुजनसपर्ययेति ॥

तस्य सूनुः प्रतसरुचिरकनकावदातः कल्पतरुरिवाविरतमभिरुचितफल-
प्रदः सततमृतुगणस्येव वसन्तसमयः, वसन्तसमयस्येव प्रविकसितनिबिड-
चूततरुवनाभोगः, सरस इव कमलनिवहः, कमलनिवहस्येव प्रबोधः, महा-
विपधरस्येव मृणिः, मणेरिव स्वच्छतरभावः, महोदधेरिवामृतकलशः, अमृ-
तकलशस्येवामरणदायित्वप्रभावः, करिण इव मदः, प्रमदाजनस्येव विलासः,
विभवस्येव सत्पात्रविनियोगः, धर्मस्येव ऋतुः, ऋतोरिव स्वदक्षिणाकालः,

प्रेम्णा इव सद्भावः, शशिन इवामलकलासमूहः, निथतमलंकारभूतः सकल-
निशाकराभिरूपवदनः शकलो वदान्यः प्रबलरिपुबलानीकसमरसमवाप्तवि-
जयश्रीः श्रीवीतरागापरनामा श्रीजयभटः । कलिप्रतिपक्षभयाच्छर-
णार्थिन इव यमाश्रिताः सविनया गुणाः । स्फूर्तिविमलकीर्तिसौधमानिना
येन सकलजीवलोकानन्दकारिणा कालबलाहकेनेवावन्ध्यफलं गर्जता प्रण-
यिनामपनीतास्तृष्णासंतापदोषाः । यश्च शूरोऽपि सततमयशोभीरुः, अपगत-
तृष्णोऽपि गुणार्जनाविच्छिन्नतृष्णः, सर्वप्रदानशीलोऽपि परयुवतिहृदयदान-
पराङ्मुखः, पटुरपि परपरिवादाभिधानजडधीः । यस्य च न विरोधि रूपं
शीलस्य, यौवनं सद्गुणस्य, विभवः प्रदानस्य, त्रिवर्गसेवा परस्परापीडनस्य,
प्रभुत्वं क्षान्तेः, कलिकालो गुणानामिति ॥

तस्य सूनुः सजलघनपटलनिर्गततरजनिकरकरावबोधितकुगुदधवल्लयशः-
प्रतानास्थगितनभोमण्डलोऽनेकसमरसंकटप्रमुखागतनिहतशत्रुसागन्तकुलव-
धूप्रभातसमयरुदितच्छलोद्गीयमानविमलनिस्त्रिशप्रतापो देवद्विजातिगुरुचर-
णकमलप्रणामोद्धृष्टवज्रमणिकोटिरुचिरदीधितिविराजितमुकुटोद्भासितश्रीर्दी-
नानाथातुराम्यागतार्थिजनाक्लिष्टपरिपूरितावेभवमनोरथोपचीयमानत्रिविष्टपै-
कसहायधर्मसंचयः प्रणयपरिकुपितमानिनीजनप्रणामपूर्वमधुरवचनोपपादित-
प्रसादप्रकाशीकृतविदग्धनागरिकस्वभावो विमलगुणकिरणपञ्जराक्षितबहल-
कलितिमिरनिचयः समधिगतपञ्चमहाशब्दः श्रीदहः कुशली सर्वानेव राज-
सामन्तभोगिकविषयपतिराष्ट्रग्राममहत्तराधिकारिकादीन्समनुबोधयति—अ-
स्तु वो विदितम्—अस्माभिरक्रूरेश्वरविषयान्तर्गतशिरीषपद्रक एष ग्रामः सो-
द्रङ्गः सो(स)परिकरः सर्वादानसंग्रहः सर्वदित्यविष्टिप्रातिभेदिकापरिहीणो
भूमिच्छिद्रन्यायेनाचाटभटप्रविश्य आचन्द्रार्काणवक्षितिस्थितिसमकालीनः
पुत्रपैत्रान्वयभोग्यो जम्बूसरोवस्तव्यभारद्वाजसगोत्रकण्वसब्रह्मचारिब्राह्मण-
आदित्यरवि तथा—तापिशूर—इन्द्रशूर—ईश्वर तथा—वत्ससगोत्रभट्टचध्या-
पक—गोपादित्य—वाड—विशाख—अग्निशर्म—भट्टिगण—द्रोण—माठरसगोत्र—
विशाख—धर—नन्दि—राम—डौण्डकीयसगोत्र—तापिशर्म—द्वि. तापिशर्म—
द्रोण—भट्टि—पितृशर्म—भागिस्वामि—दत्तस्वामि—लाक्ष्मण्यसगोत्र—धर—दाम-

धर—ईश्वर—कौण्डिन्यसगोत्र—बाव—घोष—शील—काश्यपसगोत्र—भट्टिदाम—
 वत्र—हारीतसगोत्रधर्मधर—धौम्रायणसगोत्रकर्काध्यापक—आवुक—इन्द्रशूरा-
 दिब्राह्मणेभ्यश्चतुस्त्रिंशद्भ्यो बलिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रपञ्चमहायज्ञादिक्रियोत्स-
 र्पणार्थं मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये कार्तिक्यामुदकातिसर्गेणाति-
 सृष्टो यतोऽसद्वंश्यैरन्यैर्वागामिभोगपतिभिः प्रबलपवनप्रेरितोदधिजलतरङ्ग-
 चञ्चलं जीवलोकम्, अभावानुगतानसारान्विमवान्दीर्घकालस्थेयसश्च गुणाना-
 कलय्य सामान्यभोगभूप्रदानफलेप्सुभिः शशिकररुचिरं यशश्चिराय चि-
 चीपुभिरयमस्मदायोऽनुमन्तव्यः पालनीयश्च । यो वाज्ञानतिमिरपटलावृत-
 मतिराच्छिन्द्यात्, आच्छिद्यमानं नानुमोदते स पञ्चभिर्महापातकैः संयुक्तः
 स्यादिति । उक्तं च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन—

‘षष्टिं वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः ।

कृष्णाहयो हि जायन्ते भूमिदायं हरन्ति ये ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्भुक्तमाल्यप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥’

इति ॥ संवत्सरशतत्रये पञ्चाशीत्यधिके कार्तिकपूर्णिमायां लिखितं सं-
 धिविग्रहाधिकरणाधिकृतरेवेण स्वमुखाज्ञयेति ॥ सम. ३००+८०+९,
 कार्तिक सु. १०+९, दिनकरचरणार्चनरतस्य श्रीवीतरागसूनोः स्वहस्तोऽयं
 प्रशान्तरागस्य ॥

(इण्डियन् आण्टिकेरी १३।८८-९०)

(८१)

कर्णाटकश्रीवेङ्कटपतिरायस्य दानपञ्चम् ।

श्रीवेङ्कटेशाय नमः ।

यस्य संपर्कपुण्येन नारीरत्नभूत्सि(च्छि)ला ।

यदुपास्यं सुमनसां तद्वस्तुद्वन्द्वमाश्रये ॥

यस्य द्विरदंवक्राद्याः परिपद्याः परश्शतम् ।

विघ्नं निघ्नन्ति भजतां विष्वक्सेनं तमाश्रये ॥

जयति क्षीरजलधेर्जातं सम्बे(व्ये)क्षणं हरेः ।

आलम्बनं चकोराणाममरायुष्करं महः ॥

पौत्रस्तस्य पुरुरवा भू(बु)धसुतस्तस्यायुरस्यात्मजः

संजज्ञे नहुपो ययातिरभवत्तस्माच्छ(च्च) पुरुस्तातः ।

तद्वंसे(रो) भरतो बभूव नृपतिस्तत्संततौ शंतनु-

स्तत्तुर्यो विजयोऽभिमन्युरुदभूत्तस्मात्पैरीक्षितातः ॥

नन्दस्तस्य धर्मोऽभूत्समजनि नवमस्तस्य राज्ञश्चलिङ्क-

क्षमापस्तत्सप्तमः श्रीपतिरुचिरभवद्राजपूर्वो नरेन्द्रः ।

तस्याशि(स्यासी)द्विज्जलि(ले)न्द्रो दशम इह नृपो वीरहेमालिराय-

स्तार्तीई(यी)को मुरारौ कृतनतिरुदभूत्त(त्त)स्य मायापुरीशः ॥

तत्तुर्योऽजनि तातपित्रममहीपालो निजालोकन-

स्तस्त्रा(त्रस्ता)मित्रगणस्ततोऽजनि हरन्दुर्गाणि सपा(सा)हितात् ।

अन्नै(है)केन स सोमिदेवनृपतिस्तस्यैव जज्ञे सुतो

वीरो राघवदेवराडिति ततः श्रीपित्रमोऽभून्नृपः ॥

आरवीटिनगरीविभोरभूद्य(द)स्य वृक्कधरणीपति[ः] सुतः ।

येन साळु(व)नृसिहराज्यमप्येधमानमहसा स्थिरीकृत[म्] ॥

१. सोमाख्यम्. २. अर्जुनः. ३. इकारान्तोऽपि परीक्षिशब्दोऽस्ति. 'जनमेजय इव रीक्षितनयः' दमयन्तीश्लेषात्.

श्वा(स्वः)कामिनीं श्व(स्व)तनुकान्तिभिराक्षिपन्तीं
 बुक्कावनीपतिलको भु(बु)धकश्पशाखी ।
 कल्याणिनीं कमलनाभ इवाब्धिकन्यां
 वल्लाम्बिकामुदवहद्बहुमान्यशीलाम् ॥
 सुतेव कलशाम्बुधे[ः] सुरभिलाशुगं माधवा-
 त्कुमारमिव शंकरात्कुलमहीभृतः कन्यका ।
 जयन्तममरप्रभोरपि शचीव बुक्काधिपा-
 च्छुतं जगति वल्लभालभत रामराजं सुतम् ॥
 सहश्रै(सैः) सप्तत्या सहितमपि यः सिन्धुजनुषां
 सपातस्यानीकं समिति भुजशौर्येण महता ।
 विजित्यादत्तेश्मा(स्मा)दवनिगिरिदुर्गं विभुतया
 विधूतेन्द्र[ः] कासप्पुडयमपि विद्राव्य सहसा ॥
 कन्दनवोलिदुर्गमुरुकंदलदभ्युदयो
 बाहुवलेन यो बहुतरेण विजित्य हरेः ।
 संनिहितस्य तत्र चरणाम्बुषु भक्ततया
 ज्ञातिभिरर्पितं सुधयति सा निषेव्य विषम् ॥
 श्रीरामराजक्षितिपस्य तस्य चिन्तामणेरर्थिकदम्बकानाम् ।
 लक्ष्मीरिवाम्भोरुहलोचनस्य लक्ष्माम्बिकामुष्य महिष्यलासीत् ॥
 तस्याधिकै[ः] समभवस्त(त्त)नयस्तपोभि[ः]
 श्रीरङ्गराजनृपति[ः] शसि(शि)वंशदीपः ।
 आसन्समुल्लसति धामनि यस्य चित्रं
 नेत्राणि वैरिसुदृशां च निरञ्जनानि ॥
 सतीं तिरुमलाम्बिकां चरितलीलयारुन्धती-
 प्रथामपि तितिक्षया वसुमतीयशो रुन्धतीम् ।
 हिमांशुरिव रोहिणीं हृदयहारिणीं श(स)दुणै-
 रमोदत सधर्मिणीमयमवाप्य वीरामणीः ॥

रचितनयविचारं रामराजं च धीरं
वरतिरुमलरायं वैकटाद्रिक्षितीशम् ।

अजनयत स एतानानुपूर्व्या कुमार-
निह तिरुमलदेव्यामेव राजा महौजाः ॥

सकलभुवनकण्टकानरातीन्समिति निहत्य स रामराजवीरः ।
भरतमनुभगीरथादिराजप्रथितयशाः प्रशशास चक्रमुर्व्याः ॥

वितरणपरिपाटीं यस्य विद्याधरीणां
नखरमुखरवीणानादगीतां निशम्य ।

अनुकलमयमाबालाम्बुबिम्बापदेश- . .
दमरनगरशाखी लज्जया मज्जतीव ॥

व्यराजत श्रीवरवैकटाद्रिराजक्षितौ लक्ष्मणचारुमूर्तिः ।
ज्याघोषदूरीकृतमेघनाद[ः] कुर्वन्सुमित्राशयहर्षपोषम् ॥

त्रिषु श्रीरङ्गक्षमापरिवृढकुमारेष्वधिरणं
निजित्यारिक्षमापांस्तिरुमलमहारायनृपतिः ।
महौजाः साम्राज्ये सुमतिरभिपिक्तो निरुपमे
प्रशास्त्यूर्वीं सर्वामपि तिसृषु मूर्तिष्विव हरिः ॥

यशश्चि(स्वि)नामग्रसरस्य यस्य पट्टाभिषेके सति पार्थिवेन्दोः ।
दानाम्बुपूरैरभिषिञ्च[व्य]माना देवीपदं भूमिरियं दधाति ॥

सामादयो विधिमुखादिव सत्यवाचा(चः)
सामाद्युपायनिवहा इव सांयुगीनात् ।

रामादयो दशरथादिव रोमौले-

स्तस्मादमेध[य]शसस्तनया बु(ब)भू[वुः] ॥

राजा ततोऽभूद्रघु[नाथ]नामा श्रीरङ्गराज[ः] श्रितपारिजातः ।
श्रीरामराज[ः] शिशिरांशुर्व्या विख्यातिमान्वैकटदेवरायः ॥

१. लक्ष्मणः सौमित्रिः, लक्ष्मणं चिह्नं च. २. मेघनादो राघविः, गजितं च. ३. सु-
मित्रा दशरथपत्नी, शोभनानि मित्राणि च.

श्रीरङ्गरायः सहजेषु तेषु पारं गतो नीतिपर्यःपयोधेः ।
 अष्टासु दिक्षु प्रथितः स लेभे पट्टाभिषेकं पेनुगोण्डराज्ये ॥
 अथ श्रीवैकटपतिदेवरायो नयोऽवलः ।
 अवनीमसि(शि)पत्कीर्त्या दिशो दश विशोभयन् ॥
 तज्ज्यायसः सु[र]दुम[ल]जावहचरितरामराजविभोः ।
 जातस्तिरुम[ल]राजख्यातश्रीरङ्गरायोऽपि ॥
 तयोः श्रीरङ्गराजस्य तनया विनयाधिकाः ।
 अजायन्त दयावन्तः श्रुतवन्तो यशस्विनः ॥
 श्रीरङ्गरामनृपतेस्तनयेषु तेषु
 पारं गिरामधिगतः कविपुंगवानाम् ।
 रत्नेषु कौस्तुभ इवाम्बुधिसंभवेषु
 श्रीरामरायनृपतिः सुचिरं वि(व्य)लासीत् ॥
 पूर्वं विश्रु(श्रु)तरामराजनृपतेः श्रीरामभद्राकृतेः
 कल्याणोदयशालिनस्तनुभवाः पञ्च प्रपञ्चानने ।
 दक्षा नीतिपथानुगाः समभवन्क्षीरापगाकामिनो
 गीर्वाणालयभूरुहा इव बुधश्रेणीष्टदानोत्सुकाः ॥
 प्रज्ञाविजितसुग्रीवाः प्राज्ञावनकृताग्रहाः ।
 सर्वे ते विबुधग्राह्या गुणे रुचिरविग्रहाः ॥
 विख्यातचर्येषु नृपेषु तेषु श्रीरङ्गराजः शिशिरांशुरुर्व्याः ।
 विश्वत्रये विश्रुतकीर्तिरासीत्सौरेर्षु शालेष्विव पारिजातः ॥
 यद्देरीघनभांकृतिश्रवणतो भीत्या महत्या रणे
 प्रत्यर्थिभिरितिपैः फ(प)लायनपरैर्मुक्ता लुठन्तः श्रमात् ।
 कान्ताराभरणीभवन्ति कलशच्छन्नध्वजाङ्गाश्रिता-
 न्युन्मार्जत्यधिभूपदानि तदनुन्नजा(ज्या)भिया किं हयाः ॥
 श्रीरङ्गराजस्य तपोविशेषैः संतोषणः शेषगिरीश्वरस्य ।
 कारुण्यभूम्ना कमनीयशोभौ पुत्रावहू(भू)तां पुरुहूतभोगौ ॥

पे(पि)द्वेकटेन्द्रपिनवेकटाधिराडिति नामकौ प्रकृतिपालनोत्पुक्तौ ।
 खरदूषणप्रहृतिदक्षिणावुभौ ददतः(?) प्रमोदमिव रामलक्ष्मणौ ॥
 श्रीशाली पिद्वेकटेन्द्रनृपतिर्ज(ज्ये)ष्ठो वयोभिस्तयोः
 शौर्यौदायर्गभीरताधृतिकलापूर्वश्च सर्वैर्गुणैः ।
 यस्यारातिनृपालभेदनकलायात्रावु सेनारजः-
 पूरैर्भूर्जलधिर्भवेदिति हरिश्चित्तेश्च(?) धत्ते स्थितिम् ॥
 श्रीरङ्गराजेन्द्रकुमारकेऽस्मिन्वीरोत्तमे वेकटदेवराये ।
 पट्टाभिषिक्ते पे(पि)नुगोण्डराज्ये तदाभिषिक्ताः सुधियोऽपि हेम्ना ॥
 यथा रघुकुलोद्भवः स्वयमरुन्धतीजानिना
 स्वगोत्रगुरुणा सुधीतिलकतातयार्येण यः ।
 यथाविधि यशश्चि(स्त्रि)ना विरचिताभिषेकः क्षणा-
 द्विभिद्य यवनाशरान्विजयते प्रशासन्महीम् ॥
 यथाविधि महीसुरोत्तमकृताभिषेकोत्सवे
 यदीयकरवारिदे कनकवृष्टिदे सर्वतः ।
 यशोमयतरङ्गिणी दशदिगन्तरे जृम्भते
 सतां प्रशमितोऽभवत्कृपणतोऽरुदावानलः ॥
 यस्मिन्वेकटरायभूभृति बहत्सुर्वी गुदा निर्भरा
 क्रूर्मो वेकटनाथतामुपगतस्तद्रक्षणे दीक्षितः ।
 शेषोऽप्येत्यमषवेप(?)मचला दुर्गत्वमप्याश्रिताः
 संतोषं दधते भजन्ति करिणां रूपेण चाशागजाः ॥
 वाराशिगाम्भीर्यविशेषधुर्यश्चौराशिदुर्गेकविभालवर्यः ।
 पराष्टदिग्रायमनःप्रकामभयंकरः शार्ङ्गधरान्तराण्डा(ङ्ग)ः ॥
 हतरिपुरनिमेषानोकहो याचकानां
 ह्येसविरुदर(?)गण्डो रायराहुत्तमिण्डः ।
 महितचरितधन्यो मन्त्रियान्शागुलादि-
 प्रकटितविरुदश्रीः पाटितारातिलोकः ॥

सारवीररमया समुल्लसन्नारवीटिपुरहारनायकः ।
 कुण्डलीश्वरमहाभुजः[१]श्रयन्मण्डलीकधरणीवराहताप ॥
 आन्नेयगोत्रजानामग्रसरो भूभुजासुदारयशाः ।
 अतिविरुदतुरगघट्टो मतिगुरुरारद्वमगधमान्यपदः ॥
 शल्यारिनीतिशाली कल्याणपुराधिपः कलाचतुरः ।
 चाक्कि(लिक्क)नक्कवर्ती माणिक्क(क्क)महाकिरीटमहनीयः ॥
 ऐबिरुदरायराहुतवेश्यैकभुजङ्गविरुदभरितश्रीः ।
 १..... ॥

राजाधिराजविरुद्धो राजराजसमाहितः ।
 मूरुरायरगण्डाङ्को मेरुलङ्घियशोभरः ॥
 परदारेषु विमुखः पररायभयंकरः ।
 शिष्टसंरक्षणपरो दुष्टशार्दूलमर्दनः ॥
 अरीभगण्डभेरुण्डो हरिभक्तिसुधानिधिः ।
 १..... ॥

सोऽयं नीतिजित-दिभूपतिततिः[१] सु[त्र]मशास्त्री सुधी
 सार्थानां भुजतेजसा स्ववशयन्कर्णाटशि(सिं)हासनम् ।
 आ सेतोरपि चाहिमाद्रि विमतान्संहृत्य शासन्मुदा
 सर्वोर्वी प्रचकास्ति वैकटपतिः[१] श्रीदेवरायाग्रणीः ॥
 वसुबाणकलम्बेन्दु[ग]णिति शकवत्सरे ।
 धातृसंवत्सरे नास्ति मासि चापाढनामनि ॥
 पक्षे वलक्षे पुण्यर्क्षे द्वादस्या(श्या) च महातिथौ ।
 श्रीवैकटेशपादाब्जसंनिधौ श्रेयसां निधौ ।
 श्रीमत्कौशिकगोत्राय वरापस्तम्बसूत्रिणे ।
 यशश्चि(स्त्रि)ने यजुःशाखाध्यायिनेऽभीष्टदायिने ॥
 यजनादिमपद्वकर्मभजनात्पावनात्मने ।
 श्रीरामचरणाम्भोजभ्रमरायितचेतसः(से) ॥

वीरवैकटरायेन्द्रनृपचित्तानुवर्तिने ।
 लक्ष्मराजस्य पौत्राय सिंगराजस्य सूनुवे ॥
 राजन्यास्थानरत्नाय रङ्गनाथाय धीमते ।
 जगत्ख्यातजयंकौण्डतोण्डमण्डलभूषणम् ॥
 पडवीडुमहार ज्ये परंद्रामिश्रपत्तुगम् ।
 आमूरुकोट्टविख्यातमाञ्जनाडुविशोभितम् ॥
 गुडियातस्य सीमायां विडुग्राममिति श्रुतम् ।
 गूढनगरग्रामस्य प्राचीभागमुपाश्रितम् ॥
 कौण्डिन्यनामनद्याश्च दक्षिणस्यां दिशि स्थितम् ।
 चित्तातूरुमहाग्रामपश्चिमस्यां दिशि स्थितम् ॥
 वेङ्गुयिनेत्तरत्नस्य वु(चो)त्तराशागुपाश्रितम् ।
 गोपालश्रीपुरमिति प्रतिनामसमन्वितम् ॥
 ग्रामं कोड्यातनामानं शोभितं शोभनैर्गुणैः ।
 सर्वमान्यं चतुःसीमासहितं च समन्ततः ॥
 निधिनिक्षेपपाषाणसिद्धसाध्यजलान्वितम् ।
 अक्षिण्यागामिसंयुक्तं गणभोज्यसभूरुहम् ॥
 वापीकूपतडागैश्च कच्छारामैश्च संयुतम् ।
 पुत्रपौत्रादिवि(भि)र्भोज्यं क्रमादाचन्द्रतारकम् ॥
 दानाद(ध)मनविक्रीतियोग्यं विनिमयोचितम् ।
 परीतः प्रयतैः स्निग्धैः पुरोहितपुरोगमैः ।
 विविधैर्विबुधैः [] श्रौतपथिकैरथि(धि)कैर्गिरा ॥
 श्रीवैकटपतिरायक्षितिपतिवर्यस्य कीर्तिधुर्यस्य ।
 शासनमिदं सुधीजनकुवलयचन्द्रस्य भूमहेन्द्रस्य ॥
 श्रीवैकटपतिरायोक्त्या(जोक्त्या)प्राह पौत्रः सभापतेः ।
 कावकोटिसुतो रामकवि[ः] शासनवाङ्मयम् ॥
 श्रीवीरणाचार्यवरेण्यपौत्रो वराच्युतार्यो गणपार्यपुत्रः ।

सूक्त्यालिखद्वैकटरायमौलेः पद्यानि हृद्यान्यथ शासनस्य ॥
 दानपालनयोर्मध्ये दाना[त्]श्रेयोऽनुपालनम् ।
 दाना[त्] स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं पदम् ॥
 श्व(स्व)दत्ताद्विगुणं पुण्यं परदत्तानुपालनम् ।
 परदत्तापहारेण स्वदत्तं [निष्फलं भवे]त् ॥
 स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधराम् ।
 पष्टिवर्षसहस्राणि विष्टायां जायते क्रिमिः ॥
 ये(ए)कैव भगिनी लोके सर्वेषामेव भूभुजाम् ।
 न भोज्या न करग्राह्या विप्रदत्ता वसुंधरा ॥
 सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ।
 सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः ॥
 (इण्डिअन् आण्टिकेरी १३, १८-१३२)

(८२)

कण्वाश्रमस्थमहादेवमन्दिरप्रशस्तिः ।

ओं नमः शिवाय ।

ओम् ।

नमः सकलसंसारसागरोत्तारहेतवे ।

तमोगर्ताभिसंपातहस्तालम्बाय शंभवे ॥

श्वेतद्वीपालुकाराः कचिदपरिमितैरिन्दुपादैः पतद्भि-

नित्यस्थैः सान्धकाराः कचिदपि निभृतैः फाणिपै(?)भोगैर्भागैः ।

सोष्माणो नेत्रभाभिः कचिदतिशिशिरा ज[हुक]न्याजलौघै-

रित्थं भावैर्विरुद्धैरपि जनितगुदः पान्तु शंभोर्जटा वः ॥

भोगीन्द्रस्य फणामणी(णि)द्युतिमिलन्मौलीन्दुलोलांशवो

नेत्राग्नेश्छुरिभसाधूमकपिशैज्ज्वालाशिखाग्नेः कचित् ।

१ अस्य कण्वाश्रमस्याधुना 'कुन्नस्व' इति न म्ना खून्दीनरेशराज्यतो विनिःसृतस्य कोटानगरस्य चर्मण्यतीतीरवसतेः पूर्वस्यां गव्यूतिगात्रान्तराले प्रसिद्धिः.

मुक्ताकारमरुन्नदीजलकणैराकीर्णशोभाः क्वचि-

चेत्थं श श्वतभूपणव्यतिकराः शंभोर्जटाः पान्तु वः ॥

स्थाणोर्वः पातु मूर्ध्ना(र्धा) सर इव सततव्योमगङ्गाम्बुलोल-

स्फूर्जद्भोगीन्द्रपङ्कश्लथविकटजटाजूटकहारहारी ।

मन्दं यत्र स्फुरन्त्यो धवलनरशिरोवारिजन्मान्तराले

स्पष्टः प्रोद्यन्मृणालाङ्कुरनिकर इवाभान्ति मौलीन्दुभासः ॥

नेत्रक्रोडप्रसक्तोज्ज्वलदहनशिखां.....भासां शिखानां

हस्ताभ्यामूर्ध्वमुद्यद्विश(प)शिखिवदनग्रन्थिमातत्य नागम् ।

भारं संयम्य कृत्वा समममृतकरोद्भासि मौलीन्दुभिम्बं

स्थाणुः प्रारब्धनृत्तो जगदवतु लयोत्कम्पिपादाङ्गुलीकः ॥

चूडाचारुमणीन्दुमण्डितभुवः(?) सद्भोगिनामाश्रयः

पक्षच्छेदभयार्तिसंकटवतां रक्षाक्षमो भूभृताम् ।

दूराभ्यागतवाहिनीपरिकरो रत्नप्रकारोज्ज्वलः

श्रीमानित्यमुदारसागरसमो मौर्धेयान्वयो दृश्यते ॥

दिङ्मागा इव जात्यसंभृतमुदो दानोज्ज्वलैराननै-

र्विस्त्रम्भेण रमन्त्यभीतमनसो मानोज्जुराः सार्वतः ।

सद्वंशत्ववशप्रसिद्धयशसो यस्मिन्प्रसिद्धा गुणैः

श्लाघ्या भद्रै..... च सत्त्वबहुलाः पक्षैः समं भूभृतः ॥

इत्थं भवत्सु भूपेषु भुञ्जत्सु सकलां महीम् ।

भवलात्मा नृपस्तत्र यशसा धवलोलम्भवत् ॥

कायादिप्रकटार्जितैरहरहः स्वैरेव दोषैः सदा

निर्वस्त्रा[ः] सततक्षुधि प्रतिदिनं स्पष्टि(ष्टी)भवद्य'तनाः ।

रात्रीसंचरणं भृशं परगृहेष्वित्थं विजित्यारयो

येनाद्यापि.....ता सुविपदो नीताः पिशाचा इव ॥

१. 'शिखाप्रायभासां' इति भवेत्. २. 'मौर्धेयैर्द्विरण्याधिभिरर्चाः' प्रकल्पिताः इति व्याकरणमहाभाष्यम्. ३. 'भूभृताम्' इति भवेत्. ४. 'यिकीर्णता' इति भवेत्.

कोपाह्नूनमहेभकुम्भविगलन्मुक्ताफलालंकृत-

स्फीतास्त्रुतिमण्डिता अपि मुहुर्येनोर्जितेन स्वयम् ।
उन्नालेरिव पङ्कजैः पुनरपि च्छिन्नैः शिरोभिर्वि(द्वि)षा
विक्रान्तेन विभूषिता रणभुवस्त्यक्ता नरैः कातरैः ॥

इत्थं तस्य चिरंतनो द्विजवरः स^१.....त्तायुध-
प्रीति(?)प्रेतनरेन्द्रसत्कृति^२.....प्रसिद्धो गुणैः ।

यस्याद्यापि रण-क्षणे विलसितं संसूचयन्ति द्विषः

.....प्यच्छोणितमर्मरा रणभुवः प्रेतपृ(प्रि)योः प्रायशः ॥

शब्दस्यार्थ इव प्रह्लादनपटोर्मार्गस्त्रयीसंज्ञितो

धर्मः सेव्यविशुद्धभावसरलो न्यायस्य मूलं सतः ।

प्रामाण्यं प्रगत^३.....यः साध्यस्य संसिद्धये

तस्य.....तः पृ(प्रि)यसखः श्रीसंकुकाख्यो नृपः ॥

द्वेक्षिणी नाम तस्यासीद्धर्मपत्नी द्विजोद्धवा ।

तस्यां समभवद्वीरः ^४.....कृतगुणाकरः ।

यशस्यी रूपवान्दाता श्रीमाञ्जिषावगणो नृपः ।

शिवस्य नूनं स गणो येन तद्भक्ततां गतः ॥

खङ्गाघातदलत्तनुप्रविचटद्वह्निस्फुलिङ्गोज्ज्वल-

ज्वालादग्धकबन्धकण्ठकुहरप्रोन्मुक्तनादोलवणे ।

नाराचैर्व्यथिताननाकुलखगप्रोद्धान्तरक्तासवं

प्रीतप्रेतजनो रणे रतधिया येनासकृच्चर्चितः(?) ॥

ज्ञात्वा जन्म जराविपत्तिमरणक्लेशैरशेषैश्चितं

स्वार्थस्याप्ययमेव योग उचितो लोके प्रसिद्धः सताम् ।

तेनेदं परमेश्वरस्य भवनं धर्मात्मना कारितं

यं दृष्ट्वैव समस्तलोकवपुषां नष्टं कलेः कल्मषम् ॥

१. 'सन्वीर्यवत्ता' इति भवेत्. २. 'मुदः पात्रं' इति भवेत्. ३. 'शुष्यत्' इति पूरितम्. ४. 'प्रगतस्य हेतुविषयः' इति भवेत्. ५. 'तस्याभूदतिसंयतः' इति पूरितम्. ६. 'सुतः' इति भवेत्.

पुष्पाशोकसमीरणेन सुरभायुत्पुल्लचूताङ्गुरे
 काल्ये(ले) मत्तविलोलपद्मपदकुलेर्व्यारुद्धदिङ्मण्डले ।
 जातेऽपाङ्गनिरीक्षणेककथवे नारीजनस्य सारे
 क्लृप्तं सद्भवन्नं भवस्य सुधिया तेनेह कण्वाश्रमे ॥
 काल्ये(?)न्दोलाकुलानां तनुवलनभरात्प्रस्फुटत्कक्षुकाना
 कान्ताना दृश्यमानैः ^१.....भोजि(गि)संभोगचिद्वैः ।
 अस्मि ^२.....भिमुख्यस्थितिज्ञटितिमच्छ(त्स)सितार्धक्षणाणां
 भूमङ्गैरेव रम्यैर्हृदयविनिहितः सूच्यते प्रेमवन्धः ॥
 मत्तद्विरेफज्ञङ्कारि सहकारविराजिताः ^३.....
 संवीक्ष्य ककुभो बाष्पं गुञ्जन्ति पथिकाङ्गनाः ॥
 धूपादिगन्धदीपार्थं खण्डस्फुटितहेतुना ।
 ग्रामौ दत्तौ क्षयो निमिः(?) सर्वाङ्गां चोणिपद्मकौ ॥
 पालयन्तु नृपाः सर्वे येषां भूमिरियं भवेत् ।
 एषं कृते ते धर्मार्थं नूनं यान्ति शिवालयम् ॥
 संसारसागरं घोरमनेन धर्मसेतुना
 तारयिष्यत्ययं नूनं जन्यौ चात्मानमेव च ॥
 तावत्सागरां पृथ्वीं सनगां च सकाननाम् ।
 यावदिन्दुस्तैषे भानुस्तावत्कीर्तिर्भयिष्यति ॥
 संवत्सरशतैर्यातैः सपञ्चनवत्यर्गलैः ।
 सप्तभिर्मालवेशानां मन्दिरं धूर्जटेः कृतम् ॥
 अलुब्धः पृ(प्रि)यवादी च शिवभक्तिरतः सदा ।
 वाराणको शब्दगुणो धार्मिकः शंसितव्रतः ।
 दक्षः प्राज्ञो विशुद्धात्मा शूर(लि)भक्तः पृ(प्रि)यवदः ।
^४.....सो ^५.....कश्चासिन्कायस्यो गोमिकाङ्गजः ।

१. 'कुचकलशभुजा' इति पूरितम्. २. 'न्प्रीत्याभिमु' इति भवेत्. ३. 'स्तपेत्' इति भवेत्. ४. 'आप्तो' इति भवेत्. ५. 'ऽत्र रौप्य' इति पूरितम्.

उत्कीर्णं शिवनागेन द्वारशिवस्य सूनुना ।

..... ॥

सूनुना भट्टसुरभेदेवदेन श्रुतोज्ज्वलाः ।

श्लोका अमी कृता भक्त्या मौलिचन्द्रसुधाभुजः ॥

..... ।

कृष्णसुतो गुणाढ्यश्च सूत्रधारोऽत्र णण्णकः ॥

एतत्कण्वश्रमं ज्ञात्वा सर्वपापहरं शुभम् ।

कृतं हि मन्दिरं शंभोर्धर्मकीर्तिविवर्धनम् ॥

यतिहीनं शब्दहीनं मात्राहीनं तु यद्भवेत् ।

तत्सर्वं साधुचित्तेन मर्षणीयं बुधैः सदा ॥

(इण्डिअन् आण्टिकेरी १३ १६३-६५)

(८३)

उदयपुराधीशजयसिंहवल्लभानां शासनपत्रम् ।

स्वस्ति श्रीमद्विजयोदयपुराद्भगवत्स्वामिमहासेनपादानुध्याताना सप्त-
लोकमातृभिः सप्तमातृभिः परिवर्धितानां भगवन्नारायणप्रसादसमाना(सा)-
दितवराहलाञ्छनेक्षणक्षणवशीकृताशेषमहीक्षिता मानव्यसगोत्राणां हारीती-
पुत्राणामश्वमेधावभूथस्नानपवित्रीकृतगान्नाणां च(चा)लुक्यानां कुलमलं-
करिष्णोश्चतुरुदधिसलिलसगुल्लङ्घितकीर्तिः श्रीकीर्तिवर्मणः पौत्रः समाश्रि-
तानां कामधेनुचरितस्यानेकरिपुदुर्गप्रमथनावाप्तविषमसिद्धेर्यस्य च शस्त्रमा-
पन्नत्राणाय, विग्रहः पराभिमानभङ्गाय, शिशितं विनयाय, विभवार्जनं प्रदा-
नाय, प्रदानं धर्माय, धर्मः श्रेयोवाप्तये, तस्य तनयः शशधर इव सर्वलोक-
हृदयानन्दकरः, सुरगज इवाविच्छिन्नदौनकि(क्लि)न्ननिकेतः, चक्रधर इवा-
प्रतिहतचक्रः, द्रोण इव कृपापानुगतः, स्वबाहुबलोपाजितसर्वसिद्धिः समर-

१. अस्योदयपुरस्य सत्ता मद्राजराजधान्यां कृष्णापरिसरे नूर्जिविदपरगणेऽस्तीति
बोध्यम्. २. 'दानं गजमेदे त्यागे' इति मेदिनिः. ३. चक्र सैन्यं राष्ट्रम्, अस्त्रं च.
४. कृपा दया, कृपो द्रोणाचार्यश्चालुकः.

शतसंकटोत्कण्ठविजयवीरधवजः श्रीजयसिंहवल्लभमहाराजः परमब्र-
ह्मण्यो मातापितृपादानुध्यातः सर्वानेवमाज्ञापयति—अस्तु वो विदितम्—
अस्माभिर्गुद्रहारविषये मदीवल्लीपूर्वपार्श्वे पेषुकपङ्क्तुनाम ग्रामग्रामो विष्णुनि-
मित्तं विजयराज्यसंवत्सरेऽष्टादशे पोगुलूरवास्तव्याय भारद्वाजसगोत्राय भा-
रद्वाजसूत्रस्याधीतवेदद्वयस्य शिवशर्मणः पौत्राय गृहीतसाहस्यस्याधिगत-
वेदद्वयस्य देवशर्मणः पुत्राय पट्कर्मनिरतायाशीतितर्काय गुप्तशर्मणे सर्व-
करपरिहारेणाग्रहारीकृत्य प्रतिग्रहो दत्तो न कैश्चिदप्यस्योपरि बाधा
करणीया

उक्तं च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन—

बहुभिर्वसुधा दत्ता बहुभिश्चानुपालिता ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

षष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति(?) भूमिदः ।

आक्षेप्ता(च्छेत्ता) चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

मन्त्री पुरोहित[श्चा]स्य यथेन्द्रस्य बृहस्पतिः ।

आज्ञप्तिः(?) शिव(व)शर्मास्य वाजपेय..... ॥

(हण्डिअन् आण्डिक्कैरी १३।१३७-३८)

(८४)

वाकाटकदेशमहाराजश्रीप्रवरसेनस्य शासनपञ्चम् ।

ओं ओं स्वस्ति प्रवरपुरादग्निष्टोमाप्तोर्या(?)मोक्षयपोडश्यतिरात्रवाजपे-
यबृहस्पतिसवसा(ना)दास्कचतुरश्वमेधयाजिनः वि[ष्णुवृ]द्धसगोघ्नस्य साम्रा-
[जो] वाकाटकानां महाराजश्रीप्रवरसेनस्य सूनोरत्यन्तस्वाभिगहाभैरवभ-
क्तस्यांसभारसंनिवेशितशिवलिङ्गोद्धहनशिवसुपरितुष्टसमुत्पादितराजवशानां
पराक्रमाधिगतभीगीरव्यामलजलमूर्धाभिपिक्तानां दशाश्वमेधावभृथस्नातानां
भारशिवानां महाराजभवनागदौहित्रस्य गौतमीपुत्रस्य पुत्रस्य(?) वाका-

१. अयं च वाकाटकदेशो महादेवपर्वतगोदावरीनद्योर्महानद्यजण्ठपर्वतयोश्चान्तराले
वर्तते इति डॉक्टरबूलहरव्याख्यानतोऽवगम्यते.

टकानां महाराजश्रीरुद्रसेनस्य सूनोरत्यन्तमाहेश्वरस्य सत्यार्जवकारुण्यशौ-
 र्यविक्रमनयविनयमाहात्म्याधि(दि)मत्त्वहात्रा(?)गतभक्तित्वधर्मविजयित्वम-
 नोनैर्मल्यादिगुणैः सगुणेतस्य वर्षशतमभिवर्धमानकोशदण्डसाधनसंतानपुत्रपौ-
 त्रिणो युधिष्ठिरवृत्तेर्वाकाटकाना महाराजश्रीपृथिवि(वी)पेणस्य सूनोर्भ-
 गवतश्चक्रपाणेः प्रसादोपार्जितश्रीसागुदयस्य वाकाटकानां महाराजश्री-
 रुद्रसेन[स्य] सूनोर्महाराजाधिराजश्रीदेवगुप्तगुताया प्रभावतीगुप्तायामुत्प-
 न्नस्य शंभोः प्रसादधृतिकार्तयुगस्य वाकाटकानां परममाहेश्वरमहाराजश्री-
 प्रवरसेनस्य वचना[त्] भोजकटराज्ये मधुनदीतटे चर्माङ्कनामग्रामो
 राजमानिकभूमिसहस्रैरष्टाभिः ८००० शत्रुघ्नराजपुत्रकोण्डराजविज्ञह्या
 नानागोत्रचरणेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सहस्राय दत्तः । यतोऽस्मत्संतका(?)सर्वा-
 ध्यक्षाधियोगनियुक्ता आज्ञासंचारिकुलपुत्राधिकृता भटाश्च विश्रुतपूर्वयाज्ञया-
 ज्ञपयितव्याः—विदितमस्तु वो यथेहास्माकं मनोधर्मोयुर्बलविजयैश्वर्यविवृद्धये
 इहामुत्र हितार्थमात्मानुग्रहाय वैजयिके धर्मस्थानेऽपूर्वदत्त्योदकपूर्वमतिसु-
 ष्टः । अथास्योचितां पूर्वराजानुमतां चातुर्वैद्यग्राममर्घादान्वितरामः । त-
 द्यथा—अकरदायी, अभटच्छात्रप्रावेश्यः, अपारम्परगोबलीवर्दः, अपुष्प-
 क्षीरसंदोहः, अवरासनवर्माङ्गारः, अलवणक्लिन्नक्रेणिवणकः(?), सर्ववेष्टि-
 परिहारपरिहृ(ह)तः, सनिधिः सोपनिधिः, सक्रि(त्तु)सोपक्रि(त्तु)तः, आच-
 न्द्रादित्यकालीयः, पुत्रपौत्रानुगमकः, भुज(ञ्ज)तां न केनचिद्व्याघातः कर्तव्यः
 सर्वक्रि(त्ति)याभिः स रक्षितव्यः पर(रि)वर्धयितव्यश्च । यश्चायं(श्रेयः)
 शासनमगणयमानो(नः) स्वरूपामपि [प]रिबाधां कुर्यात् कारयिता वा
 तस्य ब्राह्मणैर्वेदितस्य सदण्डनिग्रहं कुर्याम । अस्मिश्च धर्मावरकरणेऽती-
 तानेकराजदत्तसंचिन्तनपरिपालनं कृतपुण्यानुकीर्तनपरिहारार्थं न कीर्त-
 यामः—

व्यासगीतौ चात्र श्लोकौ प्रमाणीकर्तव्यौ—

‘स्वेदत्तां यरदत्तां वा यो हरेत वसुंधराम् ।

गवां शतसहस्र[स्य] हन्तुर्हरति दुष्कृतम् ॥

पाष्ट वर्षसहस्राणि स्वर्गं मोदति(?) भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वरोत् ॥' इति ।

शासनस्थितिश्चेयं ब्राह्मणैरीश्वरैश्चानुपालनीया । तद्यथा—राजा सप्ताङ्गे राज्येऽद्रोहप्रवृत्तानां ब्रह्मघ्नचौरपारदारिकराजापश्यकारिप्रभृतीनां संग्रामं कुर्वतामन्यग्रामेष्वनपराङ्मानामाचन्द्रादित्यकालीयः । अतोऽन्यथा कुर्वतामनुमोदितव्यो(?) राज्ञो भूमिच्छेदं कुर्वतोऽस्तेपमिति(?) । प्रतिग्राहिणश्चात्र वारनियुक्ताः शाट्यायनः गणार्यः वात्स्यदेवार्यः भारद्वाजकुमारशर्मर्यः पाराशर्यगुहशर्मा काश्यपदेवार्यः महेश्वरमात्रार्यः कौण्डिन्यरुद्रार्यः सोमार्यो हरिशर्मर्यो भारद्वाजकुमारशर्मर्यः कौण्डिन्यमातृशर्मा वरशर्मा गौण्डशर्मा नागशर्मा भारद्वाजशान्तिशर्मा रुद्रशर्मा वात्स्यो भोजकदेवार्यो भवशर्मा देवशर्मा भारद्वाजमोक्षशर्मा नागशर्मा रेवतीशशर्मा धर्मर्यो भारद्वाजशर्मर्यो नन्दनार्यो मूलशर्मेश्वरशर्मा वरशर्मा वात्स्यस्कन्दार्यो भारद्वाजवप्पार्यो धर्मर्य आत्रेयस्कन्दार्यो गोतमसोमशर्मर्यो भर्तृशर्मर्यो रुद्रशर्मर्यो मघार्यो मातृशर्मर्य ईश्वरशर्मर्यो गोतमसगोत्रमातृशर्मर्यः कौण्डिन्यदेवशर्मर्यो वरशर्मर्यो रोहार्यो गोतमसगोत्रस्वामिदे[वा]र्यो रेवतीशर्मर्यो ज्येष्ठशर्मर्यः शाण्डिल्यकुमारशर्मर्यः स्वातिशर्मर्यः शाट्यायनकौण्डार्यप्रभृतयः सेनापतो खन्नवर्मणि संवत्सरेऽष्टादशे १८ ज्येष्ठमासशुक्लपक्षे त्रयोदश्यां शासनं लिखितमिति ॥

षाकाटकललामस्य क्रमप्राप्तनृपश्रियः ।

राज्ञः प्रवरसेनस्य शासनं रिपुशासनम् ॥

(इण्डिअन् अण्डिकेरी १२'२४३-४५)

१. अयं चाष्टादशः संवत्सरः प्रवरसेनराज्यारम्भतो बोध्यः, तत्राज्यमीशाब्दीयपञ्चम-शतके आसीदिति डॉक्टरब्रूल्हंसिद्धान्तः,

(८५)

कान्यकुब्जेश्वरश्रीगोविन्दचन्द्रमहाराजानां
शासनपत्रम् ।

ओं ओं नमो भगवते वासुदेवाय ।

तमाद्यं सर्वदेवानां दामोदरगुपासहे ।

त्रैलोक्यं यस्य वक्तीव क्रोडान्तस्थं वलित्रयी ॥

वंशे गाहडवालाख्ये बभूव विजयी नृपः ।

महिअलसुतः श्रीमान्नलना भागसनिभः ॥

याते श्रीभोजभूषे विद्युधर्वरवधूनेत्रसीमातिथित्वं

श्रीकर्णे कीर्तिशेषं गतवति च नृपे क्षमात्यये जायमाने ।

भर्तारं यं धरित्री त्रिदिवविभुनिभं प्रीतियोगादुपेता

त्राता विश्व(श्वा)सपूर्वं समभवदिह स क्षमापतिश्चन्द्रदेवः ॥

द्विपत्क्षितिभृतः सर्वान्विधाय विवशान्वशे ।

क(का)न्यकुब्जोऽकरोद्राजा राजधानीमनिन्दिताम् ॥

तेनाजनि द्विपदिलापतिदन्तिर्सिंहः

क्षोणीपतिर्मदनपाल इति प्रसिद्धः ।

येनाक्रियन्त बहुशः समरप्रबन्धाः

संनर्तितप्रहतशत्रुकुबन्धबन्धाः ॥

तस्मादजायत नरेश्वरवृन्दबन्ध-

पादारविन्दयुगलो ज्वलितप्रतापः ।

क्षोणीपतीन्द्रतिलको रिपुरङ्गभङ्गी

गोविन्दचन्द्र इति विश्रुतराजपुत्रः ॥

संवत्साहस्त्रिके एकपञ्चशुत्तरशता(भ्य)धिके ।

पौषमासे शुक्लपक्षे पञ्चम्यां रविदिनेऽङ्के ॥

१. द्वाविंशे लेखे कान्यकुब्जेश्वरचन्द्रदेवस्य महीचन्द्रात्मजत्ववर्णनेन 'महीचन्द्र' 'म-
हीपाल' इति पाठौ भवेत्.

संवत् ११६१ पौषसुदी ९ रवौ । अद्येहासतिकायां सकलकल्मषक्ष-
यकारिण्यां यमुनायां स्नात्वा यथाविधानं मन्त्रैर्देवर्षिमनुष्यभूतपितृस्तर्प-
यित्वा सूर्यं भट्टारकं सर्वकर्तारं भगवन्तं शिवं विश्वाधारं वायुदेवं समभ्यर्च्य
हुतवहं हुत्वा जीआवतीपट्टलायां वसुभीग्रामे समस्तमहत्तमजनपदान्संघो-
धयति—यथा ग्रामोऽयं मया क्षेत्रवनमधूकाभ्रविशति अथू(?)प्रस्थाक्षपट-
लप्रस्थाकारतुरुष्कदण्डवरवज्ञा(?)हिरण्यसर्वादायसंयुक्तः पूर्वस्याम्—वाधु-
मउअग्रामः, पश्चिमायाम्—वाडथलाग्रामः, दक्षिणस्याम्—पुसौलीग्रामः,
उत्तरस्याम्—सावधडग्रामः, एवं चतुराघाटविशुद्धो मातापित्रोरात्मनश्च
यशोपुण्यविवृद्धये जलबुद्बुदाकारं जीवितं दानभोग्फलं लक्ष्मीं ज्ञात्वा बहु-
चशाखिने गौतमगोत्राय गौतमावितथाङ्गिरसत्रिप्रवराय मेनेपौत्राय कल्पोपु-
त्राय ज्योतिर्विदे ब्राह्मणारुहेकाय महाराजपुत्रश्रीमद्भोविन्दचन्द्रदेवेनोत्त-
रायणसंक्रान्तौ कुशपूतेन हस्तोदकेन चन्द्रार्कं यावच्छासनत्वेन प्रदत्तः ।

ये यास्यन्ति महीभृतो मम कुले किं वा परसिन्धुर-

स्तस्मिन्नेष मयाञ्जलिर्विरचितो नादेयमस्मात्तिकयत् ।

दूर्वामात्रमपि स्वधर्मनिरता दत्तं मया पाल्यतां

वायुर्वास्यति तप्स्यति प्रतपनः श्रुत्वा मुनीनां वचः ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत् वसुंधराम् ।

स विष्टायां कृमिभूत्वा पितृभिः सह मज्जति ॥

भूमि यः प्रतिगृह्णाति यस्तु भूमिं प्रयच्छति ।

तावुभौ पुण्यकर्माणौ नियतं स्वर्गवासिनौ ॥

तडागानां सहस्रेण वाजपेयशतेन च ।

गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुध्यति ॥

लिखितं च पुरोहितश्रीजागूक—महत्तक—श्रीवारुहण—प्रतिहारश्रीगौ-
तम—एषां संमत्या पण्डितश्रीकूकेपुत्रविजयदासेनेति ॥

(इण्डिअन् भाण्टिकेरी १४।१०—३४)

(८६)

श्रीविज्जणदेवमहाराजानां ताम्रपत्रम् ।

स्वस्ति ।

दीर्घायुरुन्नततरप्रतापः पृथिवीमिमाम् ।
 रक्षतादक्षताचारः प्रजानाथः प्रजाहितः ॥
 निर्विघ्नं पातु विश्वस्य गोप्ता स धरणीधरः ।
 धर्मद्रुहां दमयिता देवस्त्याग(?)चतुर्भुजः ॥
 अस्ति क्षत्रियरत्नानामाकरः सागरायति ।
 कुलं कलचुरीत्याख्यं विख्यातं भुवनत्रये ॥
 तदन्ववाये राजाभूत्कृष्णः कृष्ण इवापरः ।
 अपि बालस्य चरितमद्भुतं यस्य गीयते ।
 स जोगमगहीपालं कालं वैरिमहीभुजाम् ।
 वीरैकवन्द्यमहसां पात्रं पुत्रमजीजनत् ॥
 दाक्षिण्यजलधेस्तसा तक्षीरोदादिव चन्द्रमाः ।
 अजायत जगत्कान्तः परमर्दिमहीपतिः ॥
 तस्मान्मेरोरिवाशेषव्यापिनां तेजसां निधिः ।
 उदितः सुभटादित्यो विज्जणः पृथिवीपतिः ॥

स च

आचक्राम न कां दिशं न बुभुजे कं देशगुन्मूलयां-
 चक्रे कं न रिपुं बभार न रिपूनप्याश्रितान्कानिह ।
 संचिकये न धनानि कानि न ददौ किं दातमीजे मखैः
 कैर्नायं गुणरत्नरोहणगिरिः श्रीविज्जणक्षमापतिः ॥
 चाण्ड्यं पाण्ड्यस्त्यजति भजते चोलभूपश्चलत्वं
 भङ्गं वङ्गः सरति भरते मालवः कालशङ्काम् ।
 भूप(पा)श्चान्ये जयति जगतीं विज्जणक्षोणिपाले
 किं नो दुर्गं जहति जिहते कां दिशं कांदिशीकाः ॥

सर्वाशातिमिरं नुदन्गुकुलयन्सर्वद्विषद्भुजां
 हस्ताम्भोजततीर्जगद्धवलयन्सर्व स्वकीर्त्योजसा ।
 सर्वोर्वीव(ध)रमूर्धपीठनिहितश्रीपादरम्गोदयो
 राजा सोम उदैत्कलानिधिरितः पूर्णस्फुरन्मण्डलः ॥
 वार्ता कैव रणोत्तवेपु निनदद्देरीरवे भैरवे
 दूष्येपु द्रुघणाहतेरपि कृतैस्तैः कीलकोलाहलैः ।
 यद्यात्रासु विदुद्रुवुर्न रिपवः के कोशदेशत्यजः
 केषां वा न विदीर्यते सा हृदयं मूर्च्छा निगीलद्दृशाग्र ॥
 यत्र पितरीव पानरि यम इव यन्तरि जनो हि दण्डधरे ।
 लोकद्वयोचितानां सौख्यानां पारदृश्याभूत् ।
 ततस्तस्यानुजः श्रीमाञ्जातः संकमभूपतिः ।
 प्रसन्नपुण्यलक्ष्माङ्कः प्रकृत्यैव दयापरः ॥
 तत आहवमल्लोऽभूद्राजा तत्सोदरः सुधीः ।
 अशेषैरप्यशेषं च जगदाह्लादयन्गुणैः ॥
 तस्य श्रीकन्यसो भ्राता गुणै रत्नाकरोपमः ।
 अभूत्सिद्धदेवाख्यो जगदाह्लादकारकः ॥
 यस्य नामाक्षरैरेव शरैरिव भयंकरैः ।
 प्रणम्य प्राणरक्षायै यतन्ते केवलं द्विषः ॥
 किं नाम चित्रचरितः स्तूयते राजकुञ्जरः ।
 नित्यप्रवृत्तदानोऽपि नैति यो मत्तवाच्यताम् ॥

स खलु निखिलप्रजानुरागैकप्रयोजनगुप्र(प्रगु)णीकृताजानिकागन्तुको
 भ(न)यगुणग्रामसमवायसाहाय्यकसमुपचीयमानसंततसमाराध्यमानदेवद्विज-
 प्रसादनिरन्तरनिरन्तरायपरिवर्धमानसाम्राज्यलक्ष्मीविलाससुखासिकासमास-
 न्नप्रसन्नगम्भीरनिरातङ्कनिष्कलङ्कचित्तवृत्तिर्महाराजाधिराजः श्रीमत्सिद्धदेव-
 देवः (कुशली) वेलुवलत्रिशतान्तर्गतं श्रीमद्भगवत्या जगदम्बिकायाः प्रत्यक्ष-
 ज्येष्ठादेव्या निवासं महादिव्यक्षेत्रं श्रीमत्कुक्कनूरुनामधेयं ग्रामं प्रसिद्धसी-
 मासमन्वितं निधिनिक्षेपजलपाषाणारामादिसहितं त्रिभोगाभ्यन्तरमष्टभोगते-

जः स्वाम्ययुक्तं शुल्कदण्डसादकारुक्करमौलिकार्हणादिसकलद्रव्योपार्जनोपेतं
स(श)कनृपकालातीते च पञ्चोत्तरशताधिकसहस्रगते (११०९) शके शोभ-
कृत्संवत्सरे आश्वयुक्ता(ज्य)मावास्यायां सोमवारे व्यतीपातयोगे श्रुतशील-
विद्याविनयसंपन्नेभ्यः सदाचारपरिपूतपुण्यमहिमभ्यो सहस्रसंख्यापरिमि-
तेभ्यो नानागोत्रेभ्यो महा(हा)ब्राह्मणेभ्यो राज्ञा राजकीयैरप्यङ्गुलिप्रेक्षणीयं
सर्वनमस्यं कृत्वा धारापूर्वकं परमया भक्त्या दत्तवान् । अस्य च धर्मस्य
रक्षणे फलम्—

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा, भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

गण्यन्ते पांसवो भूमेर्गण्यन्ते वृष्टिबिन्दवः ।

न गण्यन्ते विधात्रापि धर्मसंरक्षणे फलम् ।

अपहरतः समर्थस्य चाप्युदासीनस्य (स्याद)त एव विपरीतं फलम् ।

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वरुंधराम् ।

पष्टि वर्षसहस्राणि विष्ठायां जायते क्रिमिः ॥

कर्मणा मनसा वाचा यः समर्थोऽप्युपेक्षते ।

स स्यात्तदेव चण्डालः सर्वधर्मबहिष्कृतः ॥

अत एवाह रामभद्रः—

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ।

सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।

शक्तिव्युत्पत्तिसंपन्नविद्वच्छ्रीपादसेविना ।

रचितादित्यदेवेन सेयं शासनपद्धतिः ॥

कृतिरियं त्रिभुवनविद्याचक्रवर्तिनः श्रीमदादित्यदेवस्य । लिखितमिदं
पण्डितलक्ष्मीधरेण । उत्कीर्णं राजविज्ञानिना पदयेन ॥ मङ्गलमहःश्रीः ॥

(इण्डिअन् आण्टिकेरी ४ २७५—७६)

(८७)

कुरुकुलवंशावतंसश्रीजनमेजयभूपालानां शासनपत्रम् ।

श्रीगणाधिपतये नमः ।

पान्तु वो जलदश्यामाः शार्ङ्गग(शार्ङ्ग)ज्याघातकर्कशाः ।

त्रैलोक्यमण्डपस्तरभाश्चत्वारो हरिबाहवः ॥

स्यस्ति श्रीजयभ्युदये युधिष्ठिरशके एवङ्गख्ये(ख्य)येकोननवति-
(८९)वत्सरे सहस्रमासि अमावास्यायां सोमवासरे श्रीमन्महाराजाधिराजरा-
जपरमेश्वरो वैयाघ्रणी(?)पादगोत्रजः श्रीजनमेजयभूपः किष्किन्धानगर्या
सिंहासनस्थः सकलवर्णाश्रमधर्मप्रतिपालकः पश्चिमदेशस्थसीतापुरवृकोदर-
क्षेत्रे तत्रत्यमुनिवृन्दमठस्य गरुडवाहनतीर्थश्रीमच्छिष्यकैकयनाथैराराधित-
सीतारामस्य पूजार्थं कृतभूदानसाधनमसात्रपितामहयुधिष्ठिराधिष्ठितमुनिवृ-
न्दक्षेत्रे(त्र)स्य चतुःसीमापरिमितिक्रमः पूर्वभागे—उत्तरवाहिन्यास्तुङ्गभद्रायाः
पश्चिमे, दक्षिणभागे अगस्त्याश्रमसंगमादुत्तरे, पश्चिमे पापाणनद्याः पूर्व,
उत्तरभागे मित्रनद्या दक्षिणे, ये(ए)तन्मध्यस्थितमुनिवृन्दक्षेत्रं भवच्छि-
ष्यपारम्पर्या चन्द्रार्कपर्यन्तं निधिनिक्षेपजलपापाणाक्षिण्यागागिसिद्धसा-
ध्यतेजःस्वाम्यसहितं स्वबुद्ध्यानुकूल्येनासन्मातापितॄणां विष्णुलोकग्राह्यर्थं
हरिहरसंनिधावुपरागसमये सहिरण्येन तुङ्गभद्राजलधारापूर्वकं क्षेत्रं यतिहरते
दत्तोऽ(त्तवान)स्म्यहम् ॥ एतद्धर्मसाधनस्य साक्षिणः—

आदित्यचन्द्रावनिलानलौ च द्यौर्भूमिरापो हृदयं मनश्च ।

अहम् रात्रिश्च उमे च संध्ये धर्मश्च जानाति नरस्य वृत्तम् ॥

दानपालनयोर्मध्ये दानाच्छ्रेयोऽनुपालनम् ।

दानात्स्वर्गमवाप्नोति पालनादच्युतं पदम् ॥

१. 'शतेषु पट्सु सार्धेषु त्र्यधिकेषु च भूतले । कलेर्मतेषु वर्षाणामभूयन्कुरुपाण्डवाः ॥'
इति गजतरङ्गिणीतो युधिष्ठिरादीनां त्रिपञ्चाशदधिके वर्षशतपटके कलियुगस्य याते सत्ता
प्रतीयते, ततश्च जनमेजयराज्य(८९)वत्सरे प्रकटा. २. 'वैयाघ्रपद्यगोत्राय सांस्कृत्यप्र-
वराय च । अपुत्राय ददाम्येतज्जलं भीष्माय वर्मिणे ॥' इति . भीष्मायदानमन्त्रे भीष्मस्य
वैयाघ्रपद्यगोत्रत्वोक्तेर्जनमेजयस्यापि तद्गोत्रत्वनिश्चयात् 'वैयाघ्रपद्यगोत्रजः' इति पाठो भवेत्.

स्वदत्ताद्विगुणं पुण्यं परदत्तानुपालने ।
 परदत्तापहारेण स्वदत्तं निष्फलं भवेत् ॥
 महत्ता पुत्रिका ज्ञेया पितृदत्ता सहोदरा ।
 अन्यदत्ता तु जननी दत्तभूमीं परित्यजेत् ॥
 अन्यैस्तु छर्दितं भुद्रे(ऽ)श्वभिश्च छर्दितं न तु ।
 ततः कष्टे(?) ततो नीचः स्वयं दत्तापहारकः ॥
 स्वदत्तां परदत्तां वा ब्रह्मवृत्तिं हरेत् यः ।
 षष्टिं वर्षसहस्राणि विष्टायां जायते कृमिः ॥

(इण्डिअन् आण्टिकेरी ४।३३३-३४)

(८८)

माढपुरशिवमन्दिरस्थः शिलालेखः ।

सर्गस्थितिलयहेतोर्विश्वस्य [ब्रह्म]विष्णुरुद्राणाम् ।
 मूर्तित्रयं प्रदधते संसारमिदे नमो विभवे ॥
 यदुवंशभुवां राज्ञां सैङ्गपुरं राज्यमायुगाद्धताम् ।
 श्रीसेनवर्मनामा राजर्षिः प्रक्रमेणासीत् ॥
 तनयस्तस्य श्रीमान्नृपतिरभूदार्थवर्मनामैव ।
 आर्यव्रततां प्रथमं स्थापितवांस्तदनु यश्चरितैः ॥
 श्री[दत्त]वर्मनामा दत्ताभयविभवविजयविध्वंसः ।
 भीतार्थिकुलारिभ्यो बभूव तस्यात्मजो नृपतिः ॥
 सूनुभूतस्य महान्भूपालः श्रीप्रदीप्तवर्मति ।
 दर्पान्धशत्रुपुतनापतङ्गपटलीप्रदीप्तान्निः ॥
 श्रीश्वरवर्मति सुतस्तास्याभूद्भूपतिः प्रदानेन ।
 ऐश्वर्यं यः कि(कृतवान्)भव इव निचये [भवा]र्थानाम् ॥

१. अयं च लेखः प्रागेवोक्तविशलेखसमानश्लोकोऽपि दादृभेदाद्भिन्न एव. अत एवा-
 प्रगपाठोऽपि भिन्न एव.

श्रीवृद्धिर्वर्मसंज्ञस्तस्य बभूवात्मजः प्रवृत्तश्रीः ।
 चन्द्र इव तापहारी नयनानां नन्दनो राजा ॥
 स्वभुजार्जितशौर्ययशा दानवतामुपरि दृष्टसामर्थ्यः ।
 श्रीसिद्धवर्मनामा तत्तनयो राजसिद्धोऽभूत् ॥
 तस्य सुतोऽभूदाशापूरणकर्मा जनस्य तापञ्छित् ।
 श्रीजलनामा नृपतिः कलियुगदावाग्निजलवर्षः ॥
 श्रीयज्ञवर्मनामा तदङ्गजोऽभून्महीपतिर्येन ।
 यज्ञाज्यधूमजलदैर्नित्योत्केकाः क्रि(कृ)ताः शिखिनः ॥
 पुत्रस्तस्य बभूव श्रीमात्राजर्षिरचलवर्मेति ।
 कृतयुगचरितेष्वचलो यश्च स्थैर्यादिगुणसांग्यात् ॥
 यः समरध्वङ्गलाख्यामन्वर्थवतीं दधार रणरौद्रः ।
 अपरामगणितसंगरकरिरदनाग्राङ्कितोरस्कः ॥
 तस्य दिवाकरवर्मा श्रीमांस्तनयो बभूव नृपतीशः ।
 यस्य दिवाकरताभूत्परतेजोभिभवधर्मेण ॥
 वारणविपाणसंकटसंगरचलवारिणः श्रुता यस्य ।
 अकरोदरीनशस्त्रान्सपदि महीघङ्गलभटारुया ।
 तस्य कनीयान्भ्राता श्रीभास्कर इत्यभून्नृपतिपालः ।
 रिपुघङ्गलाभिधानं योऽवहदाजौ विजयमन्त्रम् ॥
 स्वभुजार्जितपररज्यद्रविणसदादानकर्मणः पाणैः ।
 यस्यासीद्विश्रामो नतरिपुष्टक्षणास्थितिपु ॥
 येनाभिरुह्य पञ्च्यां पतन्निगम्यानि शैलदुर्गाणि ।
 आक्रम्य युद्धशौण्डा हस्तिकरं दापिताः क्षितिपाः ॥
 तस्य गुणार्जितदेवीशब्दा श्रीकपिलवर्धनसुताभूत् ।
 राज्ञी प्राणेशा श्रीजयावलीत्येकपत्नी च ॥
 तस्यास्तनया सावित्रीवेश्वरेति नाम्नासीत् ।
 जालंधरनृपसूनोर्जाया श्रीचन्द्रगुप्तस्य ॥

१. 'घङ्गल'शब्दश्च कर्कशार्थको विजयार्थको वा देश्यां भवेत्.

भर्तारि गतवति नाकं करिणः] स्कन्धान्द्वास्पदमिदं सा ।
 तत्पुण्यायाकारयदाचार्यनुगतरात्येन ।
 यावन्महीमहीधरजलनिधयो यावदिन्दुरविताराः ।
 तावदिदमस्तु कीर्तिस्थानं श्रीचन्द्रगुप्तस्य ॥
 भट्टक्षेमशिवात्मजभट्टस्कन्दादवाप्तशुभजन्मा ।
 भट्टवसुदेव एतां प्रशस्तिमकरोदयो[ध्ये]शः ॥
 अश्मनीश्वरणा(ना)मेन नागदत्तस्य सूनुना ।
 उत्कीर्णा सूत्रधारेण रोहीतकनिवासिना ॥

(आर्कियालॉजिकल् सर्वे-इण्डिया १ १२-४)

(८९)

महासामन्तप्रचण्डनायकश्रीचन्द्रगुप्तस्य दानपत्रम् ।

ओम् ।

स वोऽव्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतम् ।
 हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलंकृतम् ॥
 आसीन्गुरारि(तः)संकाशः कृष्णराजः क्षिते[ः] पतिः
 अप्रमेयवसोर्दाता साक्षाद्धर्म इवापरः ॥
 शुभतुङ्गतुङ्गतुरगप्रवृद्धरेणुध्वरुद्धरविकिरणम् ।
 ग्रीष्मेऽपि नभो निखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टम् ॥
 तस्यात्मजः श्रीध्रुवराजनामा महानुभावः प्रथितप्रतापः
 प्रसाधिताशेषनरेन्द्रचक्रः क्रमेण बालार्कवपुर्बभूव ॥

१. इदं च शिवमन्दिरं यमुनोत्तरदेशे जौनसारवाचरनगरप्रगणान्तर्गतमाढपुरे
 लक्ष्मणामण्डलनाम्ना प्रसिद्धमस्ति. २ अयं च श्रीचन्द्रगुप्तः पञ्चनददेशान्तर्गत-
 जलंधरनगरभूपालसूनुर्मौर्यवंश्यप्राचीनचन्द्रगुप्तो भिन्न एव. २ इदं च दानपत्रं गुजरा-
 तदेशे कापडवणजग्रागे समधिगतम्. ३ अयं च कृष्णराजः प्राचीनलेखमालायां चतुर्थले-
 खवर्णितराष्ट्रकूटान्वय एव भवेत्. ४. 'शुभतुङ्ग इति कृष्णराजस्य नामान्तरम्' इति
 चतुर्थलेखटिप्पण्या महागहोपाध्यायाः.

शशधरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरनगाग्रसानुस्थैः ।
परिगीयते समन्ताद्विद्याधरसुन्दरीनिवहैः ॥

तस्याप्यभूच्छुवनभारभूतेः समर्थः

पार्थोपमः पृथुसमानगुणागुणज्ञः ।

दुर्वारवैरिवनितातुलतापहेतु-

र्गोविन्दराज इति सुप्रथितप्रतापः ॥

यस्य प्रभेश्वतुरचारुरुदारकीर्तेः

रामापरो निरुपमस्य पितुः सकाशात् ।

सत्स्वप्यनेकतनयेषु गुणातिरेका-

न्मूर्धाभिपिक्तनृपसंमतमाशु राज्यम् ॥

रक्षितं येन निःशेषं चतुरम्भोधिसंयुतम् ।

राज्यधर्मेण लोकाना कृता तुष्टिः[ः] परहृदि ॥

सूनुस्तस्यातिवीरः सकलगुणगणाकारभूतो बभूव

भूपालान्कण्टकाभान्सपदि विघटितान्वेष्टयित्वा ददाह ।

राज्यं यस्या(श्चा)भिमानी निजमपि चलितं बाहुवीर्यादवाप

पृथ्वीमेकातपत्रामकुरुत बलवाञ्श्रीमहाराजपण्डः ॥

यस्य विभोः कारायां रिपुरमणीचारुचरणलज्जानाम् ।

परुपरवो निगडानामनवरतं श्रूयते लोके ॥

तस्माद्बभूव राजा प्रथितयशसः शुभतुङ्गनामायम् ।

योऽसावकालवर्षापरनामा गीयते लोकैः ॥

कृष्णचरितः स एव हि हितकृतये यो विभर्ति वर्णानाम् ।

राज्यं निहतारातिः स्वभुजेन भुवं च कृष्ण इव ॥

अस्य चरणप्रभावाद्ब्रह्मवकान्वयमगान्धृशं लक्ष्मीः ।

पश्चाद्भूतकवीन्द्रैरनवरतं पठ्यते प्रकटम् ॥

तस्मादन्वयसागरात्समभवच्छ्रीशुद्ध-कुंवडि-

स्तस्माच्चापि बभूव दर्पदलनः श्रीदेगाडिर्बिद्विषाम् ।

येनानेकनरेन्द्रदन्तिदलनाल्लाप्तं यशः शाश्वतं

सिंहेनेव रणाटवी विरचिता निर्भीकमेकाकिना ॥

तस्माज्जातः प्रचण्डः प्रच(चु)रस्वरकराक्रान्तनिःशेषभूभृ-

न्नाम्ना श्रीराजहंसः प्रतिदिनमुदयी कश्यपाद्वा विवस्वान् ।

येनानीता निजं श्रीः पुनरपि भवंनं चञ्चला कापि यान्ती

पार्थेनेवारिचक्रप्रमथनपटुना शांभवं भव्यभावम् ॥

निर्जितसकलारिजनः श्रीधवलप्पः प्रसिद्धतरनामा ।

धवलितभुवनो यशसा सजातः पवनसूनुरिव ॥

सिधी(ही)भूय विपक्षेण गृह्यमाणं यशेषसुना(?) ।

दत्तं स्वस्वामिने येन तं निहत्याशु मण्डलम् ॥

तस्मात्प्रचण्डः संजातः समरे यशलम्पटः ।

अकुवश्चापि खड्गेन विख्यातो निर्मलो भुवि ॥

सेल्लविद्याधरेणापि सेल्ललालित(?)पाणिना ।

निहत्य शत्रून्समधे(रे) यशसा(ः)कुलमलंकृतम् ॥

श्रीमद्वल्लभराजः(?) श्रीहर्षपुरोप[ल]क्षिताद्भामान् ।

भुञ्जत्यकालवर्षः(?) अर्धाष्टशतोपसंख्यातान् ॥

सर्वानागामिभद्रनृपतिमहासामन्तामात्यबलाधिकृतविपइ(यि)कमहत्तरा-
न्समनुबोधयति—अस्तु वः संविदितम्—यथा श्रीखेटकहर्षपुरकासद्रह
एतदर्धाष्टमयं(ष्टशतमध्ये ?) समधिगतपञ्चमहाशब्दमहासामन्तप्रचण्डदण्ड-
नायकश्रीचन्द्रगुप्ते[न] मया श्रीहर्षपुरार्धाष्ट[म]शतान्तःपाति[क]र्षट-
वाणिज्यचतुराशीतिकाप्रतिबद्धरूरिद्वादशकान्तःपातिव्याघ्रासग्रामः सवृ-
क्षमालाकुलः सदण्डदशापराधः ससीमापर्यन्तः सकाष्ठतृणकूपतडागोपेतः स-
भोगभागः सहिरण्यश्चतुराघाटनोपलक्षितो घाण(स)कपलसमेतः [समभि-
दिश्यते] । आघाटनानि अभिलिख्यन्ते । पूर्वतः—पङ्खोलोग्रामो वित्स्वावल्ली.

१. 'रणाटवीविचरितात्' इति पाठो भवेत्. २. 'श्रीमद्वल्लभराजः' इति पाठो भवेत्.
३. 'भुनक्त्यकालवर्षः' इति च E. I. Lultzsch. Ph.D. पण्डितः शोधितवान्,
तथा च 'अकालवर्ष' इति वल्लभराजस्यैव नामान्तरं भवेत्.

च । दक्षिणतः—केरडवल्लीग्रामो अरलुवकग्रामश्च । पश्चिमतः—नावा-
लिका अपूर्वल्ली च । उत्तरतः—अम्बाउच्चग्रामः । एवं चतुराघाटनोपलक्षितो
वहूरिकाग्रामो भट्टवास्तव्यवाजिमध्यंदिनभरद्वाजसगोघ्नब्रह्मचारिब्राह्मण-
ब्रह्मभट्टाय वव्वसुताय स्नात्वोदकातिसर्गेण वलिचरुवैश्वदेवार्थं प्रतिग्रहेण
प्रतिपादितः । तदर्थमसत्प्रदत्तधर्मदायः सर्वैरेवागामिभोक्तृभिरैसायु(द्)परो-
धात्पालनीयोऽनुमन्तव्यश्च ।

उक्तं च रिषिव्यासेन—

षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः ।

महाहयो हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति ये ॥

स्वदत्तां परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप ।

महीं महीभृतां श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोनुपालनम् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्माल्यवान्तप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥

सर्वानेवं भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो महद्भिः ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

‘यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥’ इति ।

[चल]कमलदलाम्बुविन्दुलोलां श्रियमवलोक्य मनुष्यजीवितं च ।

सकलमिदमशाश्वतं च बुद्ध्वा नहि मनुजैः परकीर्तयो विलोप्याः ॥

१. Dr. Hultzsch पण्डितस्तु ‘भट्टवास्तव्यशरद्वाजसगोघ्नवाजिमध्यंदिनसम्राट्-
चारि’ इति शोधितवान्. २. ‘अस्मदनुपरोधा’ इति Dr. Hultzsch पण्डितः. ३.
‘रिषिव्यज्जनादिश्च । ‘विद्याविदाधमतयो रिषयः प्रवृद्धाः’ इति बालपण्डितज्ञातकात्’
इति मुकुटः—एतदजानानेन Dr. Hultzsch पण्डितेन ‘ऋषि इति पठितव्यम्’
इत्युक्तम्.

स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत वसुंधराम् ।

स विष्ठायां कृमिभूत्वा पितृभिः सह पच्यते ॥

भूमि यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।

उभौ तौ पुण्यकर्माणौ निधतं स्वर्गगामिनौ ।

अग्नेरपत्यं [प्रथितं] सुवर्णं भूर्वैष्णवीभूमिसुताश्च गावः ।

लोकत्रयं तेन भवेत्तु दत्तं यः काञ्चनं गां च मही च दद्यात् ॥

वह्निं वह्निसुतं चाम्बु पञ्चपूतं(?) प्रजापते ।

दत्त्वा सर्वरसां चैव न मर्त्यो जायते पुनः ।

सर्वेपामेव दानानामेकजन्मानुगं फलम् ।

हाटकक्षितिगौरीणां सप्तजन्मानुगं फलम् ॥

स्वहस्तोऽयं श्रीमदक्षुकस्य श्रीधवलप्पसूनोः । शकसंवत् ८३२ वैशाख शुद्ध पौर्णमास्यां महावैशाख्यां पूर्वदेवब्रह्मदायवर्जो दत्तः । लिखितमिदं शासनं कुलपुत्रकेणाम्भैयकेन नेमादित्यसुतेनेति । यदत्रोनाक्षरमधिकाक्षरं वा तत्सर्वं प्रमाणमिति व्यासतुल्योऽपि मुह्यति । स्वहस्तोऽयं श्रीचन्द्रगुप्तस्य ॥

(आर्कियालॉजिकल् सर्वे ऑफ् इण्डिया १।५३-६)

(९०)

बाणादिमहाकविवर्णितश्रीहर्ष[वर्धन]-

महाराजानां दानपत्रम् ।

ओम् ।

स्वस्ति महानौहस्त्यश्चजयस्कन्धावारात् पिन्थिकायाः महाराजेश्रीनर-
वर्धनः तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीवज्रिणीदेव्यामुत्पन्नः परमादित्य-

१. इदं च दानपत्रं ताम्रपट्टे उत्कीर्णमधुना लक्ष्मणपुरे (Lucknow Museum) वर्तते. एतच्च १८८८ ख्रिस्तवर्षीयजान्युवरीमासे नथूपुरपरिगणान्तर्गतमधुनग्रामे हलेन कृपता कुटुम्भिना भूमौ खातं लब्धम्. तस्य प्रतिविम्बं Dr. J. Burgess महाशयैः प्रेषितगुपलभ्य G. Bühler Ph. D, L. L. D., C. I. E. महाशयैः Archeological Survey of India पुस्तके ७२-७३ पृष्ठे सव्याख्यं प्रकाशितम्.

भक्तो महाराजश्रीराज्यवर्धनः, तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीअप्सरोदे-
व्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो महाराजश्रीमद[र]दित्यवर्धनः, तस्य पुत्र-
स्तत्पादानुध्यातः श्रीमहासेनगुप्तादेव्यामुत्पन्नश्चतुःसमुद्रातिक्रान्तकीर्तिः प्र-
तापानुरागोपनतान्वराजो वर्णाश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्र एकचक्रश्च इव
प्रजानामार्तिहरः परमादित्यभक्तः परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीप्रभाकर-
वर्धनः, तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः सितयशः प्रतानविच्छुरितसकलभुवन-
मण्डलः परिगृहीतधनद्वरुणेन्द्रप्रभृतिलोकपालतेजाः सत्पथोपाजितानेक-
प्रवि(व)णभूमिप्रदानसंप्रीणितार्थिहृदयोऽतिशयितपूर्वराजचरितो देव्याम-
मलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यामुत्पन्नः परमरोगतः युगत इव परहितैकरतः,
परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीराज्यवर्धनः,

राजानो युधि दुष्टवाजिन इव श्रीगुप्तदेवादयः

कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखाः सर्वे समं संयताः ।

उत्खाय द्विपतो विजित्य वसुधा कृत्वा प्रजानां प्रियं

प्राणानुज्झितवानरातिभवने सत्यानुरोधेन यः ॥

तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परममहेश्वरो महेश्वर इव सर्वसत्त्वानुकम्पी
परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीहर्षः श्रावस्तीभुक्तो कुण्डधानीवैपयिकसोम-
कुण्डिकाग्रामे सगुपगतान्महासामन्तमहाराजदौःसाधसाधनिकप्रमातार(तृ)-
राजस्थानीयकुमारामात्योपरिकविपयपतिभट्टचाटसेवकादीन्प्रतिवासिजनपदां-
श्च समाज्ञापयति—अस्तु व' संविदितम्—अयं सोमकुण्डिकाग्रामो ब्राह्मण-
वामरथ्येन कूटशासनेन भुक्तक इति विचार्य यस्तच्छासनं भङ्गत्वा तस्मादा-
क्षिप्य च स्वसीमापर्यन्तः सोद्रङ्गः सर्वराजकुलाभाव्यप्रत्यायसमेतः सर्वपरिहृ-
तपरिहारो विपयादुद्धृतपिण्डः पुत्रपौत्रानुगश्चन्द्रार्काक्षितिसमकालीनो भूमि-
च्छिद्रन्यायेन मया पितुः परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीप्रभाकरवर्धन-
देवस्य, मातुः परमभट्टारिका महादेवीराज्ञीश्रीयशोमतीदेव्याः, ज्येष्ठभ्रा-
तृपरमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीराज्यवर्धनदेवपादानां च, पुण्ययशोभि-
वृद्धये सावर्णिसगोत्रच्छन्दोगसब्रह्मचारिभट्टवातस्वामि-विष्णुवृद्धसगोत्र-
बह्वचसब्रह्मचारिशिवदेवस्वामिभ्यां प्रतिग्रहधर्माग्राह्यत्वेन प्रतिपादितो

विदित्वा भवद्भिः समनुमन्तव्यः । प्रतिवासिजनपदैरप्याज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा
यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया अनयोरेवोपनेयाः । सेवो-
पस्थानं च करणीयमिति ।

अपि च—

असात्कुलक्रममुदारमुदाहरद्भिरन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयम् ।
लक्ष्म्यास्तडित्सलिल.....चञ्चलाया दानं फलं परयशःप्रतिपालनं च ॥

कर्मणा मनसा वाचा कर्तव्यं प्राणिने हितम् ।

हर्षेणैतत्समाख्यातं धर्मार्जनमनुत्तमम् ॥

दूतकोऽत्र महाप्रमातार(तृ)महासामन्तयोः स्कन्दगुप्तः । महाक्षपट-
लाधिकरणाधिकृतसामन्तमहाराजेश्वरगुप्तसमादेशाच्चोत्कीर्णं गुर्जरेण । संवत्
२०४९ मार्गशीर्षवदि ६ ॥

(आर्कियालॉजिकल सर्वे ऑफ़ इण्डिया ७२-७३)

(९१)

छिन्दवंशप्रभूतलल्लमहाराजानां प्रशस्तिपत्रम् ।

ओं नमः शिवाय ।

हेलाङ्गुष्ठाग्रपीडाभरनमदचलोत्सङ्गसंभारदूर-

भ्रश्यद्भूभारतिर्यग्बलितमणिफणामण्डले भोगिराजे ।

तत्कालोज्झान्तलोकत्रितयकृतमहास्तोत्रमन्त्रावतारः

पायाद्वः पा[र्वती]शः शमितदशशिरः शौर्यवीर्यावलेषः ॥

१. अयं च २५ मितो वर्षः श्रीहर्षराज्यारम्भकालतो ज्ञेयः. श्रीहर्षराज्यारम्भस्तु
६०६ मितः ख्रिस्ताब्दः. तथा च ६३१ मितः ख्रिस्ताब्दो दानपत्रकालः. २. इयं
च प्रशस्तिः शिलायामुत्कीर्णा पीलीभीताभिधनगरतो विशतिमैलमिते गङ्गागङ्गान-
ग्रामे उपलब्धा Mr. H. S. Boulderson महाशयैः १८२९ ख्रिस्ताब्दे.
ततश्च G. Bühler, Ph. D., L. L. D. C. I. E. महाशयैः Archaeolo-
gical Survey of India पुस्तके सव्याख्यं प्रकाशिता.

शूलक्षतद्विरददानवकुम्भगुक्तगुक्ताकलापकलितामलकण्ठकान्तिः ।
विश्वं पुनातु गिरिजा वदनावधूतचन्द्रोपनीतपरिवेपागवोद्धरन्ती ॥

लक्ष्मीविभ्रमकेलिसदा सुभटव्यापारलीलास्पदं
प्रख्यातक्षितिपालरत्नजलधिः श्रीराजहंसीसरः ।

सद्वीरव्रततीर्थमरिचकुमुदप्रह्लादनेन्दुर्द्विष-

द्वंशभ्रंशदवानलो विजयतां छिन्दक्षितीशान्वयः ॥

उत्पत्तिरस्य हि पुरा च्यवनान्महर्षेर्व्यक्तव्यलीककलिते त्रिदशाधिनाथे ।
तद्वर्पनिर्दलनदत्तकठोरदृष्टेरष्टासु दिक्षु यशसैव सह प्रसिद्धा ।

वंशोऽस्मिन्सितकीर्तिकंदलवति श्रीवीर्यमूर्ख्यया

ख्यातोऽभूद्भुवि भूषितावनेतलो राजन्यचूडामणिः ।

जन्मस्थानमिवाकलय्य कमला तुङ्गात्मनां भाविनां

भर्तृणामवनेश्चकार चतुरा यस्यालयान्तरित्यतिग् ॥

त्यागी धर्मपरः पराक्रमधनः सत्यप्रियः कीर्तिमा-

न्सन्मार्गानुगतः शुचिर्दृढमतिर्मानी व्रती नीतिमान् ।

शौर्यौदार्यविवेकधैर्यनिलयो यः सगतः सज्जनै-

र्युक्तः सर्वगुणोदयेन महतामाराधनीयोऽभवत् ॥

तसादत्युग्रतेजःप्रसारनियमितारातिपङ्क्तोपसङ्गः

श्रीमांश्चण्डप्रतापः सकलवसुमतीभूषणं भूषणोऽभूत् ।

यस्योद्योगप्रसर्पहलभरदलितक्षमातलस्थस्थवीयः-

शेषाहिश्चासशोपादगमदिरिणतां निर्जलं भोगिसदा ॥

यत्सैन्यगन्धगजगण्डगलन्मदाम्भःसंजातचन्द्रकशतैरिव गुद्रितासु ।

दूरे विपक्षकरिणी वनदन्तिनोऽपि भूगो न त्वरि जगृहुः सरसीप्थरप्ये ॥

यः सेवांगतराजचक्रमुकुटोज्जृष्टाङ्घ्रिपीठस्थलो

भर्ता यश्चतुरम्बुराशिरशनालंकारवत्या भुवः ।

विक्षेपैरपि यस्य ते रघुपतेराशोपिताः सिन्धवो

यस्तस्यापि महाकुलाचल इवावष्टभ्य तस्थौ भुवम् ॥

यस्यैषा राजधानी रजनिकरकराकारकान्तैर्गुणैः

पूर्णेवाद्यापि रम्या स्फुरति मरकतश्यामलैः काननान्तैः ।

उद्यानैर्नन्दनाभैरतिविशदसुधासेकशुभ्रैः सुराणा

ग्रासादैरुन्नताग्रैरमरपतिपुरीस्पर्धिनी वा विभाति ॥

तस्यानुजः समभवद्भवभक्तिनम्रः श्रीमल्लहणः परिघपीवरबाहुदण्डः ।

भ्रातुः कृपाणतुलिताहितराजचक्रं यो लीलयैव धवलो धुरमाबभार ॥

लब्ध्वा ततः स विपुलमपि रजलक्ष्मीं भक्ति परमकृत देवगुरुद्विजेषु ।

प्रीत्यै सुहृत्प्रणयिवन्धुजनेऽजनिष्ट दुष्टक्षयादतनुतातिमुदं प्रजासु ॥

तस्य प्रियापि चुलुकीश्वरराजवंशसंभूतिरुज्ज्वलगुणाभरणामिरामा ।

गीता जगत्यणहिलेति समस्तकान्तशुद्धान्तवक्रकमलेन्दुकला बभूव ॥

तस्यां श्रीलल्लनामाजनि जनितमहामण्डलाधीशशङ्कः

शूरः कुन्देन्दुदत्तद्युतितुलितगुणालंकृताशामुखश्रीः ।

योऽसौ सामन्तचक्राचलकनकगिरिर्विद्रुतारातिलक्ष्मी-

स्तिर्यग्नेत्रान्तपाताहतभुजशिखरश्छिन्दवंशप्ररोहः ॥

चित्रं यदस्य किल जन्मदिने समन्ताच्छ्रीमल्लहणस्य भवने परमप्रमोदे ।

आवेद्यन्त्युदयमम्बरतः पपात भृङ्गालिमङ्गलरवैरिव पुष्पवृष्टिः ॥

नोन्निद्रा नलिनी न चार्पितमनःस्निग्धा सता संगति-

नोत्फुल्लस्तबका नता वनलता सीमा समस्या न च ।

नोद्दामा कविभारती न च तथा हृद्या शरत्कौमुदी

लक्ष्मीर्यस्य यथा बभूव विदुषामानन्दनिष्यन्दिनी ॥

किं जातैरपरैर्धराधिपतिभिर्मन्ये वृथा रक्षिता

येषां तिष्ठति दुर्भगेव वनिता श्रीरप्यभोग्या गृहे ।

नाभूदस्ति न नापि कोऽपि भविता भूपालचूडामणि-

र्यः श्रीलल्लनरेन्द्रचन्द्रसदृशस्त्यागेन भोगेन च ॥

१. एतच्छिन्दवंशीयभूपालवर्णनात्मकं काव्य नैषधीयचरितकर्तृश्रीहर्षेणापि कृतं भवेत्. तथा च नैषधीयचरितसप्तदशसर्गसमाप्तौ 'यातः सप्तदशः स्वसुः सुसदृशि च्छिन्द-प्रशस्तेर्महाकाव्ये तद्भुवि नैषधीयचरिते' इत्युक्तं श्रीहर्षेण. नारायणेनापि 'छिन्दप्रशस्तिरपि ग्रन्थो मया कृत इति सूचितम्' इति व्याख्यायि.

आदौ संगरसंगताहितमहामातङ्गकुम्भस्थली-

सिन्दूरारुणकान्तिरुज्ज्वलयशस्तेजोभिरिद्धस्ततः ।

उत्खातारितमःप्रतापविसरैराक्रान्तदिग्गण्डल-

स्तिग्मांशोस्तुलनां बिभर्ति भुवने यन्मण्डलाग्रोऽधुना ॥

अब्धौ गुक्तायमाना शिरसि हिमगिरेरभ्रगङ्गायमाना

व्योम्नि ज्योत्स्नायमाना दिशि दिशि करिणां कुम्भमालायमाना ।

उच्चैर्देवलयानागुपरि सितपतकयमाना यदीय

कीर्तिभ्रान्ता समन्तादनुनदि पुलिने राजहंसीयमाना ॥

कष्टे काले कलावप्यभिभवति जगत्कूपवापीतडागै-

रासन्नारामसत्रैः सुरसदनगठैर्मण्डितायामगुण्याम् ।

रम्यामृद्धिं वहन्त्यागतिस्तुजनजनानन्दितायां नगर्या

यसिन्धुर्मावतारे प्रकृतकृतयुगारम्भसंभावनाभूत् ॥

यः शासनान्यतिसमृद्धजनान्वितानि सीमान्तसस्यबहुलानि ददौ द्विजेभ्यः ।

पार्श्वप्रशस्ततरुषण्डमनोहराणि पुण्यानि निर्मलनदीतटवासभाञ्जि ॥

गङ्गा भगीरथेनेव येन मार्गोपदेशिना ।

स्वपुरीरांनिधौ रम्या पुण्या कटनदी कृता ॥

तस्याभवत्प्रणयिनी मधुरादनस्य लक्ष्मीरिवामलकुलाम्बुनिधेः प्ररूता ।

सर्वाचरोधनवधूगुस्वपद्मण्डप्रालेखवृष्टिरपराभिधयापि लक्ष्मीः ॥

भक्त्या च या विनयनम्रतया च पत्युश्चेतो जहार गुणतत्पुत्रराशिणी च ।

रम्यं हरद्विस्तुतयोरिव तत्तथा हि प्रेमापि रूढमनयोरितरेतरस्थम् ॥

आरामोद्यानवापीषु देवतायतनेषु च ।

कृतानि क्रियमाणानि यस्याः कर्माणि सर्वदा ॥

दीनानाथविपन्नेषु करुणान्वितचेतसः ।

सन्नेषु शुञ्जते यस्या विप्रसंता दिने दिने ॥

इत्थं विविक्तमनयोः परिवर्धमानधर्मप्रबन्धविगलत्कलिकालवृत्तयोः ।

एकस्तयोरमुमकारयदिन्दुमौलेः प्रासादमद्रितनयाभवनं तथान्या ॥

सुरगृहयुगमेतत्तुङ्गकैलासशृङ्ग-

द्वितयतुलितकान्तिश्चेतमुच्चः सुधाभिः ।

वितरति हृदि नान्तर्विस्मयं कस्य पात-

प्रहतघनपताकाकम्पिताम्भोदवृन्दम् ।

यावत्सकौस्तुभसुरो मुरमर्दनस्य शंभोः शशाङ्कशकलाभरणं शिरश्च ।

यावत्स्थिति दधति तोयधयः समस्ताः स्तादेव तावदचला भुवि कीर्तिरेषा ॥

स जयतु भुवि लल्लश्छिन्दवंशप्रवीरः

सममतिगुणवत्या कान्तया चेह लक्ष्म्या ।

रिपुगजमदपङ्कप्लाविताग्रेण येन

प्रतिरणमंसिनैवालेखि दिक्षु प्रशस्तिः ॥

भूत्यै सदैव भवने कृतसंनिधाना नानाविधानि दुरितानि विनाशयन्ती ।

सापत्यदारपरिवर्गसुहृद्गणस्य श्रीलल्लमण्डलपतेरनघास्तु देवी ॥

भूषणस्य मयूतायां संबद्धा भूमिरुत्तमा ।

विधाय देवपल्लीति देवयोः प्रतिपादिता ॥

पूजासंस्कारहेतोश्च शिवयोः शासनीकृतः ।

दानादायस्य पादोऽपि श्रीलल्लेन सुकीर्तिना ।

प्रख्यातवत्समुनिवंशसमुद्भवोऽभूद्भट्टोऽनुरूपचरितः शिवरुद्रनामा ।

तत्सूनुना विरचिताभिनवा प्रशस्तिरेषा प्रसन्नकविता किल नेहिलेन ॥

यस्य प्रसन्नसरला पदमालिकेयं प्रह्लादहेतुरधिकं सदलंकृतिश्च ।

श्रीलल्लनिर्मलगुणग्रथनाभिरामा मुक्तावलीव हृदये विदुषां चकास्ति ॥

विष्णुहरेस्तनयेन च लिखिता गौडेन करणिकेणैषा ।

कुटिलाक्षराणि विदुषा तक्षादित्याभिधानेन ।

कन्यकुब्जागतेनापि कामदेवसुतेन च ।

उत्कीर्णा सोमनाथेन दृक्कविज्ञानशालिना ॥

संवत्सरसहस्र १०४९ मार्गवदि ७ गुरुदिने ।

(आर्कियालॉजिकल् सर्वे ऑफ् इण्डिया—७७-८१ पृष्ठेण)

(९२)

वलभीप्रभोस्तृतीयध्रुवसेनमहाराजस्य दानपत्रम् ।

ओं स्वस्ति विजयस्कन्धावारात्सिरिसिम्भिणिकावासकात्प्रसभप्रणता-
मित्राणां मैत्रकाणामतुलबलरांपन्नमण्डलाभोगसंसक्तप्रहारशतलब्धप्रतापा-
तापोपनतदानमानार्जवोपार्जितानुरागादनुरक्तमौलभृतश्रेणीबलावासरज्य-
श्रियः, परममाहेश्वरश्रीभट्टार्कादव्यवच्छिन्नरजवंशान्मातागितृचरणरनि-
न्दप्रणतिप्रविधौताशेषकल्मषः शैशवालभृति खड्गद्वितीयबाहुरेव समदपर-
गजघटास्फोटनप्रकाशितसत्त्वनिकपस्तत्रभावप्रणतारातिचूडारत्नप्रभासंसक्त-
पादनखरश्मिसंहतिः सकलस्मृतिप्रणीतमार्गसम्यक्परिपालनप्रजाहृदयरत्न-
नान्वर्थराजशब्दो रूपकान्तिस्यैर्यगाम्भीर्यबुद्धिसंपद्भिः सारशशास्त्रादिरा-
जोदधिन्निदशगुरुधनेश नतिशयानः शरणागताभयप्रदानपरतया तृणवदपा-
स्ताशेषस्वकार्यफलप्रार्थनाधिकार्थप्रदानानन्दितविद्वत्सुहृत्प्रणथिहृदयः पाद-
चारीव सकलभुवनमण्डलाभोगप्रमोदः परममाहेश्वरः श्रीगुहसेनः, तस्य
सुतस्तत्पादनखमयूखसंतानविस्तृतजाह्नवीजलौघप्रक्षालिताशेषकल्मषः प्रण-
यिशतसहस्रोपजीव्यमानसंपद्रूपलोभादिवाश्रितः सरभसमाभिगामिकैर्गुणैः
सहजशक्तिशिक्षाविशेषवैसापिताखिलधनुर्धरः, प्रथमनरपातरामतिस्तृ-
ष्टानामनुपालयिता धर्मदायानाग, अपाकर्ता प्रजोपघातकारिणागुपह-
वानाम्, दर्शयिता श्रीसरस्वत्योरेकाधिवासस्य, रांहतारातिपक्ष ल-
क्ष्मीपरिभोगदक्षविक्रमो विक्रमोपसंप्राप्तविमलपार्थिवश्रीः परममाहेश्वरः
श्रीधरसेनः, तस्य सुतस्तत्पादानुध्यातः सकलजगदानन्दनात्यद्भुतगुण-
सुदयस्थगितसमग्रदिङ्मण्डलः समरशतविजयशोभासनाथमण्डलाग्रदुतिभा-
सुरतरांसपीठोद्गुरुमनोरथमहाभारः सर्वविद्यापरापरविभागाधिगमविमल-
मतिरपि सर्वतः सुभाषितलवेनापि सुखोपपादनीयपरितोषः, समग्रलोका-
गाधगाम्भीर्यहृदयोऽपि सुचरितातिशयसुव्यक्तपरमकल्याणस्वभावः खली-
भूतकृतयुगनृपतिपथविशोधनाधिगतोदग्रकीर्तिः धर्मानुपरोभोज्ज्वलतरी-
कृतार्थसुखसंपदुपसेवानिरूढधर्मादित्यद्वितीयनामा परममाहेश्वरः श्री-

शीलादित्यः, तस्यानुजस्तत्पादानुध्यातः स्वयमुपेन्द्रगुरुणेव गुरुणात्यादर-
वता समभिलषणीयामपि राजलक्ष्मीं स्कन्धाराक्तां परमभद्र इव धुर्यस्तदा-
ज्ञारसंपादनैकरातयैवोद्वहन् खेदसुखे(ख)रतिभ्यामनायासितसत्त्वसंपत्तिः
प्रभावसंपद्वशीकृतनृपतिशतशिरोरत्नच्छायोपगूढपादपीठोऽपि परावज्ञाभिमा-
नरसानालिङ्गितमनोवृत्तिः प्रणतिमेकां परित्यज्य प्रख्यातपौरुषाभिमानैर-
प्यरातिभिरनासादितप्रतिक्रियोपायः कृतनिखिलभुवनमोदविमलगुणसंह-
तिप्रसभविघटितसकलकलिविलसितगतिनीचजनारोहिभिरशेषैर्दोषैरनामृष्टा-
त्युन्नतहृदयः प्रख्यातपौरुषास्त्रकौशलातिशयगणतिथविपक्षक्षितिपतिल-
क्ष्मीस्वयंग्राहप्रकाशितप्रवीरपुरुषप्रथमसंख्याधिगमः परममाहेश्वरः श्रीखर-
ग्रहः, तस्य तनयस्तत्पादानुध्यातः सकलविद्याधिगमविहितनिखिलविद्वज्ज-
नमनःपरितोपातिशयः सत्त्वसंपदा त्यागौदार्येण च विगतानुसंधानाशमा-
हितारातिपक्षमनोरथाक्षमङ्गः सम्यगुपलक्षितानेकशास्त्रकलालोर(लीक)रि-
चतगह्वरविभागोऽपि परमभद्रप्रकृतिरकृत्रिमप्रश्रयविनयशोभाविभूषणः सम-
रशतजयपताकाहरणप्रत्यलो(?)दग्रबाहुदण्डविध्वंसितनिखिलप्रतिपक्षदर्पो-
दयः स्वधनुःप्रभावपरिभूतास्त्रकौशलाभिमानसकलनृपतिमण्डलाभिनन्दित-
शासनः परममाहेश्वरः श्रीधरसेनः, तस्यानुजस्तत्पादानुध्यातः सच्चरिता-
तिशयितसकलपूर्वनरपतिरतिदुःसाधानामपि प्रसाधयिता विण(प)याणाम्,
मूर्तिमानिव पुरुषकारः परिवृद्धगुणानुरागनिर्भरचित्तवृत्तिभिः, मन्त्रुरिव स्व-
यमभ्युपपन्नः प्रकृतिभिः, अधिगतकलाकलापः कान्तिमान्निर्वृतिहेतुरैकलङ्कः
कुमुदनाथः, प्राज्यप्रतापस्थगितदिगन्तरालप्रध्वंसितध्वान्तराशिः सैततोदि-
तः सविता, प्रकृतिभ्यः परं प्रत्ययमर्थवन्तमतिबहुतिथप्रयोजनानुबन्धमागम-
परिपूर्णं विदधानः, संधिविग्रहसमासनिश्चयनिपुणः स्थानेऽनुरूपमादेशं
ददद्गुणवृद्धिविधानजनितसस्कारः साधूनां राज्यशालातुरीयतन्त्रयोरुभयो-
रपि निष्णातः, प्रकृष्टविक्रमोऽपि करुणामृदुहृदयः, श्रुतवानप्यगर्वितः, का-
न्तोऽपि प्रशमं(मी)स्थिरसौहृदयोऽपि निरसिता दोषवत्ताम्, उदयसमयसमुप-

१. व्यतिरेकः. २. व्यतिरेकः. ३. 'निष्णातः' इत्येतदन्तेन राज्याङ्गव्याकरणप्रसि-
द्धपदार्थानां श्लेषः. ४. शालातुरीयः पाणिनिः.

जनितजनतानुरागपरिपिहितभुवनसमर्थितवालादित्यद्वितीयनामा परममा-
 हेश्वरः श्रीधुवरोनः, तस्य सुतस्तात्पादकमलप्रणामधरणिकपणजनितकिण-
 लाञ्छनललाटचन्द्रशकलः शिशुभाव एव श्रवणनिहितमौक्तिकालंकारविभ्रमा-
 मलश्रुतविशेषः, प्रदानसलिलक्षालिताग्रहस्तारविन्दः, कन्याया इव मृदुकरग्र-
 हणादमन्दीकृतानन्दविधिर्वसुंधरायाः, कार्गुके धनुर्गेद इव संभाविताशेषलक्ष्य-
 कलापः प्रणतसामन्तमण्डलोत्तमाङ्गधृतचूडारत्नायमानशासनः परममाहेश्वरः,
 परममहारकमहाराज धिराजपरमेश्वरचक्रवर्तिश्रीधरसेनः, तत्पितामहभ्रातृ-
 श्रीशीलादित्यस्य शार्ङ्गपाणेरिवाङ्गजन्मनो भक्तिबन्धुरावयवकल्पितप्रण-
 तेरतिधवलया दूरं तत्पादारविन्दप्रवृत्तया नखमणिरुचा मन्दाकिन्येव नित्य-
 ममलितोत्तमाङ्गदेशस्यागस्त्यस्यैव राजर्षि(र्षि)दाक्षिण्यमातन्वानस्य, प्रबलधव-
 लिम्बा यशसा वलयेन मण्डितककुभा नभसि यामिनीपतेर्विडग्निताखण्ड-
 परिवेपमण्डलस्य, पयोदश्यामशिखरचूचुकरुचिरसखविन्ध्यस्तनयुगायाः क्षि-
 तेः पत्युः, श्रीडेरभटस्याङ्गजः क्षितिपसंहतेरनुरागिण्याः शुचियशोशुक-
 भृतः स्वयंवरमालामिव राज्यश्रियमर्षि(र्षि)यन्त्या कृतपरिग्रहः शौर्यमप्रति-
 हतव्यापारमानमितप्रचण्डरिपुमण्डलमण्डलाग्रमिवावलम्बमानः शरदि प्रस-
 भमाकृष्टशिलीमुखबाणासनापादितप्रसाधनानां परभुवां विधिवदाचरितव-
 रग्रहणः पूर्वमेव विविधवर्णोज्ज्वलेन श्रुतातिशयेनोद्भासितश्रवणः पुनः-
 पुनरुक्तेनेव रत्नालंकारेणालंकृतश्रोत्रः परिस्फुरत्कटकविकटकीटपक्षरत्नाकि-
 रणमविच्छिन्नप्रदानसलिलनिवहावसेकविलसन्नवशैवलाङ्गुरगिवाग्रपाणिगु-
 द्वहन्, धृतविशालरत्नवलयजलधिधेलात्तदायमानभुजपरिष्वक्तविश्रंभरः
 परममाहेश्वरः श्रीधुवसेनः कुशली सर्वानेव समाज्ञापयति—‘अस्तु व. रावि-
 दितम्—यथा मया मातापित्रोः पुण्याप्यायनाय माहिच्छ[क]विनिर्गत-
 माहिच्छकवास्तव्यैतच्चातुर्विध्यसामान्यकौशिकसगोत्रवाजरनेयसब्रह्मचारि-
 ब्राह्मणवप्पपुत्रभट्टिभट्टाय शिवभागपुरविषये दक्षिणपट्टे पट्टपट्टकग्रामः
 सोदङ्गः सोपरिकरः सभूतवातप्रत्यायः सधान्यहिरण्यादेयः सदासापराधः
 सोत्पद्यमानविष्टिकः सर्वराजकीयानामहस्तप्रेक्षणीयः पूर्वप्रत्तदेवब्रह्मदेयर-
 हितः भूमिच्छिद्रन्यायेनाचन्द्रार्कावक्षितिसरित्पर्वतसमकालीनः पुत्रपौत्रा-

न्वयभोग्य उदकातिसर्गेण धर्मदायो निसृष्टः, यतोऽस्योचितया ब्रह्मदेयाग्रहा-
रस्थित्या भुञ्जतः कृपतः कर्षयतः प्रति दिशतो वा न कैश्चिद्भ्यासेधे वर्ति-
तव्यम् । आगामिभद्रनृपतिभिरप्यसाद्वंशजैरन्यैर्वा स्वनित्यान्यैश्चर्याण्यस्थिरं
मानुष्यं सामान्यं च भूमिदानफलमवगच्छद्भिरयमसादायोऽनुमन्तव्यः परि-
पालयितव्यश्च' इति । उक्तं च—

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

यानीह दारिद्र्यमयान्नरेन्द्रैर्धनानि धर्मायतनीकृतानि

निर्भुक्तमाल्यग्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥

पष्टि वर्षसहस्राणि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः ।

आच्छेत्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥

दूतकोऽत्र प्रमातृश्रीनामः । लिखितमिदं संधिविग्रहाधिकृतदिविरप-
तिश्रीस्कन्धभट्टपुत्रदिविरपतिश्रीमदनहिलेनेति । संवत् ३००+३०+४
माघ शु० ९ स्वहस्तो मम ॥

(आर्कियालॉजिकल् सर्व्हे ऑफ् इण्डिया—८६-८८ पृष्ठेषु)

(९३)

दिल्लीप्रान्तस्थसारवलग्रामस्थकूपप्रशस्तिः ।

स्वस्ति ॥

सर्वभीष्टफलं यस्य पदाराधनतत्पराः ।

लभन्ते मनुजास्तस्यै गणाधिपतये नमः ॥

सत्यलो नाम वः पातु साम्बवत्याम्बया सह ।

प्रसादाद्यस्य देवस्य भक्ताः स्युः सौख्यभाजनम् ।

१. वलभीसंवत् ३३४= ख्रिस्तसंवत् ६५३-६५४. २. 'अयं कूपः सारवलाख्यग्रामे
दिल्लीनगरतो दक्षिणस्यां दिशि पञ्चभिर्मैलैरन्तरितो देशे वर्तते' इति J. Eggeling
Pl.D. महाशयेन व्याख्यायते.

देशोऽस्ति हरियानाख्यः पृथिव्यां स्वर्गसांनिभः ।
 ठिल्लिकाख्या पुरी तत्र तोमरैरस्ति निर्मिता ॥
 तोमरानन्तरं यस्यां राज्यं निहतकण्ठकम् ।
 चाहमाना नृपाश्चक्रुः प्रजापालनतत्पराः ॥
 अथ प्रतापदहनदग्धारिकुलकाननः ।
 म्लेच्छः सहावदीनस्ता बलेन जगृहे पुरीम् ॥
 ततः प्रभृतिं भुक्त्वा सा तुरुस्कैर्यवदद्य पू ।
 श्रीमहम्मदशाहिस्तां पाति संग्रति शूपतिः ॥
 तस्या पुर्यस्ति वणिजामग्रोतकनिवासिनाम् ।
 वंशः श्रीसाचदेवाख्यः साधुस्तत्रोदपद्यत ॥
 लक्ष्मीधरस्तत्तनयो बभूव लक्ष्मीधरास्त्रिद्वयपद्मभृङ्गः ।
 देवद्विजाराधननिष्ठचित्तः समस्तभूता वनलब्धकीर्तिः ॥
 लक्ष्मीधरस्य तनयो कलिकालबाह्या-
 वास्तागुभौ महिमवारिनिधी गुरूपौ ।
 माहाभिधो निपुणबुद्धिरभूत्तदाद्यो
 धीकाख्य उत्तमयशा अनुजस्तु तस्य ॥
 माहाख्यस्याभवत्पुत्रो मेलहानामा मनोहरः ।
 श्रीधरस्यात्मजां वीरोनाम्नीं (वीरानाम्नीं) भर्तृपरायणम् ।
 धीका विवाहयामास तस्यामास्तागुभौ युतौ ॥
 ज्येष्ठस्तयोः खेतलनामधेयः साधुत्वपाथोधिरनन्तशीलः ।
 पैतूकनामा च लघुः समस्तगुरुद्विजाराधनशीलचित्तः ॥
 अथेतयोः खेलतपैतलाख्यसाध्वोः रादा कीर्तनकर्मबुद्धयोः ॥
 इयं शुभा सारवलाभिधानग्रामान्तगूरुध्यवसत्सा चित्ते ॥
 पितृणामक्षयस्वर्गग्राह्यै सतानवृद्धये ।
 खेतलः पैतलश्चैनं कारयामासतुः प्रहिम् ॥
 वेदवस्त्रिचन्द्राङ्कसंख्येऽब्दे विक्रमार्कतः ।
 पञ्चम्यां फाल्गुनसिते लिखितं भौमवासरे ॥

इन्द्रप्रस्थप्रतिगणे ग्रामे सारवलेऽत्र तु ।

चिरं तिष्ठतु कूपोऽयं कारकश्च सबान्धवः ॥

संवत् १३८४ फाल्गुन शुदि ९ भौमदिने ॥

(आर्कियालॉजिकल सर्व्हे ऑफ़ इण्डिया—९३-९४ पृष्ठे)

(९४)

श्रीवैज(य)नाथप्रशस्तिद्वयम् ।

ॐ स्वस्ति । ॐ नमो गणपतये ।

यद्यप्यहं पशुपते कुमति.....एव .

पर्याप्तभक्तिविवशेन मया तथापि ।

अस्यां स्तुतौ श्रवणलेखरसांशभाजि

गौर्या सहैव परमेश निमन्त्रितोऽसि ॥

पा[शच्छेद]न[क]र्तरि प्रण[म]तां मोहान्धकूपबुड-

[लोक]प्रोद्धरण[क्षमे] नि[रु]पमानन्दैक[सं]दायिनि ।

दुर्गे द्वार.....हारिणि हरिर्बा[ह्या]दिदेवस्तुते

भक्तिः क्षेमविधायिनि त्रिनयने न[ः]..... स्वा]मिनि ॥

व्यापद्वल्लि[रामू]ल[पा]टन[कै]री त्वं गीयसे स[र्वदा]

[मा]ता [त्वं] जगतस्तवास्ति न मिति[ः स्वे]पां महिम्नामिह ।

उक्तिः केवलमेव शोभत इयं नो देवै[मा]तेति ते

संसर्गः पि[तृ]काननैरु[पचि]तै[रा]श्रीयते च त्वया ॥

१. इदं प्रशस्तिद्वयं कोटकांगरानगरतल्लिखन्मैलात्मकान्तराले पूर्वस्थां दिशि वर्तमानकीरग्रामवैजनाथग्रामवर्तिवैद्यनाथमन्दिरे वर्तते. एतन्मन्दिरस्तम्भेष्वतीव प्राचीनतास्ति. परंतु १७७६-१८०८ ख्रिस्तवत्सरवृत्तिद्वितीयसंसारचन्द्राधिप-१७८६ख्रिस्ताब्दकारितसंस्कारतो नवीनकल्पता प्रतीयते. 'सप्तवारमस्य मन्दिरस्य संस्कारो जातः' इति तत्रत्यजनश्रुत्या '१००८ ख्रिस्ताब्दे नगरकोटमागच्छतो राजनीवाशिभहम्मदस्य सैनिकैरस्यापि मन्दिरस्य भग्गः कृतो भवेत्' इत्यपि नासंभवि—इति Archaeological Survey of India पुस्तके Dr. G. Bühler, Ph. D., L. L. D., O. I. C., महाशयः. २. सरांबुख्यन्तत्वेन गौरी स्तूयते, सप्तम्यन्तत्वेन शिवः. ३. रूपकम्. ४. शिवपक्षे—'देव, माता'; गौरीपक्षे—'देवमाता'.

येस्याहिमालयो[त्कर्ष]पोपिणी [मू]तिरुत्तमा ।

तस्यानमन्ति चरणौ धन्याः केचन जन्तवः ।

धन्यैर्नरेरुग्रवधूः सदैव त्वमुद्यसे भक्तिभराभिरागैः ।

क्लेशापहारीतिमनोहराभिर्वा[ग्भिः] कवीनामुपगीय[से] च ॥

आसन्नमृत्युत्वदशामुपेयुषां परेषु नास्थाममरेषु कुर्वताम् ।

सत्यं भवान् शरणाभिलाषिणां मनोरथं पूरयितुं प्रगल्भते ।

मुहुः समुद्रासिन एव यु[द्ध]क्री[डा]निकृत्तासुरस.....प..... ।

सत्यं हरेरप्युपरि त्वमेव संतिष्ठसे निष्ठुरवीर्यधाम्नः ॥

[म]लादिहृदयाह्लादिद[र्श]नतो दिने दिने ।

बहुदेहान्तर[स्था]णु[स्त्व]मेव किल कथ्यसे ॥

प्रसरन्मरीचिचयचन्द्रचारुणा वदनेन राजसितरामतिश्रिणा ।

बहुशोणिमादिगुणसंपदालयौ परिपूजयन्ति चरणौ तवामराः ॥

त्रैलोक्यजनन्यां त्वयि कुरुणावति युज्यते नृणां भक्तिः ।

त्रैलोक्यान्तर्निलयं त्वं हि जनं नयसि परमपदम् ॥

गिरिजेशाधिविन्नोऽस्मि त्वं गतिर्भव सांग्रतम् ।

संसारसागराच्चेतो भीरु मे नीयतां शमम् ॥

शिवायैकविन् न्तव्यपुण्यपादाग्रपांसवे ।

तुभ्यं क्षुभ्यद्रिपुध्वंसमहाशक्तिमते नमः ॥

चञ्चच्चापलसदृष्टिर्विपमेषु प्रयोजकः ।

त्रैलोक्ये स्त्रीजनो योऽत्र तस्य त्वमधिदैवतम् ॥

१. 'यस्य, अहिमालय, उत्क०'; 'यस्या हिमालयोत्क०'. २. 'तस्य, आनमन्ति;' 'तस्याः, नमन्ति.' ३. शिवपक्षे—'उग्र, वधूरर्धनारीश्वरमूर्तौ'; गौरीपक्षे—'उग्रवधूः'. ४. 'क्लेशापहा, रीतिमनो०'; 'क्लेशापहारी, इति, मनो०'. ५. 'भवान्, ईश, रणा०'; 'भवानी, शरणा०'. ६. 'मलादिहृत्, अयाह्लादि०'. ७. 'बहुशः, अणिमा०'; 'बहुशोणिमा०'. ८. सप्तम्यन्तम्, संबुद्ध्यन्तं च. ९. 'गिरिजेश, अधिविन्नः'; 'गिरिजे, शाभि, शिघ्रः'. १०. 'शिवाय, एकविनन्तव्य०'; 'शिवायै कविनन्तव्य०'. ११. अतुर्थ्यन्तम्, संबुद्ध्यन्तं वा. १२. 'त्रैलोक्ये अस्त्री. जनः'. 'त्रैलोक्ये स्त्रीजनः'.

.....ता.....त्रिभिर्नेत्रैर्भृ^१[डा]निशरणैपिणाम् ।

वपुःश्रीमदविध्वंसं विधातुं प्रजगत्त्रिभुवे ।

आपत्कलापमेलापपरितापप्रलापिनम् ।

गौरीशास्ति विमोहात्कं [कः]त्रा]तुमपरः क्षमः ॥

शैर्वाणिमानं त्वद्भक्ता यान्ति सर्वातिशायिनम् ।

प्रसोद मातः संसाराच्छीघ्रमेव विमोचय ॥

गाढा गजानने प्रीतिः सर्वमोहि वपुः सदा ।

उद्दीपितस्मरा दृष्टिर्यस्यास्ते तत्पदं नुमः ॥

इति रामेण निरामय सममुमया यन्मया स्तुतोऽसि विभो ।

श्रुत्वा तममोघीकुरु परिश्रमं परमकारुणिक ॥

एकोक्तया स्तोत्रमिदं गौरीश्वरयोः पठन्ति ये भक्त्या ।

तेषामप्यभिलाषः सिध्यतु शिवयोः प्रसादेन ॥

इति गौरीश्वरस्तोत्रम्

अस्ति शीतलगभस्तिशेखर त्वत्प्रशस्तिकरणे कुतोऽर्हत् ।

किंतु पावकमपाक्ष तावकी भक्तिरेव जडता भनक्ति नः ॥

अद्यापि विस्मापयितार एते विद्यन्त एवेश्वरभक्तिमन्तः ।

विचित्रचारित्रनिधिर्यथैष राजानको लक्ष्मणचन्द्रनामा ॥

केदारयान्त्रां विरचय्य येन विशोधनीं प्राक्तनदुष्कृतस्य ।

इतः परं सर्वपरस्त्रियो मे स्वसार इत्येव कृता प्रतिज्ञा ॥

किमेतदाश्चर्यमवार्यवीर्यैर्यदेप योधैर्युधि दुष्प्रधर्पः ।

धनुर्धराणां धुरि यो मनोभूर्बभूव तस्याप्यवेधेय एव ॥

अद्येश्वरा मन्दपराक्रमत्वं मत्वा विपक्षैरवधारिताज्ञाः ।

वास्तव्यनारीहठसंगमेन पुराधिपत्यं सफलं विदन्ति ।

मवं वयो रूपमधिश्चि दातृता पुराधिपत्यं बहवः प्रियंकराः ।

तथापि चेतः परदारवर्जि चेत्किमस्ति दुःसाधमतः परं तपः ॥

१. मृड अनिशरणैपिणाम्; मृडानि शरणैपिणाम्. २. गौरीश अस्ति; गौरी शास्ति. ३. शर्व अणिमानम्; शर्वाणि मानम्. ४. यस्य आस्ते; यस्याः ते.

राजानकस्य प्रविशुद्धबुद्धेः पाणिः कृपाणग्रहणप्रवीणः ।
 विवर्जयामास विगर्हितानि तस्यान्यनारीस्तनमर्दनानि ॥
 तस्यास्ति देसे(शे)ऽत्र वणिकप्रसिद्धः सिद्धात्मजो मन्युकनामधेय
 छिन्नेत्यविच्छिन्नमहेशभक्तेर्मातावद'तचरितस्य य[स्य] ॥
 यस्याहु[का]ख्योऽस्त्यविभक्तवित्तो आता कनिष्ठः सुकृतेकनिष्ठः ।
 व्यग्रा समप्रातिथिपूजनाय गुरुहेति गर्हारहिता च भार्या ॥
 भक्तिद्रुवादे भसलेन तेन [स]भ्रातृकेन त्रिपुरान्तकस्य ।
 द्वारस्थगङ्गायमुनादिमूर्तिः कृता पुरीयं सह मण्डपेन ॥
 भस्त्रागर्भगृहीतसर्वविभवा नेदिष्ठदेशे कचि-

द्ये कुर्वन्ति गतागतानि वणिजो गण्या वराकाः कृते ।
 धन्यो मन्युकनामधेय इह हि श्रीकण्ठरज्यन्मनः-
 पोतप्रोतविवेकवेतनधनो मोहार्णवं तीर्णवान् ॥
 देवद्विजगुरुभक्तः सौजन्यनिधिर्गुणिप्रियो दाता ।
 आसुकसुतोऽस्ति विप्रो रत्नहणनामा सुशर्मपुरे ॥
 तेन दैवज्ञधुर्येण धान्यद्रोणद्वयं शिवे ।
 वहमान'...भूपृष्ठान्नवग्रामात्समर्पितम् ॥
 इहत्येन नवग्रामादत्ता चात्र हलार्धभूः ।
 गणेश्वरेण गोविन्दद्विजपुत्रेण धीमता ॥

दैपिकाङ्गजनितेन मलिहकासूनुना विततवित्तशालिना ।
 जीवकेन वणिजा निजा च भूः प्राङ्गणाय पुरतः शिवेऽर्पिता ॥
 [या]वदे[प] भगवा[नहर्ष]तिव्योम कोम[लरु]चिश्च गाहते ।
 मन्युकाहु[ककृतः] शिवालयस्तावदस्तु सममन्यसा[शा]सनः ॥
 आसिकात्मज उ[दा]रधी[र्व]सन्सूत्रधारधुरि नायकाभिधः ।
 श्रीसुशर्मनगरादिहाययौ सम्मनस्य तनयश्च ठोदुकः ।
 तेन तेन च सहैव ठङ्कितः प्रोन्नता शिवपुरी समण्डपा ।
 ...मुदष्टिमनुसृत्य निर्मिता यत्र भान्ति गणवर्गमूर्तयः ॥

शृङ्गाराभृङ्गकौ यस्य पितरौ पुण्यशालिनौ ।

स प्रशस्तिमिमां चक्रे रामनामा कवीश्वरः ॥

संवत्सरेऽशीतितमे प्रसन्ने.....स्य शुक्लप्रतिपत्तिथौ च ।

[श्री]म[ज्ज]यचन्द्रनरेन्द्रराज्ये रवेर्दिने रामकृता प्रशस्तिः ॥

(द्वितीया प्रशस्तिः ।)

ॐ स्वस्ति । ॐ नमः शर्वय ।

[आशास्यं वो गजास्यो] वितरतु हरता[त्तार]कारिर्विकारं

नन्दी सानन्द[नोऽ]यं भवतु स [च] महाकालशूलस्य धर्ता ।

.....ना.....यतु कु[रुतां] वीरभद्रोऽपि भद्रं

सर्वे वोऽस्वर्वगर्वा विदधतु कुशलं किंकराः शंकरस्य ॥

स पातु वो महादेवो.....भक्तिचुम्बितः ।

आत्मानं गु[ह्य]रीक्षन्ते यत्पादनखदर्पणे ॥

काष्ठोद्दीपनकर्मठा जगति या या निर्निमेषक्षणैः

सत्पक्षैरुपजीव्यते द्विजजनं या बिभ्रती शस्यते ।

देवस्याहुतिलम्पटस्य परमा पुष्टिर्यतो जायते

ताभिर्गूर्तिभिरष्टभिर्भवतु वो भूत्यै भवानीविभुः ॥

एतेनैव शरत्वमभ्युपगतं श्लोषाय पूर्वं पुरां

संप्राप्ता धनुषः श्रियं तनुरियं संप्रत्यमुष्यैव च ।

व्यानमे हसतीव यत्सुररिपावित्थं मुहुर्विसया

भस्मस्मेरमुपास्महे स्मरजितः पादद्वयं तद्वयम् ॥

यद्यप्यचेतनत्वाद्वक्तुमशक्तः सुरालयस्तदपि ।

अथ केन कृतोऽहमिति प्रशस्तिपृथुजिह्वया वजति ॥

जालंधराधिराजो जयति गुणानां निधिर्जयचन्द्रः ।

ईदं शि यंस्य राज्ये देवायतनानि जातानि ॥

वित्तं शिवे प्रयुक्तं येषां कालेन भवति कोटिगुणम् ।

ग[ण्यास्त ए]व वणिजः शेषैः किं स्तोकवा[र्धु]पिकैः ॥

अनेन वक्ष्यमाणेन सुकृतेन महानयौ ।

गण्यौ गणेषु भ्रातरौ भूयास्तां मन्युकाहुकौ ॥

तौ भ्रातरौ कृतज्ञौ याभ्यां शमदग[प]गोधरयुतायाः ।

शिवभक्तिजनन्या अपि रसः समास्वादितः सार्धम् ।

शैलस्याङ्गाच्चलित्वा रुनिरनववयाः खेलतीगं सहेलं

कुल्या कन्येव यत्र स्फुरदुर(रु)लहरी कन्दुकाविन्दुकाख्या ।

कीरग्रामोऽभिरागो गुणगणनिलयो वर्ततेऽधिनिगर्त

सोऽयं राजानकेन प्रबलभुजयु[जा रक्षि]तो लक्ष्मणेन ॥

अतुलकुलबकुलपादपकन्दः परिपन्थिभित्पुरारकन्दः ।

राजानकोऽत्र कन्दः प्रथममभूदुर्यमस्कन्दः ॥

बुद्धो विशुद्धबुद्धिस्तस्य सुतोऽजनयदुद्धुरं तनयम् ।

विग्रह इति कृतविरहः शत्रुवधूनां ततो जज्ञे ॥

विग्रहविग्रहजातो ब्रह्मेति बभूव भूवधूदधितः ।

विग्रहनिग्रहकरणे शक्तिर्यस्याभवद्विपुषु ॥

हस्तालम्बकगुह्यताद्विलुठतामाराधितव्यम्बकं

शत्रुश्रीपरिचुम्बकं परतिमिस्वीकारचितान्धवम् ।

क्रान्तग्रामकदम्बकं नृपतिभिः सङ्गन्धुकौटुम्बकं

स्वाकारप्रतिबिम्बकं स च कृती लेभे सुतं डोम्बकम् ॥

नारीमोहनयौवनं नवनवत्यागोर्मिभिः पावनं

भूमर्तुः कृतसेवनं निजभुवः सम्यक्प्रकृष्टावनम् ।

उद्दामद्विपदालयीकृतवनं युद्धोग्रसिंहस्वनं

पुत्रं तोऽपि समाससाद भुवनं शंभो नृहृत्पावनम् ॥

गुणमणिनिकुरम्बरोहणं प्रवहणमापदगाधवारिधौ ।

कृतसुभटशिरोधिरोहणं समजनयत्तनयं स कलहणम् ॥

जालंधराधीश्वरपादपद्मनिश्छिन्नभक्तिः प्रचुरात्मशक्तिः ।

बलोल्बणो विलहणनामधेयस्तस्यात्मजोऽजायत सद्धिधेयः ॥

तनयायां सनयस्य त्रिगर्तभूभर्तृहृदयचन्द्रस्य ।
 स च रामलक्ष्मणारुखौ लक्षणिकायां सुतौ लेभे ॥
 ज्येष्ठे गुणैर्गिरिष्ठे बिम्बोष्ठीभिः समं द्युपुरि गोष्ठीम् ।
 अधितिष्ठति निष्ठुरधी[स्तस्य] कनिष्ठोऽत्र सुप्रतिष्ठोऽभूत् ॥
 त्रिगर्तनृपतीनां या पादपद्मोपजीविभिः ।
 कन्दादि[भिरा]सन्दारिसन्दारिभिरभुज्यत ॥
 परिपालितवास्तव्यस्तव्यनिर्मलकर्मणा ।
 साधुना साधुना भूमिलक्ष्मणेनोपभुज्यते ॥
 यस्य प्रेयस्यभवेन्मयतल्ले[त्य]तुलरूपभृद्रमणी ।
 तस्मिन्कीरग्रामं लक्ष्मणचन्द्रेऽनुपालयति ॥
 सिद्धारुख्यवणिकपुत्रौ धर्मप्रवणाग्रिह स्थितौ कृतिनौ ।
 ज्येष्ठो मन्युकनामा कनिष्ठमप्याहुकं प्राहुः ॥
 भवतरुकुठारधारा प्रविपमतमजन्मभरुमरुल्लहरी ।
 प्ररुरोह मोहहन्त्री मनसि तयोः शांभवी शक्तिः ॥
 ताभ्यां शिवलिङ्गमिदं निरालयं वीक्ष्य वैद्यनाथारुखम् ।
 पुर्यां सहितं विहितं पुरतोऽस्य च मण्डपो रचितः ॥
 इति मन्युकाहुकाभ्यामुदरे स्थित्वा पुरा किलैकत्र ।
 पुनरुदरसंप्रवेशप्रतिषेधविधिः स सह विहितः ॥
 यद्यपि पितेव कुरुते करुणां शंभुस्तथापि पितुरधिकः ।
 जन्मनिमित्तं हि पिता शशिमौलिरजन्मनो हेतुः ॥
 शाहिलपाहिलकाहिलसिद्धाः स्वर्लोकगामिनः सन्तु ।
 पूर्वे पुरुषाः क्रमशश्चत्वारो मन्युकाहुकयोः ॥
 किं बहुना.....देवा पुरुषाणामेकविंशतिर्यातु ।
 सुकृतेमानेन दिवं स्वयं च परमास्तु गतिरनयोः ॥
 राजानकेन चासौ लक्ष्मणचन्द्रेण वैद्यनाथाय ।
 मण्डपिकोत्पत्तिधनादत्ताः पट् प्रत्यहं द्रव्याः ॥

ग्रामात्प्रलम्बनाम्नो मात्रा राजानकस्य लक्ष्मण्या ।
 एकहलवाहनीया दत्ता भूमिर्महेशाय ॥
 लक्ष्मणस्य सुकृतं सुकृतो यः पालयिष्यति तदन्वयधर्ता ।
 तस्य पुण्यमुपयातु विवृद्धिं यो हरिष्यति स गच्छतु चाधः ॥
 तैलोत्पीडनयन्त्रं कीरग्रामेऽस्ति मन्युकाहुकयोः ।
 ताभ्यां तदपि शिवाय प्रदीपनिष्पत्तये दत्तम् ॥
 एका च पण्यशाला ताभ्यां स्वीया शिवस्य भोगार्थम् ।
 भूमिश्च हलचतुष्टययोग्या दत्ता नवग्रामात् ॥
 इति येन येन यद्यत्सुकृतं विहितं शिवं सगुद्दिश्य ।
 इह तस्य तस्य तत्तत्तिष्ठतु यावद्धरित्रीयम् ॥
 यस्याविस्मृतजननीस्तन्यसमाखादनस्य वदनाब्जे ।
 परिशुद्धकवित्वफला सरस्वती भगवती न्यवसत् ॥
 श्रीभृङ्गकस्य स सुतः [काश्मी]रनृपप्रमातुरनघस्य ।
 प्रथमवयाः सर[लार्थी] व्यधत्त रामः प्रशस्तिमिमाम् ॥
 चवेढक्षेत्रात् हर'.....क्षेत्रात् कक्तण[दे]वाद[अ]भूमि[च्छ] ॥
 गुहकेन य(?) शसिभदो(?) ना (प्रशस्तिरुत्कीर्णा) ।
 शककालगताब्दाः ७[२६]

(आर्कियालोजिकल् सर्वे-पृष्ठानि ११२-११५)

(९५)

श्रीधशोचर्मराजतत्सुतश्रीधङ्गदेवयोः प्रशस्तिः ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

दधानानेकां यः किरिपुरुपसि[होभय]जुपं

तदाकारोच्छेद्यां तनुमसुरमुख्यानजवरात् ।

१. इयं च प्रशस्तिः पश्चिमोत्तरदेशे बुन्देलखण्डे छट्टरपुरराज्ये खजुराहोग्रामे उपलब्धा डा० कीलहोर्न (Professor F. Kielhorn, Ph. D. C. I. I.) महाशयैर्व्याख्याता.

जघान त्रीनुग्राह्यगति कपिलादीनवतु वः
 स वैकुण्ठः कण्ठध्वनिचकितनिःशेषभुवनः ॥
 पायासुर्बलिवञ्चनव्यतिकरे देवस्य विक्रान्तयः
 सद्योविस्मितदेवदानवनुतास्तिस्त्रिलोकीं हरेः ।
 यासु ब्रह्मवितीर्णमर्यसलिलं पादारविन्दच्युतं
 धत्तेऽद्यापि जगन्नयैकजनकः पुण्यं स मूर्ध्ना हरः ॥
 देवः पातु स वः पयःकणमृति व्योम्नीव ताराचिते
 दैत्यासिन्नगलाञ्छने दिविस(प)दः संत्यज्य सर्वानपि ।
 तस्मिन्नञ्जनशैलभित्तिविपुले वक्षःस्थले यस्य ताः
 पेतुर्मन्दरसङ्गसंभ्रमवललक्ष्मीकटाक्षच्छटाः ॥
 गम्भीरोम्बुधयः शशाङ्गरुचिमान्भास्वत्प्रतापोज्ज्वलो
 धीरो धान्नि महान्महीधरवराः कल्पद्रुमास्त्यागवान् ।
 आकल्पादविकल्पनिर्मलगुणग्रामाभिरामः प्रभुः
 सत्यं ब्रूत यदि क्वचित्पुनरभूतुल्यो यशोवर्मणः ॥
 प्रधानादव्यक्तादभवदविकारादिह महा-
 नहंकारस्तस्मादजनि जनितोपग्रहगणः ।
 ततस्तन्मात्राणि प्रसवमलभन्त क्रमवशा-
 दधैतेभ्यो भूतान्यनु भुवनमेभ्यः प्रववृते ॥
 इहाद्यो विद्यानां कविरखिलकल्पव्युपरतौ
 परः साक्षी देवस्त्रिभुवनविनिर्माणनिपुणः ।
 स विश्वेषामीशः सितकमलकिजलकवसति-
 र्महिम्नः स्वेनैव प्रथममथ वेधाः प्रभुरभूत् ॥
 तस्माद्विश्वसृजः पुराणपुरुषादाम्नायधाम्नः कवे-
 र्येऽभूवन्मुनयः पवित्रचरिताः पूर्वे मरीच्यादयः ।
 तत्रात्रिः सुपुत्रे निरन्तरतपस्तीव्रप्रभावं सुतं
 चन्द्रान्नेयमकृत्रिमोज्ज्वलतरङ्गानप्रदीपं मुनिम् ॥

अस्ति स्वस्तिविधायिनः स जगतां निःशेषविद्याविद-

स्तस्यात्मोपनताखिल[श्रु]तिनिधेर्वशः प्रशंसास्पदम् ।

यन्नाभून्न पराक्रमेण लघुता नो चाहुकारोद्धति-

र्नाल्पाप्यन्तरसारता न च फलप्राप्तिः क्षपायात्मनः ॥

अस्तत्राणप्रगुणमनसां सर्वसंपत्पदाना-

मुद्युक्तानां कृतकृतयुगाचारपुण्यस्थितीनाम् ।

तत्रत्यानाममलयशसां भूभुजां का प्रशंसा

येषां शक्तिः सकलधरणीध्वंसने पालने वा ॥

तत्र क्षत्रसुवर्णसारनिकपग्रावा यशश्चन्दन-

क्रीडालंकृतदिवपुरन्ध्रवदनः श्रीननुकोऽभून्नृपः ।

यस्यापूर्वपराक्रमक्रमनमन्निःशेषविद्वेषिणः

संभ्रान्ताः शिरसावहन्नृपतयः शेषामिवाज्ञां भयात् ॥

यस्यानन्दितवन्दिवृन्दरचितस्तोत्रक्रियाप्रक्रमा-

संक्रान्तं बहुवैरिवर्गजयिनः कन्दर्पकल्पाकृतेः ।

नाम क्षामतनूभृतां मृगदृशा सद्यो विधत्ते पदं

स्वान्तेषु द्विषतां च राशिषु बलाद्वैकुण्ठमव्याहतम् ॥

तस्मादभूदाजिपराजितारेः श्रीवाक्पतिर्वाक्पतितुल्यवाचः ।

यस्यामला भ्राम्यति भानुभाभिः सहैव लोकत्रितयेऽपि कीर्तिः ॥

यस्यामलोत्पलनिषण्णकिरातयोपि-

दुद्धीततद्गुणकलध्वनिरम्यसानुः ।

क्रीडागिरिः शिखरनिर्झरवारिपात-

ज्ञात्कारताण्डवितकेकिगणः स विन्ध्यः ॥

तस्माद्विस्मयधाम्नः क्षीराब्धेश्चन्द्रकौस्तुभौ यद्वत् ।

द्वावात्मजावभूतां जयशक्तिर्विजयशक्तिश्च ॥

तयोर्द्वयोरप्यमितप्रतापदावाग्निदग्धा हितकान्नानि ।

कर्माणि रोमाञ्चजुषः समेताः समूर्धकम्पं क्षितिपाः स्तुवन्ति ॥

तत्रानुजन्मा तनयं राहिलाख्यमजीजनत् ।
 निद्राद्वरिद्रतां यान्ति यं विचिन्त्य निशि द्विषः ॥
 भीमभ्राम्यदसि[स्तु]चि स्ववदसृक्संपादिताज्यक्रिये
 ज्यानिर्घोषवपट्पदे क्रमचरत्संरब्धयोधर्तिवजि ।
 अश्रान्तः समराध्वरे प्रतिहतक्रोधानि(न)लोद्दीपिते
 वैरोदधिषि यः पशूनिव कृती मन्त्रैर्जुहाव द्विषः ॥

श्रीहर्षभूपमथ भूमिभृतां वरिष्ठः

सोऽसूत कल्पतरुकल्पमनल्पसत्त्वः ।

अद्यापि अस्य सुविकासियशःप्रसून-

गन्धाधिवाससुरभीणि दिगन्तराणि ॥

यत्र श्रीश्च सरस्वती च सहिते नीतिक्रमो विक्लम-
 स्तेजः सत्त्वगुणोज्ज्वलं परिणता क्षान्तिश्च नैसर्गिकी ।
 संतोषो विजिगीषुता च विनयो मानश्च पुण्यात्मन-
 स्तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किं नाम वस्तु स्तुमः ॥
 भीरुधर्मापराधे मधुरिपुचरणाराधने यः सतृष्णः
 पापालापेऽनभिज्ञो निजगुणगणनाप्रक्रमेष्वप्रगल्भः ।
 शून्यः पैशून्यवादेऽनृतवचनसमुच्चारणे जातिमूकः
 सर्वत्रैवं स्वभावप्रथितगुणतया नाम [कः स्तू]यतेऽसौ ॥
 सोऽनुरूपां सुरूपाङ्गः कञ्जलुकाख्यामकुण्ठधीः ।
 सवर्णा विधिनोवाह चाहमानकुलोद्भवाम् ॥
 यस्याः प्रतिव्रततुलामधिरोहसीशा-
 नारुन्धली गुरुतरामभिमानिनीति ।
 पत्युः समीहितविधानपरापि साध्वी
 कार्श्यं तथा परमगादतिलज्जितेव ॥

गौडक्रीडालतासिस्तुलितखसबलः कोशलः कोशलानां
 नश्यत्कश्मीरवीरः शिथिलितमिथिलः कालवन्मालवानाम्

सीद[त्सा]वद्यचेदिः कुरुतरुपु मरुत्संज्वरो गूर्जराणां
तस्मात्तस्यां स जज्ञे नृपकुलतिलकः श्रीयशोवर्मराजः ॥

स दाता राधेयः स च शुचिवचाः पाण्डुतनयः
स शूरः पार्थोऽपि प्रथितमहिमानः किमपि ते ।
व्यतीताः किं ब्रूमो यदि पुन[रि]ह स्युः स्वचरिते
ह्रिया नम्रीकुर्युर्वदनमवलोक्यैनमधुना ॥

व्रस्तत्रातरि तत्र भूभृति नृणां क्लेशाय शस्त्रग्रहः
कामं दातरि सिद्धकेलिसुमनस्तरूपाय कल्पद्रुमाः ।
वित्तेशः परमार्थवृद्धिविधुरस्वान्तो विलासी स चे-
दास्ये तस्य सतीन्दुरुत्पलवनप्रीत्यै दृशामुत्सवे ॥
यस्योद्योमे बलानां प्रसरति रजसि व्यासरोदो[न्तराले]
स्वःसिन्धुर्बद्धरोधाः पिहितरुचिरभूजानुरादर्शरम्यः ।
सम्यग्देवेन्द्रदन्ती मुदमधित वियत्साभ्रमालोच्य हंसाः
सोत्कण्ठास्तस्थुरासीन्नयनदशशती कूणितावृत्तशत्रोः ॥

अन्योन्याबद्धकोपद्विपकलहमिलहन्तदण्डाभिघात-
प्रोद्यज्ज्वालाकलापप्रसृतहुतभुजि ज्याघनध्वानभीमे ।
पीतासृक्क्षीवरक्षःप्रमदकलकलहादरौद्रप्रहासे
धीरं भीतेव लक्ष्मीः समरशिरसि यं संभ्रमादालिलिङ्ग ॥

उत्तुङ्गाञ्जनशैलसंनिभचलन्मत्तद्विपेन्द्रस्थित-
क्रुध्यद्दुर्धरधन्विमार्गेणगणप्रारब्धरक्षाक्रियम् ।
विरुयातक्षितिपालमौलिरचनाविन्यस्तपादाम्बुजं
संख्येऽसख्यबलं व्यजेष्ट गतभीर्यश्चेदिराजं हठात् ॥

लक्ष्मच्छायाकलुषवपुषः कान्तिमहू[र]मि[न्दो]-
र[न्या]यत्त[स्फुरि]तविधुरा[त्सु]न्दरं चारवि[न्दात्] ।

य.....

संभ्रान्ताभिः कथमपि मुखं वीक्ष्य वैरिप्रियाभिः ॥

गङ्गानिर्क्षरघर्घरध्वनिभयभ्राम्यत्तुरङ्गव्रजाः

सद्यःसुप्तविबुद्धकेसरिरवत्रस्यत्करीन्द्राकुलाः ।

यत्सैन्यैः प्रतिकल्पपादपमुमालूनप्रसूनोच्चयाः

प्रालेयाचलमेखलाः कथमपि क्रान्ताः शनैर्[दिग्जये] ॥

उच्च[प्रा]कारभि[त्तिस्थि]त[स]मद[शिखिकूर ?].....[निना ?]द-

.....श्लथ[रथ]तुरगप्राप्तवेगान्तरायः ।

यस्मिन्मध्यंदिने स्यात्तरणिरनुदिनं नीलकण्ठाधिवासं

जग्राह क्रीडया यस्तिलकमिव भुवः.....कालञ्जराद्रिम् ॥

आ शस्त्रग्रहणादखण्डितमहावीरव्रतप्रक्रियै-

रा बाल्यादविलुप्तसत्य[समयै]रा पाणिपीडाविधेः ।

अश्रान्तार्थिवि[तीर्ण]पूर्णविभवैस्त.....प्सिनाकाङ्क्षि[भि]-

.....पुलकैर्यः साधुभिः स्तूयते ॥

[नि]न्दामुपैमि पुरुषान्तरसंगमेन [शान्ति] न जातु सततभ्रमणक्रमेण ।

यस्यातिपौरुषनिरस्तमनुष्यभावे लोके समुद्रगतकीर्तिरनिन्दितैव ।

एकैवोवाह लोकेऽसिन्पुत्रजन्मोन्नतं शिरः ।

कञ्जुका येन धीरेण देवकीव मधुद्विषा ॥

शौ[र्यौ]दार्यनयादिनिर्म[लगु]णभ्रामाभिरा[मं यशो ?]

[यस्या ?]शेष[विशुद्ध]ना[थति]लकं [गा]य[न्ति सि]द्ध[स्त्रि]यः ।

[तस्य स्तोत्रम]मित्रमर्दन[र]वेः स्पष्टप्रकाशीकृत-

त्रैलोक्यस्य सहस्रसंख्यमहसो दीपप्रदानोपमम् ॥

क्रोधोद्धृत्तान्तकभ्रूकुटिलपटुरणञ्चण्डकोदण्डयष्टि-

ज्यघातस्फरघोरध्वनिचकितमनः[संभ्रमभ्रान्तदक्षु] ।

स्पष्टं नष्टेषु दूरं कचिदपि रिपुषु क्षत्रतेजोम्बुराशे-

र्भ.....र्भ व्य[रंसीद्भुवनवि ?]जयि[नश्चण्डदो]र्दण्डकण्डूः ॥

[यो]लक्षव[र्म]नृपतेः शरदिन्दुकान्त-

माख्यांतुमिच्छति यशःप्रस[रं] वचोभिः ।

दीपप्रभापरिचयेन विगुग्ध[बु]द्धि-
र्मध्यंदिने दिक्कसनाथमुदीक्षतेऽसौ ॥

यन्नाक्रामदवक्रमानसबलिव्याजप्रयोगापत-

त्पृथ्वीलङ्घतलब्धलान्नवमघच्छेदी पदं वामनः ।

लोकालोकशिर शतप्रतिहतज्योतिर्विवस्वान्न म-

त्तस्य क्रामति तन्निशाकरमह'श्रीस्पर्धि शुभ्रं यशः ॥

धीरो दिग्विजयेषु केलिसरसी तीव्रप्रता[प्रं द्र]ध-

न्निःशेषद्विषदव्यथोभयतटीविन्यस्तसेनाभरः ।

मज्जन्मत्तकरीन्द्रपङ्क्तिजलां श्रीलक्षवर्माभिध-

श्चक्रे शक्रसमः कलिन्दतनयां जहोः सुतां च क्रमात् ॥

आस्थानेषु महीभुजां मुनिजनस्थाने सतां संगमे

ग्रामे पामरपण्डलीषु वणिजां वीथीपथे चत्वरे ।

अध्वन्यध्व[गसे]कथासु [निलसे]ऽर[ण्यौ]कसां विसाया-

न्नित्यं [तद्गु]णकीर्तनैकमुखराः सर्वत्र सर्वे जनाः ॥

यस्यानने शारदखण्डशशिप्रसन्ने

कोपं व्यनक्ति हृदयस्थमरिप्रियाणाम् ।

सिन्दूरभूषणविवर्जितमास्यपद्म-

मुत्सृष्टहारवलयं कुचमण्डनं च ॥

तेनैतच्चारुचामीकरकलसलसद्योम धाम व्यधायि

भ्राजिष्णु प्रांशुवंशध्वजपट[पटना]न्दोलिता[म्भोज]वृन्दम् ।

दैत्यारातेस्तुप्रारक्षितिधरशिखरस्पर्धि वर्धिष्णुरागा

दृष्टे यात्रारु सत्र त्रिदिववसतयो विस्मयन्ते समेताः ॥

कैलासाद्भोटताथः सुहृदिति च ततः कीरराजः प्रपेदे

साहिस्तसादवाप्त द्विपतुरगबलेतानु हेरम्बपालः ।

तत्सूनोर्देवपालात्तमथ ह्यपतेः प्राप्य निन्ये प्रतिष्ठां

वैकुण्ठं कुण्डितारिः क्षिति[धरति]लकः श्रीयशोवर्मराजः ॥

श्रीधङ्गः स्वभुजप्रसाधितमहोनिर्व्याजराज्यस्थिति-

स्तसादास महोदधेरिव विधुः सूनूर्जनानन्दकृत् ।

युद्धे नश्यदरातिवर्गसुभटप्रस्तूयमानस्तुति-

नित्यं नम्रमहीपमौलिगलितस्त्रक्पूजिताङ्घ्रिद्वयः ॥

आकालंजरमा च मालवनदीतीरस्थितेर्भास्वतः

कालिन्दीसरितस्तटादित इतोऽप्या चेदिदेशावधेः ।

[आ तस्मादपि ?] विस्मयैकनिल[या]द्वोषाभिधानाद्विरे-

र्यः शास्ति क्षितिमायतोऽर्जितभुजव्यापारलोलार्जि[ताम्] ॥

यस्त्यागविभ्रमविवेककलाविलास-

प्रज्ञाप्रतापविभवप्रभवश्चरित्रात् ।

चक्रे कृती सुमनसां मनसामकसा-

दस्मादकालकलिकालविरामशङ्काम् ॥

शब्दानुशासनविदा पितृमान्व्यधत्त

देहेन माधवकविः स इमां प्रशस्तिम् ।

यस्यामलं [कवि]यशः कृतिनः कथासु

रोमाञ्चकञ्चुकजुषः परिकीर्तयन्ति ॥

संस्कृतभाषाविदुषा जय[गु]णपुत्रेण कौतुकालिखिता ।

रुचिराक्षरा प्रशस्तिः करणिकजद्धेन गौडेन ॥

पाताञ्जलिपतिः पृथ्वीं त्रयीधर्मः प्रवर्धताम् ।

नन्दन्तु गोद्विजन्मानः प्रजाः प्राप्नोतु निर्वृतिम् ॥

संवत्सरदशशतेषु एकादशाधिकेषु संवत् १०११ ।

उत्कीर्णा चेयं रू[पका]र..... ॥

श्री[विनायक ?]पालदेवे पालयति वसुधां वसुधाना[घ]ग[ता]स्त्रिभु-
[वै ?]रि[भि ?] । नमो भगवते वासुदेवाय । नमः सवित्रे ।

(आर्कियालॉजिकल् सर्वे—१२४-१२९ पृष्ठे)

(९६)

श्रीधङ्गमहाराजप्रतिष्ठापितमरकतेश्वर-

महादेवप्रशस्तिः ।

विष्टपविकटवटानामजायमानाय बीजभूताय ।

रुद्राय नमः पालनविलयनये निष्क्रियायापि ॥

तूर्णं घूर्णति यत्र गोत्रशिखरिव्यूहः समूहः पत-

त्यत्यावर्जितमूर्तिसर्तविरुतं कुर्वन्ककुप्कुम्भनाम् ।

सप्ताम्भोध्यवधिप्रभूतवसुधाबन्धः कबन्धीकृत-

स्वर्गाद्रिः क्षयकाण्डताण्डवविधिः शैवः शिवायास्तु वः ॥

कस्त्वं द्वारि दिगम्बरः क्षपणकः कस्मादकस्मादहो

बाले शूलधरो धिगायुधविधिं बर्हास्त्वदर्हा ननु ।

मां जानीहि महेश्वरं स्फुटमिदं वस्त्रेऽप्यभावादिति

प्रेयस्या परिहासतो विहसितं शंभोः शिवायास्तु वः ॥

पशुपतिवदनच्छन्नानि कृतवसतिः पद्मसन्नानि सदा या ।

जयति विलक्षणरूपा शुक्लाभा भारती भ्रमरी ॥

गिरिशशिरसि यच्छन्हस्तामिन्दोः कलायां

मुहुरमलमृणालीग्रासगृध्रः शिशुत्वे ।

जयति विबुधमूर्धोन्नाललीलाम्बुजेन

सितकुपितमृडानीताडितो नागवक्रः ॥

निजोपज्ञप्रज्ञाप्रसरपरिविस्फारमुकुरे

पदार्थानां सार्थः प्रतिफलति येषामवितथः ।

गिरां ग्रामो येषामधरमधिशेते स्वयमयं

नमस्तेभ्यः सन्ध्यस्तिलकितजगज्ज्यः किमपरम् ॥

करपादौ किल केवलं स्वमखिलं ध्वान्तावनद्धं ध्रुवं

शून्यं वीक्ष्य सिसृक्षतो जगदभूद्भ्रातृद्वोऽनिलः ।

१. इयमपि प्रशस्तिस्तस्मिन्भुज्जलजूराहोमाम एवोपलब्धा.

तत्राभूदनलो नलाज्जलमभूद्भीजादमोघाज्जले

ज्वालामालि हिरण्मयं महदभूदण्डं विभोर्ब्रह्मणः ॥

तदण्डभाण्डखण्डाभ्यां द्यां भुवं विदधे धिया ।

ब्रह्मा ब्रह्मनिधीन्पुत्रान्सरीच्य त्रिमुखान्मुनीन् ॥

मध्ये तेषां प्रहततमसां मानसानां मुनीनां

श्रीमानत्रिः प्रथितमहिमा नेत्रपात्रे प्रसूतम् ।

यस्य ज्योतिःपटलजटिलं मण्डलं वन्द्यमिन्दो-

श्चन्द्रात्रेयः समजनि मुनिस्तस्य पुत्रः पवित्रः ॥

दूरापास्तसमस्तसंशयविपर्यासप्रकामोज्ज्वल-

ज्ञानालोकविलोकिताखिलजगत्सर्गापवर्गस्थितेः ।

सर्वज्ञप्रतिमस्य तस्य कृतिनः कारुण्यपुण्यात्मनः

पारं गन्तुमनन्तदीपमहसः को वा महिम्नां क्षमः ॥

नीरन्ध्रो निरघो निसर्गसरलः सारो[त्त]राभ्यन्तरो

निर्ग्रन्थिः पृथुलाग्रभागसुभगः पर्वस्वखर्वस्थितिः ।

आम(मू)लं फलितोऽप्यसेवितविपत्क्रूरारिदावाग्निना

न म्लानि गमितस्ततः समभवद्वंशोऽयमत्यद्भुतः ॥

आ चन्द्रं चन्द्रात्रेयवंशजाः क्षितिभुजः क्षितिम् ।

भोक्ष्यन्त्यक्षतदोर्दण्डचण्डिमानोऽत्रितेजसा ॥

ये पूर्वेऽत्र पवित्रितक्षितितलाः सत्कर्मसर्गप्रियाः

प्राणप्रार्थनयाप्यखिन्नमतसः पर्याप्तसत्यव्रताः ।

निःसिन्दूरितदुर्विनीतबलवत्सामन्तसीमन्तिनी-

सीमन्ताः पृथिवीभुजो विजयिनस्तेभ्योऽखिलेभ्यो नमः ।

कालेनेह महावंशे प्रशंसाप्रांशुरंशुमान् ।

शुक्तामणिरिव श्रीमानशुकोऽभून्महीपतिः ॥

तेन विक्रमधनेन धन्विना कामता युधि वधाय विद्विषाम् ।

धुन्वता धनुरधिज्यमर्जुनं सारिता दिवि विमानगामिनः ॥

तस्मादुदारकीर्तेरजनि जनानन्दसुन्दरः श्रीमान् ।
तनयो विनयनिधानं वाक्पतिरिव वाक्पतिः क्षितिपः ॥

विद्यावदातहृदयेन हृदि प्रजाना-

मातङ्कशङ्कुमकलङ्कितविक्रमेण ।

तेनापनीय नयनिर्मललोचनेन

सकोचिताः पृथुककुत्स्थकथार्थकन्थाः ॥

तस्य क्षमातिलकस्य लोकतिलकः पृथ्वीपतेर्भूपतिः

स श्रीमान्विजयो जयाय जगतां जज्ञे कृतज्ञः सुतः ।

यस्योदात्तमते प्रसूतिसमये धाम्नां महिम्नां निधेः

सानन्दं सुरसुन्दरीभिरवनौ क्षिप्ताः सलाजाः अ(स्त्र)जः ॥

किन्नरीभिरधिकंधरं सखीराकलय्य भुजयास्य भूभुजः ।

काकलीकलमगीयत स्फुरत्प्रोथमुत्पुलकमुज्ज्व(ज्व)लं यशः ॥

विनयनतुमुमिश्रापत्यसंवाहितांहिः

प्रवरहैरिचमूभिः क्रान्तपर्यन्तभूमिः ।

सुहृदुपकृतिदक्षो दक्षिणाशां जिगीषुः

पुनरधित पयोधेर्व(र्व)न्धवैधुर्यमर्यः ॥

तस्मानृपतिसमुद्रादुदपादि नरेन्द्रचन्द्रमाः सूनुः ।

स श्रीराहिलनामा विहृततमावन्दिता[भ्यु]दयः ॥

प्रसन्ने तत्र भूपाले प्रसरच्चित्रभानवः ।

ना[थ]वन्तोऽरिनां वा[सा]ः सरोपे द्विपदालयाः ॥

कोशपानमसिधा(वा)रयोपितां नाभिभूतजनरत्नसंपदाम् ।

पक्षपातमिपुदुष्टभूभृतः प्रापुरस्य न सुहृत्सभासदः ॥

तस्मात्तीव्रप्रतापज्वलनकवलितोत्तालभूपालतूला-

न्मूलाच्छीलद्रुमाणामनणुगुणगणालंकृतेः कीर्तिभर्तुः ।

१. शोभनैमित्रैः सुहृद्विरपत्यैश्च; सुमिश्रापत्येन लक्षणेन च. २. वानरचमूभिः; अश्वै-
श्चमूभिश्च.

स श्रीहर्षोऽरिहर्षज्वरहरणमणिः क्षीणनिःशेषदोषः
 संतोषाय प्रजानामजनि निजभुजाश्रान्तविभ्रान्तकीर्तिः ॥
 यं दृष्ट्वैव कृपाणपाणिमकृत व्यापारभा[रं] युधि
 क्रोधाक्रान्तविलोचनो(नौ)त्पलदलभ्रूमङ्गभीमाननम् ।
 उत्साहो हृदयाद्धनुः करतला[द्वा]वो मुखात्कीर्तयो
 दिग्भ्यः साध्वसवेपमानवपुषां नष्टाः परेषां क्रमात् ॥
 तेनाच्युतेन भीमेन व(ब)लेन कृतवर्मणा ।
 समुद्रपरिखा पृथ्वी पुरी सू(शू)रेण रक्षिता ॥
 अपक्षधात्रीधररक्षणक्षमः सदैव दोषाकरसङ्गभङ्गुरः ।
 बहिष्कृतकूरभुजंगसङ्गमस्तिरस्करोति स्म स तूर्णमर्णवम् ॥
 दूरा[पा]स्तप्रवरतुरगैर्दूरमुक्तातपत्रै-
 र्दूरायातैः सपदि शिरसा [शा]सनं धारयद्भिः ।
 तस्य द्वारि द्विरदमदनिःस्यन्दपङ्काङ्कितायां
 सेधा(वा)हेतोः पुणतिपरमैराशि(सि)तं भूमिपालैः ॥
 वृत्तोज्ज्व(ज्ज्व)ला गुणाधारा महार्घा हृदयंगमा ।
 हारावलीव तस्यासीत्कल्लुकेति प्रियोत्तमा ॥
 वर्ण[ः] स्वर्णरुचिर्विलोचनयुगं नीलं सचन्द्रोपलं
 पाणिः शो[ण]मणिद्युतिः सचरणो दन्तच्छदो विद्रुमः ।
 सद्यः सु(शु)क्तिविमुक्तमौक्तिकतलस्वच्छं [च चे]तो यतः
 स्त्रीरत्नं भुवनैकभूषणमभूत्तेनेयमेका सती ॥
 तस्यास्तस्य स्मरणविहिताघौघविध्वंसनायाः
 सत्तीर्थायास्त्रिदशसरितः शान्तनेः पुण्यकीर्तिः ।
 धर्माधारः पितरि सुतरां साधुरिद्धप्रभावो
 भीष्मो प(य)द्वत्समजनि सुतः श्रीयशोवर्मदेवः ॥
 तस्य विप्रचरणप्रणामजं शैशवे शिरसिजश्रितं रजः ।
 अप्यकालपलिताकृतिं दधत्संदधावधिककामनीयकम् ॥

एकसौ याचमानाय द्विजाय पलदः शिबिः ।
 यावदर्थिजनं प्रादात्कोटिं कोटिमसौ नृपः ॥
 नन्तुं भूमिलितालिकेन सदसि व्यस्तासवे(ने)नासितुं
 गन्तुं पत्रपुरःसरेण चरणैः स्थातुं च नीचैश्चिरम् ।
 वक्तुं जीवजयादिशेति नियमं कर्तुं विनीतात्मना
 तस्मिन् राजति(नि) राजकेन जयिनि त्रासादिदं शि(शि)क्षितम् ॥
 निष्पो(त्यो)दितेन्दुभुजगाधिपधाम नित्य-
 मानन्दि कुन्दकुसुमं गगनाङ्गणं च ।
 तेनाद्भुतं द्वयमिदं यशशा(सा) व्यधायि
 धा[त्री]तलं शि(सि)तसुधाधवलत्वचित्रम् ॥
 संभवति भुवि मनुष्यः सप्ताक्षपारपारदृशवापि ।
 न पुनरिह तस्य नृपतेर्गुणसागरपारगः कश्चित् ॥
 गान्धारीं भजता प्रहृष्टशकुनिस्वानमियां प्रेयसीं
 भीष्मद्रोणवचार्यैर्कर्णसुखदान्याकर्ण्य संमूर्च्छता ।
 नो धर्मप्रभवं विरोधितवता प्राप्यापि वंशक्षयं
 [सं]प्राप्ता धृतराष्ट्रता [सु]सुहृदा विद्वेषिणेत्यद्भुतम् ॥
 कष्टात्षष्टिसहस्रसूनुभिरसूनुत्सृज्य स्वातः कृत-
 स्तत्पौत्रप्रमुखैः पुनस्त्रिभिरसावम्भोगिरापूरितः ।
 वृत्तान्तं सगरस्य सागरविधावाकर्ण्य तूर्णं सुधीः
 स्पृद्धावानधिकं व्यधत्त जलधेर्वै(वै)ल्वं तडागार्णवम् ॥
 तस्येदं सा(शा)रदेन्दुद्युति[ख]रसि(शि)खरक्षुन्न(ण)नक्ष[त्र]चक्रा-
 च्च[क्रं] रक्ष[न]मुष्मादपथ(न)यति रथं सारथिः सप्तसप्तेः ।
 यत्कुम्भः शातकुम्भस्तुहिनगिरिशिरश्चुम्बिबिम्बा(म्बा)र्कतर्क
 कुर्वन्नास्ते समस्तस्तुतमसुररिपोर्वैस(श्म) वैकुण्ठमूर्तेः ॥

१. शकुनयः पक्षिणः; दुर्योधनपक्षीयो वा. २. भीष्मपितामहद्रोणाचार्ययोर्वैचासि; भ-
 यानकद्रोणकाक्यचासि च. ३. कर्णस्य राधेयस्य; कर्णयोः श्रोत्रयोश्च न सुखं ददतीति
 ४. धर्मोत्पत्तिम्; शुधिष्ठिरं च.

महावंस(श)समुत्पन्ना प्रसन्ना[धारि]तावनी ।

नर्मदेवाभवद्देवी पुण्या तस्य महीपतेः ॥

सदानसूया विहितागसेप्ससावरुन्धतीजीवितमप्युपासिता ।

व(ब)भौ मदान्धानन्दमयन्त्यनिन्दिता यदालसाभून्न पुनः कथंचन ॥

सा देवी नरदेवाद्देवाधिपतेः स(श)चीव सच्चरित्रं तम् ।

तस्मादसूत पूतं जयन्तमिव [धं]गमङ्गभुवम् ॥

यशोदानन्द[भाक् च]क्रे पूतनामारणक्रियाम् ।

जातो वृष्णिकुले कंसरिपोश्छेत्ता नरोत्तमः ॥

तस्मा[त्समुत्थि]तक्रोधान्नृसिंहान्नैखलाविनः ।

हिरण्यकशिपुप्राणत्राणं चक्रे न केनचित् ॥

देवालोक्य कोशलेश्वरमितस्तूर्णं समाकर्ण्यता-

मादेशः क्रथनाय सिंहलपते नत्वा व(ब)हिः स्तीयताम् ।

त्वं वि[ज्ञा]पय कुन्तलेन्द्र वदने दत्त्वोत्तरीयाञ्चलं

तस्यास्थानगतस्य वेत्रिभिरिति व्यक्तं समुक्तं वचः ॥

का त्वं काञ्चीनृपतिवनिता का त्वमन्धाधिपस्त्री

का त्वं राढापारिवृढवधूः का त्वमङ्गेन्द्रपत्नी ।

इत्यालापाः समरजयिनो यस्य वैरिप्रियाणां

कारागारे सजलनयनेन्दीवराणां व(ब)भूवुः ॥

का त्वं कस्य किमर्थमत्र भवती प्राप्ता शशाङ्कोज्ज्व(ज्ज्व)ला

सिद्धाः कीर्तिरहं वु(बु)धैकसुहृदः श्रीधङ्गपृथ्वीपतेः ।

भ्रान्त्वा विस्व(श्च)मशेषमागतवती स्फारीभवत्कौतुका

लोकालोकमहामहीध्रसि(शि)खरश्रेणिश्रियं वीक्षितुम् ॥

मरकतमयं तुङ्गं लिङ्गं यदर्चितमैश्वरं

त्रिदशपतिना तस्मालब्धं प्रसाद्य किरीटिना ।

- * १. यशोदाया आनन्दकर्ता पूतनाया मारणक्रियां चक्रे कंसाख्यरिपोश्छेत्ता. अय-नु-
कशोदमानन्दं भजतीति तादृशः पवित्रनामा संग्रामक्रियां चक्रे । कंससमरिपोश्छेत्ता.
२. नखैर्लुनातीत्येवंशीलात्, न दुष्टान् रक्षतीत्येवंशीलाच्च. ३. हिरण्यस्य कशिपोः
प्राणांना च प्राणम्.

तदवनितलं तेनानीतं युधिष्ठिरपूजितं
 जयति जगति श्रीधङ्गेन प्रणम्य निवेसि(शि)तम् ॥
 वेस(श्म)न्यस्म(श्म)मयस्तेन भूपालेन प्रतिष्ठितः ।
 द्वितीयो द्योतते देवः क्लेशपास(श)हरो हरः ॥
 तेनायं स(श)रदभ्रसु(शु)भ्रसि(शि)खरः श्रीधङ्गपृथ्वीभुजा
 प्राशा(सा)दस्त्रिदशप्रभोर्भगवत सं(शं)भोः समुत्तम्भितः ।
 यस्याभ्रंकषकालघौतकलसप्रान्तस्खलत्स्प(त्स्य)न्दनो
 मेरोः सृ(शृ)ङ्गमनुङ्गमेव मनुते चित्रीयमाणोऽरुणः ॥
 भक्त्या भवस्य नूनं शिल्पि(श)रीरेषु कृतसमावेशः ।
 स्वयमेव विश्वकर्मा तोरणरचनामिमां चक्रे ॥
 जयति किरीटो (ध)टोऽयं हाटककोटीरनेन तुलयित्वा ।
 अतुलेन तुलापुरुषाः स(श)तसौ(शो) विश्राणितास्तेन ॥
 षट्कर्माभिरता रताः परहिते संसु(शु)द्धवंस(श)द्वयाः
 प्रारब्धाध्वरधूमधूम्नवपुषोऽप्येकान्ततो निर्मलाः ।
 तेनैते धनधान्यधेनुवपुधादानेन संमानिताः
 सौधेषु स्फटिकाद्रिकूटविकटेष्वारोपिता ब्रा(ब्रा)ह्मणाः ॥
 ब्र(ब्र)ह्मसु ब्र(ब्र)ह्मकल्पेषु येष्वेकत्र निवासिषु ।
 दक्षिणेन तुषाराद्रिं कल्पग्रामोऽपरोऽभवत् ॥
 रक्षित्वा क्षितिमंबु(म्बु)रासि(शि)रस(श)नामेतामनन्यायति
 जीवित्वा स(श)रदां स(श)तं समधिकं श्रीधङ्गपृथ्वीपतिः ।
 रुद्रं मुद्रितलोचनं स हृदये ध्यायन्ज(ञ्ज)पजाह्वी-
 कालिन्द्योः सलिले कलेवरपरित्यागादगान्निर्वृतिम् ॥
 धर्माधिकारमनुसा(शा)सति सा(शा)स्त्रतोऽत्र
 मित्रे सतां स्फुरितधामनि धर्मवु(बु)द्धौ ।
 श्रीमद्यशोधरपुरोधसि वेधसीव
 सिद्धिं जगाम जगतीपतिकीर्तिरेषा ॥

तार्कारिकः प्रवरसावरवंस(श)जन्मा

श्रीनन्दनः कविरभूत्कविचक्रवर्ती ।

तस्यात्मजः समजनि श्रुतपारदृश्वा

श्रीमांस्तपोधिकव(ब)लो व(ब)लभद्रनामा ॥

सूनुः सूनृतगीर्गिरीन्द्रमहिमा भद्रस्य तस्याभव-

द्भूपालैर्भुवि पूजितांहिरनघः साहित्यरत्नाकरः ।

श्रीरामो रमणीयशू(सू)क्तिरचनाचातुर्यधुर्यः कृती

तेनेयं विहिता प्रशस्तिरचना भक्तपालये शूलिनः ॥

न संकीर्णा वर्णाः कचिदिह न सापत्यकलुषाः

स्थिताः कायस्थेन प्रथितकुलशीलोज्ज्व(ज्व)लधिया ।

यशःपालेनायं विदितपदविद्येन लिखितः

प्रशस्तेर्विन्याश(स)ः कृतयुगसमाचारश(स)द्वशः ॥

विज्ञानविश्वकर्त्रा धर्माधारेण सूत्रधारेण ।

च्छि(छि)च्छा(भि)धेन विदधे प्राशा[सा]दः प्रमथनाथस्य ॥

यावत्पृथ्वी सपृथ्वीधरनगरनगा दत्तमुद्रा समुद्रै-

- र्यावद्भ्राजिष्णुरुष्णद्युतिरयममृतस्यन्दनः शीतरसि(श्मिः) ।

यावद्ब्र(ह्म)ह्माण्डभाण्डस्थितिरियमथवा स्थास्तुतां स्थाणवीयः

प्राशा(सा)दस्तावदेव व्रजतु नरपतेर्दत्तकैलासहासः ॥

लिपि[ज्ञा]नवि[धि]ज्ञेन प्राज्ञेन गुणसा(शा)लिना ।

सिंहेनेयं सगुत्कीर्णा सद्गुणा रूपसा(शा)लिनी ॥

संवत्(त) १०९८ श्रीखर्जूरवा[ह]के

राजश्रीधङ्गराज्ये देवश्रीमरकतेश्वरस्य प्रस(श)स्तिः सिद्धा ॥

उत्खातोच्चमहीभृतो मसृणिता मत्तद्विपानां पदै-

(द्धौ)र्धौताः सङ्गरसङ्गभङ्गररिपुत्रस्यत्प्रियाश्रूत्करैः ।

दिग्भिन्तीर्जयवर्मदेवनृपतिः कीर्त्यक्षरैर्योऽलिख-

त्तेनालेखि पुनः प्रशस्तिरमलैरेषाक्षरैः क्षमाभुजा ॥

विद्वद्भिर्जयपालसी(शी)तकिरणोऽगून्यादराद्वन्दितो
 गौडः प्रोल्लिखदक्षराणि कुगुदाकाराणि सर्पत्करः ।
 कायस्थो जयवर्मादेवनृपतेरीशस्य विभ्रत्कलाः
 साहित्याम्बुधिबन्धुरुद्धततमो रुन्धन्ननिन्द्यद्युतिः ॥
 संवत् ११७३ वैशाख शुदि ३ शुक्ले ॥

(एपिमाफिआ इण्डिक—पृष्ठे १४०-४७)

(९७)

श्रीकोकलमहाराजनिर्मापितनगरप्रशस्तिः ।

ओं नमः शिवाय ।

स्फुर्य(र्ज)त्स्फारफणाकलापविकसद्भीमस्फटाभासुरं
 भास्वत्तारतरातिरेकविलसच्चन्द्रार्धचिह्नीकृतम् ।
 प्रोद्यल्लोलविलोचनानलमिलज्ज्वालावलीपिङ्गलं
 वन्दे सुन्दरवैद्यनाथविधृतं वन्द्यं जटामण्डलम् ॥
 यस्य प्रेतवनं निवासभवनं भूतैः प्रभुत्वं भृशं
 भूतिभूषणमङ्गरागरचना प्रीतिर्युगान्तं प्रति ।
 कण्ठे तिष्ठति कालकूटमशिवोऽप्येवं शिवत्वस्थितम्(वो यः स्थितः)
 सर्वव्याधिहरश्चराचरधरः पायात्स वः शंकरः ॥
 यं वेदान्तविदो वदन्ति मनसः संकल्पभूतं शिवं
 ब्रह्मैकं परमक्षरं तमजरं तं चामर तद्विदः ।
 अन्ये तं शिवमेव बुद्धममलं त्वन्ये जिनं वामनं
 तस्मै सर्वमयैक्यकारणपते सर्वाय नित्यं नमः ॥
 माहेन्द्रोपेन्द्ररौद्रज्वरविषममहादुष्टकष्टाभिभूता
 भूतैः प्रत्यग्रभूतैः प्रतिदिनमुदितैर्यातुधानैर्गृहीता ।
 धृष्टाङ्गुष्ठप्रकोष्ठप्रकटितपटिमाटोपकुष्ठप्रदुष्टा
 दृष्ट्वा नश्यन्त्यनिष्ठास्फुटविकटजटाजूटमेते त्वदीयम् ॥

१. इयमपि प्रशस्तिः खजुराहोग्राम एवोपलब्धा इति प्राग्दर्शितव्याख्यानत एव
 वै व्याख्येयम्. २. दन्त्यादिरपि सर्वशब्दः शिववाची

आसीदप्रतिमा विमानभवनैराभूषिता भूतले
 लोकानामधिपेन भूमिपतिना पद्मोत्थवंशेन या ।
 केनापीह निवेशिता कृतयुगत्रेतान्तरे श्रूयते
 सच्छास्त्रे पठिता पुराणपटुभिः पद्मावती प्रोच्यते ॥
 सौधोत्तुङ्गपतङ्गलङ्घनपथप्रोत्तुङ्गमालाकुला
 शुभ्राभ्रंकपपाण्डुरोच्चशिखरप्राकारचित्राम्बरा ।
 भालेयाचलशृङ्गसन्निभशुभ्रासादसद्मावती
 भव्यापूर्वमभूदपूर्वरचना या नाम पद्मावती ॥
 त्वङ्गुत्तुङ्गतुरंगमोद्गमखुरक्षोदाद्रजः प्रोद्धतं
 यस्यां जीर्णकठोरवस्त्रमकरोत्कूर्मोदिराभं नभः ।
 मत्तानेककरालकुम्भिकरटप्रोत्कृष्टाद्भुतं
 युक्तं कर्दममुद्रया क्षितितलं तां ब्रूत किं संस्तुमः ॥

किं बहुना—

तस्यां ग्रहपतिवंशस्तम्बक.....प्यदूषितो जातः ।
 कोटिगुणोन्नतन्मितः प्रथितोऽतिबलः श्रीमान् ॥
 यश्चाभवन्निजभुजार्जितचित्रकीर्ति-
 रुत्तम्भिता[स]कुलमूलतरुप्रकाण्डः ।
 भ्रूमङ्गकार्मुककटाक्षशराभिघात-
 मा[त्त]प्रतापपरिपालितशत्रुदण्डः ॥
 यः शुभ्रविभ्रमशशाङ्ककरप्रतान-
 कान्त्युज्ज्वलोत्पलजलप्रबलांस्तडागान् ।
 देवालयानपि हिमाचलशृङ्गतुङ्गा-
 श्रक्ने शतक्रतुकृती स यशोबलाख्यः ॥
 तस्मादभूदभिमताखिलबन्धुवर्गो
 • दुर्गन्निवर्गफलनिर्मललब्धसौख्यः ।
 सत्कीर्तिकीर्तनकथापरिगद्यमान-
 [माहात्म्य]मोदितजनः किल माहदाख्यः ॥

तस्यात्मज खजनसर्वजनात्क.....

शङ्कापमानपरिमार्जनसज्ज तार्थः ।

मर्यादगुह्यतगभीरिमयाब्धितुल्ये-

..... ॥

.....गु[रु]गभीर.....राशिः

श्रीमानभूत्पुङ्क्तकृज्जयदेवनामा ॥

कान्त्या शीतकरात्समी[हित]फलावाप्तौ च कल्पद्रुमा-

दालोको दिवसाधिपादिव ततो जज्ञे सुतः सेकलः ।

विद्वानप्रतिमप्रतापतरणिः ख्यातः सतामग्रणीः

सत्यत्यागपराक्रमैकवसतिर्माणी धनैरन्वितः ॥

सद्वीरत्वादलङ्घ्यः प्रथितपृथुककुप्प्रान्तविश्रान्तकीर्ति-

स्त्यागे कर्णोपमानः कटुकपटवचोभाषणे चाग्रगल्भः ।

सद्यः सौजन्यजन्यप्रकटितमहिमारातिवर्गस्य दुर्गः

श्रीमानु.....र्गो.....हित.....[रो]कलोऽभूत् ॥

उद्यद्वीरगभीरराज्यजलधेः पारे समुत्तारित-

मीदृक्षेण महीभुजा निजतनुं यं प्राप्य पोतं परम् ।

श्रीसेकलमतुल्यकुल्य.....

.....रुचिरं किं तत्र वस्तु स्तुमः ॥

तस्यानुजोऽपि सौन्दर्यमर्यादौदार्यकार्यवान् ।

यौवनेऽप्यार्यचरितः श्रीकोकल्लेति विश्रुतः ॥

यः सत्पात्रे ददा.....

.....नमन्.....वरवसनशतान्यश्चशय्यासनानि ।

छन्नोपातद्विचित्रासनभवनमहाधान्यदानान्यजस्रं

स श्रीमान्कोकल्लारूपोऽभवदिह कुमारः की.....र्मकर्मा ॥

प्रशस्तसम.....तं

महार्हगुरुतोरणं शिखेरिशृङ्गालयम् ।

विचित्रमतिभूषणोच्छ्रितलसन्महागोपुरं

पुरंदरपुरप्रभं पुरमचीकरत्कोकलः ॥

तेनायं तुहिनाचलामलमहाकूटाग्र.....

.....विष्णुहृत्तारार्थिना कारितः ।

यस्यात्युच्छ्रितकाञ्चनाण्डकलसं मार्तण्डचण्डप्रभा-

संपर्कादभवद्वितानममलं श्रीवैद्यनाथप्रभोः ॥

यस्य द्वारेऽतिवस्तुप्रततमिव दिवो द्वारमुग्रा.....

.....गगनमिव समुद्धीय गच्छद्विभाति ।

यन्मन्ये वैद्यनाथो यदभिनवभवद्रामसंस्थापितोऽत-

स्तस्यार्थे पुष्पकं तत्प्रहितमिव.....स्तोरणीभूय भाति ॥

यत्र वेदविदुषां द्विजन्मनां सा.....क्रमम् ।

षट्सु कर्मसु रतं बहुश्रुतं तेन वृन्दमनघं निवेशितम् ॥

उद्दामात्मविवेकसेकजनितश्रेयोऽलसत्पल्लवा

शश्व.....पोषितद्विजगणा सद्वृत्तपुष्पोज्ज्वला ।

यस्येलाविपुलालवालवल्यात्सत्कीर्तिवल्ली मही-

भृद्दण्डानधिरुह्य मण्डपमिव ब्रह्माण्डमारोहति ॥

संवत् १०९८ कार्तिक्यां श्रीकोकलेन ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका १४९-५० पृष्ठे)

(९८)

गोपगिरि(ग्वालिअरदुर्ग)मार्गस्थितविष्णुमन्दिर-
प्रशस्तिः ।

ओम् ।

कालिन्ध्याः किं जलौघो घनतिमिरनिभो जाह्नवीस्पर्धया नः

प्रोद्यातः किं न भूयो गगनतलगतं विन्ध्यसानुर्विहन्तुम् ।

१. इयं च प्रशस्तिः १८८५ ख्रिस्ताब्दे ग्वालिअरनगरं गतवता Dr. E. Hultzsch, Ph. D, महाशयेनोपलब्धा व्याख्याता च.

चिक्रंसोर्यस्य दृष्ट्वा चरणमतिचिरं सप्तयो नैव पूष्णो
 जग्मुः क्षोभादिवोच्चैर्नभसि रा मधुजिह्वन्तु वः कलमपाणि ॥
 अतिललितलाटमण्डलतिलकानन्दपुरनिर्गतो गुणवान् ।
 वर्जिरान्वयनागरभट्टकुमारोऽभवद्येन ॥
 वाइल्लभट्टनामा तनयोऽजनि जनितजननमत्कारः ।
 न युधिष्ठिरोऽप्यकार्षीद्यः सह नैकुलेन सत्प्रीतिम् ॥
 परिभाषादिज्ञानं वैयाकरणस्य यस्य परमासीत् ।
 कर्मोपधाविकारौ न कदाचिद्वाच(ध)कौ भूतौ ॥
 सुशुभ्रतां व्यासदिगन्तरत्वमासाद्य दुग्धाब्धिरगाधतां च ।
 जिगंसयोर्ध्वं च यशःपयोधिमाहास्त यस्यातितरां तरङ्गैः ॥
 धनदोऽपि न प्रेमतो ध्वस्तसमस्तसंविपोऽपि न विरूपः ।
 रत्नाकरोऽपि न जडो यो नाशोकोऽपि रोगिष्ठः ॥
 श्रीरामदेवकार्ये मर्यादाधुर्यतामलङ्घयता ।
 येन विशुद्धं युद्धे निजकुलवत्प्रकटितं नाम ॥
 किं बहुना यस्य गुणाः कथयितुमपि नैव यान्ति माहक्षैः ।
 मानाधिकमम्बु यतो घटकोटावपि न गृह्णाति ॥
 लक्ष्मीं मुरारिर्नगजां च शंभुः शचीं यथेन्द्रोऽथ तथा सुशीलाम् ।
 कुलोद्भूतां कासरकीयविष्णोः सुता स कान्तां समवाप जज्जाग्र ॥
 व्यपगतमदमोहजालराजः कृतचरितैकरतः प्रसन्नमूर्तिः ।
 परिहृतखलसंगमः सुतोऽल्लः सकलकलाकुशलो बभूव ताभ्याम् ॥
 न पितुर्धुरोऽधिकारी पुत्रोऽभूत्कश्चिदप्यसूक्ष्मशब्दान् ।
 श्रोतुमशक्तेनोहे धूस्तेन नविपयलुब्धेन ॥

१. 'वहन्नगरं' इति नाम्ना सांप्रतं प्रसिद्धम्. २. चतुर्भुजाण्डयेन, अप्रशस्तकुलेन च.
 ३. कर्मसंज्ञाधिकरणादिसंज्ञाया वाधिका, उपधाया विकारश्च बाधकत्वेन दृष्टः, अस्य
 तु कर्मणः कार्यस्य विकारः, उपधायां धर्माविपरीक्षायां विकारश्च बाधको न. ४. क्षीयः,
 हृष्टश्च. ५. सविषाः सर्पाः, जलाशयाश्च. ६. विरूपो गरुडः, रूपहीनश्च. ७. समुद्रः,
 रत्नखनिश्च. ८. अशोकशोकरहितः, रक्ताशोकश्च. ९. स्नेहयुक्तः, रक्तवर्णश्च.

दुग्धाब्धेरिव मूर्तिर्यस्य सदा दानवारिरिपूता ।
 कमलालिङ्गितवपुः प्रजापतेरिव तनुर्यस्य ॥
 हर इव वृषविहितास्थो दोषोऽसङ्गं न भानुरिव मेने ।
 मधुरिपुरिव यः संततमाक्रान्तविपक्षसंघातः ॥
 यस्य परार्थासक्ता सततं परिदृश्यते मतिर्नूनम् ।
 निर्लोभत्वं तस्य हि जातं खलु यत्तदाश्चर्यम् ॥
 संत्यक्तपरकलत्रो धर्मैकरतोऽपि सर्वदावश्यम् ।
 निजवनितापरितुष्टोऽप्यभिलपितसुहृज्जनर्प्रमदः ॥
 अवलोक्य वक्रकमलं यस्य शशी स्वोदयेन मलविकलम् ।
 कर्तुमनीशः किञ्चित्प्रतिक्षणं क्षीयतेऽद्यापि ॥
 अकरोद्यश्च विकल्पं व्याख्यानविधौ न दानविषयेषु ।
 संग्रामस्य न योऽभूत्पराङ्मुखः परकलत्रस्य ॥
 स्वैर्यं वचसि न रोषे, स्पृष्टो विजयैर्न जालु कलिकलुषैः ।
 यस्याभवदालस्यं पापेषु न राजकार्येषु ॥
 धर्मार्जने च लोभो न कदाचित्परधनेषु विविधेषु ।
 यस्य त्वविवेकित्वं मित्रेषु न बुद्धिविभवेषु ॥
 दारिद्र्यं हरतार्यिनो रिपुजनालक्ष्मीं मनो योषितः
 रूपं पञ्चशरादगाधपयसो गाम्भीर्यमम्भोनिधेः ।
 चित्रं येन विचारचारुमनसामाचारमातन्वता
 सर्वत्रैव जनापवादरहितं चौर्यं प्रकाशीकृतम् ॥
 कुर्वीत यदि विधाता कर्णानामपि सहस्रमहिपस्य ।
 श्रुत्वाथ तद्गुणौघान्वदनशतैः शत्रुयाद्वक्तुम् ॥
 श्रीमदादिवराहेण त्रैलोक्यं विजिगीषुणा ।
 तद्गुणान्यः परिज्ञाय कृतो गोपाद्रिपालने ॥

१. दानवारि संकल्पजलम्, दानवारिर्विष्णुश्च. २. कमलेन, लक्ष्म्या च. ३. धर्मः,
 बलीवर्दश्च. ४. दूषणानाम्, रात्रेश्च. ५. गरुडपक्षः, शत्रुश्च. ६. परवित्ते, उत्कृष्टेऽर्थे. ७.
 गणे कुलीनम्, परस्येतरस्य. ८. प्रमदो हर्षः, प्रमदा अबलाश्च. ९. अहिषः, सर्पराजः.

कहुकदुहिता बब्बा येष्टतमामाप सोमटां तनयाम् ।

भट्टसुतान्या गोगापरा महादेवजा गौरी ॥

गोवर्धनजा सिल्ला नन्नकतनयेसटा च येनोढा ।

बब्बादीनां स्वस्य च पुण्यस्य विवृद्धये महता ॥

सिद्धेर्वर्त्म समं भवाब्धितरणे यथानपात्रं मह-

ल्लीजं धर्मतरोरनन्तफलदं स्थानं श्रियः शाश्वतम् ।

टङ्कोत्कीर्णयशोनिधानमिव यन्नामाक्षरेरङ्कितं

तेनाकारि विकारशून्यमनसा विष्णोरिदं मन्दिरम् ॥

दधति जलमगाधं सागरा यावदुच्चै-

गिरिरयमपि वोढा यावदभ्रकंपस्य ।

शिरसि शिखरराशेः स्थेयसी श्लाघ्यरूपा

स्थगयतु भुवि कीर्ती रोदसी तावदेपा ॥

नवसु शतेष्वब्दानां द्वात्रिंशत्संयुतेषु वैशाखे ।

रम्येऽसिन्नेकशिले विष्णुर्भक्त्या प्रकाशितो भवने ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका १५६-५७ पृष्ठे)

(९९)

कुंदारकोट (गवीधुमती)ग्रामस्थितमन्दिरप्रशस्तिः ।

संनिहितनीलकण्ठा नितम्बतटशोभिनी सौसिंहशुहा ।

जयति प्रालेयाचलभूरिव दुर्गा सदा सुगुहा ॥

आसीच्छ्रीहरिदत्ताख्यः ख्यातो हरिरिवापरः ।

श्रीहर्षेण सगुत्कर्ष नीतोऽपि विवृतो न यः ॥

१. अयं च ग्रामोऽयुन पश्चिमोत्तरदेशत्वेन प्रसिद्धे भूभागे 'इटाघा'परिगणे इटा-
चाग्रामत ऐशान्या दिशि चतुर्विंशतिमैलदूरे वर्तते. २. यस्मिन्पाषाणे प्रशस्तिरियं
लिखिता स पाषाणोऽधुना लक्ष्मणपुरे वर्तते. प्रशस्तिस्थेय Dr. P. Kielhorn, Ph.
D., C. I. E., महार्णयैर्व्याख्याता. ३. मयूरः, महादेवश्च. ४. सिंहेन शुद्धेन च
सहिता, सिंहेन गह्वरेण च सहिता. ५. अयमेव श्रीहर्षः सप्तमख्रिस्तशतकोत्पन्नमहाक-
विव्याणेन हर्षचरिते वर्णितः.

अविचलितरत्नसंचयमक्षोभितभूभृदवधृतभुजङ्गम् ।

पुरुषोत्तमस्य विसदृशमासीलक्ष्म्यर्जनं यस्य ॥

तस्याभवत्सुतनयो हरिवर्मनामा

श्रीमम्म इत्यपरनामकृतप्रतीतिः ।

यसिन्नवाचिव तपत्यखिलस्वबन्धु-

स्त्रीवक्रपङ्कजवनानि विकासमीयुः ॥

यस्याद्यापि हतारातिमन्दिरोद्यानपादपान् ।

दावव्याजेन दहति प्रकामं कोपपावकः ॥

विशालवक्षःफलकाभिलक्ष्यप्ररूढखड्गव्रणसंनिवेशाः ।

अनेकसंयद्विजयाङ्कसंख्या निखातरेखा इव यस्य रेजुः ॥

सरागयापि यस्यासीद्वयं द्रष्टुं न पारितम् ।

यत्पृष्ठमरिवाहिन्या यच्च वक्षः परस्त्रिया ॥

प्रजापतिं निर्मितसप्तसागरक्षमाधरं यो लघयन्तिसृक्षया ।

महाह्वानम्बुनिधीनकल्पयत्पुराधिवासानचलांश्च कोटिशः ॥

महान्तः कर्कशात्मानो बद्धमूला अपि क्षितौ ।

सावज्ञमाज्ञया येन नति नीता महीभृतः ॥

स्वप्रासादमहाभारगुरुभूततनोरिव ।

यः कूपखननव्याजैः सिरा भूमेरमोचयत् ॥

मार्गणाभिमुखा लुब्धाः समेताः फलकाङ्क्षया ।

विमुखा येन रिपवः कृता न पुनरर्थिनः ॥

लोके प्रथयतापूर्वं व्यवहारेषु कौशलम् ।

येनार्थित्वमगतैव जिताः प्रत्यर्थिनः सदा ।

जनयामास यः पुत्रं त्रयीरक्षणदीक्षितम् ।

श्रीतक्षदत्तनामानं नमितारिशिरोधरम् ॥

१. सरागया मात्सर्ययुक्त्या, अनुरागयुक्त्या च. २. मार्गणा वाणाः, मार्गणं याचना.
३. आकाङ्क्षी, व्याधश्च.

सर्वेषामभयप्रदेन सहजाः सन्तस्तथानेकशो
 युद्धेऽनेन यशोर्थिना तृणमिव त्यक्ता वयं केवलम् ।
 इत्युच्चैः परिवृद्धमन्यव इव प्राप्यावसानान्तरं
 लब्धास्त्रमणरन्ध्रनिर्गमपथा यस्यासवो निर्ययुः ॥
 रम्ये गवीधुमति संततवेदविद्या-
 व्याख्यानघोषबधिरीकृतदिग्मुखेऽसिन् ।
 उच्चैरचीकरदुरुस्थिरचरुचित्रं
 त्रैविद्यमन्दिरगुदारमिदं स साधुः ॥
 यावद्गुणाः शशिकरा इव तस्य लोक-
 माह्वदयन्ति हृतसान्द्रतमःसगूहाः ।
 एतद्विजातिभवनं शुवनाभिराम-
 मव्याहतादिकृतसंविधि तावदास्ताम् ॥
 भद्रेणैते रचिता वामनतनयेन सुचरितश्लोकाः ।
 ऐशानिनापि लिखिता सूत्रधृता देवदेवेन ॥

बह्वचचरणे सांकृत्यसगोत्रः सूर्यदत्तपुत्रो महासेनदत्तः । अध्वर्यु-
 चरणे वत्ससगोत्रो गीवत्ससोमपुत्रो जातवेदसोमः । छन्दोगचरणे कुह-
 लसगोत्रः कुलदीपकीर्तिपुत्रो वैश्वानरकीर्तिः । बह्वचचरणे वासिष्ठस-
 गोत्रः उदैत(ध)रपुत्रः श्रीचन्द्रधरः । अध्वर्युचरणे औपगन्यवसगोत्रो
 बहुस्वामिपुत्रो बहुरूपशर्मा । छन्दोगचरणे गालवसगोत्रो धृतिगुप्तस्वा-
 मिपुत्रः.....

एतैर्महत्तमैः श्रीमत्रैविद्याज्ञानुपालनैः ।
 कारितं धाम धर्मस्थैः श्रीमम्मस्य समाज्ञया ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—१८०-८२पृष्ठे)

(१००)

• कांगराज्ज्वालामुखीस्तोत्रसंसारचन्द्रप्रशस्ती ।

ओं नमो ज्वालामुख्यै ।

पायाज्ज्वालामुखी वः प्रणतसुरधरस्फारकोटीरकोटी-

कोटीव्याटीकमानद्युमणिसममणिश्रेणिभावेणिभाता ।

कल्पान्तक्षोभजृम्भाभररभससमारम्भसंरम्भभीम-

ज्वालामालाकरालाननलघुकवलीभूतभूतप्रपञ्चा ॥

अव्याज्ज्वालामुखी वः समरसमरसीभावसंभावनोद्य-

द्दीर्वाणव्यस्त्रवाणप्रहसितदितिभूगर्वसर्वकषौजा ।

शौर्याहंभावसंभावितमहिषगलामग्नस्वङ्गाग्रधारो-

द्रच्छद्रक्तप्रणाली....त....रयहृतिच्छिद्रितोर्ध्वाण्डखण्डा ॥

पञ्चास्योदञ्चनप्राञ्चितचरणसरोजा सरोजासनादि-

....त्यासु त्यागशूरासुरगमरमदत्योनदत्पाञ्चजन्या ।

जन्या जन्यप्रपञ्चा प्रभवभयरुजाहारिणी हारिणी सा

वद्यावद्यानवद्यां धिय[मिय]मुदय[स्थे]न्नि वज्रेश्वरी वः ॥

साकं साकंसकंसाशमनशमनताशाविभाताविभाता

दिव्यादिव्यापटूनाविषमविषमयक्लेशभीमाशभीमा ।

वामावामावताद्धो यतिनि यति.....निरीक्षासमक्षा

जालं जालंधरं श्रीचयनचयनयोगश्रितोमाश्रितोमा ॥

देवी ज्वालामुखी वश्चिरमशुभमलं खण्डिपीष्टैधिपीष्ट

स्थामैतस्याः प्रसादात्किमपि तनु मह[श्चे]तसा संगसीष्ट ।

विद्या [वि]द्यो[ति]पीष्ट प्रकृतिमनुविदे....यिषीष्ट प्रसर्ति-

धीः संबोभूयिपीष्ट प्रचुरपरिमला....प्रकोकूयिपीष्ट ॥

१. इयं च प्रशस्तिः 'साहिमहम्मदे दिल्लीनगरं प्रशासति (A. D. 1433-1446) निर्मितेति प्रशस्यन्तिमपद्येन व्यक्तम्. अत्रत्यस्तोत्रपद्यानि त्वस्फुटार्थान्येव. अत एव Dr. G. Bühler Ph. D., L. L. D., C. I. E., महाशयैरपि नवश्लोकभाषान्तरं न रचितम्.

दुर्गादुर्गार्तिवोऽव्यादलिकुलतरलां वैजयन्तीं जयन्ती-

मालामालालयन्ती कलितकलिमलाविश्रुताशाश्रुताशा ।

दुर्गादुर्गार्तिवोऽव्यादलिकुलतरलां वैजयन्तीं जयन्ती-

मालामालालयन्ती कलितकलिमलाविश्रुताश श्रुताशा ॥

साव्याङ्गां सर्वदा वः कलितहरिपदादेवविद्यारसोमा

साव्याङ्गां सर्वदावः कलितहरिपदादेवविद्यारसोमा ।

साव्याङ्गां सर्वदा वः कलितहरिपदादेवविद्यारसोमा

साव्याङ्गा सर्वदावः कलितहरिपदादेवविद्यारसोमा ॥

एधन्ती(?) स्निह्यमानां वि.....नु.....ति.....सर्व.....नी

रुधन्ती वो विबाध.....प.....या यापयन्ती सुखानि ।

पुंसः सेव्या विनत्या विजयति सुदुता कल्मषं त[क्षु]वाना

शर्मेशौ.....सुकर्मे(?) फलमुप[चिनु]ते.....लोकस्य सारम् ॥

.....गासीष्ट.....ष्टं सकलकलिकलां कंसिपीष्टाशिशीष्ट(?)

श्रेयस्त्रासीष्ट दासीष्ट च निरतिशयां.....ति.....पीष्ट ।

.....सीष्टा.....रका.....सदन.....रा गाहिपीष्टा.....पीष्ट

स्थासीष्टास्थां धृपीष्टाहितकृति निवृपीष्टाद्य कात्यायनी ते ॥

श्रीमद्राघवचैतन्यगुनिना ब्रह्मवादिना ।

[स्तव]रत्नावली सेयं [ज्वा]लामुख्यै समर्पिता ॥

विद्वानात्रेयगोत्रः कलिमलदलनो द्राविडः कृष्णभट्टः

पद्दर्शि(र्श)न्याः प्रवक्ता नृपतिसुतनुतः सोमसंस्थाभिपिक्तः ।

तस्माद्वागीश्वराख्यः समजनि सुधियामग्रणीर्ग्रन्थकर्ता

मीमांसापारद्वश्वा स्मृति.....[नि]पु[णो] यक्षावेद्याप्रवीणः ॥

तत्सूनुः कृष्णभट्टः परनरवनितासोदरः सर्वविद्या-

पारीणः काव्यकर्ता हरिहरचरणाम्भोजभृङ्गोऽतिवेलम् ।

काशीवासी समेत्यालिखदिदगुरुभिलि.....स्तोत्ररत्नं

ज्वालामुख्या महिम्नः कलयत तदिदं भुक्तिभुक्तिप्रधानम् ॥

वंशे जैवातृकस्याभवदवनिपतिर्मेघचन्द्रस्ततोऽभू-
 द्राजा श्रीकर्मचन्द्रो गुणगणनिलयः सत्कुगुह्यत्सुधांशुः ।
 तस्मात्संसारचन्द्रः समजनि नृपतिः पञ्चमाब्दाभिपिक्तः
 शत्रून्सर्वान्विजित्वा(?) वितरति वसुधां वेदशास्त्रार्थविद्भ्यः ॥
 कीर्तिर्यस्य तुषारहारविशदा' लोकत्रयं गाहते
 प्रालेयाद्रिमिषेण पन्नगपतिव्याजेन चन्द्रच्छलात् ।
 यन्मूर्तिश्च सतामभीष्टफलदश्चिन्तामणिः शोभते
 सोऽयं भूपतिशेखरो विजयते संसारचन्द्रो नृपः ॥
 वीरप्रतीहारसुते ब्रह्मान्ये महीपतेर्वोढरि राज्यभारम् ।
 रणी प्रवी(ती)हारजितारिवर्गे भवत्प्रशस्तिः परिरक्षति क्षितिम् ॥
 ब्रह्माण्डोक्तगुहान्तरे दृढतरं निर्माय कूर्मासनं
 क्षीराम्भोनिधियोगपट्टकलिताप्युक्त्वा तमःकुन्तलान् ।
 कालं वस्तु विजित्य पश्यति परं ज्योतिः प्रतापाभिधं
 श्रीमत्साहिमहम्मदस्य जयतात्कीर्तिः परा योगिनी ॥
 श्रीमद्गणपतिशुक्लप्रीत्या काम्बोजदेहस्य ।
 भक्त्या लेखितमेतत्स्तोत्रं सूगीकसूत्रधाराच्च(रेण) ॥
 श्रीमत्कर्मध्वजशिष्यसूर्यध्वजस्य उवालामुख्यै नमः ।

(एपिग्राफिआ इण्डिका—१९२-१९४ पृष्ठे)

(१०१)

परमर्दिदेवमहामात्यसल्लक्षणकारितमन्दिरप्रशस्तिः ।

ओं ओं नमो भगवते वासुदेवाय ।

जयन्ति बाहवः शौरेश्चतुर्वर्गफलद्रुमाः ।

निर्भरश्रीपरीरम्भपर्याप्तपुलका..... ॥

१. इयं च प्रशस्तिः शिलायामुत्कीर्णा वटेश्वरचामे यमुनातीरस्थे उपलब्धाधुना ल-
 क्ष्मणपुरप्रदक्षिण्यां वर्तते इति Dr. F. Kielhorn, Ph. D., C. I. E., महा-
 शयैर्वर्ण्यते.

.....टि ।

इति च्छलात्सृष्टपयोधिपुत्रीपयोधरः पातु रथाङ्गपाणिः ॥

अत्रैरजायत विलोचनपुण्डरीका-

द्देवो गिरीन्द्रतनयादयितावतंसः ।

वंशस्ततोऽयमु.....

मुक्ताफलेरिव यशोभिरशोभि शुभ्रेः ॥

असिन्नुद्दामदोर्दण्डखण्डितारातिमण्डलाः ।

जज्ञिरे चारुचारित्राश्चान्द्रात्रेयमहीभुजः ॥

तेष्वाविरास विलसत्करवालदण्ड-

दम्भोलिनिर्दलितशात्रवगोत्रपक्षः ।

उद्दामदर्परिपुराजबलाभिघात-

ख्यातोद्यमो मदनवर्ममहीमहेन्द्रः ॥

सौधे सोच्छ्वसितं स्थितं राकरुणं लीलाशुको व्याहृतो

दृष्टो बाष्पजलौघरुद्धनयनं क्रीडाकुरङ्गीशिशुः ।

त्रासाद्यस्य यियासुनां वनभुवं कान्ताजनेन द्विषां

प्रत्यावृत्तिनिराशमानसतया किं किं न वा चेष्टितम् ।

सिन्दूरिताहितमतङ्गजकुम्भपृष्ठे

येनाहितोऽलिमलिनः करवालदण्डः ।

युद्धेऽरिभिर्निजविनाशविसर्पिशेद्य

आलोकि केतुरिव नूतनसूर्यसङ्गी ॥

अजायत यशोवर्मा ततश्चन्द्र इवाग्न्युधेः ।

योऽभवज्जगदानन्दो महेश्वरशिरोमणिः ॥

कुन्देन्दुकान्त्या त्रिजगद्विसारियदीयकीर्त्या धवलीकृतेषु ।

केशेषु जाता बत निर्जराणामभूतपूर्वा पलितस्य शङ्का ॥

आसीत्ततो नम्रतरेन्द्रमौलिरत्नप्रभापाटलपादपीठः ।

अखर्वगर्वप्रतिपक्षिसार्थदोर्दर्पमर्दी परमर्दिदेवः ॥

परस्परविरोधस्य तस्य राज्ये कथैव का ।

संगतं श्रीसरस्वत्योरपि येन प्रवर्तितम् ॥

प्रचलति ककुभां जयाय यसि-

न्हरिखुरधूतधरापरागपुञ्जः ।

कवलितरविरश्मितीव्रतापा-

दिव पिबति स पयांसि तोयराशेः ॥

यत्प्रतापदहने निरङ्कुशं संचरत्यपि सपत्नसङ्गसु ।

उद्धभूवुरधिकं हरिन्मणिश्यामकोमलतृणानि सर्वतः ॥

अथास्ति लोकत्रितयप्रतीतं वसिष्ठगोत्रं सुकृतैकपात्रम् ।

यस्मिन्नजायन्त विशुद्धवृत्ता विप्राः पयोधाविव मौक्तिकौघाः ॥

तेषु क्रमादखिलशास्त्रसरोविहारि-

हंसोऽवतंसितशिवापतिपादपद्मः ।

लक्ष्मीधरः स्फुरितभास्वदशीतरश्मि-

सब्रह्मचारिगुणमौक्तिकसिन्धुरासीत् ॥

यदध्वरोल्लासिहुताशधूमलेखाः स्फुटानेकविभङ्गिभाजः ।

दिग्गङ्गनापीनपयोधरेषु विलासवेणिश्रियमाश्रयन्त ॥

अलभत जनिमस्मात्सच्चरित्रैकपात्रं

विनयसदनमेकं वत्सराजो द्विजेन्द्रः ।

जलधिरिव गभीरः शैलवद्देयसारो

मुररिपुरिव लक्ष्मीसंश्रयो यो बभूव ॥

निर्मलगुणगणवतश्च मित्रोदयमोदिनोऽम्बुजस्येव ।

शुक्लद्विजपरिभोग्या बभूव यस्यामला लक्ष्मीः ॥

आसीदशेषश्रुतिसिन्धुहंसस्तस्यात्मजो लाहडनामधेयः ।

पुपोप यो निर्मलवाग्विलासं रेमे च यः सज्जनमानसेषु ॥

मन्त्रिणां धुरि कलोज्ज्वलकायं यं चकार मदनक्षितिपालः ।

विष्टपन्नितयमेव जिगीषुः पञ्चबाण इव शीतमथूखम् ॥

कुटुम्बकुगुदप्रौढप्रमोदने पटीयसी ।

तस्यासीद्विजराजस्य प्रभा हृदयवल्लभा ॥

ततो बभूव द्विजराट्समक्षः सल्लक्षणश्चारुचरित्रपात्रम् ।

अभूत्रिनेत्रः परमर्दिदेवः क्षोणीश्वरो येन तिनिर्मलेन ॥

राज्यं रमशेषमेव भुजयोर्विन्यस्य यस्य स्वर्गं

वीरश्रीपरमर्दिभूपरिवृद्धः प्रौढप्रमोदोदयः ।

त्रस्यद्वलकुरङ्गशः वकद्वशः गुदमकमस्पृशः

पत्रन्यासकलाविलासरसिकस्वान्तोऽभवत्संततम् ॥

लक्ष्मीकेलिनिकेतनस्य भजतो मित्रोदयस्मेरता

दूराधःकृतकण्टकस्य गुणिनो लोकैकतापच्छिदः ।

अम्भोजस्य च तस्य च त्रिभुवने साधर्म्यमत्युज्ज्वलं

वैधर्म्यं तु पराङ्मुखः स न कदाप्यासीद्विजाधीश्वरे ॥

प्रासादो वैष्णवस्तेन निर्मितोऽन्तर्वहन्हरिम् ।

मूर्ध्ना स्पृशति यो नित्यं पदमस्यैव गध्यमम् ॥

अकारयच्च स्फटिकावदातमसाविदं मन्दिरगिन्दुमोलेः ।

न जातु यस्मिन्नियसन्त देवः कैलासवाराय नकार जेतः ॥

पीताम्बरं यस्य यशो बभूव गुदर्शनं यस्य वपुर्विजज्ञे ।

गुणोत्करो यस्य च नन्दकोऽभूद्दारीत्स तस्मात्पुरगोत्तमाख्यः ॥

त्रिभुवनमहनीयवृत्तवृद्धं शिशुमपि यं परमर्दिपार्यिवेन्द्रः ।

अनयत सचिवेषु मुख्यभावं जगति गुणा हि पुमांसमर्धयन्ति ॥

अनेनाचारशुचिना ब्रह्मलोके विहारिणः ।

कीर्तनं जनकस्येदमसिद्धं सिद्धिमापितम् ॥

गौडान्वयैकतिलकस्य गदाधराख्यो

लक्ष्मीधरस्य तनयः कविचक्रवर्ती ।

विद्यावतां स परमः परमर्दिदेव-

संधानविग्रहमहासचिवो बभूव ॥

तस्यात्मजो देवधरः कवीन्द्रः प्रशस्तिमेतामतुलां चकार ।

अस्यानुजो धर्मधरश्च धीरः कुतूहलाद्बालकविलिलेख ॥

उच्चकार चमत्कारकारकः सर्वशिल्पिनाम् ।

....धीरो महाराजः सोमराजाङ्गभूरिमाम् ॥

शंभुश्च विष्णुश्च बिभर्ति यावज्जटाकलाप च भुजान्तरं च ।

पाथोधिजं धाम च कौस्तुभं च स्थिरास्तु कीर्तिश्च कृतिश्च तावत् ॥

पक्षत्र्यक्षमुखादित्य(१२५२)संख्ये विक्रमवत्सरे ।

आश्विनशुक्लपञ्चम्यां वासरे वासरेशितुः ॥

श्रीरस्तु ।

(एपिग्राफिआ इण्डिका-२०८-२११ पृष्ठे)

(१०२)

कान्यकुब्जाधीशर्महेन्द्रपालराज्यसमकालिक-

मन्दिरत्रयप्रशस्तिः ।

ओं नमो माधवाय ।

याते यामवतीपतौ शि[खरिपु क्षामे]षु सर्वात्मना

ध्वस्ते ध्वान्तरिपौ जने विघटिते स्वस्ते च तारागणे ।

अष्टे भूवलये गतेषु च तथा रत्नाकरेष्वेकता-

मेको यः स्वपिति प्रधानपुरुषः पायात्स वः शार्ङ्गभृत् ॥

१. अस्यां प्रशस्तौ यदि समयोल्लेखो न कृतस्तथापि 'स श्रीमाजयति महेन्द्रपालदेवः' इत्युक्तेर्महेन्द्रपालराज्यनिर्माणकत्वं प्रतीयते. महेन्द्रपालसमयस्तु 'परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवपादानुध्यातपरमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीमहेन्द्रपालदेवपादाना .महीप्रवर्धमानकल्याणविजयराज्ये संवत्सरशतेषु नवसु षष्ठ्यधिकेषु चतुरन्वितेषु' इति (एपिग्राफिआ-इण्डिका-पुस्तके १७३ पृष्ठमुद्रितलेखे स्फुट एव. २. प्रशस्तिरियं पाषाणलिखिता लवपुर(लाहोर)नगरीयप्रदर्शिन्यां वर्तत इति व्याख्यानावसरे Dr. G. Bühler Ph. D., I L. D, C. I. E. महाशयाः.

दृष्टिः [पायात्रिजग]दखिलं शार्ङ्गिणः कान्तगूर्तः

कान्तासञ्द्रस्फुरितसुभगस्निग्धताराभिरागा ।

उद्यत्तीव्रसारजलनिधौ मज्जतः श्रीगुखेन्दु-

स्फारज्योत्स्ना[भव].....[रुच]ः सौरगण्डस्थलस्य ॥

क्षेत्रं कुरो[र्विविधपापम]लाभिघात-

दक्षं क्रियादुदयमस्तासमस्तात'पम् ।

अध्यासितं मुनिगणैरुदितात्मबोध-

प्रध्वस्तगाढतिमिरप्रकटप्रमोदैः ॥

पोतः [संसारसि]न्धौ सुरपथगमने स्पन्दनः साधु[वर्ग]-

.....तवहेः प्रलयजलधरः संपतत्सान्द्रधारः ।

नानाव्याधिप्रबन्धप्रचुरतरतमःपङ्कविध्वंसभासु-

नीरं चैतत्समन्ताद्दचतु दुरित[गणं चारु] सारस्वतं वः ॥

यः शक्तः स्वकुल[मनुग्रहीतु]मृच्या भिन्दान' परबलमानसं समन्तात् ।

स श्रीमाञ्जयति महेन्द्रपालदेवः शान्तारिः शशधरसुन्दरः शरण्यः ।

आसीत्तोमरतुङ्गवंशति[लकश्चण्डप्र]तापोज्ज्वलो

राजा रञ्जितसाधुवृत्त[हृदयो दु]र्वृत्तशैलाशनिः ।

नाम्ना जाउल इत्यपूर्वचरितख्यातो दयालंघ्रति-

स्तत्त्वालोकिविलोकितक्षितिपतिव्यापारलब्धोदयः ॥

येन ज्ञातिकुलं क.....[नी]तं परां संपदं

छिन्नारारिकरीन्द्रकुम्भशकलैः कृत्वोपहारं भुवः ।

कीर्त्या यस्य च नाकनागनिकरव्यासङ्गतः संगमा-

द्योन्नश्च स्फुरदिन्दुसुन्दररुचा स्वःसिन्धुलीलायितम् ॥

प्रतिदिश[ममरा]णां मन्दिराण्युच्छिन्नताग्र-

स्थगितशशधराणि स्फारमारोपितानि ।

जगति वितनभासा येन दूरं विभान्ति

स्वयश इव निरोद्धं शङ्कवो दिङ्मिखाताः ॥

तत्संतानमहीदधेः प्रगुदितप्रोद्यद्भुजङ्गाश्रया-

हुर्लङ्घाद्धनमौक्तिकांशुनिकरस्फारीभवत्संपदः ।

प्रख्यातादजनि स्ववंशतिलकः श्रीवज्रटाख्यः प्रभुः

प्राप्ताशेषमनोरथः शुभतरव्यापारतुङ्गोन्नतिः ॥

तस्य स्फुरदिन्दुरुचिः शौरेरिव जलधिकन्यका जाता ।

नाम्ना मङ्गलदेवी जाया गिरिजेव गिरिशस्य ॥

तस्मात्तस्यां जज्जुकः प्रादुरासीदुच्चैः शान्तः सत्सु निर्मत्सारेषु ।

क्रूरः केतुर्दुर्धरारातिचक्रे क्रुध्यत्सेनाकुञ्जरध्वानरौद्रे ॥

तस्य स्फुरन्निशितखड्गनिकृत्तशत्रो-

स्त्रस्तान्धदीननिकरोद्धरणोरुकीर्तः ।

सप्तृत्तरक्तवनितातिलकाङ्ककल्पे

कान्ते बभूवतुरुदारशशाङ्ककान्ते ॥

एका चन्द्रेति विख्याता द्वितीया नायिकेति च ।

विशिष्टगुणनिर्माणाद्वे(द्वे) एव सदनं श्रियः ॥

चन्द्रायाः समजनि गोग्गनामधेयो धीराणां धुरि विनिवेशितो विधात्रा ।

भूनाथो द्विपदिभकुम्भभेदनिर्यन्गुक्ताभि[र्महितमहीतल]ः शितासिः ॥

अ[सू]त [च वि]चक्षणं क्षतविपक्षपक्षप्रभं

प्रभाकरकरोत्करं स्वबलसैनिकाम्भोरुहाम् ।

अधर्मपरिपन्थिनं तदनु पूर्णराजं सुतं

स्ववंशगगनोदरे लुहिन[दीधिति नायि]का ॥

करत[ल]स्थगिताधरपल्लवाः प्रतनुकान्तिकपोलतलोदरम् ।

सिपिचुरश्रुजलैर्यदरिस्त्रियः सरलितप्रचुरालकजालकाः ॥

तस्य भ्राता गुणनिधिरभूत्सोदरो देवराजः

स्फूर्जतेजःप्रविहतपरस्फारसेनान्धकार ।

स्थानं क्षान्तेः क्षतकलिमलः क्षिप्ररागादिदोषः

स्निग्धच्छायस्तरुरिव ततः सत्फलानम्रमूर्तिः ॥

नामापि प्रकटतरं निशम्य यस्य शुद्धस्य भुवुदितरङ्गिताननस्य ।
दृष्टानां युधि विकसद्विगाढभासां रासंरो करतलतः कृपाणदण्डः ॥

यदास्यसरसीरुहं सररामर्थिनां पश्यतां

नितान्तमगमत्क्षणात्क्षयगुपद्रवो मानसः ।

व्यघूर्णत च संभ्रमात्प्रतिमटध्वनद्दन्तिनां

घटा विघटनोन्मुखी समिति यस्य सद्यः पुरः ॥

इत्युद्दामप्रकटितगुणोद्धाररम्याः क्रमेण

प्राप्तश्रीकाः शुभतरधियः साधुरक्तास्त्रयोऽपि ।

विष्णोः सौधान्यतुलमहसः कारयामासुरत्र

अस्तास्ती [व्राज्जवज्र]निधेदुर्गमान्मन्दबोधैः ॥

गोग्गेन कारितं मध्ये पूर्णराजेन पृष्ठतः ।

पुरतो देवराजेन घनान्धतमराशिच्छदे ॥

चतुःसमुद्रसीमाङ्कं यावदेतन्महीतलम् ।

इदमयतनं तावद्विभातु सदनं श्रियः ॥

धन्वन्तरि[प्र]तिनिधिः श्रुतसारमूर्तिः

सहन्धुरच्युत इति प्रकटाभिधानः ।

काम्बोजजः प्रभुमनःकमलद्विरेफो

रामस्य सूचुरिह कारयिता बभूव ॥

यक्षपालकनामैको द्वितीयो गेज्जराभिधः ।

पाटला[ख्य]स्तृती[योऽपि ग्रा]मो भोगाय कल्पितः ।

अत्रार्यैः क्षमानार्थैः श्रेयोर्य देहस्य ।

संसारं हृष्टोच्चैः कर्तव्या सहुद्धिः ।

स्वकुलगगनभानु.....रप्रसक्तः

श्रुतविनयविदग्धो भट्टरामः किलासीत् ।

प्रकृत मधुर[बन्धां मु].....सास्य सूनुः

सरसललितसारां लीलयेमां प्रशस्तिम् ॥

बभूव सूत्रधारोऽत्र दुर्लभादित्यसंज्ञितः ।

.....ालादित्येन धीमता ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२४४-२४८ पृष्ठे.)

(१०३)

बिल्हारी-खेडी-शिलालेखः ।

ओं नमः शिवाय ।

पायाद्वः स समस्तमङ्गलनिधिः शंभोर्जटाजूटको

यस्मिँल्लोललसद्गुणमण्डलगलन्मन्दाकिनीवारिभिः ।

गाढग्रन्थिनिपीडितोरगपतिप्रस्फारफुल्लत्फणा-

भीमव्यावृतवक्रमारुतधृतैः श्वेतातपत्रायितम् ॥

अपि च ।

अव्याद्वश्चन्द्रचूडस्य लोचनार्चिष्मतः शिखा ।

मिन्नमेष स्मरयेति दग्धुं विधुमिवोद्धता ॥

यं खेलाय षडाननः शिशुतया कृत्वाग्रहं मार्गति

ग्रन्थो यश्च दुरोदरैः पुरभिदो देव्या समं दीव्यतः ।

केलीकोपकथासु येन तनुते हेतिक्रियां पार्वती

पायाद्वः स जटावतैककुसुमं शर्वः सुधादीधितिः ॥

दिक्षु प्रेङ्गाभियोगप्रवलितवलनाविभ्रमाकाण्डचण्डै-

र्दोर्दण्डानां प्रकामप्रथिमभिरनिलैर्दूरमुत्सारितासु ।

किंच प्रस्फारचारीनमदवनिवशाद्योन्नि याते महत्ता-

मव्याद्व्याहतेच्छं त्रिपुरविजयिनस्ताण्डवाडम्बरं वः ॥

वंशोऽत्र सोमसंभूतौ वाचं विक्षिपता मया ।

हन्त हस्तैरुपक्रान्ता मोहेन वियतो मितिः ॥

१. 'अयं ग्रामी जबलपुरप्रान्त आसीत्' इति, 'अधुना चेयं शिला नागपुरप्रदर्शिन्या-
मस्ति' इति, 'इयं प्रशस्तिश्च दशैकादशखिस्ताब्दशतके निर्मिता भवेत्' इति च Dr.
F. Kielhorn, Ph. D., C. I. E., महाशयाः.

वाचाभुज्ज्वलिमापि नास्ति यदि मे तत्कीर्णमानोज्ञते-

रसादेव महीयताः शशभृतो वंशात्स संपत्स्यते ।

यद्वा पश्य नितर्गकालिमभुवोऽप्याशीमदानच्छटाः

क्षीरोदन्वति किं न संगतिभृतस्तच्छायतां बिभ्रति ॥

नेत्रादन्नेर्धरित्रीधवलनसुहृदां धाम धाम्नागुदश्च-

ल्लोकालोकं यदाप प्रभवमतलिनध्वान्तविध्वंसाहेतुः ।

सोऽयं सोमाभिधानस्तिलकयति कला मौलिमभ्येव शंभो-

रसादेव प्रवृत्तः किमपरमयमप्यन्वयो हेहयानाम् ॥

अस्मिश्च वन्द्यतमतां गमिते बुधाद्यै-

राद्यैर्नृपैर्नृपतिरर्जुन इत्युदारः ।

आसीद्विपद्विपिनकर्तनकीर्तनीय-

कीर्तिच्छटालुरितदीर्घदिगन्तरालः ॥

यद्वक्षस्तटताडनातितरलघुद्व्यत्पविप्रोच्छल-

ज्ज्वालामालिकरालितेन करिणा देवाधिपः काप्यगात् ।

लीलोलालितशर्वपर्वतपतेस्तस्यापि लङ्कापते-

र्यद्वैरव्यवसायिनो यदभवत्ख्यातिप्रमाणं हि तत् ॥

दत्तात्रेय इति प्रकामकमलालीलायितानां पदं

यो देवः स सुतप्रतिश्रुतिवचःप्रीत्या यगन्मगहीत् ।

के वा तद्रुणवर्णने वयमहो किं फल्गुभिर्जल्पितै-

र्मन्ये सापि च धाम्पुर्भगवती तत्र स्फुटं गुह्यति ॥

अथ ततस्ततसत्पुरुषव्रतव्रततिपर्वततः कति नाभवन् ।

तरुणतारकराजपराजयव्यसनकीर्तिभुवः पतगो भुवः ॥

तेष्वेवं स्रभवत्सु क्रममनु मनुजाश्चर्यतामादधानो

धन्यानागेकसीमा समुपनतमहीमण्डलाखण्डलाभः ।

जातः कोकलदेवो दलदलितलतादाहदावायमानो

मानोत्तंसस्य यस्य त्रिभुवनवलयव्यापनोऽभूत्प्रतापः ॥

भुवनविजयहेतोर्मुक्तमर्यादयादः-

सदनलङ्घितलोलैर्यद्वलैः संवलद्भिः ।

अतलिनतरभारभ्रश्यदुर्वीविपीद-

त्फणफलककलापो भोगिभर्ता बभूव ॥

श्यामाशङ्किभिराकुलैर्विजघटै चक्राह्वयानां द्वयै-

रम्भोदागमविभ्रमेण विदधे लास्योत्सवः केकिभिः ।

भञ्जालोकमकाण्ड एव च दशामान्धयेन लेभे पदं

यत्सेनारजसि क्रमादवनितस्तारापथे लुप्यति ॥

वेलावनप्रणयिसैन्यभरे च यत्र

मज्जद्भिराकुलकुलाद्रिनिभैरिभेन्द्रैः ।

संभ्रान्तमन्दरगिरेः समयस्य तस्य

कालाह्वोः स्मरणमाप निधिर्जलानाम् ॥

[यस्मिंश्च] वैन्ध्यं तटमाददाने दानेद्धसेनागजमञ्जनेन ।

अमञ्जुशिञ्जानशकुन्तचक्रं चक्रन्द दुःखादिव वृक्षजालम् ॥

जित्वा कृत्स्नां येन पृथ्वीमपूर्वं

कीर्तिस्तम्भद्वन्द्वमारोप्यते स ।

कौम्भोद्भव्यां दिश्यसौ कृष्णराजः

कौबेर्यां च श्रीनिधिर्भोजदेवः ॥

बभूव तस्मादथ मुग्धतुङ्गस्तुङ्गस्त्रिलोक्यामपरो न यस्मात् ।

दिशश्च यः किञ्च विजेतुकामः कामस्तशत्रुर्न भुवं विलेभे ॥

शय्या संग्रामलक्ष्म्याः परबलपरिधः पल्लवः कोपवल्लयाः

प्रेयो दर्पस्य मित्रं सुचरितसलिलस्येन्द्रनीलप्रणालः ।

शाखा शौर्यद्रुमस्य प्रसरणसरणिः शाश्वती साहसाना-

मासीघस्यासिरेव प्रधानपरिकरारम्भिणः प्रीतिपात्रम् ॥

वल्गुद्वेतालवर्गं वृद्धितनिजशिरोधारिधावत्कबन्धं

डात्कुर्वद्भुतकिङ्किर्भं मुखविलविलसत्संमुखोत्कामुखोत्कम् ।

मांसग्रासाभिलाषस्वनदशिवशिवाभैरवारावरोद्रं

रौद्रं यो धाम बिभ्रत्यतिरामरमिति त्रेभिर्नक्तं चकार ॥

उपविपिनभुवो निधेर्जलानामपि वसता कटकेन यस्य यातुः ।

अवचयविचलद्वधूकराग्रद्विगुणितविद्रुमपल्लवा बभूवुः ॥

इह विहितविलासा वीचयो वारिराशे-

रिह स वहति वायुः केरलीकेलिकारः ।

इह हरति भुजङ्गः सौरभं भूरुहाणा-

मिति मलयसमीपे यद्विचाराः प्रचेरुः ॥

विजित्य पूर्वाम्बुधिकूलपालीः पालीः समादाय न कोरलेन्द्रात् ।

निरन्तरोद्वासितवैरिधामा धामापिकः खड्गपतिर्य आसीत् ।

गौडीगाडमनोमनोरथकरः कर्णाटकान्ताकुच-

क्रीडाशैलतटीविहारहरिणो लाटीललाटाङ्गदः ।

काश्मीरीविहितसारव्यतिकरस्तसात्कलिङ्गाङ्गना-

सद्गानव्यसनी स नीतिनयनः केयूरवर्षोऽभवत् ॥

आशापालपराजयाय जनितत्रैलोक्यशङ्कापदं

सैन्यैर्यस्य युगान्तकेलिकलनैर्दत्तप्रयाणैरपि ।

न प्रोद्भूतिमवाप पाशुपटलं भूयोगृहीतद्विष-

ड्ढन्दीवृन्दवहद्विलोचनपयःपूरप्लुताया भुवि ॥

यः संयति प्रकटपाटितकुम्भिकुम्भ-

मुक्ताफलप्रचयवाहगुवाह देवः ।

भूयोनिपीतदृढपीडनवेगवान्त-

विद्वेषिकीर्तिकण्कीर्णमिवासिदग्दम् ॥

आ कैलासादनलसलसत्पार्वतीकेलिवन्धो-

रा च प्राचः शिखरिवरतो भास्वदुन्मासभूगेः ।

आरात्सेतोस्तदनु पयसामा प्रतीचोऽपि पत्यु-

र्यत्सेनानामहितनिहितानन्ततापः प्रतापः ॥

ग्रेहक्षिप्रखु(क्षु)[र]प्रघातविगलत्कीलाललोल्लस-
 द्वेतालीकरयन्त्रपीडनवशाभ्रश्यत्कपालास्थिभिः ।
 यस्तस्तार सविस्तरं रणभुवः कोपोत्कटाभिद्रव-
 ह्रूपद्वेपिशिरोभिरम्बरचरीनेत्रत्रिभागान्नितैः ॥
 देवो रुद्रावतारस्त्रिभुवनभवनोत्तर्गभनो देव एव
 त्यागी देवः प्रमाद्यन्नृपतिनिग्रमने नैगडं दाम देवः ।
 इत्थं मद्वन्दिवृन्दैरविरलविलसाद्यादुवादं वदद्भि-
 र्यस्यास्थानस्थितानामसमसुहृदां विव्यथे चित्तवृत्तिः ॥
 भरद्वाजो नाम च्युतकुलपदोषः समभव-
 द्य एकः सर्वेषामुपशमधनानामधिपतिः ।
 तदीयात्तेजस्तः कृतकलशवासाद्यदभव-
 त्स वै भारद्वाजस्त्रिभुवनचमत्कारिचरितः ॥
 त्रैलोक्यावधि यस्य कीर्तिलङ्घितं लक्ष्मीश्च वाञ्छावधि-
 र्यत्कोपः प्रलयोपरन्नमहिम शोपेन चापेन च ।
 वर्ण्य वा नयविक्रमैकजलधेः किं तस्य यस्याभव-
 ल्लीलाखर्वितशर्वगर्वगरिमा शिष्यः सुभद्रापतिः ॥
 कोदण्डताण्डवनपण्डितबाहुदण्ड-
 मुद्दण्डकाण्डभरखण्डितपाण्डुसैन्यम् ।
 यं वीक्ष्य विक्षतविपक्षपराजयाशः
 सत्यादृतः स तपसोऽपि सुतश्चचाल ॥
 अथाक्षेपात्तेन द्रुपदविषदर्थोद्धतधिया
 यदात्तं शापाम्भस्तरलितकराबद्धचुलुकम् ।
 पुमानासीत्तस्मिन्विजय इव साक्षादनु च तं
 कुलं चौलुक्यानामनणुगुणसीम प्रववृते ॥
 विभवति च विसर्पच्छौर्यसौन्दर्यवर्य-
 क्षितिधरपरिपाटीसूत्रिते तत्र गोत्रे ।

रचितचटुलनापाकृष्टिष्टाहितश्री-

रभवद्वनिवर्मा विश्वविख्यातकर्मा ॥

पितामहो यत्खलु सिंहवर्मा पिता च यद्वीरवरः सधन्वः ।

जगत्यतीवातिशयोऽगुणैव महानुभावत्वगतोऽपि यत्तु ॥

यस्य त्यागः सकलजनतापास्तदारिद्र्यगुद्रो

वेलाबन्धुक्षितिधरदरी चारितारिः प्रतापः ।

ईष्टे स्पष्टं स यादौ गणना तदुणाना विधातुं

वाचां धेनुर्ननु भगवती भारती यस्य वश्या ॥

रुद्राणीमिव भूभृतां परिवृढो लक्ष्मीमिवाम्भोनिधिः

कालिन्दीमिव भास्करः स भगवाऽयोत्स्नागिवात्रेः युतः ।

वैदेहीमिव जानकः क्रतुविधिः श्रीनोहलेत्यद्भुतं

कन्यां नाम ललाम तां स गुणुवे सामन्तचिन्तामणिः ॥

भर्तुः पुलोमतनयेव मरुद्गणानां

छायेव दष्टतमसा महसां च पत्युः ।

देवस्य सा रतिरिवैक्षुशरासनस्य

केयूरवर्पणपतेर्दयिता बभूव ॥

देव्या तथा मदजलच्छदयेव दन्ती

बालप्रवाललतयेव तटः पयोधेः ।

पुष्पश्रियेव च तरुस्तडितेव भेघः

शोभां स कामपि बभार तरेन्द्रचन्द्रः ॥

निर्मापितं सुकृतसंगतये तयेद-

मभ्रंकषग्रशिखरस्खलितोष्ण रश्मिः ।

देवस्य मन्दिरमुमाग्रणयैकबन्धोः

स्त्यानाकृति स्वयशसामिव चक्रवालम् ॥

आकाशयानक्रमखेदितानामहोऽधिनाथस्य तुरंगमाणाम् ।

फेनाम्बुभिर्नित्यनिपिच्यमाना मन्ये समुद्धान्ति न यत्पताकाः ॥

विटङ्कभागेषु बृहत्सु यस्य वर्षासु तुङ्गामलसारकस्य ।
 आश्लेषवत्यो नवगोधमालाः पारावतालीतुलनां वहन्ति ॥
 आसीन्माधुमतेयः पवनशिवस्तमनु जयति शब्दशिवः ।
 ईश्वरशिवः पुनाति च तस्यान्तेवासितां सुकृती ॥
 तस्यै तपोनिधानाय निपानीयाम्बिपाटकौ ।
 दत्तौ विद्याधनत्वेन ग्रामवग्राम्यया तया ॥
 धङ्गटपाटकपोण्डीनागबलाः खेटपाटको वीडा ।
 सज्जाहली च दत्ताः स्मरारये गोष्ठपाली च ॥
 रूपातः श्रीयुवराजदेवनृपते(ति)स्तस्यामभूद्भूपतिः ।
 श्रीमल्लक्ष्मणराज ऊर्जितमहा भास्वानिवाभ्युन्नतः ।
 भूभृत्तुङ्गशिरोभिरद्विरुचयो यत्सेविताः श्री[चिताः]
 कामं यः कमनीयसुन्दरगुणैर्नव्यैर्जिगाय श्रियम् ॥
 यस्याहवे दृढनिपीडितखड्गकोटि-
 निर्हारितारिकरिकुम्भसमुद्भवेन ।
 वीरश्रियः क्षितितले विततं चतुष्कं
 मुक्तादलेन ननु कीर्तिवधूश्चकार ॥

किं च—

सा कदम्बगुहा मान्या यत्रासीत्सिद्धसंततिः ।
 तस्याः पुनरभूद्बन्धो रुद्रशंभुर्मुनीश्वरः ॥
 तत्र प्रभावमहनीयतमस्य तस्य
 शिष्योऽभवज्जगति मत्तमयूरनाथः ।
 निःशेषकलमषमपीमपहृत्य येन
 संग्रामितं पुरमहो नृपतेरवन्तेः ॥
 तस्मादभूद्भुवनमण्डनतामवाप्तौ
 भूपालमौलिमणिकान्तिभिरर्चितांतिः ।
 श्रीधर्मसिन्धुरुचितामलकान्तकीर्तिः
 शैवागमाम्बुनिधिपारमितस्तपोभिः ॥

अस्मात्सदाशिवः शिष्यस्तपोराशिरभून्नृपैः ।
 यत्पा(स्य पा)दद्वयं वन्द्यमर्चितं शैलराभुभिः ॥
 अस्मादभून्माधुमतेयनामा शिष्यः गुधामा फलगूलवृत्तिः ।
 तपांसि तेजासि न यत्र वासमानन्यसंक्रान्तिगुणेन चक्रुः ॥
 अस्माच्चूडाशिवः शिष्यो वन्दनीयतमोऽभवत् ।
 कर्मजालमलं येन नीतमस्तं गुमुक्षुग्ण ।
 अथ सकलगुणानामाकरस्तस्य शिष्यो
 हृदयशिवसमाप्तो यद्यशोऽद्यापि वर्ण्यम् ।
 नृपमुकुटनिविष्टैर्यस्य माणिक्यचक्रै-
 रकृत चरणमूलं कान्तमेकान्तवन्द्यम् ॥
 विद्यानां निलयेन येन सुधिया सत्यव्रतेनाधिक
 श्रीमन्माधुमतेयवंशवितता कीर्तिश्चिरं वर्धिता ।
 किं च क्षमा क्षमयाभुदः समतया मर्यादयाम्भोनिधि-
 र्वैराभ्येण जितः स्मरः स भगवान्कस्यास्पदं न स्तुतेः ॥
 किं स्तूयतेऽसौ मुनिपुङ्गवोऽथवा श्रीचेदिचन्द्रो नृपतिः कृतादरः
 सद्रुतदूतप्रहितैरुपायनैः प्रदर्श्य भक्तिविधिनानिनाय यम् ॥
 श्रीमल्लक्ष्मणराजोऽपि तसौ सुतपसे स्वयम् ।
 मठं श्रीवैद्यनाथस्य भक्तियुक्तः समर्पयत् ॥
 स्वीकृत्यापि मुनिर्भूयो मठं श्रीनौहलेश्वरम् ।
 अघोरशिवशिष्यस्य साधुवृत्तस्य दत्तवान् ॥
 अथ स विहितकृत्यश्चेदिनाथः समर्थः
 करितुरगसमग्रः शक्ततामन्तपत्तिः ।
 दिशमतिशयरम्यां संप्रतस्थे प्रतीची-
 महितजनितभीतिर्दुर्निवारप्रचारः ॥
 समरकृतविकारान्विक्रमेण प्रवृत्त्य
 प्रणतनृपतिदत्तोपायनैर्वर्द्धिताज्ञः ।

हृदयनिहितवित्तैरार्थिनां पूरिताशो

जलनिधिजलखेलं सैन्यचक्रं चकार ॥

निमज्ज्य यो रत्ननिधौ श्रीमान्सोमेश्वरं शनैः ।

अभ्यर्च्य काञ्चनेः पद्मैरथान्यत्तु न्यवेदयत् ॥

जित्वा कोसलनाथमोडूनृपतेराप्तस्तु यः कालियो

रत्नस्वर्णमयः स येन विहितः सोमेश्वराभ्यर्चनम् ।

दत्त्वा यः करिवाजिशुभ्रवसनस्रक्कन्दनादीन्पुनः

संसारश्रमशान्तयेऽतिविनतस्तुष्टाव तुष्टः प्रभुः ॥

असारं संसारं य इह मनुते कोऽपि नृपति-

स्त्वदङ्घ्रिव्यानत्या विगलिततमास्तत्त्वनिरतः ।

न तस्य श्रीभूयो विकृतिकृतये जन्मविरहा-

दिति ध्यानाविष्टः शिवमहसि चित्तं विहितवान् ।

श्रीशंकरगणस्तस्मादभूद्भूमीश्वरो महान् ।

यत्पादद्वन्द्वमद्वन्द्वं द्विषद्भिरपि सेवितम् ॥

संख्ये संख्यविपक्षपक्षदलनव्यासङ्गि खड्गव्रतं

यस्यासीद्वृढसाहसस्य सततं दानं जनानन्दकृत् ।

रूपेणाप्रतिभो मनोभवभवं दर्पं जहारोद्धतं

यः सर्वत्र च सर्वकालमवनीनाथः स्तुतः कोविदैः ॥

यत्पादद्वयपद्मसङ्गं विततं भूतेरभूद्भूषितं

भूपानां नमतां किरीटविकटप्रान्तस्थरत्नांशुभिः ।

वक्षोरत्ननिधिं रामाश्रितवती लक्ष्मीः क्रमेणागता

वीरश्रीरपरैव यस्य नृपतेः कौक्षेयधाराश्रया ॥

तस्य श्रीयुवराजदेवनृपतिभ्राता कनीयानभू-

द्भूपैर्यच्चरणारविन्दपतितैर्भृङ्गैरिवा...स्थितम् ।

यः सत्यव्रतसत्त्वसूक्तिवसति, श्रीविक्रमेकाश्रय,

प्राप्यस्तस्य न सज्जनोऽपि सकलान्वक्तुं गुणां शक्यति ॥

दंष्ट्राकोटिविपाटनोग्रवदनः क्रूरस्वरो भास्वरो
 नेत्रप्रान्तविकीर्णकोपरुधिरः पादप्रचारायुधः ।
 येनाक्रम्य भुजेन भूमिपतिना लाङ्गुलबद्धक्रमो
 दैत्यो व्याघ्रवपुर्हतोऽतिभयदः शस्त्रीभृता पाणिना ॥
 कन्दर्पोऽभिनवः पुरंघ्निनयनप्रीतिप्रदोऽप्यन्तथा
 यः कालः करवालकोटिविहितस्थूलेभकुम्भस्थलः ।
 चित्रं यच्च सरस्वतीकृतरतिः श्रीकण्ठपूजापर-
 श्रातुर्वर्ण्यविचारचारुचतुरो यश्चार्थचिन्तामणिः ॥
 यस्योत्तुङ्गगजेन्द्रमज्जनगलद्धानाम्बुभिर्मिश्रितं
 रेवावारि विविक्ततित्तगुचितस्नानेन तन्वीजनः ।
 संप्राप्योरुनितम्बताडनवशव्यस्तास्तावीचीनयं
 सद्गन्धं सरसौरभेण महता निर्व्याजमायोजितः ॥
 रामाणां कुचमण्डलेषु नियतं हारप्रकारक्रगा-
 त्संपूर्णे शशिमण्डले च विमले ज्योत्स्नाछलेनोज्ज्वलग् ।
 मन्ये मानसवारि यस्य वितते हंसावलीविभ्रमा-
 ऋन्तवाशेषमुमापतेस्तु वसतो विश्रान्तिमागाद्यशः ॥
 संपूज्य देवमीशानं विभवेः स्वैर्यथोन्नितैः ।
 यथागमं यथाशास्त्रं स्तोत्रं विहितवान्नृपः ॥
 अविचलितमनोभिर्यस्त्वमीश क्षितीशै-
 विभवविहितकृत्यैरिज्यरो ते कृतार्याः ।
 य इह कृतविकारा मन्मथैकान्तचित्त
 भवति वरद तेषां सपदुन्मादहेतुः ॥
 समदकरिघटाभिः किं किमङ्गाङ्गनाभि-
 र्गदनशयनलीलां भावयन्तीभिराभिः ।
 कनकतुरगवासोरत्नजातैर्न कृत्यं
 न हि भवति भवानीबल्लभस्यार्चनं चेत् ॥

भवति नृपतिवंशे जन्म पृथ्वी च भोग्या
 श्रुतगुचितविचारश्चारुरूपप्रभानः ।
 समरविजयसंपत्तस्य यो निष्प्रपञ्च-
 शरणयुगलमूलं संश्रितः शंकरस्य ॥
 किमिह बहुभिरुक्तैर्नाथ सर्वस्य हेतु-
 भवतु भवति नित्यं भक्तियोगी समैकः ।
 राकलसुखविशेषाद्यस्य पीयूषवर्ष-
 स्वयमनुभवगम्यो जायते त्वअसादात् ॥
 भूपत्रययशोराशिर्वर्णनं प्रथमं कृतम् ।
 श्रीमता श्रीनिवासेन श्रीस्थिरानन्दसूनुना ॥
 भूपतीना त्रयाणां तु कीर्तिकीर्तनमुज्ज्वलम् ।
 विहितं सज्जनेनाथ सुधिया थीरसूनुना ॥
 लवणखण्डिकायां (?) पोडशिका घाणके च षोडशिका ।
 तैलस्य मासि मासे दिनमनु च युगायुगे च पौरस्तु ॥
 पूगफलमरिचशुण्ठीप्रभृतिषु भाण्डेषु भरिक्पौरस्तु ।
 वीथीं प्रति च कपर्दी द्यूतकपर्दीस्तु शाकवार्ताकम् ॥
 रसवणिजामादायस्तृणपूलकधीर्मरादि यत्किञ्चित् ।
 दत्ते करी चतुष्टयभङ्ग तुरङ्गो द्वयं तु पौराणाम् ॥
 यद्वहदन्यद्दानं किमपि च विद्याधनं तदुद्दिष्टम् ।
 य.....[की]र्तयः प्रवर्तन्ते ॥
 यत्र च श्रीनोहलेश्वरमठे श्रीमदघोरशिवाचार्योऽभूत् ।
 क्वचिद्विक्षावृत्तिः क्वचिदपि च शाकाभ्यवहृतिः
 क्वचिन्मूलाहारः क्वचिदपि च कन्दाश्च बुभुजे ।
 परं ज्योतिः शैवं विगलितरजस्कान्धतमसं
 विचिन्वन्नो यातो विपप्रिषयवेगस्य कलनाम् ॥
 तेनेयं प्रशस्तिः संगतिमानीता ।

श्रीत्रिपुर लोभायपुरलवणनगरदुर्लभपुरविमानपुर.....

.....पः प्रत्यहमथ रक्षितः रामानेयः ।

.....द रुणि ॥

तुश्लिष्टबन्धघटना विस्मितकविराजशेखरस्तुत्या

आस्तामिषगाकर्षणं कृतिश्च कीर्तिश्च पूर्वा न ॥

कायस्थश्रीसीसुकस्थ ।

वरणिकधोरसुतेन तु नाईनाद्या प्रशस्तरालिखिता ।

सत्सूत्रवारसंगमतनूजनोन्नेन चोत्कीर्णा ॥

स्वकीयः.....

(एभिप्रातिआ इण्डि २५४-६२ पृष्ठे)

(१०४)

विजयसेनमहाराजकारितश्रीप्रद्युम्नेश्वरमन्दिरप्रशस्तिः ।

ॐ नमः शिवाय ।

वक्षोशुकाहरणसाध्वसकृष्टमौलि-

माल्यच्छटाहतरतालयदीपभासः ।

देव्यास्त्रपासुकुलितं मुखमिन्दुभाभि-

र्वक्ष्याननानि हसितानि जयन्ति शङ्भोः ।

लक्ष्मीवल्लभशैलजादयितयोरद्वैतलीलागृहं

प्रद्युम्नेश्वरशब्दलाञ्छनमधिष्ठानं नमस्तुभ्यम् ।

१. 'इयं प्रशस्तिः शिलोत्पीर्णा Mr. C. S. Motcalle महाशयेन वक्षोशयति-
राजशाहीप्रदेशान्तर्गतदेवपाटग्रामवाराण्यभूभागेषु प्राप्तं करेऽलम्भि. - प्रशस्तिर्धिया
महाराजविजयसेनस्य प्रद्युम्नेश्वरस्य मन्दिरनिर्माणं दधयति. विजयसेनराज्यसमयश्च
कादशशतकान्तमभाग इति प्रतीयते' इति Dr. C. Kielhorn Ph. D., C. I.
E, Gollingon महाशयानामाशयः.

यत्रालिङ्गनभङ्गकातरतया स्थित्वान्तरे कान्तयो-

र्देवीभ्यां कथमप्यभिन्नतनुताशिरूपेऽन्तरायः कृतः ॥

यत्सिंहासनमीश्वरस्य कनकप्रायं जटामण्डलं

गङ्गाशीकरमञ्जरीपरिकरैर्यच्चापरप्रक्रिया ।

श्वेतोत्फुल्लफणाञ्चलः शिवशिरःसंदानदामोरग-

श्छत्रं यस्य जयत्यसावचरमो राजा सुषादीधितिः ॥

वंशे तस्यामरस्त्रीविततरतकलासाक्षिणो दाक्षिणात्य-

क्षोणीन्द्वैर्वीरसेनप्रभृतिभिरभितः कीर्तिमद्भिर्बभूवे ।

यच्चारित्रानुचिन्तापरिचयशुचयः सूक्तिमाध्वीकधाराः

पाराशर्येण विश्वश्रवणपरिसरप्रीणनाय प्रणीताः ॥

तस्मिन्सेनान्ववाये प्रतिसुभटशतोत्सादनब्रह्मवादी

स ब्रह्मक्षत्रियाणामजनि कुलशिरोदाम सामन्तसेनः ।

उड्डीयन्ते यदीयाः स्खलदुदधिजलोल्लोलशीतेषु सेतोः

कच्छान्तेष्वप्सरोभिर्दशरथतनयस्पर्धया युद्धगाथाः ॥

यस्मिन्संगरचत्वरे पटुरटत्तूर्योपहृतद्विष-

द्वर्गे येन कृपाणकालभुजगः खेलायितः पाणिना ।

द्वैधीभूतविपक्षकुञ्जरघटाविश्लिष्टकुम्भस्पली-

मुक्तास्थूलवराटिकापरिकरैर्व्याप्तं तदद्याप्यभूत् ॥

गृहाद्रृहगुपागतं व्रजति पत्तनं पत्तना-

द्वनाद्वनमनुद्रुतं भ्रमति पादपं पादपात् ।

गिरेर्गिरिमधिश्रितं तरति तोयधि तोयधे-

र्यदीयमरिसुन्दरीसरकपृष्ठलम् यशः ॥

दुर्वृत्तानामयमरिकुलाकीर्णकर्णाटलक्ष्मी-

लुण्ठकानां कदनमतनोत्तादृगेकाङ्गवीरः ।

यस्मादद्याप्यविहृतवसामांसमेदःसुभिक्षा-

हृष्यत्पौरस्त्यजति न दिशं दक्षिणां प्रेतभर्ता ॥

उद्वन्धीन्याज्यधूमैर्मृगशिशुरसितास्त्रिन्नैवेतानसखी-
 स्तन्यक्षीराणि कीरप्रकरपरिचितब्रह्मपारागणानि ।
 येनासेव्यन्त शेषे वयसि भवभयास्कन्दिभिर्गस्करीन्द्रैः
 पूर्णोत्सङ्गानि गङ्गापुलिनपरिसरारण्यपुण्याश्रमाणि ।
 अचरमपरमात्मज्ञानभीष्मादगुणमा-
 न्निजभुजमदमत्तारातिगाराङ्गवीरः ।
 अभवदनवसानोद्भिन्नानिर्णित्तत्त-
 द्गुणनिवहमहिम्ना वेश्म हेमन्तसेनः ॥
 मूर्धन्यर्धेन्दुचूडामणिचरणरज सत्यवाक्कण्ठभित्तौ
 शास्त्रं श्रोत्रेऽरिकेशाः पदभुवि भुजयोः कूरमौर्वकिणाङ्कः ।
 नेपथ्यं यस्य जज्ञे राततमियमिदं रत्नपुष्पाणि हारा-
 स्ताडङ्कं नूपुरस्त्रक्कनकवलयमप्यस्य भृत्याङ्गनानाम्
 यद्दोर्वल्लिविलासलब्धगतिभिः शल्यैर्विदीर्णैरसां
 वीराणां रणतीर्थैवैभववशाद्विव्यं वपुर्विभ्रताम् ।
 संसक्तामरकामिर्न स्तनतटीकाशगीरपद्माङ्कितं
 वक्षः प्रागिव गुग्धसिद्धमिश्रुनेः सातद्गमालोक्तिनम् ॥
 प्रत्यर्थिव्ययकेलिकर्मणि पुरः रमेरं गुलं विभ्रतो-
 रेतस्यैतदसेश्च कौशलमभूद्दाने द्वयोरश्रुतम् ।
 शत्रोः कोऽपि दधेऽवरादमपरः सख्युः प्रसादं व्यधा-
 देको हारगुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् ॥
 महाराज्ञी यस्य स्वपरनिखिलान्त पुरवधू-
 शिरोरत्नश्रेणीकिरणसरणिस्मोरचरणा ।
 निधिः कान्तेः साध्वीव्रतविततनित्योज्ज्वलयशा
 यशोदेवी नाम त्रिभुवनमनोज्ञाकृतिरभूत् ॥
 ततस्त्रिजगदीश्वरात्समजनिष्ट देव्यास्ततो-
 ऽप्यरातिबलशातनोज्ज्वलकुमारकेलिक्रमः ।

चतुर्जलधिमेखलावलयसीमविश्वभरा-

विशिष्टजयसान्वयो विजयसेनपृथ्वीपतिः ॥

गणयतु गणशः को भूपतीस्ताननेन

प्रतिदिनरणभाजा ये जिता वा हता वा ।

इह जगति विपेहे स्वस्य वंशस्य पूर्णं.

पुरुष इति सुधांशौ केवलं राजशब्दः ॥

संख्यातीतकपीन्द्रसैन्यविभुना तस्यारिजेतुस्तुलां

किं रामेण वदाम पाण्डवचमूनाथेन पार्येन वा ।

हेतोः खङ्गलतावर्तसितभुजामात्रस्य येनार्जितं

सप्ताम्भोधितटीपिनद्धवसुधाचक्रैवराज्यं फलम् ॥

एकैकेन गुणेन यैः परिणतं तेषां विवेकादृते

कश्चिद्धन्त्यपरश्च रक्षति सृजत्यन्यश्च कृत्स्नं जगत् ।

देवोऽयं तु गुणैः कृतो बहुतिथैर्धीमाञ्जघान द्विपो

वृत्तस्थानपुषच्चकार च रिपूच्छेदेन दिव्याः प्रजाः ॥

दत्त्वा दिव्यभुवः प्रतिक्षितिभृतामुर्वीगुरीकुर्वता

वीरासृगिलपिलाञ्छितोऽसिरमुना प्रागेव पञ्चीकृतः ।

नेत्थं चेत्कथमन्यथा वसुमती भोगे विवादोन्मुखी

तत्राकृष्टकृपाणधारिणि गता भङ्गं द्विपां संततिः ॥

त्वं नान्यवीरविजयीति गिरः कवीनां

श्रुत्वान्यथामननरुढनिगूढरोपः ।

गौडेन्द्रमद्रवदपाकृत कामरूप-

भूपं कलिङ्गमपि यस्तरसा जिगाय ॥

शूरमन्य इवासि नान्य किमिह स्वं राघव श्लाघसे

स्पर्धां वर्धन मुञ्च वीर विरतो नाद्यापि दर्पस्तवं ।

इत्यन्योन्यमहर्निशप्रणयिभिः कोलाहलैः क्षमाभुजां

यत्कारागृह्णामिवैर्नियमितो निद्रापनोदकृमः ॥

पाश्चात्यचक्रजयकेलिषु यस्य याव-
 द्ब्रह्माग्रवाहमनुधावति नौनिताने ।
 भर्गस्य मौलिसरिदम्भसि भगपङ्क-
 लशोज्जितेव तरिरिन्दुकला चकास्ति ।
 मुक्ताः कार्पासबीजैर्गर्गतशकलं शाकपत्रैरलात्-
 पुष्पै रूपागि रत्न परिणतिभिदुरे बुद्धिभिर्दीप्तिमानाम्
 कूष्माण्डीवल्लरीणा विकसितकुसुमैः काञ्चनं नागरीभिः
 शिक्षयन्ते यत्प्रसादाद्बहुविभवजुषां योषितः श्रोत्रियाणाम् ॥
 अश्रान्तविश्राणितयज्ञपूपस्तम्भावलीं द्वागवलम्बमानः ।
 यस्यानुभावाद्भुवि रांचचार बालक्रमादेकपदोऽपि धर्मः ॥
 मेरोराहतवैरिसंकुलतटादाहूय यज्वामरा-
 न्व्यत्यासं पुरवासिनामकृत यः स्वर्गस्य मर्त्यस्य च ।
 उत्तुङ्गैः सुरसन्मभिश्च विततैस्तल्लैश्च शेषोक्तं
 लक्ष्मे येन परस्परस्य च रामं द्यावापृथिव्योर्वपुः ॥
 दिक्शाखामूलकाण्डं गननतलमहाम्भोधिगध्यान्तरीय(पं)
 भानोः प्राक्प्रज्यगद्विस्थितिमिलतुदयास्तस्य मध्याह्नशैलम् ।
 आलम्ब(म्ब)स्तम्भमेकं त्रिभुवनभवनस्यैकशेषं गिरीणां
 स प्रतुम्नेश्वरस्य व्यधित वसुमतीवासवः सौभगुक्षैः ॥
 प्रासादेन तवामुनैव हरितामध्वा निरुद्धो गुधा
 भानोद्यापि कृतोऽस्ति दक्षिणदिशः कोणान्तवासी गुनिः ।
 अन्यामुच्छपथोऽयमृच्छतु दिशं विन्ध्योऽप्यसौ वर्धतां
 यावच्छक्ति तथापि नास्य पदवीं सौधस्य गाहिष्यते ॥
 स्रष्टा यदि स्रक्षयति भूमिचक्रे गुमेरुमृत्पिण्डविवर्तनाभिः ।
 तदा घटः स्यादुपमानमशिन्नुवर्णकुम्भस्य तदर्पितस्य ॥
 वि(वि)लेशयविलासिनीमुकुटकोटिरत्नाङ्गुर-
 स्फुरत्किरणमञ्जरीच्छुरितवारिपूरं पुरः ।

चखान पुरवेरिणः स जलमग्नपौराङ्गना-
 स्तनैणमदसौरभोच्चलितचञ्चरीकं सरः ।
 उन्मिताणि दिगम्बरस्य वसनान्यर्धाङ्गनाखागिनो
 रत्नालङ्कृतिभिर्विशेषितवपु शोभा शतं सुभ्रुव ।
 पौराढ्याश्च पुरीः श्मशानवरातेर्भिक्षाभुजोऽस्याक्षया
 लक्ष्मीं स व्यतनोद्दरिद्रभरणे रुज्ञो हि सेनान्वयः ॥
 चित्रक्षौमेभचर्मा हृदयविनिहितस्थ(स्थू)लहारोरगेन्द्रः
 श्रीखण्डक्षोदमस्माकरमिलितमहानीलरत्नाक्षमालः ।
 वेषस्तेनास्य तेने गरुडमणिलतागोनसः कान्तमुक्ता-
 नेपथ्यन्तस्थिरिच्छासमुचितरचनः कल्पकापालिकस्य ॥
 बाहोः केलिभिरद्वितीयकनकच्छत्रं धरित्रीतलं
 कुर्वाणेन न पर्यशेषि किमपि स्वेनैव तेनेहितम् ।
 किं तस्मै दिशतु प्रसन्नवरदोऽप्यर्धेन्दुमौलिः परं
 स्वं सायुज्यमसावपश्चिमदशाशेषे पुनर्दास्यति ॥
 प्रस्तोतुमस्य परितश्चरितं क्षमः स्या-
 त्प्राचेतसो यदि पराशरनन्दनो वा ।
 तत्कीर्तिपूरसुरसिन्धुविगाहनेन
 वाचः पवित्रयितुमत्र तु न शक्यते ॥
 यावद्वास्तोष्पतिपुरधुनी भूर्भुवः स्वः पुनीते
 यावच्चान्द्री कलयति कलोत्तंसतां भूतभर्तुः ।
 यावच्चेतो गमयति सतां श्वेतिमानं त्रिवेदी
 तावत्तासां रचयतु सखी तत्तदेवास्य कीर्तिः ॥
 निर्णिक्तसेनकुलभूपतिमौक्तिकाना-
 मग्रन्थिलग्रथनपक्षमलसूत्रवलिः ।

१. 'चित्रक्षौमेभचर्मा यत्र' इत्यादिरीत्या सकलविशेषणव्याख्यानं कृत्वा 'कल्पकापा-
 लिकस्येच्छासमुचितरचनो वेषस्तेन सेनान्वयेन तेने'—इत्यर्थः.

एषा कवे पदपदार्थविचारशुद्ध

बुद्धेरुमापतिधरस्य कृतिः प्रशस्ति ।

धर्मप्रणप्ता मनदासनप्ता वृ(बृ)हस्पतेः सूनुरिगा प्रशस्तिम् ।

चखान वारेन्द्रकशिल्पिगोष्ठीचूडामणी राणकशूलपाणिः ॥

(मं माफिआ ई०३६—३०७-११ दृष्टे)

(१०५)

श्रीवीरवर्ममहिषीश्रीकल्याणदेवीनिर्मापित-

निर्जरकूपप्रशस्तिः ।

ओ ओ सिद्धि ।

अर्धमीशतनोर्दृष्ट्वा शिलोच्चयमुताहृतम्

ई[ष्ये]येव कृशा शीर्षे पातु वोऽमरवाहिनी ॥

सरैकमित्रं नयनप्रमोदो जीयाच्छिरोभूषणमिन्दुगौले ।

इन्दुर्यत श्रीचपलत्वदोपनोदी धरायागुदियाय वंश ॥

कुम्भोद्भवः कर्णपयोधिपाने प्रजेश्वरो नूतनराज्यसृष्टौ ।

तत्रास विद्याधरगीतकीर्तिः श्रीकीर्तिवर्मक्षितिपो जगत्याम् ॥

सल्लक्षणो मालवचेदिलक्ष्मीकुंटाकखनः क्षितिपश्च तस्मात् ।

जयैकधामा जयवर्मदेव[रतसा]च्च राज्यं प्रशशाग [धी]रः ॥

पृथ्वीवर्माभवत्तस्माद[थ] राजा पृथूपमः ।

ततोऽपि मदनः क्षमाभृद्राज्येऽभूद्रिपुगन्गाथः ॥

१. Sir A. Cunningham महाशयानुरारेण लेखोऽयं बालाहरनाममासतो नैर्द्वतदिग्वर्तमानाजयगढाख्यगिरिदुर्गेऽस्ति बालाहरनामथ (Cottonwiltch) नगरतः ८०-२० मिते पूर्वरेखांशे, २४-५४ मिते उत्तराक्षांशेऽस्ति लेखमाथ शिलाया देव-नागराक्षरैरसंस्कृतभाषायामेव वर्तते. लेखानिमित्तरामयस्तु लेखान्ते संवत् १३१७ A. D. १२६१ इति स्फुट एव ' इति Pioanson P. Kichhoun, Ph. D., C. I. L, Göttingen महाशयाः.

अथाभवच्छ्रीप रमर्दिराजो बालोऽपि नेता रिपुवीरहन्ता ।
 [राग्रा]ज्य[ल]क्ष्मीर्यमिहानुरक्ता पतिवरेवाशु समाजगाम ॥
 त्रैलोक्यवर्मक्षितिपोऽथ राज्यं [शशास दु]र्गप्रविधानवेधा ।
 तुरुष्ककुल्याग्बुधिममधा ली] समुद्धृति विष्णुरिव प्रतन्वन् ॥
 रणाजिरे कृत्तरिपुप्रवीरप्रियाप्तिसंमोदितनाकक[न्य] ।
 तस्यागजो वीर[मही]महेशो जयत्यसौ निर्मलवीरधर्मः ॥
 ताक्ष्येण बलान्विहरन्वृषेण दुष्टप्रहन्ता रिपुराशिमेता ।
 किं विष्णुरीश किमु वेति दृष्टो जयत्यसौ विश्वजनैर्नमस्य ॥
 दधीचिवंशेऽद्भुतसत्य[धा]मा श्री[चा]दलोऽभूद्भुजजन्मवन्द्य ।
 अथास्य साक्षादिव वीरधर्मो[र्म] श्रीपाल इत्यास शु[सु]तो वरिष्ठः ॥
 मूर्द्धाभिपिक्तैरपि वन्दनीयो महेश्वरस्तत्तनयो बभूव ।
 यं राजमानं वृष[ली]लयैव यथार्थनामानमुदाहरन्ति ॥
 गोविन्दराजक्षितिपालपुत्री तेनोपयेमे पुचरित्रशी[सी]मा
 लोकोत्तरैर्या चरितैः प्रपूज्या शिवेव नित्यं पतिदेवतानाम् ॥
 नाम्ना [वेस]लदेवीति सौन्दर्यगुणशालिनी ।
 कल्याणदेवीति सुता तस्या-अथ यशस्विनी ॥
 सेयं सदा श्रीरिव कैटभारेः श्रीवीर[राज्ञो] महिषीत्वमाप्ता ।
 मनोहरै[स्वै] चरितैरुदारैर्बभूव पुण्यैः परिकीर्तनीया ॥
 किं व[र्ण्य]ते चारुचरित्र[सी]मा विशुद्धकीर्तिप्रथिता जगत्याम् ।
 या सत्यवाचा भुवनप्रसिद्धं धर्मप्र[भु] तं सहसा जिगाय ॥
 तेषां वं[द्यत]मावशिष्टदयिता स्थाणो शरीरार्धकं
 भ्राजिष्णुं गिरिजां नमन्ति किल ते गङ्गापि तैः संस्तुता ।
 ते [काम]प्रमदास्तुतिव्यवसिता येषां न दृग्गोचरा
 [सत्याद्यै] प्रथिता गुणैः शुचितनुः कल्याणदेवी [गि]रा ।
 [आयुः] श्रीवयसां स्थिति कमलिनी[प]त्रोल्लसद्धारिण-
 स्तुत्यां प[ण्य]नत[भ्रुवो] निपति[ता] मोहान्धकारे घने ।

[एका] कीर्तिलता विलोक्य रुचिर स्थासु तदुत्पराये
सत्यौदार्यगुणा.....सचिरात्कल्याणदेवी गिरा ।

[स्थली] मथेयं व(व)लिश[स्त्र]गु[प्ता] निश्चित्य चक्रे कृपया परीता
जीवातवे पूर्ण[त]नुं पयोभि सुधोपमेर्निर्जरकूपगेनम् ।

सा पा[त्रं] प्रददावे[क] निर्जरस्य यशस्विनी ।

पुण्य[मे]तत्प्रय(पा)याश्च गण्डपं रुचिरं व्यधात्

सगरोपमकसार । महशेखर गन्धिरम्

[नां]दीपुरे चोकारासौ यशोधवलितावनिः

वत्सराजकवे पौलो हरिपालकवे । सुत ।

रत्नपाल इमां शुद्धां प्रशस्तिमकरोद्बुध ।

सागरेन्द्रमिसुधांसु(शु)मिते विक्रमवत्सरे

उच्चकार विसु(शु)द्धात्मा विदग्धो राम[नाम क] ।

संवत् १३१७ रा श्रीजे(त)नव्यापारे ॥ श्रीमह्वीरवर्मराज्ये ॥ वैशाख-
(ख)शुदि १३ गुरौ ॥ ००००००००००००

(एपिग्राफिआ इण्डिक्—३२७-२८ पृष्ठे)

(१०६)

भोजवर्मकोशाध्यक्षसुभटस्य पूर्वजानां
देवालयस्य च प्रशस्तिः ।

ओ नमः केताराय

गङ्गातरङ्गतरीकृतसर्पराज

वे[प्रा]य चारुशशिखण्डविग्रूपगाय ।

१ अथ च द्वितीयो लेखः शिलोत्कीर्णस्तत्रैव (अजयगढे) P. K. elhorn, Ph. D. महाशयेन सव्याख्य. प्रकाशितः लेखसमयश्च भोजवर्मराज्यकालः विक्रमसंवत् १३४५ A. D. 1300 लेखश्चायं भोजवर्मकोशाध्यक्षस्य सुभटस्य देवालयनिर्माणं सूचयन्सुभटपूर्वजानां वृत्तिं प्रकाशयति.

कन्दर्पदर्पशमनाय सुरार्चिताय
 केदाररूपविधृताय नमः शिवाय ॥
 पद्मत्रिशक्तिः करणकर्मनिवासपूता
 आसन्पुरः परमसौख्यगुणातिरिक्ता ।
 तन्मध्यगा विबुधलोकमता वरिष्ठा
 टकारिका समजनि स्पृहणीयकल्पा ॥
 सर्वोपकारकरणैकनिधे स्वकीय
 वंशस्य पात्रसुभगस्य द्विजाश्रयस्य ।
 कल्पावसानसमयस्थितये पुत्री यां
 वास्तुः स्वयं समधिगम्य समाससाद ॥
 तस्यां श्रुतेर्निनदसङ्घनिनादितायां
 वास्तव्यवंशभविनंकरणास्त आसन् ।
 आशाः समस्तभुवनानि यदीयकीर्त्या
 पूर्णानि हंसधवलानि विशेयन्त्या ॥
 विद्याश्चतुर्दश कला सकलाः समीयुः
 पद्माभिराममिव बल्लभमायताक्ष्य ।
 यं गर्भसंस्थमविलम्बितमद्वितीय
 दुःखं वियोगजमसंवृतमुद्ग्रहन्त्यः ॥
 तद्वंशतः स उदपादि नरेश्वरेण
 गण्डाह्वयेन युधि दुर्जयतां गतेन ।
 जाजूकसंज्ञ इति ठक्कुरधर्मयुक्तः
 सर्वाधिकारकरणेषु सदा नियुक्तः ॥
 आराध्य तं नृपतिमण्डलमण्डनैकं
 देवं गदाधरमिवाच्युतवासमाद्यम् ।
 कायस्थवंशनलिनीगणतादिनेशो
 ग्रामं दुर्गौडमपि ताम्रकगाशु लेगे ॥

तत्संततो सकलवाक्यापारद्वया
 भूभूषणं निशिपत्तेरिव कान्तिभर्ता ।
 गोहान्धकारकुहरेषु निपातहर्ता
 माहेश्वरः सगभवत्सुकृतागिसर्ता ।
 यः पीतशैलविषयेषु गह्वीपतीनां
 भूधामणि समनुसि व्यसमार्जयत् ॥
 श्रीकीर्तिवर्मनृपति विशिषाभिधानं
 कालञ्जरस्य पिपलाहिकया समेतम् ॥
 तसिन्कुले महति सज्जनलोकजुष्टे
 गङ्गाधरः समुदभूत्सचिबोऽगिराम ।
 नूनं विचार्य परमर्दिनरेश्वरेण
 युक्तः स किञ्चुकिजया परया तु धीरः ।
 जौणाधरस्तदनुजः सहकर्मचारी
 सद्धारतः समरकर्मणि मोक्षकारी
 तौ वीरमार्गमनुसृत्य गिरौ गरिष्ठे
 कालञ्जरे युयुधतुर्विशिखाकुलेन ॥

तथैव मालाधरनागधेयरतस्य द्वितीयोऽजनि वीरमुख्यः ।
 सुरैः सदाकल्पतरुप्रसूनैरभ्यर्चितो यः समरेषु रेगो ॥
 क्रमेण तस्मिन्प्रबभूव धीर आलहू प्रतोलीरुनिराधिकारः ।
 येनावरुद्धे कल्पे वृषेण सदैव रेमे रमरोन दुर्गे ॥
 तस्यात्मजश्चापि बभूव रम्य शुभान्वितः शोभननामभेयः ।
 चित्रैश्चरित्रैः वपुः मुखं नि यश्चित्रयामास शुचिर्गुणौघैः ॥
 विद्यानिधानं तनयश्च तस्य विद्याधरैस्तुल्यतनुर्बभूव ।
 यस्मिन्नृपो वीदननागधेयौ(ये) विन्यस्य राज्यं गुमन्तः सदैव ।
 वशं पुराम्येति जनस्य चित्तं त्रैलोक्यवर्मक्षितिपस्य [चा]त्र ।
 इतीव वाशेरचिताभिधानो बभूव पुत्रोऽस्य गुणैरुदारः ॥

काव्यमाला. ६४.

प्राचीनलेखमाला ।

(द्वितीयो भागः ।)

लवपुरओरिएण्टलकॉलेजमुख्याध्यापकेन
महामहोपाध्यायपण्डितशिवदत्तेन,
परबोपाह्वेन पाण्डुरङ्गतनूभुवा
काशीनाथशर्मणा च
संशोधिता ।

सा च

गुम्बदयां निर्णयसागराख्ययन्त्रालये तदधिपतिना गुद्राक्षरैरङ्कयित्वा
प्राकाश्यं नीता

१८९७

(अस्य ग्रन्थस्य पुनर्मुद्रणादिविषये सर्वथा निर्णयसागरमुदायन्त्रालयाधिपते-
रेवाधिकारः ।)

मूल्यं १॥ रूप्यकः ।

कार्यक्षमं तं विगणय्य राज्या(जा)दुर्गे जयाख्ये विशिषाधिकारे ।
नियोज्य तसौ व्यतरत्प्रसिद्धं ग्रामं सदा व[र्म]वरीति नाम्ना ॥

तस्मिन्मनोरममयं सुरसङ्घं वार्पि

नास्तव्यवंशतिलकं मुजलां च रम्याम् ।

विशाय तेहमचिरं चिरता सिसृक्षुः

प्राचीकरत्तनुया(पा)धिकलेवरे ॥

तत्रायं परिपन्थिपार्थिवचमूकुक्षेपु दावानलो

द्वैरज्यं जनयत्तमप्रतिहतं कृत्व कृतान्तातिथिम् ।

भोजकं युधि युद्धदुर्मदनिधि चाशोकनामा सुधी-

र्भूयो येन महीशवंशतिलकस्त्रैलोक्यवर्मा कृतः ॥

स्फीतं राज्यमकण्ठकं गुणिगणाक्रान्तातिसर्वस्पर्दं

दानेगोज्ज्वलवद्विधाय विधिवत्सीमां समरता अपि ।

तेनालम्भि महीधरे जयपुरे कैलासवासोपमे

वासो वासववासदर्पदलनो रम्यप्रतोलीकृते ॥

अस्यानुजं पुण्ययशा उदार आनन्दनामा प्रथितः पृथिव्याम् ।

सदैव लोकं मदयन्तमाराधं सत्यनामानमुदाहरन्ति ॥

भियामभूमि विगणय्य चैनं दुर्गाधिकारे नृपतिं प्रचक्रे ।

आज्ञाकरान्पल्लिनिवासिनोऽयं चकार भिल्लान्सबरान्पुलिन्दान् ॥

तस्यात्मजोऽभवद[सौ] रुचिराभिधानो

विद्यासु तासु सकलासु शुचिः कलासु ।

यो लीलयैव विहरन्समराङ्गणेपु

तीव्रानरातिनिवहान्कुणितामनैषीत् ॥

दुर्गे जयाख्ये प्रबलासुरौघविध्वंसनीं स्तोत्रपरम्परभिः ।

दुर्गां स्तुवन्नेप सदैव भक्त्या कृताञ्जलि पुण्यतमामुपास्ते ॥

गुणैरुदारः सुकृतैकचारः पापापहारः सुजनैकसारः ।

[श]स्त्रास्त्रविद्यानिपुणः प्रवीण कलासु रेजे स सदा यशस्वी ।

तस्यात्मजो गोपतिनामधेयो विद्यावदातो नृपतिप्रपूज्यः ।
 श्रियां गिरा चाप्यविरोधवासो वन्द्य राता साधुजनैकरोव्य ॥
 तस्यानुजन्मा महिपालनामा सौन्दर्यशौर्यप्रवरो रराज
 यं वीक्ष्य लज्जावनतो मनोभूः सदैव चित्तेषु तिरोबभूव ॥

जयति तदनुजन्मा श्रीविलारौकसौधः ।

सुकृतिजनवरिष्ठो वाग्मिनामग्रणीश्च ।

नृपतिसमितिदक्षः श्लाघनीयस्वभावः

सुभट इति च नाम्ना कीर्तनीयस्वरूपः ॥

परोपकारप्रतिबद्ध[कां]क्षः प्रारब्धकार्याभिगतार्थरिद्धिः ।

श्रीभोजवर्मक्षितिपस्य सोऽगूत्कोशाधिकाराधिपतिः सदैव ॥

सर्वाभारधुरंधरोऽपि सुगतो विश्वासविद्यास्थितिः

श्रीमद्भोजमहीगहेन्द्रसचिवः प्रख्यातकीर्तिर्गुणैः ।

निर्मर्यादपरोपकारनिरतः सौजन्यमुद्रानिधि-

र्भाण्डागारपतिश्चिरं विजयते धर्मैकबुद्धिर्भृशम् ।

लोकः शोकः.....[दुःखत्रयी]मन्दिरं

दोला[न्दो]लनचञ्चलं धनमिदं स्वल्पायुषो मानुषाः ।

धर्मः केवल एव देहविरहे देहान्तरं गच्छतो

गन्ता [त्या]गविधेरसंभवतया देवालयः क्रीयताम् ॥

ततो जाता महाप्राज्ञा महिपालगुतास्त्रयः ।

कीर्तिपालो बृहत्कीर्तिः कुमारो माररांनिगः ॥

.....

(अपूर्णेऽयं लेखः)

(एभिः अङ्कैः—३३३-३५ पृष्ठे)

(१०७)

सिद्धान्तशिरोमण्याद्यनेकग्रन्थनिर्मातृश्रीमद्-

भास्कराचार्यवंशप्रशस्तिः ।

ओ नमो गणाधिपतये ।

सिद्धं दि[वा]करसुधाकरभूमिपुत्र

श्वेतांशुपुत्रगुरुशुक्र[नैश्वर]

.....स्य.....

संरक्षणानि गगनेचरचारवो व ॥

उद्भट[बु]द्धिर्भाहे सांख्येऽसंख्य. स्वतंत्र[त्र]धीस्तत्रे ।

वेदेऽनव[द्य]विद्योऽनल्पः शिल्पादिषु कलासु ॥

स्वच्छन्दो यश्छन्दसि शास्त्रे वैशेषिके विशेषज्ञः ।

यः श्रीप्रभाकरगुरुः प्राभाकरदर्शने कवि. काव्ये ॥

[ब]हुगुणगणितप्रभृतिस्कन्धलितये त्रिनेत्रसम ।

विबुधाभिवन्दितपदो जयति श्रीभास्कराचार्यः ॥

श्रीमद्यदुवंशाय स्वस्त्यस्तु समस्तवस्तुसहिताय ।

विश्वं यत्नं त्वातुं जातो विष्णुः स्वयं तत्तम् ।

गर्जदूर्जरकुञ्जरोत्कटघटासंघट्टकण्ठीरवो

लाटोरस्ककपाटपाटनपटु कर्णाटहृत्कण्टकः ।

श्रीमान्निभल्लभभूपतिः समभवद्भूपालचूडामणि

स्तत्त्वार्तान्धपुरंध्रिकान्तसुखहृच्छ्रीजैत्रपालोऽभवत् ॥

१. प्रशस्तिरेखोऽयं पाषाणखण्डोत्कीर्णः खानदेशान्तर्गतचालीसगावतो दक्षिणपश्चिमायां वर्तमाने निर्जने पटनाख्ये ग्रामे भग्ने भवानीमन्दिरे डॉक्टर-भाऊ-दाजी-महाशयैरुपलब्धः प्रसिद्धज्योतिर्विच्छ्रीमद्भास्कराचार्यपौत्रो यदुवशीयसिंहणाख्यस्य राज्ञः प्रधानगणकश्चङ्गदेवेति नामा स्वपितामहविरचितसिद्धान्तशिरोमण्यादिग्रन्थप्रचाराय मठमेकमधिस्थापयामासेतिवृत्तं लेखेनानेन सुव्यक्तीक्रियते. समयश्च लेखान्ते व्यक्त एव.

लक्ष्मीकान्तलवः प्रतारि[त भव श्रीजैलपालोद्भवः

सङ्ग्रामाङ्गण[रां]चितातिविभव शास्ता भुवः सिङ्घणः ।

पृथ्वीशो मथुराधिपो रणगुप्ते काशीपति पाति[तो]

येनारावपि यस्य भृत्यबहुना हं[मी]रवीरो जित ॥

अवततार पुरा पुरुषोत्तमो यदुकुले जगतीहितहेतवे ।

जयति सोऽयमिमां सकलागिलागवति गा पतिसिंहमहीपतिः ।

अथ भृत्यान्वयवर्णनम् ।

श्रीमद्भास्करवंशाय भव्यं भूयात्स भूपति ।

निकुम्भो यत्र संभूतो रा[मो] यस्यान्वयेऽभवत् ॥

तत्रासीन्नृपतिर्जितक्षितिपतिर्ध्यातैकलक्ष्मीपति-

देवब्राह्मणवन्दने त[त्]मति श्रीकृष्णराजाह्वयः ।

शौ[र्ये]दार्यविवेकविक्रमगुणैस्तुल्यो न येनापरः

प्राप्तं पाण्डवपुंगवार्जितपदं तद्धर्मराजेति यत् ।

आसङ्गप्रभवस्ततस्ततमति प्राप्तप्रतापोन्नति-

वीरे वैरवधूविधूनितशिरा यः श्रीन्द्रराजाह्वयः ।

तस्यासीत्तनयः सतां सविनयः सामन्तसीमन्तिनी-

वैधव्यव्रतसद्गुरुगुण सत्पुण्यपण्यापणः ॥

चतुरस्तुरगारूढो रवेन्त इव गोवनः ।

सौन्दर्यदर्पकन्दर्पो यं दृष्ट्वानङ्गता गतः ॥

श्रीगोवनासं[स्तुत रत्न] सिन्धोरुद्धूतमूर्तिस्ततपुण्यकीर्तिः ।

जितारिचक्रः क्षितिपालचक्रः श्रीसोऽदेवः स्तुतवासुदेवः ॥

शरणागतवज्रपञ्जरः परनारीपु सदा सहोदरः ।

व्रतसत्यपथे युधिष्ठिरः सततं वैरिवधूभयज्वरः ॥

स षोडश[श]तग्रामदेशं दुर्गपुरान्वितम् ।

सोऽदेवे दिवं याते शास्ति तस्यानुसंभवः ।

त्यागे सूर्यसुनोपमोऽर्जुनसमः शौर्ये निकुम्भान्वये

विख्यातः क्षितिपालभालतिलकः श्रीगोवनस्यात्मजः ।

श्रीमत्सिद्धणदेववैरिकरटो कण्ठीरवो यत्करो
 नन्धानन्दसुनन्दने [तत]मतिर्हेमाडिदेवश्चिरम् ॥
 शाण्डिल्यवंशे कविचक्रवर्ती त्रिविक्रमोऽभूत्तनयोऽस्य जातः ।
 यो भोजराजेन कृताभिधानो विद्यापतिर्भास्करभट्टनामा ।
 तस्माद्गोविन्दसर्वज्ञो जातो गोविन्दसंनिभः ।
 प्रभाकरः सुतस्तस्मात्प्रभाकर इवापरः ॥
 तस्मान्मनोरथो जातः सतां पूर्णमनोरथः ।
 श्रीमन्महेश्वराचार्यस्ततोऽजनि कवीश्वरः ॥
 तत्सूनुः कमिवृन्दवन्दितपदः सद्देदविद्यालता-
 कन्दः कंसरिपुप्रसादितपदः सर्वज्ञविद्यासदः ।
 यच्छिष्यैः सह कोऽपि नो विवदितुं दक्षो विवादी कचि-
 च्छ्रीमान्भास्करकोविदः समभवत्सत्कीर्तिपुण्यान्वितः ॥
 लक्ष्मीधराख्योऽखिलसूरिमुख्यो वेदार्थवित्तार्किकचक्रवर्ती ।
 क्रतुक्रियाकाण्डविचारसारविशारदो भास्करनन्दनोऽभूत् ॥
 सर्वशास्त्रार्थदक्षोऽयमिति मत्वा पुरादतः ।
 जैत्रपालेन यो नीतः कृतश्च विबुधाग्रणीः ॥
 तस्मात्सुतः सिद्धणचक्रवर्तिदेवज्ञवर्योऽजनि चङ्गदेवः ।
 श्रीभास्कराचार्यनिबद्धशास्त्रविस्तारहेतोः कुरुते मठं यः ॥
 भास्कररचितग्रन्थाः सिद्धान्तशिरोमणिप्रमुखा ।
 तद्वंश्यकृताश्चान्ये व्याख्येया मन्मठे नियमात् ॥

१. अनेनैव त्रिविक्रमभट्टेन विरचितेषु ग्रन्थेषु दमयन्तीकथापरपर्याया नलचम्पू-
 रुपलब्धा. तच्च च शाण्डिल्यवंशीयानूचानान् श्लेषेण संबर्ण्य 'तेषां वंशे विशदयशसां
 श्रीधरस्यात्मजोऽभूद्देवा[त्रेमा]दित्य. स्वमतिविकसद्देदविद्याविवेकः । उत्कल्लोलां दिशि
 दिशि जनाः कीर्तिपीयूषसिन्धु यस्याद्यापि श्रवणपुटकैः कूणिताक्षाः पिबन्ति ॥ तैस्तै-
 रात्मगुणैर्येन त्रिलोक्यास्तिलकायितम् । तस्मादस्मि सुतो जातो जाड्यपात्रं त्रिविक्रमः ॥'
 इति पितामहं पितरमात्मानं च प्रस्तौति स्थायं त्रिविक्रमः. २. अनेनैव लक्ष्मीधरसू-
 रिद्वारेण भास्कराचार्यविरचितग्रन्थानां व्याख्या निर्मिता.

श्रीसोऽद्देवेन मठाय दत्तं हेमाडिना किञ्चिदिहापरैश्च ।
 भूम्यादि सर्वं प्रतिपालनीयं भविष्यभूपैर्बहुपुण्यवृद्धैः ॥
 स्वस्ति श्रीशाके ११२८ प्रभवसंवत्सरे श्रावणमासे पौर्णमास्यां चन्द्र-
 ग्रहणसमये श्रीसोऽद्देवेन सर्वजनसंनिधौ हस्तोदकपूर्वकं निजगुरुरचितम-
 ठायायस्थानं दत्तम् ॥

(इतोऽग्रे देशभाषा—)

(एपिग्राफिआ इण्डिया ३४१-४३ पृष्ठे)

(१०८)

नारोदग्रामीयवापीप्रशस्तिः ।

ओं नमः शिवाय ।

प्रावृषेण्यनवाम्भोदगर्जितौर्जित्यजिन्ति व ।
 वैनायकानि निघ्नन्तु निर्विघ्नं वृंहितान्यघम् ॥
 प्रसन्नौजस्विमधुरव्यक्ताव्यक्तस्वरूपभाक् ।
 देवता वाक्सरिद्धेदैर्मुदे स्ताद्वः सरस्वती ॥
 संपूर्णाङ्गमशेषकल्मषमुप. सपन्नमप्यादरा-
 दूरं पादतलावधट्टननमत्कैलासनश्यत्स्थिति
 रानन्दं युगपत्सुरासुरसभासंरम्भदत्तव्यथं
 शंभोर्लास्यपरिग्रहस्य दिशतु श्रेयासि व. स्थानकम् ॥
 चरणभरावनतावनिविनमत्कमठोरुकर्पराभोगा ।
 नाट्यस्य धूर्जटेर्धुरि वर्णपरिष्वङ्कणी जयति ।

१. अयं च नारोद (एनोद) ग्रामः पुरातनो विशीर्णश्च गोगगिरि(ग्वालीयर)राज्ये
 झॉसी गूना मध्यदेशस्थो नरवरग्रामात् दक्षिणस्या दिशि ४५ मीलदूरे वर्तते.
 २. 'प्रशस्तिथेय पाषाणोत्कीर्णा Dr. Pithro साहिबेन तत्र गत्वा तत्प्रतिबिम्बद्वयं च
 समानीय मध्यमदायीति समयश्चास्या नैव व्यक्ततयाज्ञातोऽपि पूर्वतिष्ठारापर्यालोचनया
 ११ शतकस्यारम्भात्मक इति प्रतीयते' इति च Professor W. Keilhorn
 Ph, D. C. I. E. महाशया एतद्भूमिकायां प्रकाशितवन्तः.

उत्क्षिप्तो दण्डपादो ब्रह्मगणमुडुभिः सार्धमुत्तमभ्य भूयः

प्रायाद्यावत्स्वसीमामपरपदभरभ्रष्टपृष्ठा क भूमि' ।

इत्थं दौस्थ्येऽपि रङ्गे गगनतलचलच्च रिकाचारवृत्ते-

स्त्रायन्तां वल्लिसंध्यं लिपुरविजयिनस्ताण्डवक्रीडितानि ॥

भक्त्योपसन्नं स्थिरभक्तिगम्यः पद्मासनं दारुवनेऽतिरम्ये ।

विधाय यज्ञं विधिना विधिज्ञः किलानुजग्राह पुरा पुरारिः ॥

यच्छल्लफलं विपुलनिर्वृतिबीजमुच्चैः

पूर्वोत्तरं विपुलवर्धितभूरिशाखः

तस्मादपूर्वं उदभून्मुनिवंश एष

निर्ग्रन्थिरन्तरतिसारतरोऽस्तरन्ध्रः ॥

तस्मिन्मुनिः सकललोकनमस्यमूर्ति-

रिन्दूपमः प्रतिदिनं समुदीयमान ।

श्रीमानभूद्भुवि कदम्बगुहाधिवासी

तस्माच्च शङ्खमठिकाधिपतिर्मुनीन्द्रः ॥

तेरम्बिपालः प्रमथाधिपस्य तुलां दत्तकामजयोदयेन ।

ततोऽभवद्भूरितपास्ततोऽपि सत्ख्यातिरामर्दकतीर्थनाथः ॥

तस्मात्पुरंदरगुरुगुरुवद्भरिम्णः

प्रज्ञातिरेकजनितस्य बभूव भूमि' ।

यस्याधुनापि विबुधैरितिकृत्यशंसि

व्याहन्यते न वचनं नयमार्गविद्धिः ॥

वन्द्यः कोऽपि चकास्त्यचिन्त्यमहिमा तुल्यं मुनिर्भास्वता

राजश्रुत्तमशब्दपूर्वशिखराभ्यर्णं प्रकीर्णद्युतिः ।

दीक्षार्थीति वचो निशम्य सुकृती चारोक्तमुर्वीपति-

र्षस्येहानयनाय यत्नमकरोच्छ्रीमानवन्तिः पुरा ॥

गत्वा तपस्यन्तमुपेन्द्रपूर्वं पुरे तदा श्रीमदवन्तिवर्मा ।

भृशं समाराध्य तमात्मभूमिं कथंचिदानीय चकार पूताम् ॥

अथोपसद्याप्य च सम्यगौशीं दीक्षां स दक्षो गुरुदक्षिणार्थम् ।
 निवेद्य यस्मै निजराज्यसारं स्वजन्मसाफल्यमवाप भूप
 स कारयामास समृद्धिभाजं गुनिर्गठं सन्मुनिरत्नभूमिम् ।
 प्रसिद्धमावारिधि मेरुकल्पं श्रीगत्पुरे मत्तमयूरनाभि ॥
 पुनर्द्वितीयं स्वयमद्वितीयो गुणैर्मुनीन्द्रो रणिपद्रसंज्ञम् ।
 तपोवनं श्रेष्ठमठं विधाय प्रष्ठ प्रतिष्ठा परमां निनाय ॥

आसीदतः कवचपूर्वशिवाभिधानो

लोकप्रिय कवचवद्दृढदुष्टशक्तिः ।

य सर्वतो वहति संयति संयताङ्गो

दाढ्यं गुणाढ्यमिति कामशरैरभेद्य ।

सदाशिवस्तस्य च शिष्य आसीत्सदा शिवः सर्वजनस्य शान्त्या ।

तपोवनं यो रणिपद्रनाम प्रसाधयामास तप रागृच्छा ।

अस्मादनल्पादुदयाद्रिकल्पालब्धोदयोऽभूच्छ्रुदयेशसंज्ञः ।

आचार्यसूर्यस्तमसां विदार्य प्रकाममौदार्यमहार्यवीर्यः ॥

निरवधि वर्धते न च बिभर्ति पुरो लघुभावमात्मनः

प्रसरति दिङ्मुखेषु न च चलति मनागपि मार्गसंस्थिते ।

स्फुरति समस्तवर्णरुचितं न च गुञ्जति चारुशुभ्रता-

मलमधुनापि यस्य कृतिनोऽद्भुतमित्थमहर्निशं यशः ॥

यस्यात्मेन्द्रियनिग्रहे निजगुरुस्थानान्यलकुर्वत

प्रीतिः पालपरिग्रहे च दधत साधूपभोग्याः श्रियः ।

स्वभ्यस्ताखिलशास्त्रनिर्मलमतेरासीत्स एकः परं

कान्यैः स्वोदरपूर्तिमात्ररतिभिस्तृष्णाभिभूतैः कथा ॥

यदि गुणकीर्तनमधुना निःशेषं तस्य साधु विवृणोमि ।

तद्वक्तुं कीर्तिमिमां नावसर प्रस्तुतां तदलम् ॥

औदार्याद्गुरुभारदुर्वहधुरानिर्व्यूढवीर्योदयः

शिष्य शिष्यवता विशेषक इव प्रस्तावमुख्यः सताम् ।

श्रीमान्वयोमशिवाह्वयः समभवत्तस्यापि तादृक्पुन-
 र्यादृग्भूरिभिरुग्रमद्भुततमैस्तप्तैस्तपोभिर्भवेत् ॥
 श्लाघ्यं जन्म जगन्नयेऽपि दधतः शेषस्य तस्य क्षमा-
 मस्य व्योमपदादिमन्तरचनाख्याताभिधानस्य च ।
 उद्धर्तुं विपदि प्रजां गुरुभरव्यापारदत्तात्मनो
 यस्योद्विक्तपरोपकारकरुणामात्रं प्रवृत्तेः फलम् ॥
 यस्योच्चैश्चरितं चिरात्पुलकभृद्गण्डस्थलश्रेणिभि-
 र्मञ्जुव्यञ्जित[म]न्द्रतारगमकैः संगीयते किन्नरैः ।
 सूर्याचन्द्रमसोः समं प्रतापः प्रध्वंस्य दूरं तम-
 स्तस्यास्याद्भुतकर्मणः किमपरैः स्तोलैर्विचित्रैरपि ॥
 द्रढिष्ठसदनुष्ठानो अदिष्ठमितभाषितः ।
 योऽन्वतिष्ठत्प्रतिष्ठावत्प्रष्ठः सद्व्रतिनां व्रतम् ॥
 यः संयमस्य विनयस्य नयस्य सम्य-
 कपुण्यस्य चारुचरितस्य च कीर्तनस्य ।
 एकत्र वस्तुमिति सद्गुण[सं].....[स्य]
 त्वष्ट्रा प्रतिश्रयगृहं गृहिणेव जज्ञे ॥
 सर्वत्र निर्वृतिक[रे]ण निरन्तरेण
 लब्धोदयेन धवलेन दिगायतेन
 वर्धिष्णुनाधिकमलंकृतमेतदिन्दो-
 र्योतेन यस्य च गुण[ग्रस]रेण विश्वम् ॥
 लोकालोकान्तरालभ्रमणपरिणतावर्तवेगप्रवृत्ति-
 र्वर्तूलोत्तललीलां द्रुतगतिं तुलयन्व्यसद्विकचक्रचालः ।
 निर्धूयाशेषविश्वाक्रमणपटुरजःपावनैवर्तनैर्ध्या-
 मारादाश्चक्षुवानस्तपस उदगमद्यस्य दूरं प्रतापः ॥
 येनेदं पुरमापदन्धतमसे मग्नं नियोगाद्विधे-
 सत्कीर्त्या रणिपद्रसं[ज्ञम]चिरादुद्धृत्य यत्याश्रमम् ।

भूपृष्ठं शशिनेव निर्मलतरस्फारस्फुरत्तेजसा
 सर्वानन्द्युदयेन पौरसहितं नीतं पुनस्ताः श्रियः ॥
 स्फारैर्धान्यहिरण्यरत्ननिवहैर्नि शेषमन्तर्बहि-
 स्त्वङ्गुत्तुरङ्गमैर्मदभरोद्धृतैश्च गर्जद्भजैः ।
 स्वस्थानस्य विशीर्णविद्रुममठस्योद्दामलक्ष्मीभृतो
 भूभागास्तपसा पुनर्नवरुचः सारेजिरे यस्य च ॥
 सा श्लाघ्या वसतिः स एव विषयस्ते प्राणिनस्ता दिशः
 सा भूर्भूमिपतिः स एव किमतस्ते ते प्रदेशाः परम् ।
 यत्तास्तेयमशेषसत्त्वहितकृत्कृत्यप्रवृत्तः स्वयं
 पुण्यानां प्रगुणीकृतोऽवनिस्तृजा पुञ्जो वपुष्मानिव ॥
 यद्वाचा गनसां च गोचरमतिक्रान्तेन भूम्नान्वितं
 यद्गीतं गुणगर्वितैर्दिविषदां दारैरदभ्रादरम् ।
 यत्सम्बज्ज्वलितैः प्रचण्डतपसां तेजोभिरुन्मीलितं
 तन्नात्यत्र चरित्रमुन्नतमतावत्रैव तावत्स्थितम् ॥
 पुरा योषित्सङ्गादनिभृतनिजाक्षं भगवता
 विजिग्ये यः कामस्त्रिपुररिपुणाविष्कृतरुपा ।
 निरुद्धाक्षः क्षान्त्या तमयमजयत्सङ्गरहितः
 सुचीर्णानां स्याद्वा किमिह तपसां दुष्करमिति ॥
 स्फारास्फालनघातनिर्दयदलद्गम्भीरभेरीरव-
 व्याजेत्तोज्ज्वरा कुमारचरितात्सद्ब्रह्मचर्यं तपः ।
 यस्याराधयतस्त्रिसंध्यमधुतध्यानस्थितेर्धूर्जटिः
 चैतन्योज्झितवृत्तयोऽपि समये सद्भूपवेलोत्सवाः ॥
 स्तुत्यं स्यात्किमिहास्य नाम चरितं न स्थासुपुण्यार्थिना
 मा बाल्यात्सहकीर्तिसंचिततपस्तेजः समुत्तेजितम् ।
 यस्यौचैरलघून्मद्गुणगुरुब्रह्माण्डमाडम्बर-
 व्यग्रैर्द्राक्शतरुद्रबाहुपरिधैः संधार्यते यत्नतः ॥

सिद्धान्तेषु महेश एष नियतो न्यायेऽक्षपादो मुनि-
 र्गम्भीरे च कणाशिनस्तु कणभुक्शास्त्रे श्रुतौ जैमिनिः ।
 सांख्येऽनल्पमतिः स्वयं च कपिलो लोकायते सद्गुरु-
 बुद्धो बुद्धमते जिनोक्तिषु जिनः को वाथ नायं कृती ।
 यद्भूतं यदनागतं यदधुना किञ्चित्कचिद्वर्धते
 सम्यग्दर्शनसंपदा तदखिलं पश्यन्प्रमेयं महत् ।
 सर्वज्ञः स्फुटमेष कोऽपि भगवानन्यः क्षितौ संकरो
 धत्ते कितु न शान्तधीर्विषमदृष्टौर्द्रं वपुः केवलम् ॥
 असिन्नुद्दामधाम्नि प्रचुरतरतपःसीम्नि विख्यातनाम्नि
 सर्वानन्द्युक्त[सा]म्नि क्षितिभृदुरुभरस्पर्धिपुण्यद्वरिम्णि ।
 संपन्नप्रेम्णि सत्सु स्वयशसि निहितस्फारसारग्रथिम्नि
 विद्योत्सर्पन्महिम्नि त्रिभुवनतिलके के गुणा हन्त न स्युः ॥
 संलीनं मुख एव शाक्यकरिणामत्यूर्जितं गर्जितं
 त्रासाद्यस्य च जैनजम्बुकशतैर्दुर्व्याहतं संहतम् ।
 सोढं जातु न जैमनीयहरिणैर्लीलाकृतं हुंकृतं
 तस्यान्यद्गगनेशकाननपतेः किं स्यात्स्तुतं प्रस्तुतम् ॥
 यस्योच्चकैः स्फुरति संतमसं निरस्य
 तेजः परं प्रतिनिशं प्रतिवासरं च ।
 अन्यः स एष ननु चन्द्रमसो रवेश्च
 चन्द्रावदातचरितः सुतरां चकास्ति ॥
 यस्यामलं स्फुरति सद्गुणरत्नवृन्द-
 मानन्दकारि जगतां जलताविहीनम् ।
 श्रीव्योमशंभुजलधिः स खलु व्युदस्त-
 तृष्णः सतां समभवद्भुवि कोऽप्यपूर्वः ॥
 माधुर्यं विनयो नयोऽनलसता त्यागः क्षमा प्रश्रयः
 स्थैर्यं धैर्यमहार्यवीर्यकलितं सद्ब्रह्मचर्यं तपः ।

इत्यादि प्रचिनोमि चेतसि चिरं यद्यत्किमप्यादरा-

त्तत्तत्स[र्व]मचिन्त्यमस्य गहृतः कस्यास्तु वाचां पथि ॥

रेजु. सज्जनरत्तभावजननान्या सिन्धुवेलावधे-

श्चित्तं तस्य यशांसि कुन्दकलिकाम्रोडप्रभाभाञ्ज्यपि ।

तस्यायं खलु देवतायतनवान्वापीनिवेशः शुभ.

सोद्यानः प्रथते स्वकीर्तिविभव. साक्षादिवानश्वर' ॥

शिवयुग्ममुमादेवीनाट्येश्वरविनायको ।

स मठं मन्दिरै रम्यैरयमेतान्यचीकरत् ॥

प्रतिक्षपं या प्रतिबिम्बतां गते सुनिर्मले वारिणि तारकागणे ।

कुमुद्वतीसङ्गसमुज्झिताप्यलं विभाति विष्वक्कुमुदैरिवाचिता ॥

प्रासादमाधुर्यनिकामहृद्यं विराजते यत्र गभीरमम्भ. ।

विडम्बयत्सत्कविकाव्यबन्धं विशुद्धवर्णाहितचारुशोभम् ॥

शैलात्मजाभक्तिपरप्रयातपौराङ्गनानूपुरशिञ्जितेन

प्रतिक्षणं या कलहंसनादभ्रमं विधत्ते श्रुतिपेशलेन ॥

धृतोदपात्रावनताङ्गनानां मुखैर्विचित्राधरपलरम्यै. ।

तोयं गतैर्या प्रतिबिम्बनेन भृ[शा]रविन्देव विभर्ति शोभाम् ॥

अपूर्वविन्यासविशेषकेण विभूषिता या दयितेव दृष्टा ।

सोपानमालावलिचारुमध्या नानन्दयत्कस्य गनो गनोज्ञा ॥

प्रासादा यत्र भासन्ते कुन्देन्दुकुमुदोज्ज्वलाः ।

श्रीव्योमेशमहीव्यापियशोबीजाङ्कुरा इव ॥

या नीलकण्ठेन तटोपकण्ठं कृतास्पदा धाम परं सुखस्य ।

प्रासादरम्या रमणीयभूमिः पुरा पुरारे. सदृशी चकास्ति ॥

यत्सन्निधौ सान्द्रसुधासितिम्ना प्रासादमालानुदिनं विभाति ।

भयेन भानोः परिणाममेत्य ज्योत्स्ना स्थितेवामरसङ्गमूर्त्या ॥

अम्भोनिधिस्तुङ्गतुषारशैलैः सम्यग्विराजेद्यदि कूललीनैः ।

तेनोपमीयेत तदा स्फुटं या समुन्नतैर्नाकिगृहैर्विभान्ती ॥

अमुक्तमुक्ताफलचारुकान्ति तोयं सदैव प्रतिभाति यत्न ।
 अमूर्ततावाच्यमसोढुकाममुच्चैरभून्मूर्तमिवान्तरिक्षम् ॥
 शरन्निशेवामलचन्द्रकान्त्या सरोजलक्ष्म्येव सरोजलङ्घि ।
 अलंकृता चारुतया व्यधत्त या निर्वृति कस्य न दृश्यमाना ॥
 या सर्वदा नोज्झति यन्निकामं सत्सूपकारं च गभीरतां च ।
 जलैरनल्पैर्भृशमास्थितापि फलं तदेतद्धि कुलीनतायाः ॥
 मृगाङ्गबिम्बे प्रतिमागते या स्फुरत्तरङ्गाङ्गुलिभिर्विलोले ।
 स्वचारुसौन्दर्यविलोकनाय धृतामलादर्शतयेव भाति ॥
 स्थिराणि तुङ्गानि स्थिरोज्ज्वलानि निरन्तराण्यार्जवसुन्दराणि ।
 सतां मनांसीव सदानुकूलं विभान्ति यस्याः सुरमन्दिराणि ॥
 इदं नभः किं द्रवता कुतोऽस्य किं वामृतं तत्कथमत्र चित्रम् ।
 अह्वाय यत्नेति वितर्कयु[क्तो] जलं न निश्चेतुमलं जनौघः ॥
 सन्मीनभूमिर्भवतु प्रकामं मनोरमा द्यौर्बहुवारिदा च ।
 तथापि सामान्यगुणाद्दस्ता यया विचित्रां रचनां दधत्या ॥
 जित्वारिषड्वर्गमनर्थमूलं धर्मे रताः सन्तु सदैव सन्तः ।
 यस्यामितीवाह सुरालयाली निलीनपा[राप]तमन्द्रनादै ।
 रङ्गात्तरङ्गातिमनोरमभ्रू रथाङ्गनामोरुपयोधरा या ।
 दिक्षु क्षिपन्ती शफरीकटाक्षानचूचुरत्पान्थदृशं प्रियेव ॥
 यदस्ति किञ्चित्कचिदप्यनिन्द्यमानन्दहेतुर्जगतीह वस्तु ।
 तदेकदेशे निखिलं विधाय या वेधसोच्चैर्घटितेव रम्या ॥
 कुवलयमतीव वापीं विभूषयति यदतिसुप्रसिद्धमदः ।
 चित्रमिदं तु विचित्रा या कुवलयमप्यलंकुरुते ॥
 स्थिरा सैषा वापी गगनशशिमौलेर्भगवतो
 भवत्वाचन्द्रार्के प्रथिततपसो भूरियशसः ।

१. जलैर्जडैः. २. 'मीनो' राश्यन्तरे क्षप्ते. ३. प्रचुरमेघा प्रचुरजलदायिनी च.
 ४. 'स्यादुत्पलं कुवलयम्' इत्यमरः. ५. भूमिमण्डलम्.

यदीये भातीयं शरदमलचन्द्रांशुधवला
 सुराणां सञ्चाली विकटतटपृष्ठे शिखरिणी ॥
 वापीतो निकटं यः पादपमारोपयिष्यति [व्रात्य]ः ।
 याता स पञ्चपातकयुक्तः खलु दुस्तरे निरये ॥
 पञ्चैव तेषामिह नातकानि स्वप्स्यन्ति खट्वाणु शटा मठे ये ।
 येऽभ्यन्तरे मूढधियो रजन्यां दास्यन्त्यनार्या वरातिं च नार्या ॥
 प्रशस्ता देवसलापपूर्वदत्ताह्वयेन या ।
 विहिता मुख्यशब्दार्था सा [मुदेऽस्तु रातामियम्] ॥
 देवदत्तसुतेनैषा हरदत्तेन वर्णिता ।
 वापीप्रशस्तिका रम्या जेज्जाकेनोदखोटि च ॥
 रुद्रेण लिखिता ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिक—३५४-६१ पृष्ठे)

(१०९)

विजयनगराधीशमहाराजश्रीकृष्णराय-

चितीर्णग्रामप्रशस्तिः ।

श्रीकृष्णदेवराय श्रीशुभमस्तु ।

नमस्तुङ्गशिरश्चुम्बिचन्द्रचामरचारवे

त्रैलोक्यनगरारम्भमूलस्तम्भाय शंभवे ॥

कल्याणायास्तु तद्धाम प्रत्यूहतिमिरापहम् ।

यद्गजोऽप्यगजोद्भूतं हरिणापि च पूज्यते ॥

१. प्रशस्ति-लेखस्यास्य मुख्यादर्शः शून्यीभूतविजयनगरनगरतः पश्चिमोत्तरे प्रदेशे तुङ्गभद्रातरङ्गिणीतटनिकटवर्तिहैम्यनामकग्रामे शिवमन्दिरे मण्डपाभिमुखस्थशिलाखण्डे उत्कीर्णो लभ्यते । स चायं लेखो Dr. Pignon महाशयैः फोर्टप्राफथन्नेणादर्शप्रतिवृत्ति-कृतः Mr. Fleet महाशयैः प्रकाशितोऽपि पुनः E. Hultzsch महाशयैः स्फुटानु-वादपूर्व व्यक्तीकृतः । रामयस्त्वस्याः प्रशस्तेरन्ते १४३० (१५०९ A.D.) शकाब्दात्मक स्फुट एव.

अस्ति क्षीरमयाद्वैवैर्गन्धमानान्गहान्बुधेः

नवनीतमियोद्भूतमपनीततमो महः ॥

तस्यासीत्तनयस्तपोभिरतुलैरन्वर्थनामा बुधः

पुण्यैरस्य पुरुरवा भुजबलैरायुर्द्विपां निघ्नतः ।

यस्यार्युर्नहुपोऽस्य तस्य पुरुषो युद्धे ययातिः क्षितौ

ख्यातस्तस्य तु धुर्वसुर्वसुनिभः श्रीदेवयानीपतेः ॥

तद्वंशे देवकीजानिर्दिदीपे तिम्रभूपतिः

यशस्वीतुल्यवेन्द्रेषु यदोः कृष्ण इवान्वये ।

ततोऽभूद्भुक्कमाजानिरीश्वरक्षितिपालकः

अत्रासमगुणभ्रंशं मौलिरत्नं महीभुजाम् ॥

पद्माक्षो बलिजिन्निजैस्त्रिभुवनाक्रान्तिक्षमैर्विक्रमैः]

शङ्खं चक्रमपि श्रयन्निजकरे श्रीदेवकीनन्दनः ।

भूत्वाप्यद्भूतमीश्वरोऽयमिति या भूयस्तरां पप्रथे

भूतिं चाखिलपूज्यतामतिभृशं भूभृत्सुतामाश्रितः ॥

भूवासैकपरोऽपरो रविरिव प्राप्तोदयोऽहर्निशं

यो मन्देहरिपूनहन्कविबुधोपेतोऽनपेतो रणात् ।

आपूर्वापरवारिराशि नितरामासेतु हेमाचलं

विख्यातो विहसंश्च यो वितरणैर्व्यद्योतत द्योतरून् ॥

सरसादुदभूत्तस्मान्नरसावनिपालकः ।

देवकीनन्दनात्कामो देवकीनन्दनादिव ।

कावेरीमाशु बध्वा(द्ध्वा) बहलजलरयां तां विलङ्घ्यैव शत्रुं

जीवग्राहं गृहीत्वा समिति भुजबलात्तं च राज्यं तदीयम् ।

कृत्वा श्रीरङ्गपूर्वं तदपि निजवशे पट्टणं यो बभासे-

कीर्तिस्तम्भं निखाय त्रिभुवनभवनस्तूयमानापदान् ॥

चेरं चोलं च पाण्ड्यं तमपि च म[धु]रावल्लभं मानभूर्ष

वीर्योदग्रं तुरुष्कं गजपतिनृपतिं चापि जित्वा तदन्यान् ।

आगङ्गातीरलङ्काग्रथमचरमभूगृत्तटान्तं नितान्तं
 ख्यातः क्षोणीपतीनां स्रजमिव शिरसां शासनं यो व्यतानीत् ।
 विविधसुकृतोद्दामे रामेश्वरप्रगुखे गुह्य-
 मुदितहृदयः स्थाने स्थाने व्यधत्त यथाविधि ।
 बुधपरिवृतो नानादानानि यो भुवि षोडश
 त्रिभुवनजनोद्गीतं स्फीतं यशः पुनरुक्त[यन्] ॥
 तिप्पाजीनागलादेव्योः कौसल्याश्रीगुणिलयोः ।
 देव्योरिव नृसिंहे(हे)न्द्रात्तसा[त्पं]क्तिरथादिव ।
 वीरौ विनयिनौ रामलक्ष्मणाविव नन्दनौ ।
 जातौ वीरनृसंघे(हे)न्द्रकृष्णरा[यमहीपती] ॥
 वीरश्रीनारसिंहा(हं) स विजयनगरे रत्नसिंहारानस्थः
 कीर्त्या नीत्या निरस्यन्नृ[गनलनहुपा]नप्यव[न्या]मथान्यान् ।
 आ सेतोरा सुमेरोरवनिसुरनुतः स्वैरमा चोदया[द्वे-
 रा पाश्चात्याच]लात्तादखिलहृदयमावर्ज्यं राज्यं शशास ॥
 नानादानान्यका[पीत्कनकस]दसि [यः श्री]विस्फुपाक्षदेव-
 स्थाने श्रीकालहस्तीशिशुरपि नगरे वेङ्क[टा]द्रौ न का[ञ्चयाग्र] ।
 श्रीशैले शोणशैले महति हरिहरेऽहोबले सङ्गमे च
 श्रीरङ्गे कुम्भघोणे [ह]त[तम]सि महानन्दितीर्थे निवृत्तौ ॥
 गोकर्णे(र्णे) रामसेतौ जगति तदितरेष्वप्यशेषेषु पुण्य-
 स्थानेष्वार[ब्धना]नाविधबहलमहादानवारिप्रवाहैः ।
 यस्योदञ्चतुरङ्गप्रकरखुररज शुण्यद[म्भोधिम]भ-
 क्ष्मभृतपक्षच्छिदोद्यत्तरकुलिशधरोत्कुण्ठित कुण्ठितभूत् ॥
 ब्रह्माण्डं विश्वचक्रं [घट]मुदितमहाभूतकं रत्नधेनुं
 स[सा]भोधिं च कल्पक्षितिरुहतिलके काञ्चनीं कामधेनुम् ।
 स्वर्न(र्ण)क्ष्मां यो हिरण्याश्वरथमपि तु[लापू]रुषं गोसहस्रं
 हेमाश्वं हेमगर्भं कनककरिरथं पञ्चलाङ्गल्यतानीत् ॥

प्रा[ज्यं] प्रशा[स्य] निर्विघ्नं राज्यं धामिव शासितुम् ।
 तसिन्गुणेन विख्याते क्षितेरिन्द्रे [दिवं ग]ते ॥
 [ततोऽ]प्य[वा]र्यवीर्यः श्रीकृष्णरायमहीपतिः ।
 विभर्ति मणिकेयूरनिर्विशेषं महीं [भुजे] ॥
 कीर्त्या यस्य समन्ततः प्र[सृत]या विश्वं रुचैक्यं व्रजे-
 दित्याशङ्क्य [पुरा पुरारिरभवद्वा]लेक्षणः प्रायशः ।
 पद्माक्षोऽपि च[तु]र्भुजोऽजनि चतुर्वक्त्रोऽभवत्पद्म[भू]
 काली [खङ्गमधाद्रमा] च [कमलं] वी[णां] स्ववेणीकरे ॥
 शत्रूणां वासमेते ददत इति रुषा किन्तु सप्तम्बुरासी(शी)-
 नानाशे(से)नातुरङ्गनुदितवसुमतीधूलिकापालिकाभिः ।
 संशोष्य स्वैरमेतत्प्रतिनिधिजलधिश्रेणिका यो विधत्ते
 ब्रह्माण्डस्वर्न(र्ण)मेरुप्रमुखनिजमहादानतोयैरमेयेः ॥
 महत्तामर्थिसार्था[ः] श्रियमिह सुचिरं भुज्जतामित्यवेत्य
 प्राय[ः]प्रत्यूहहेतोस्तपनरथगतेरालयं देवतानाम् ।
 तत्तु दि(त्तद्दिग्)जैलवृत्त्यापि च विरुदपदैरङ्कितस्तल तल
 स्तम्भाज्जातप्रतिष्ठाञ्ज्यतनुत भुवि यो भूभृदभ्रंकषाम्नान् ॥
 [कां]चीश्रीशैलशोणाचलकनकसभावेङ्कटादिप्रमुख्ये-
 ष्वावर्त्यावर्त्य सर्वे[ष्व]तनुत विधिवद्भूयसे श्रेयसे यः ।
 देवस्थानेषु तीर्थेष्वपि कनकतुलापूरुषादीनि नाना-
 दानान्येवो[प]दानैरपि सममखिलैरागमोक्तानि तानि ।
 रोषकृतप्रतिपार्थिवदण्डः शेषभुजः क्षितिरक्षणशौण्डः ।
 भाषेगे तप्युवरायरगण्डस्तोषकृदर्थि[पु] यो रणचण्डः ॥
 राजाधिराज इत्युक्तो यो राजपरमेश्वरः ।
 मूलारायरगण्डश्च पररायभयंकरः ॥
 हिन्दुरायसुरत्नाणो दुष्टशार्दूलमर्दनः ।
 गजौघगण्डंभेरुण्ड [इ]त्यादिबिरुदान्वितः ॥

आलोकय गङ्गाराज जय जीवेति वादिभि ।

अङ्गवङ्गकलिङ्गाद्यैः राजभिः रोव्यते च यः ॥

स्तुत्यौदार्यसुधीभिः स विजयनगरे रत्नसिंहासनस्थः ।

[क्षमा]पालान् कृष्णरायक्षितिपतिरधरीकृत्य गीत्या नृगादीन् ।
आ पूर्वार्द्रैरथस्त [क्षि]तिधरकटकादा च हेमाचलान्ता-

दा सेतोरर्थिसार्थिसार्थश्रियमिह बहलीकृत्य कीर्त्या समिन्धे ।

इह किल जगति निखिलकविकुलाभिनन्द्यमानौदार्यधैर्यादिजनितयश-
पूरकपूरपूरितब्रह्माण्डकरण्डेन समरचण्डेन विहसितनृगनलनहुपनाभागदुन्धु-
मारमान्धातृभरतभगीरथदशरथरामादिचरितेन कृतभूसुरत्वाणेन परिभूतगु-
रत्वाणेन गजपतिगजकूटपाकलेन विवि(तनाना)कलेन वदनविजिताम्भोजेन
भोजेनापरेण काव्यनाटकालंकारमर्मज्ञेन धर्मज्ञेन प्रतिवर्षप्रवर्ति[त]कनक-
वसन्तमहोत्स[वे]न सवेन कृतार्थितविप्रसार्थे[न] सार्येन निखिलनृपतिमूर्ध-
न्येन धन्येन नागाम्बिकानरसनृपनन्दनेन निखिलहृदयानन्देन समरमु-
खविजयेन विजयेन दिशां विजयनगरे सिंहासनमारुह्य शासता सकलां
भुवं भुजविजितसाम्परायेण कृष्णदेवमहारायेण भुवनमरणसावधानाय श्री-
विरूपाक्षाभिधानाय वितीर्णविनतजनहेगकूटाय हेमकूटायतनशालिने शू-
लिने मधुरफलपूपादिहृदय नैवेद्याय सिंगेनायकनहल्लीतिविख्यातनामा च-
तुरसीमाभिरामो ग्रामो दत्तो वित्तोपकारिणा रचितनयानुकारिणा रङ्गगण्ड-
पोऽपि विरचितस्तस्यैव देवस्य तेनैव प्रकटितनरजनुपा मसूनध[नु]पा ॥

तदिदमवनीवनीपकविनुतर्धरायस्य कृष्णरायस्य ।

शासनमतिवलशारानतरुकरदानस्य [रापद]नस्य ॥

स्वस्ति श्रीविजयाभ्युदयशालिवाहनशकवर्ष १४३० संदु भेले नडय
शुक्लसंवत्सरद माघ शु० १४ लु श्रीमन्महाराजाधिराजराजपरमेश्वरश्री-
वीरप्रतापश्रीवीरकृष्णरायमहाराजरुपड्याभिषेकोत्सवपुण्यकालदलु श्रीविरूपा-
क्षदेवर (इत्यादि देशभाषायामपि सर्वे प्रागुक्तमनूदितम् ।)

(एपिमाफिआ इण्डिक—३६३-६६ पृष्ठे)

(११०)

महाराजयशःकर्णदेवानां प्रशस्तिः ।

ओं नमो ब्रह्मणे ।

जयति जलजनाभस्तस्य नाभीसरोजं

जयति जयति तस्माज्जातवानब्जसूतिः ।

अथ जयति स तस्यापत्यमत्रिस्तदक्ष्ण-

स्तदनु जयति जन्म प्राप्तवानब्धिबन्धुः ॥

अथ बोधनमादिराजपुत्रं गृहजामातरमब्जबान्धवस्य ।

तनयं जनयांबभूव राजा गगनाभोगतडागराजहंसः ॥

पुत्रं पुरुरवसमौरसमाप सूनु

देवस्य सप्तजलराशिरसायनस्य ।

आसीदनन्यसमभाग्यशतोपभोग्या

यस्योर्वशी च सुकलत्रमिहोर्वरा च ॥

अत्रान्वये किल शताधिकसप्तिमेध-

यूपोपरुद्धयमुनोक्तविविक्तकीर्तिः

सप्ताब्धिरत्नरसनाभरणाभिराम-

विश्वंभराशुभरतो भरतो बभूव ॥

हेलागृहीतपुनरुक्तसमस्तशस्त्रो

गोत्रे जयत्यधिकमस्य स कार्तवीर्यः ।

अत्रैव हैहयनृपान्वयपूर्वपुंसि

राजेति नाम शशलक्ष्मणि चक्षमे यः ॥

१. इयं प्रशस्तिश्च Professor F. Kielhorn Ph. D., C. I. E. महाशयैः Dr. Burgess, Mr. Fleet, and Colonel J. T. Temple महाशयसमत्या व्याख्याता, एतत्प्रशस्त्याधारशिला नागपुरे वर्तते. अस्याः प्रशस्तेरन्ते खण्डितत्वेन यद्यपि रामयो न शायते, तथापि यशःकर्णमहाराजसूनुगयकर्णधर्मपत्न्या. श्रीमत्या अलहणदेव्याः प्रशस्तेः समाप्तौ चेदि(चदेली)राज्यसंवत्सरस्योपलब्ध्या लेखस्यास्यापि समयः रामासन्नतया A. D. 1122 वत्सरात्मकः प्रतीयते.

स हिमाचल इव कलचुरिवंशमसूत क्षमाभृतां भर्ता ।
मुक्तामणिभिरिवागलवृत्तै पूत गङ्गीपतिभिः ॥

तत्रान्वये नयवता प्रवरो नरेन्द्र
पौरदरीमिव पुरी त्रिपुरी पुनान् ।
आसीन्मदान्धनृपगन्धगजाधिराज-
निर्माथकेसरियुवा युवराजदेवः ॥
सिंहासने नृपतिसिंहममुप्य रूनु
मारुरूपन्नवनिभर्तुरमात्यगुख्याः ।

कोकलमर्णवचतुष्टयवीचिसंघ-
संघट्टरुद्धचतुरङ्गचमूपचारम् ॥
इन्दुप्रभां निन्दति हारगुच्छं जुगुप्सते चन्दनमाक्षिपन्ती ।
यत्र प्रभौ दूरतरं प्रयाते वियोगिनीव प्रतिभाति कीर्तिः ॥

मरकतमणिपट्टग्रौढवक्षाः स्मिताक्षो
नगरपरिघदैर्घ्यै लङ्घयन्दोर्द्वयेन ।
शिरसि कुलिशपतो वैरिणां वीरलक्ष्मी-
पतिरभवदपत्यं यस्य गाङ्गेयदेवः ।
स वीरसिंहासनमौलिरत्नं स विक्रमादित्य इति प्रसिद्धः ।
यस्मादकस्मादपवर्गभिच्छन्नकुच्छलं कुं स्वजितां वशार ॥

प्राप्ते प्रयागवदमूलनिवेशबन्धो
सार्धं शतेन गृहिणीभिरगुत्र शुक्तिम् ।
पुत्रोऽस्य खड्गदलितारिकरीन्द्रकुम्भ-
मुक्ताफलैः स ककुभोऽर्जति कर्णदेवः ॥
कनकशिखरवेष्टितैजयन्तीसमीर-

रुपितगगनखेलत्स्वेचरी चक्रखेदः ।
किमपरमिह काश्यां यस्य दुग्धाब्धिबीची-
वलयबहुलकीर्तिः कीर्तनं कर्णमेरुः ॥

अग्र्यं धाम श्रेयसो वेदविद्या वल्लीकन्दः स्वःस्ववन्त्याः किरीटम् ।

ब्रह्मास्तम्भो येन कर्णावतीति प्रत्यष्टापि क्षमातलब्रह्मलोकः ॥

अजनि कलचुरीणां स्वामिना तेन हूणा-

न्वयजलनिधिलक्ष्म्यां श्रीमदावल्लदेव्याम् ।

शशभृदुदयस(श)ङ्काक्षुब्धदुग्धाब्धिचेला-

सहचरितयस (श)श्रीः श्रीयसः(शः)कर्णदेवः

[चन्द्रार्कदीप]वति पर्वतराजपूर्ण-

कुम्भावभासिनि महाब्धिचतुष्कमध्ये ।

चक्रे पुरोहितपुरष्कृतिपूतकर्मा

धर्मात्मनोऽस्य हि पितैव महाभिषेकम् ।

न खलु स[मदगो]ष्ठी पक्षपातस्य पात्रं

न खलु कलुषचर्याकज्जलो[द्भावकश्च] ।

कलयति कलिनामन्युद्गमं यस्त्रिजा(या)मा

तमसि जयति जम्बूद्वीपरत्नप्रदीपः ॥

चिन्तामणि[कृष्ण](?) सु(शु)क्तियुग्मक्रोडे स्याद्यदि कामधेनुदुग्धम् ।

दृश्येत दृशोस्तस्य दातुः सादृश्यं धवलारुणेक्षणस्य ॥

यः ककुप्कुञ्जरालानस्तम्भसब्रह्मचारिणः ।

[आसा(शा)न्ते]षु जयस्तम्भानुदस्तम्भयदुच्चकै ॥

यो ब्रह्मणां पाणिषु पञ्चपाणि दाता निधत्ते पयसः पृषन्ति ।

तैरेव तृष्णामवधूय ते च रत्नाकरेऽपि प्रथयन्त्यव[ज्ञाम्] ॥

महीभर्ता महादानैस्तैस्तुलापुरुषादिभिः ।

गरिम्णा [मे]रुत्यर्थं कृतार्थयति योऽर्थिनः ॥

स्वर्गराजगजदन्तरुचीनि क्षीरनीरनिधिसं(शं)खसु(शु)चीनि ।

सा(शा)ङ्गि[वेष]फणिकञ्चुकभांसि स्फीततां दधति यस्य यसां(शां)सि ।

अन्ध्राधीशमरन्ध्रदोर्विलसितं खच्छन्दमुच्छिन्दता

येनाभ्यर्च्यतं भूरिभिः स भगवान्भीमोऽख(श्च)रो [भूप]णैः ।

यस्या[व]र्ण[यदात्त]नृत्यलहरीद्वु(?)वलिगोदावरी
 [वीर्याण्यु]न्मदहंसनादमधुरैः स्रोत खरैः साधगिः ।
 कुर्वन्महीं ब्राह्मणसादरिक्षत्रतिव (ब)र्हणः ।
 शा(सा)र्धं परसु(शु)रामेण यः स्पर्धामभिरोदति ॥
 स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर(श्व)रश्रीवामदेव
 (इतोऽमे नुदितम्)
 (ए. पि. प्र. फि. आ. इ. पि. ड. यू. २ । ३-५)

(१११)

श्रीमद्यशःकर्णमहाराजसुतगयकर्णमहाराजधर्मपत्न्याः
 श्रीमदल्हणदेव्या दानपत्रम् ।

ओ नम शिवाय ।

कल्यणितमविकलं भवतं तनोतु
 भाले कलानिधिकला शशिशेखरस्य ।
 एकैव या प्रथमसार्थगतां द्वितीया
 बुद्धिं प्रदोषविरहेऽपि करोति नित्यम् ॥
 किं माला कुमुदस्य किं शशिकलाः किं धर्म्यकर्माङ्कुराः
 किं वा कञ्चुकिकञ्चुकाः किमथवा भूत्युद्गमा भन्त्यमी ।
 इत्थं नाकिवितर्किताः शिवशिरःसंचारिनाकापगा-
 रिङ्गद्वल्गुतरङ्गभङ्गिततय पुण्यप्रपा पान्तु व ॥
 भूत सद्भिषु यद्विभाति भुवनं यद्विभ्रमाद्यज्जग-
 त्तेत्रानन्दकरं धराश्रयरसाद्यन्यत्वहेतुश्च यत् ।

१ दानपत्रमिदं Professor P. Kielhorn, Ph. D., (C. I. E.),
 Göttingen, महाशयैः पुनः प्रकाशितम्, अस्य सगाप्ती चेदि(नंदेरी)राजधानीसं-
 वत्सराणां ५०७ (A. D. 1156) लिखितत्वात्तत्र रामये विवादः.

यद्गन्धोद्गुरधाम यच्च यजते शीतं यदेकान्ततः
 सस्पर्शं यदरूपमेभिरवताद्युष्माञ्जरीरैः शिवः ॥
 शक्तिहेतिपरप्रीतिहेतुश्चन्द्रकचर्चितः ।
 ताण्डवाडम्बरः कुर्यान्नीलकण्ठः प्रियाणि वः ॥
 विघ्नौघसंतमससंहरणाय शक्तं
 मुक्तं कलङ्ककलया शकलं सुधांशोः ।
 कुन्दावदन्तरदन्तमिश्रदधान
 श्रेयः परं दिशतु वः सदयं द्विपास्यः ॥
 रूपैरनेकैर्व्यवहारजातमातन्वती पातु सरस्वती वः ।
 यल्लेशलालित्यलवादपि स्यात्संसत्सु पुंसां गरिमा गरीयान् ॥
 गोत्रे रात्रिकरस्य भूपतिरभूद्विभ्रत्सहस्रं करा
 न्प्रत्येकं त्रिजगन्मनोविनयने रात्रिदिवं जागृविः ।
 तेजोभिर्जगतीभृतां परिभवी नाम्नार्जुनः संस्मृते-
 र्यस्याद्याप्यधिगम्यते वसु गतं नीतं च चौरैश्चिरम् ॥
 तस्यान्वये समभवन्प्रथितः पृथिव्या
 नाथः कथाद्भुततमापि वृथा न यस्य ।
 कोकिलदेव इति विभ्रदु[दार]रूपं
 नाम त्रिलोकसुखसंजननैकधाम ॥
 निर्जित्योर्जितगर्वपर्वतभृत, प्रत्यर्थिपृथ्वीभुज,
 प्राप्तानन्तयशा बभूव नृपतिर्गाङ्गेयदेवस्ततः ।
 श्वी येन विधाय मेरुमतुलं कल्पद्रुमेणार्थिनां
 स्वर्गादूर्ध्वमधः स्थितापि विबुधाधारे समापादिता ॥
 पुण्यामृतेन संसिक्ता शुद्धसत्त्वप्रवर्धिता ।
 न्यत्कीर्तिव्रतति सर्वं व्याप ब्रह्माण्डमण्डपम् ॥
 तेनाजनि महीपालः कर्णः स्वर्णेन कुर्वता ।
 पूर्णतृष्णार्णवानर्थिस्वार्थानर्थितकीर्तिना ॥

पाण्ड्यश्चण्डिमतां मुमोच गुरुरस्तस्याज गर्व[अ]हं
 [कु]ञ्जः सद्गतिगाजगाम नक्षत्रे वज्रः कलिङ्गैः सह ।
 कीरः कीरवदास पञ्जरगृहे हूणः प्रहर्षे जहौ
 यसिन् राजनि शौर्यविभ्रमभरं बिभ्रत्यपूर्वप्रभे ॥
 असाद्गर्तृपराभवेन सकलां गुह्ये [भुव] यागरौ
 तामेतां तनवामहै तनुतराकारामितीव स्त्रियः ।
 यत्प्रत्यर्थिमहीभुजां नयनजैर्वाष्पैः पयोधीन्व्यधुः
 स्फारात्रलमहोर्मिभिः पुनरमी तं वर्ध[यांच]क्रिरे ॥
 चम्पारण्यविदारणोद्धतयशःशुभ्रांशुना भासय
 न्नाशाचक्रमवक्रभावहृदयः क्षमापालचूडामणिः ।
 तस्माज्जन्म समाससाद विशदं श्रीमान्यशःकर्ण इ-
 त्यौदार्याद्ध[निकी]चकार विबुधान्य प्रेक्ष्य सर्वानपि ॥
 तस्मादशेषगुणरत्ननिधेरगाधा-
 ऋवल्लभः समभवद्भयकर्णदेवः ।
 यस्य प्रतापतपनोऽप्यरिसुन्दरीणा
 शोकार्णवोदयनिदानपदं प्रपेदे ॥
 द्युतिजितहरितालः श्रीलताकल्पशालः
 पृथुतरगुणमालः शत्रुवर्गैककालः ।
 विमलितरणभालः कान्तकीर्त्या श(स)टालः
 शिततरकरवालः सोऽभवद्भूमिपालः ।
 अस्ति प्रसिद्धमिह गोभिलपुत्रगोत्रं
 तत्राजनिष्ट नृपतिः किल हंसपालः ।
 शौर्यावसज्जितनिरर्गलसैन्यसंघ-
 नम्रीकृताखिलमिलद्रिपुचक्रवालः ॥
 तस्याभवत्तनुभवः प्रणमत्समस्त-
 सामन्तशेखरशिरोमणिरञ्जिताहेः ।

श्रीवैरिसिंहवसुधाधिपतिर्विशुद्ध-

बुद्धेर्निधिर्न परमर्थिजनस्य चोच्चैः ॥

स वैरिसिंहोऽप्यनयद्रिपूर्णां कुलानि गम्भीरगुहागृहाणि ।
स्वयं च तेषामधिशय्य चक्रे पुराणि दूरावजितालकानि ।

तस्मादजायत समस्तजनाभिवन्द्य

सौन्दर्यशौर्यभरभङ्गुरिताहितश्रीः ।

पृथ्वीपतिर्विजयसिंह इति प्रवर्ध

मानः सदा जगति यस्य यश सुधांशु ।

तस्याभवन्मालवमण्डलाधिनाथोदयादित्यसुता सुरूपा ।

शृङ्गारिणी श्यामलदेव्युदारचरित्रचिन्तामणिरर्चितश्रीः ॥

मेनायामिव शंकरप्रणयिनी क्षोणीभृतां नायका-

द्वीरिण्यामिव शुभ्रभानुवनिता दक्षात्प्रजानां सृजः ।

तस्मादलहणदेव्यजायत जगद्रक्षा क्षमाभूपते-

रेतस्यां निजदीर्घवंशविशदप्रेङ्खत्पतङ्काकृतिः ॥

विवाहविधिमाधाय गजकर्णनरेश्वरः ।

चक्रे प्रीतिं परामस्यां शिवायामिव शंकरः ॥

शृङ्गारशाला कलशी कलानां लावण्यमाला गुणपण्यभूगिः ।

असूत पुत्रं गजकर्णभूपादसौ नरेशं नरसिंहदेवम् ॥

अस्य श्रीनरसिंहदेवनृपतेः प्रोद्यन्त्यशश्वन्द्रमा

दिग्भितीर्विदधातु बन्धुरसुधासंभारगर्भा इव ।

भूभर्तारमवाप्य चैनमुचितं प्रीतिं तथा प्राप्नुया

त्पूर्वेषां न यथा मनागपि महाक्षोणीभृतां ध्यायति ॥

अस्यानुजो विजयतां जयसिंहदेवः

सौमित्रिवत्प्रथमजेद्भुतरूपसेवः ।

यो मेघनादबहुमायमहातिकाय-

सैन्यं द्विपामभिभवन्नह-[ह]-प्रहस्तः ॥

अकारयन्मन्दिरमिन्दुमौलेरिदं गठेनाद्भुतभूमिकेन ।
 सहामुना श्रीनरसिंहदेवप्रसूरसावल्लुण्णदेव्युदारा ॥
 व्याख्यानशालामुद्यानमालागविकलामगूर् ।
 अकारयत्स्वयं शंभुप्रारादालीढ्रयं निजैः ॥
 देवायास्मै वैद्यनाथाभिधाय प्रादाद्देवी जाडलीपत्तलायाग् ।
 ग्रामं नाम्ना नामनुण्डीति सर्वादायै सार्द्धं चारुचर्चाप्रसिद्धयै ॥
 नर्मदक्षिणे कूले पर्वतोपत्यकश्रये ।
 तथा परमदाङ्गमं नाम्ना मकरपाटकम् ॥
 लाटान्वयः पाशुपतस्तपस्वी श्रीरुद्रराशिर्विधिवद्व्य(द्वि)धत्ताग् ।
 स्थानस्य रक्षाविधिमस्य तावद्यावन्मिमीते भुवनानि शंभुः ॥
 मौनान्वये भार्गववैतहव्यसावेतसेति प्रवरत्रयाढ्ये ।
 महेश्वराख्याद्धरणीधरोऽभूत्ताम्ना गरिम्णा यशसा श्रिया च ॥
 कोमलकान्तिसटालेनोच्चैः स्नेहातिभारभरितेन ।
 दीर्घमनोज्ञदशेन त्रिभुवनदीपायितं येन ॥
 पृथ्वीधरस्तस्य सुतः समस्तगम्भीरशास्त्रार्णवपारदृष्ट्वा ।
 प्रशस्तिमेतामलिखधदीयैर्दिआण्डली शिष्यगणैर्विजिग्ये ॥
 एतस्यावरजस्तर्कनिष्णातोद्भुतनैपुणः ।
 प्रशस्तिमकरोदेतां सूरिः शशिधरागिधः ॥
 असूत्रयतिदं सर्वं विश्वकर्मविधानवित् ।
 पीथेसमभिधः सूत्रधारः पृथ्वीं पृथुर्यथा ।
 सूत्रधाराग्रणीबालसिंहसूनुर्महीधरः ।
 शिला तथाकरोद्वर्णेर्नभस्तारकितं यथा ।

संवत् ९०७ मार्गसुदि ११ रवौ

(एपिग्राफिआ इण्डिक् २ १०-१३.)

(११२)

शत्रुञ्जयाचलविम्बसप्तमोद्धारप्रशस्तिः ।

ॐ स्वस्ति श्रीगुर्जरधरिण्यां पातसाहश्रीमहिमूढपट्टप्रभाकर-पातसाहश्री-
मदाफरसाहपट्टोद्योतकारक-पातसाहश्रीश्रीश्रीश्रीबाहदरसाहविजयरा-
ज्ये संवत् १९८७ वर्षे राज्यव्यापारधुरंधरपानश्रीमज्ञादपानव्यापारे
श्रीशत्रुञ्जयगिरौ श्रीचित्रकूटवास्तव्य । दो० करमाकृतसप्तमोद्धारसक्ता
प्रशस्तिर्लिख्यते—

स्वस्ति श्रीसौख्यदो जीयाद्युगादिजिननायकः ।

केवलज्ञानविमलो विमलाचलमण्डनः ॥

श्रीमेदपाटे प्रगटप्रभावे भावेन भव्ये भुवनप्रसिद्धे ।

श्रीचित्रकूटो मुकुटोपमानो विराजमानोऽस्ति समस्तलक्ष्म्याः ॥

सैन्नन्दनो दातृसुरद्रुमश्च तुङ्गः सुवर्णोऽपि विहारसारः ।

जिनेश्वरस्त्रापवित्रभूमिः श्रीचित्रकूटः सुरशैलतुल्यः ॥

विशालसालक्षितिलोचनाभो रम्यो नृणां लोचनचित्रकारी ।

विचित्रकूटो गिरिचित्रकूटो लोकस्तु यत्राखिलकूटमुक्तः ॥

तत्र श्रीकुम्भराजोऽभूत्कुम्भोद्भवनिभो नृपः ।

वैरिवर्ग(?)समुद्रो हि येन पीतः क्षणात्क्षितौ ॥

[त]त्पुत्रो राजमल्लोऽभूद्राज्ञां मल्ल इवोत्कटः ।

सुतः संग्रामसिंहोऽस्य संग्रामविजयी नृपः ॥

तत्पट्टभूषणमणि सिंहेन्द्रवत्पराक्रमी ।

रत्नसिंहोऽधुना राजा राजलक्ष्म्या विराजते ॥

इतश्च गोपाह्वगिरौ गरिष्ठः श्रीवप्पभट्टिप्रतिबोधितश्च ।

श्रीआमराजोऽजनि तस्य पत्नी काचिह्नभूव व्यवहारिपुत्री ॥

१. इयं प्रशस्तिश्च Mr. Cousens महाशयैरुपलब्धा G. Bühler, Ph. D., L. L. D., C. I. E., महाशयैर्व्याख्याता २. 'मेवाड' इति नाम्नाधुना प्रसिद्धे. ३. 'चित्तौड' इति नाम्ना प्रसिद्धोऽयं पर्वतः. ४. सता नन्दनः नन्दनाख्य-वनयुक्तश्च. ५. दातार एव सुरद्रुमा यत्र, दातारः सुरद्रुमा यत्रेत्यादिरीत्या व्याख्येयम्.

तत्कुक्षिजाता किल राजकोष्ठागाराहगोत्रे युक्ततैकपात्रे ।
श्रीउश(श्श)वंशे विशदे विशाले तस्यान्वयेऽगी पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥

श्रीसरणदेवनामा तत्पुत्रो रामदेवनागाभूत् ।
लक्ष्मीसिंहः पुत्रोत(त्रस्त)त्पुत्रो भुवनपालाख्यः ॥
श्रीभोजराजपुत्रो.....रसिहाख्य एव तत्पुत्र ।
पेताकस्तत्पुत्रो नरसिंहस्तत्सुतो..... ॥

तत्पुत्रस्तोलाख्यः पत्नी तस्या(स्य) प्रभूतकुलजाता ।
तारादे परनाम्नी लीलू पुण्यप्रभापूर्णा ।

तत्कुक्षिसमुद्गता ष(ट्)पुत्रा कल्पपादपाकाराः ।
[धर्मा]नुष्ठानपराः श्रीव(ग)न्तः श्रीकृतोऽन्येषाम् ॥
प्रथमो रत्नाख्यसुत सम्यक्त्वोद्योतकारकः कामम् ।
श्रीचित्रकूटनगरे प्रासादः [कारितो] येन ॥

तस्यास्ति कोमला पा(क)ल्पवल्लीव विशदा सदा ।
भार्या रजमलदेवी पुत्र[ः] श्रीरङ्गनामासौ ॥

भ्रातान्यः षोमाह. पतिभक्ता दानशीलगुणयुक्ता ।
पद्मापाटमदेव्यौ पुत्रौ माणिक्यहीराहौ ॥

बन्धुर्गणस्तृतीयभार्या गुणरत्नराशिविख्याता ।
गडरागारतदेव्यौ पुत्रो देवाभिधो ज्ञेयः ॥

तुर्यो दशरथनामा भार्या तस्यास्ति देवगुरुभक्ता ।
देवल[दू]रमदेव्यौ पुत्रः केशहाभिधो ज्ञेयः ॥

भ्रातान्यो भोजाख्यो भार्या तस्यास्ति सकलगुणयुक्ता ।
भावलहर्षमदेव्यौ पुत्रः श्रीमण्डणो जीयात् ॥

सदा सदाचारविचारचारुचालुर्यधैर्यादिगुणैः प्रयुक्तः ।
श्रीकर्मराजो भगिनी च तेषां जीयात्सदा सूरहविनामधे[या] ॥
कर्माख्यभार्या प्रथमा कपूर[ः] देवी पुन. कामलदे द्वितीया ।
श्रीभीषजीकखकुलोदयाद्रिसूर्यप्रभः कामलदेविपुत्रः ॥

श्रीतीर्थयात्राजिनबिम्बपूजा पदप्रतिष्ठादिकवर्मपुर्या ।
सुपात्रदानेन पवित्रमात्राः सर्वेदृशाः सत्पुरुषाः प्रसिद्धाः ॥

श्रीरत्नसिंहराज्ये राज्यव्यापारभारधौरेयः ।
श्रीकर्मसिंहदक्षो मुख्यो व्यवहारिणां मध्ये ॥
श्रीशत्रुञ्जयमाहात्म्यं श्रुत्वा सद्गुरुसंनिधौ ।
तस्योद्धारकृते भावः कर्मराजस्य [हृ]द्यभूत् ॥
आगत्य गौर्जरे देशे विवेकेन नरायणे ।
वसन्ति विबुधा लोकाः पुण्यश्लोका इवाद्भुताः ॥
तत्रास्ति श्रीधराधीशः श्रीमद्भाहदरो नृपः ।
तस्य प्राप्य स्फुरन्मानं पुण्डरीके समाययौ ॥
राज्यव्यापारधौरेयः षानः श्रीमान् मञ्जादकः ।
तस्य गेहे महामन्त्री रवाख्यो नरसिंहकः ॥
तस्य सन्मानमुत्प्राप्य बहुवित्तव्ययेन च ।
उद्धरः सप्तमस्तेन चक्रे शत्रुञ्जये गिरौ ॥

श्रीपादलिप्तललनासरशुद्धदेशे

सद्भाद्यमङ्गलमनोहरगीतना[दै] ।

श्रीकर्मराजसुधिया जलया[त्रि]कायां

चक्रे महोत्सववर, सुगुरूपदेशात् ॥

चञ्चच्चङ्गमृदङ्गरङ्गरचनाभेरीनफेरीरवा-

वीणा[वंश]विशुद्धनालविभवासाधर्मि [वात्सल्य]कम् ।

वस्त्रालंकृति[हेम]तुङ्गतुरगादीनां च स[द्व]र्षण-

मेवं विस्तरपूर्वकं गिरिवरे बिम्बप्रतिष्ठापनम् ॥

विक्रमसमयातीते तिथिमित्तसंवत्सरेऽश्ववसु(१९८७)वर्षे ।

शाके-जगन्निबाणे (१४९३) वैशाखे कृष्णषष्ठ्यां च ॥

मिलिताः सूरय, संघा मार्गणमुनिपुङ्गवाः ।

वहमाने धनुर्लभे प्रतिष्ठा कारिता वराः ॥

लावण्यसमयाख्येन पण्डितेन महात्मना ।

स[सि]मोद्धारसक्ता च प्रशस्ति प्रकटीकृता ॥

श्रीमद्वा[हदर]क्षितीशचननादागत्य शत्रुंजये

प्रासादं विदधाप्य(?) येन वृ.....हिम्बमारोप्य च ।

उद्धारः किल सप्तगः कलियुगे चमेऽथ ना.....

जीयादेष सदोशवंशमुकुटः श्रीकर्मराजश्चिरम् ॥

यत्कर्मराजेन कृतं सुकर्यमन्येन केनपि कृतं हि तन्नो ।

यन्मलेच्छराज्ये[ऽपि नृपा]ज्यैवोद्धारः कृतः सप्तमः पण्येन ॥

स.....र्याणि बहूनि संघे कुर्वन्ति भव्याः परमं त्र] काले ।

कर्माभिधानव्यवहारिणोवोद्धारः कृतः श्रीविमलाद्रिशृङ्गे ॥

श्रीचित्रकूटोदयशैलशृङ्गे कर्माख्यभानोरुदयान्वितस्य ।

शत्रुंजये बिम्बविहारकृत्य[कर्माव]लीयं स्फुरतीति चित्रम् ॥

श्रीमेदपाटे त्रिषये निवासिनः श्रीकर्मराजस्य च कीर्तिरु[ज्वला] ।

देशेष्वनेकेष्वपि [संचरत्य]हो ज्योत्स्नेव चन्द्रस्य नभोविहारिण ॥

दत्तं येन पुरा धनं बहु सुरत्राणाय तन्मानतो

यात्रा येन [नृ]णां च संघपतिना शत्रुंजये कारिता ।

साधूनां सुगमैव सा च विहिता चक्रे प्रतिष्ठार्हता-

मिस्थं वर्णनमुच्यते कियदहो श्रीकर्मराजस्य तु ॥

येनोद्धारः शुभवति नगे कारितः पुण्डरीके

खात्मोद्धारो विशदमतिना दुर्गतस्तेन चक्रे ।

येनाकारि प्रवरविधिना तीर्थनाथप्रतिष्ठा

प्राप्तास्तेन त्रिभुवनतले सर्वदेव प्रतिष्ठा ॥

सौम्यत्वेन निशामणिर्दिनमणिस्तीव्रप्रतापेन च

वंशोद्दीपनकारणाद्बृहमणिश्चिन्तामणिर्दानतः ।

धर्माच्छास्त्रशिरोमणिर्मदविषध्वस्त(स्ता)न्मणिर्भोगिनः

एकानेकमयो गुणैर्नवनवैः श्रीकर्मराजः सुधीः ॥

तोलासुतः सुतन[यो] विनयोज्ज्वलश्च
 लीलूसुकुक्षिनलिनीशुचिराजहंस ।
 संमानदानविदुरो मुनिपुंगवानां
 सद्गुह्यबान्धवयुतो.....कर्मराजः ।
 कर्मी श्रीकर्मराजोऽयं कर्मणा केन निर्ममे ।
 तेषां शुभानि कर्माणि यैर्दृष्टः पुण्यवानसौ ॥
 श्रयधीशः पुण्डरीकस्तु महादेवा(व.) कपर्दिराद् ।
 श्राद्धश्रीकर्मराजस्य सुप्रसन्ना भवन्त्वमी ॥
 श्रीशत्रुञ्जयतीर्थोद्दारे ।

(इतः परं देशभाषा—)

(एपिग्राफिका इण्डिका २।४२-४७)

(११३)

सौवर्णिकसाहस्रीतेजःपालोद्धृतविमलाचल[पट्ट]न-
 श्रीआदीशमूलप्रासादप्रशस्तिः ।
 ॐ नमः ।

श्रेयस्वी प्रथमः प्रभुः प्रथिमभाभैपुण्यपुण्यात्मना-
 मस्तु स्वस्तिकरः सुखाब्धिभकरः श्री.....देवः स वः ।
 पद्मोल्लासकरः करैरिव रविव्योम्नि क्रमान्भोरुह-
 न्यासैर्यस्तिलकीवभूव भगवाञ्शत्रुञ्जयोऽनेकशः ॥
 श्रीसिद्धार्थनरेशवंशसरसीजन्माब्जिनीवल्लभः
 पायाद्गः परमप्रभावभवनं श्रीवर्धमानः प्रभुः ।
 उत्पत्तिस्थितिसंहतिप्रकृतिवाग्यद्वीर्जगत्पावनी
 स्वर्वापीव महाव्रतिप्रणयभूरासीद्रसोल्लासिनी ।
 आसीद्वासववृन्दवन्दितपदद्वन्द्वः पदं संपदां
 तत्पट्टाम्बुधिचन्द्रमा गणधरः श्रीमान्सुधर्माभिधः ।

यस्यौदार्ययुता प्रहृष्टसुमना अद्यापि विद्यावती

धत्ते संततिरुन्नतिं भगवती वीरप्रगोर्गौरिव ॥

श्रीसुस्थितः सुप्रतिबुद्ध एतौ सूरौ अभूतां तदनु क्रमेण ।

याभ्यां गणोऽभूदिह कोटिकाह्वश्चन्द्रार्यमभ्यामिव सुप्रकाशः ॥

तत्राभूद्वज्रिणा संघः श्रीवज्रर्षिगणाभिधः ।

मूलं श्रीवज्रशाखाया गङ्गाया हिमवानिव ॥

तत्पट्टाम्बरदिनमणिरुदितः श्रीवज्रसेनगुरुरासीत् ।

नागेन्द्रचन्द्रनिर्वृतिविद्याधरसंज्ञकाश्च तच्छिष्याः ॥

स्वस्वनामसमानानि येभ्यश्चत्वारि जज्ञिरे ।

कुलानि काममेतेषु कुलं चान्द्रं तु दिद्युते ॥

भास्करा इव तिमिरं हरन्तः ख्यातिभाजनम् ।

भूरयः सूरयस्तत्र जज्ञिरे जगतां मताः ॥

बभूवुः क्रमतस्तत्र श्रीजगच्चन्द्रसूरयः ।

यैस्तपाविरुदं लेभे बाणसिद्धार्क(१२८५)वत्सरे ॥

क्रमेणासिन्नाणे हेमविमलाः सूरयोऽभवन् ।

तत्पट्टे सूरयोऽभूवन्नानन्दविमलाभिधाः ॥

साध्वाचारविधिं पथः शिथिलितः सम्यक्श्रयां धाम यै-

रुद्धे स्तनसिद्धिसायकसुधारोचि(१५८२)निभेऽनेहसि ।

जीमूतैरिव यैर्जगत्पुनरिदं तापं हरद्भिर्भृशं

सश्रीकं विदधे गवां शुचितमैः स्तोमै रसोल्लासिभिः ॥

पद्माश्रयैरलमलंक्रियते स्म तेषां

प्रीणन्मनांसि जगतां कमलोदयेन ।

पट्टं प्रवाह इव निर्जरनिर्झरिण्याः

शुद्धात्मभिर्विजयदानमुनीशहंसैः ॥

सौभाग्यं हरिसर्पपर्वहरणं रूपं च रम्भापति-

श्रीजैत्रं शतपन्नमिन्नमहसां चौरं प्रतापं पुनः ।

येषां धीक्ष्य सनातनं मधुरिपुस्वः स्वामिधर्माश्रयो
 जाताः काममपत्रपाभरभृतो गोपत्वमाप्तास्त्रयः ॥
 तत्पट्टः प्रकटः प्रकामकलितोद्द्योतस्तथा सौधव-
 त्सखेहैर्यतिराजहीरविजयस्नेहप्रियैर्निर्ममे ।
 सौभाग्यं महसां भरेण महतामत्यर्थमुल्लासिनां
 बिभ्राणः स यथाजनिष्ट सुदृशां कामप्रमोदास्पदम् ॥
 देशादुर्जरतोऽथ सूरिवृषभा आकारिताः सादरं
 श्रीमत्साहिकब्धारेण विषयं मेवातसंज्ञं शुभम् ।
 शा.....जपाणयोऽवतमसं सर्वे हरन्तो गवां
 स्तोमैः सूत्रितविश्वविश्वकमलोल्लासैर्नभोऽर्का इव ॥
 चक्रुः फतेपुरम्.....भौम-
 दृग्युग्मकोककुलमाप्तसुखं सृजन्तः ।
 अब्देऽङ्कपावकनृप(१६३९)प्रमिते स्वगोभिः
 सोल्ला.....म्बुजकाननं ये ॥
 दामेवाखिलभूपमूर्धसु निजामाज्ञां सदा धारय-
 ङ्ग्रीमान्साहिअकब्बरो नरवरो देशेष्वशेषेष्वपि ।
 षण्मासाभयदानपुष्टपटहोद्धोषानघध्वंसिनः
 कामं कारयति स्म हृष्टहृदयो यद्वाक्कलारञ्जितः ॥
 यदुपदेशवशेन मुदं दधन्निखिलमण्डलवासिजने निजे ।
 मृतधनं च करं च सुजीजिआमिधमकब्बरभूपतिरत्यजत् ॥
 यद्वाचा कतकाभया विमलितः स्वान्ताम्बुपूरं कृपा-
 पूर्णः शाहिरनिन्दनीतिवनिताक्रोडीकृतात्मात्यजत् ।
 शुल्कं त्यक्तुमशक्यमन्यधरणिराजां जनप्रीत्ये
 तद्वान्नीडजपुञ्जपूरुषपशूश्रामूसुचद्भूरिशः ॥
 यद्वाचां निचयैर्मुधाकृतसुधास्वादैरमन्दैः कृता-
 ह्लादः श्रीमदकब्बरः क्षितिपतिः संतुष्टिपुष्टाशयः ।

त्यक्त्वा तत्करमर्थसार्थमतुलं येषां मन प्रीतये
 जैनेभ्य प्रवदौ च तीर्थतिलकं शत्रुंजयोर्वीधरम् ॥
 यद्वाग्भिर्मुदितश्चकार करुणास्पृजन्मना पौस्तकं
 भाण्डागारमपारवाङ्मयमयं वेश्मेव वाग्देवतम् ।
 यत्संवेगभरेण भावितमतिः शाहिः पुनः प्रत्यहं
 पूतात्मा बहु मन्यते भगवतां सदृशिनो दर्शनम् ॥
 यद्वाचा तरणित्विषेव कलितोल्लासं मनःपङ्कजं
 विभ्रच्छाहिअकब्धरो व्यसनधीपाथोजिनीं चन्द्रमाः ।
 जज्ञे श्राद्धजनोचितैश्च सुकृतैः सर्वेषु देशेष्वपि
 [वि]ख्यातोऽर्हतभक्तिभावितमतिः श्रीश्रेणिकक्षमापवत् ।
 लुम्पाकाधिपमेघजीह्वपिमुखा हित्वा कुमत्याग्रहं
 भेजुर्यच्चरणद्वयीमनुदिनं भृङ्गा इवाम्भोजिनीम् ।
 उल्लासं गमिता यदीयवचनैर्वैराग्यरङ्गोन्मुखै-
 र्जाताः स्वस्वमतं विहाय बहवो लोकास्तपासंशकाः ॥
 आसीच्चैत्यविधापनादिसुकृतक्षेत्रेषु वित्तव्ययो
 भूयान्यद्वचनेन गुर्जरधरामुख्येषु देशेष्वलम् ।
 यात्रां गुर्जरमालवादिकमहादेशोद्भवैर्भूरिभिः
 संघैः सार्धमृषीश्वरा विदधिरे शत्रुंजये ये गिरौ ॥
 तत्पट्टमब्धिमिव रग्यतमं सृजन्तः
 स्तोमैर्गवां सकलसंतमसं हरन्तः ।
 कामोलसत्कुवलयप्रणया जयन्ति
 स्फूर्जत्कला विजयसेनमुनीन्द्रचन्द्राः ॥
 यत्प्रतापस्य माहात्म्यं वर्ण्यते किमतः परम् ।
 अस्वप्नाश्चक्रिरे येन जीवन्तोऽपि हि वादिनः ॥
 सौभाग्यं विषमायुधात्कमलिनीकान्ताच्च तेजस्विना(ता)-
 मैश्वर्यं गिरिजापतेः कुमुदिनीकान्तात्कलामालिना(ता)म् ।

माहात्म्यं धरणीधरान्मखभुजां गाम्भीर्यमम्भोनिधे-
 रादायाम्बुजभूः प्रभुः प्रविदधे यन्मूर्तिमेतन्मयीम् ॥
 ये च श्रीमदकब्बरेण विनयादाकारिताः सादरं
 श्रीमल्लभपुरं पुरंदरपुरं व्यक्तं सुपर्वोत्करैः ।
 भूयोभिर्व्रतिभिर्बुधैः परिवृता वेगादलंचक्रिरे
 सामोदं सरसं सरोरुहवनं लीलामराला इव ॥
 अर्हन्तं परमेश्वरत्वकलितं संस्थाप्य विश्वोत्तमं
 साक्षात्साहिअकब्बरस्य सदसि स्तोमैर्गवामुद्यतैः
 यैः संमीलितलोचना विदधिरे इत्यक्षरैः श्रिया
 वादोन्मादभृतो द्विजातिपतयो भट्टा निशाटा इव ॥
 श्रीमत्साहिअकब्बरस्य सदसि प्रोत्सर्पिभिर्भूरिभि-
 र्बादैर्वादिवरान्विजित्य समदान्सहैर्द्विपेन्द्रानिव ।
 सर्वज्ञाशयतुष्टिहेतुरनघो दिश्युत्तरस्यां स्फुर-
 न्यैः कैलास इवोज्ज्वलो निजयशस्तम्भो निचरन्ने महान्
 दत्तं साहसधीरहीरविजयश्रीसूरिराजां पुरा
 यच्छ्रीसाहिअकब्बरेण धरणीशक्रेण तत्प्रीतये ।
 तच्चक्रेऽखिलमप्यबालमतिना यत्साज्जगत्साक्षिकं
 तत्पत्रं पुरमाणसंज्ञमनघं सर्वा दिशो व्यानशे ॥
 किं च गोवृषभकासरकान्ता कासरा यमगृहं नहि नेयाः ।
 मोच्यमेव मृतवित्तमशेषं वन्दिनोऽपि हि न च ग्रहणीयाः ॥
 यत्कलासलिलवाहविलासप्रीतचित्तरुणा जनतुष्ट्यै ।
 स्वीकृतं स्वयमकब्बरधात्रीस्वामिना सकलमेतदपीह ॥
 चोलीवेगमनन्दनेन वसुधाधीशेन संमानिता
 गुर्वी गुर्जरमेदिनीमनुदिनं स्वर्लोकविब्वोकिनी ।
 सद्गुत्ता महसां भरेण सुभगा गाढं गुणोल्लासिनी
 ये हारा इव कण्ठमम्बुजदृशां कुर्वन्ति शोभास्पदम् ॥

इतश्च

आभूरान्वय[प]वापवासवया(१) ओकेशवंशोऽभव

च्छ्रेष्ठी श्रीशिवराज इत्यभिधया सौवर्णिकः पुण्यधीः ।

तत्पुत्रोऽजनि सीधरश्च तनयस्तस्याभवत्पर्वतः

[का]लाहोऽजनि तत्पुत्रश्च तनुजस्तस्यापि वाघाभिधः ॥

तस्याभूद्वृद्धिआभिधश्च तनुजः ख्यातो रजाईभव-

स्तस्याभूच्च सुहासिणी^१ गृहिणी पद्मेव पद्मापते ।

इन्द्राणीसुरराजयोरिव जयः पुत्रस्तयोश्चाभव-

त्तेजःपाल इति प्रहृष्टगुमनाः पित्तोर्मनः प्रीतिवृत् ॥

कामस्येव रतिर्हरेरिव रमा गौरीव गौरीपते-

रासीत्तेजलदे इति प्रियतमा तस्याकृतिः..... ।

भोगश्रीसुभगौ गुरौ प्रणयिनौ शश्वत्सुपर्वादरौ

पौलोमीत्रिदशेश्वराविव सुखं तौ दंपती भेजतुः ॥

वैराग्यवारिनिधिपूर्णनिशाकराणां

तेषां च हीरविजयव्रतिसिन्धुराणाम् ।

सौभाग्य[भा]ग्यपरभागविभागुराणां

तेषां पुनर्विजयसेनगुनीश्वराणाम् ॥

वाग्भिः सुधाकृतसुधागिरुदश्चिचेता

श्राद्धः स शोभनमना भजति सा भावगम् ।

श्रीसं[घभ]क्तिघनदानजिनेन्द्रचैत्यो-

द्धारादिकर्मसु भृशं सुकृतिप्रियेषु ॥

(विशेषकम्)

ग्रहैः प्रशस्तेऽहि स्वपार्श्वभर्तुरनन्तभर्तुश्च शुभा प्रतिष्ठागम् ।

सोऽचीकरत्पद्मयुगभूपवर्धे हर्षेण सौवर्णिकतेजपालः ॥

आदावार्पभिरत्र तीर्थतिलके शत्रुंजयेऽचीकर-

सै(चै)त्यं शैत्यकरं दृशोर्मणिगणस्वर्णादिगिर्भासुरम् ।

अत्रान्येऽपि भुजार्जितां फलवतीमुच्चैः सृजन्तः श्रियं

प्रासादं तदनुक्रमेण बहवश्चाकारयन्भूभुजः ॥

तीर्थेऽत्र साधुकरमागिधो धनी सिद्धिसिद्धितिथि(१९८८)संख्ये ।

चैत्यमचीकरदुक्तेरानन्दविमलमुनिराजाम् ॥

तं वीक्ष्य जीर्णं भगवद्विहारं स तेजपालः स्वहृदीति दध्यौ ।

भावी कदा सोऽवसरो वरीयान्यत्रात्र चैत्यं भविता नवीनम् ॥

अन्येद्युः स्वगुरूपदेशशरदा कामं वलक्षीकृत-

खान्ताम्भाः स वणिग्वरः पुरवरे श्रीस्तम्भतीर्थे वसन् ।

तीर्थे श्रीमति तुङ्गतीर्थतिलके शत्रुञ्जयेहगृहो(?) -

द्धारं कर्तुमना अजायततमां साफल्यमिच्छन्निश्रय ॥

अत्र स्यात्सुकृतं कृतं तनुमतां श्रेयः श्रियां कारणं

मत्त्वैवं निजपूर्वजन्ममहानन्दप्रमोदाप्तये ।

तीर्थे श्रीविमलाचलेऽतिविमले मौलेऽर्हतो मन्दिरे

जीर्णोद्धारमकारयत्स सुकृती कुन्तीतनूजन्मवत् ॥

शृङ्गेण भिन्नगगनाङ्गणमेतदुच्चैः-

श्चैत्यं चकास्ति शिखरास्थितहेमकुम्भम् ।

हस्तेषु हस्तमितमुच्चमुपैति नाक-

लक्ष्मी विजेतुमिव काममखर्वगर्वाम् ॥

यत्रार्हदोकसि जिताग(म)रकुम्भिकुम्भाः

कुम्भा विभान्ति शरवेदकरेन्दु(१२४९)संख्याः ।

किं सेवितुं प्रभुमयुः प्रचरुप्रताप-

पूरैर्जिता दिनकरा कृतनैकरूपाः ॥

उन्मूलितप्रमदभूमिरुहानशेषा-

न्विश्वेषु विघ्नकरिणो युगपन्निहन्तुम् ।

सज्जाः स्म इत्थमभिधातुमिवेन्दुनेत्रा(२१)

सिहा विभान्त्युपगता जिनधासि यत्र ॥

योगिन्यो यत्र शोभन्ते चतस्रो जिनवेशगानि ।
 निपेवितुगिवाक्रान्ता प्रतापैरागता दिशः ॥
 राजन्ते च दिशां पाला.....यत्रार्हदालये
 मूर्तिमन्त किमायाता धर्माः संयमिनागमी ॥
 द्वासप्तति श्रियमयन्ति जिनेन्द्रचन्द्र-

विम्बानि देवकुलिकासु च तावतीषु ।
 द्वासप्ततेः श्रितजनालिकलालत ना
 कि कुट्टमला परिमलैर्भुवनं भरन्त ॥
 राजन्ते यत्र चत्वारो गवाक्षा जिनवेशगानि ।
 विरञ्चेरिव वक्राणि विश्वाकारणहेतवे ॥
 यत्र चैत्ये विराजन्ते चत्वारश्च तपोधना ।
 अमी धर्माः किमायाता प्रभूपास्त्ये वपुर्भृतः ॥

पञ्चालिकाः श्रियमयन्ति जिनेन्द्रधाम्नि
 द्वात्रिंशदिन्द्ररमणीभरजैत्ररूपाः ।
 ज्ञात्वा पतीनिह जिने किमु लक्षणक्षमा-
 राजां प्रिया निजनिजेशनिभालनोत्का ॥

द्वात्रिंशदुत्तगतमानि च तोरणानि
 राजन्ति यत्र निजधामि मनोहराणि ।
 किं तीर्थकृद्दशनलक्ष्मि(क्ष्म)सृगेक्षणाना-
 मन्दोलनानि सरलानि सुखासनानि ॥

गजाश्चतुर्विंशतिरद्वितुङ्गा विभान्ति शस्ता जिनधाम्नि यत्र ।
 देवाश्चतुर्विंशतिरीशगत्तये किमागताः कुञ्जररूपभाजः ॥
 स्तम्भाश्चतुःसप्ततिरद्विराजोत्तुङ्गा विभान्तीह जिनेन्द्रचैत्ये
 दिशामधीशैः सह सर्व इन्द्राः किमाप्तमत्तये समुपेयिवांरा ॥
 रम्यं नन्दपयोधिभूपति(१६४९)मिते वर्षे सुखोत्कर्षकू-
 त्साहाय्याज्जमुठकुरस्य मुकृतारामैकपायोमुच ॥

प्रासादं वल्लिआसुतेन सुधिया शत्रुंजये कारितं
 दृष्ट्वाष्टापदतीर्थचैत्यतुलितं केपां न चित्ते रतिः ॥
 चैत्यं चतुर्णामिह धर्ममेदिनीभुजां गृहं प्रीणितविश्वविष्टपम् ।
 शत्रुंजयोर्वीभृति नन्दिवर्धनाभिधं सदा यच्छतु वाञ्छितानि व' ॥

.... यः प्रभाभरविनिर्मितनेत्रशैत्ये

चैत्येऽत्र भूरिरभवद्विभवव्ययो य
 ज्ञात्वा वदन्ति मनुजा इति तेजपालं
 कल्पद्रुमत्ययमनेन धनव्ययेन ।

शत्रुंजये गगनबाणकला(१६५०)मितेऽब्दे

यात्रां चकार सुकृताय स तेजपालः ।

चैत्यस्य तस्य सुदिने गुरुभिः प्रतिष्ठा

चक्रे च हीरविजयाभिधसूरिसिहै ।

मार्तण्डमण्डलमिवाम्बुरुहां समूह

पीयूषरश्मिमिव नीरनिधेः प्रवाहः

किंकित्रजः सलिलवाहमिवातितुङ्गं

चैत्यं निरीक्ष्य मुदमेति जनः समस्तः ।

चैत्यं चारु चतुर्मुखं कृतसुखं श्रीरामजीकारितं

प्रोत्तुङ्गं जसुठकुरेण विहितं चैत्यं द्वितीयं शुभम् ।

रम्यं कुंअरजीविनिर्मितमभूच्चैत्यं तृतीयं पुन-

मूलश्रेष्ठिकृतं निकामसुभगं चैत्यं चतुर्थं तथा ॥

एभिर्विश्वविसारिभिर्द्युतिभैरत्यर्थससूत्रितो-

द्वयोतो दिक्ष्वखिलासु निर्जरगतिः स्वर्लोकपालैरिव ।

श्रीशत्रुंजयशैलमौलिमुकुटं चैत्यैश्चतुर्भिर्युत

प्रासादोऽङ्गिमनोविनोदकमलाचैत्यं चिरं नन्दतु ॥

वस्ताभिधस्य वरसूत्रधरस्य शिल्पं

चैत्यं चिरादिदमुदीक्ष्य निरीक्षणीयम् ।

शिष्यत्वमिच्छति कलाकलितोऽपि विश्व-
 कर्गस्य शिल्पिपटले भवितु मसिद्धः ॥
 सदाचाराब्धीना कमलविजयाह्वानगुधिया
 पदद्वन्द्वाम्भोजभ्रमररादृशो हेमविजयः ।
 अलंकारैराज्या स्त्रियगिव शुभा या विहितवा-
 न्प्रशस्ति शस्तैषा जगति चिरकालं विजयताम् ॥
 इति सैवर्णिकसाहस्रीतेजपालोज्ज्वलविमलाचलपट्टनश्रीआदीशमूलप्रा-
 सादप्रशस्ति, श्रेय.....

बुधसहजसागराणां विनेयजयसागरोऽलिखद्वर्णे ।

शिल्पिभ्यामुत्कीर्णा माधवनानाभिधानाभ्याम् ।

(एपिग्राफिआ इण्डिक् २ ५०-५१)

(११४)

साहस्रीपद्मसिंहकारितशत्रुंजयतीर्थप्राप्तादप्रशस्तिः ।

ॐ

स्वस्ति श्रीवत्सभर्तापि न विष्णुश्चतुराननः ।

न ब्रह्मा यो वृषाहोऽपि न रुद्रः स जिनः श्रियै ॥

संवत् १६७५ वर्षे शाके १५४१ प्रवर्तमाने

समप्रदेशशृङ्गारहाल्लारतिलकोपमम् ।

अनेकेभ्यगृहाकीर्ण नैवीनपुरगुत्तमम् ॥

अभ्रंलिहविहाराम्रध्वजाशुकहतातपम् ।

रूप्यस्वर्गमगिव्यस्रचतुःपथविराजितम् ॥

(युग्मम्)

१. सर्वा अपि शत्रुंजयतीर्थप्रशस्तयो डॉक्टर वुल्फर (Dr. Bühler, Ph. D., C. I. E.) महाशयैरेन व्याख्याताः. शत्रुंजयश्च 'पालीटाना'प्रान्ते वर्तते इत्यपि त एव निर्णीतवन्तः. २. नवनगरं हाल्लारदेशान्तर्गतं 'कोठिआनार'ग्राम्ये वर्तते.

तत्र राजा प्रशस्ति श्रीजसवन्ताभिधो नृपः ।
 यामश्रीशत्रुशल्याहकुलाम्बरनभोमणिः ॥
 यत्प्रतापाभिसंतापसंतप्त इव तापनः ।
 निर्माति जलधौ नित्यमुन्मज्जननिमज्जने ।

(युगमम्)

बभूवुः श्रीमहावीरपट्टानुक्रमभूषणाः
 श्रीअञ्चलगणात्मी(धी)शा आर्यरक्षितसूरयः ।
 तत्पट्टपङ्कजादित्याः सूरिश्रीजयसिंहकाः ।
 श्रीधर्मघोषसूरीन्द्रा महेन्द्रसिंहसूरयः ॥
 श्रीसिंहप्रभसूरीशाः सूरयोऽजितसिंहकाः ।
 श्रीमहेन्द्रेन्द्रसूरीशाः श्रीधर्मप्रभसूरयः ॥
 श्रीसिंहतिलकाह्वश्च श्रीमहेन्द्रप्रभाभिधाः ।
 श्रीमन्तो मेरुतुङ्गाख्या बभूवुः सूरयस्ततः ॥
 समग्रगुणसंपूर्णाः सूरिश्रीजयकीर्तयः ।
 तत्पट्टेऽथ सुसाधुश्रीजयकेशरिसूरयः ॥
 श्रीसिद्धान्तसमुद्राख्यसूरयो भूरिकीर्तयः ।
 भावसागरसूरीन्द्रास्ततोऽभूवन्गणाधिपाः ॥
 श्रीमद्गुणनिधानाख्यसूरयस्तत्पट्टेऽभवन् ।
 युगप्रधानाः श्रीमन्तः सूरिश्रीधर्ममूर्तयः ॥
 तत्पट्टोदयशैलाग्रप्रोद्यत्तरणिसंनिभा ।
 जयन्ति सूरिराजः श्रीयुजः कल्याणसागराः ॥
 श्रीनव्यनगरे वास्युपकेशज्ञातिभूषण
 इभ्यः श्रीहरपालाह आसील्लालणगोत्रकः ।
 हरीयाख्योऽथ तत्पुत्रः सिंहनामा तदङ्गजः
 उद्देशीत्यथ तत्पुत्रः पर्वताहस्ततोऽभवत् ॥
 वच्छनामाथ तत्पत्नी चाभूद्वाच्छलदेविका ।
 तत्कुक्षिमानसे हंसतुल्योऽथामरसंज्ञकः ।

लिङ्गदेवीति तत्पत्नी तदोरस्याग्रयो वरा ।
 जयन्ति श्रीवर्धमान-चांपसी-पद्मसिंहकाः ॥
 अतः परं विशेषतः साहिवर्धमान-साहिपद्मसिंहयोर्वर्णनम्—
 गाम्भीर्येण समुद्राभौ दानेन धनदोपगौ ।
 श्रद्धालुगुणसंपूर्णौ बोधिना श्रेणिकोपगौ ॥
 प्राप्तश्रीयामभूपालसमाजबहुलादरौ ।
 मन्त्रिश्रीवर्धमानश्रीपद्मसिंहौ सहोदरौ ।
 महेला वर्धमानस्य वज्रादेवीति विश्रुता ।
 तदङ्गजावुभौ ख्यातौ वीराख्यविजपालकौ ॥
 वर्णिनी पद्मसिंहस्य रत्नगर्भा सुजाणदे ।
 श्रीपाल-कुंरपालाह-रणमल्लास्तदङ्गजाः ॥
 एवं स्वतन्त्रयुक्ताभ्यामनल्पोत्सवपूर्वकम् ।
 साहिश्रीवर्धमानश्रीपद्मसीभ्यां यथात्ररात् ॥
 प्रागुक्तवत्सरे रम्ये माधवार्जुनपक्षके ।
 रोहिणीमे तृतीययां बुधवासरसंयुजि ॥
 श्रीशालिनाथमुख्यानां जिनानां चतुरुत्तरा ।
 द्विशती प्रतिमा हृद्या भारिताश्च प्रतिष्ठिताः ॥

(युग्मम्)

पुनर्निजबहुद्रव्यसफलीकरणाकृते ।
 श्रीनव्यनगरेऽकारि प्रासादः शैलसन्निभः ॥
 द्वासप्ततिजिनौकोभिर्वेष्टितश्च चतुर्मुखैः ।
 कैलासपर्वतोत्तुङ्गैरष्टाभिः शोभितोऽभितः ॥

(युग्मम्)

साहिश्रीपद्मसिंहेनाकारि शत्रुंजयोपरि ।
 उत्तुङ्गतोरणं श्रीमान्प्रासादः शिखरोन्नतः ॥
 यं दृष्ट्वा भविकाः सर्वे चिन्तयन्ति स्वचेतसि ।
 उच्चैर्गूतः किमेपोऽद्विर्दृश्यतेऽभ्रलिहो यतः ॥

येन श्रीतीर्थराजोऽयं राजते सावतंसक ।

प्रतिमा स्थापितास्तत्र श्रीश्रेयांसमुखार्हताम् ॥

तथा च संवत् १६७६ वर्षे फाल्गुनसितद्वितीयायां तिथौ दैत्यगुरुवा-
सरे रेवतीनक्षत्रे श्रीमतो नव्यनगरात्साहिश्रीपद्मसीकेन श्रीभरतचक्रवर्तिनि-
र्मितरांघरादृशं महासंघं कृत्वा श्रीअञ्चलगणाधीश्वरभट्टारकपुरंदरयुगप्रधान-
पूज्यराजश्रीपकल्याणसागरसूरीश्वरैः सार्धं श्रीविमलगिरितीर्थवरे समेत्य
स्वयंकारितश्रीशत्रुंजयगिरिशिरःप्रासादे समहोत्सवं श्रीश्रेयांसमुखजिनेश्व-
राणां सन्ति बिम्बानि स्थापितानि । सद्भिः पूज्यमानानि चिरं नन्दन्तु ।

यावद्विभाकरदिवाकरभूधरार्य-

रत्नाकरध्रुवधराः किल जाध्र(ध्र)तीह ।

श्रेयांसनाथजिनमन्दिरमत्र ताव-

नन्दत्वेनेकभविकौघनिपेव्यमानम् ॥

वाचकश्रीविनयचन्द्रगणीनां शिष्यमु० देवसागरेण विहिता प्रशस्तिः ।

(एपिग्राफिआ इण्डिक्-२।६४-६६)

(११५)

पारीक्षश्रीसोमचन्द्रजननीश्रीहीरवाईकारित-
जिनमन्दिरजीर्णोद्धारप्रशस्तिः ।

संवत् १६८३ वर्षे पातिसाहजिहांगीरश्रीसलेमसाहभूमण्डलाखण्डल-
विजयराज्ये श्रीचक्रेश्वरीयै नमः ॥ ओम् ॥ महोपाध्यायश्री५हेममू-
र्तिगणिसद्गुरुभ्यो नमः ।

ओं नमः ।

स्वस्ति श्री शिवशंकरोऽपि गणगान्सर्वज्ञशत्रुंजयः ।

शर्व शंशुरधीश्वरश्च भगवान्गौरो वृषाङ्को मृड ।

गङ्गोमां पतिरस्तकामविकृति सिद्धै कृतातिस्तुती

रुद्रो यो न परं श्रियै स जिनप श्रीनाभिभूरस्तु मे ॥

उद्यच्छीरजडः कलङ्करहितः संतापदोषापहः

सौम्यः प्राप्तसंयामितकलः सुश्रीर्मृगाङ्कोऽव्ययः ।

गौरानोमृतसूरपास्तकलुषो जैवातृकः प्राणिनां

चन्द्रः [कोऽपि] जयत्यहो जिनपतिः श्रीवैश्वसैर्निर्महान् ॥

त्यक्त्वा राजीमतीं यः स्वनिहितहृदयानेकपत्नीःपां

सिद्धिस्त्रीं भूरिरक्तामपि बहु चकमेऽनेकपत्नीमपीशः ।

लोके ख्यातस्तथापि स्फुरदतिशयवान्ब्रह्मचारीति नाम्ना

स श्रीनेमिर्जिनेन्द्रो दिशतु शिवसुखं सात्वतां योगिनाथः ॥

चञ्चच्छार[द]चन्द्रचारुवदनश्रेयोविनिर्यद्वचः

पीयूषौघनिपेक्तो विपधरेणापि प्रपेदे द्रुतम् ।

देवत्वं सुकृतैकलभ्यमतुलं यस्यानुकम्पानिधेः

स श्रीपार्श्वजिनेशितास्तु सततं विघ्नच्छिदे सात्वताम् ॥

यस्य श्रीवरशारानं क्षितितले मार्तण्डविम्बायते

यद्वाक्यं भवसिन्धुतारणविधौ पोतायते देहिनाम् ।

यद्ध्यानं भविष्यपपङ्कदलने गङ्गाम्बुधारायते

श्रीसिद्धार्थनरेन्द्रनन्दनजिनः सोऽस्तु श्रिये सर्वदा ॥

अथ पद्यावली—

श्रीवर्धमानजिनराजपदक्रमेण

श्रीआर्यरक्षितमुनीश्वरसूरिराजाः ।

विद्यापगाजलधयो विधिपक्षगच्छ-

संस्थापका यतिवरा गुरवो बभूवुः ॥

तच्चारुपट्टकमला.....लराजहंसा-

श्चारित्रमञ्जुकमलाश्रवणावर्तसाः ।

गच्छाधिपा बुधवरा जयसिंहसूरि-

नामान उद्यदमलोरुगुणावदाताः ॥

श्रीधर्मघोषगुरवो वरकीर्तिभाजः

सूरीश्वरास्तदनु पूज्यमहेन्द्रसिंहाः ।

आसंस्ततः सकलसूरिशिरोवतंसाः

सिंहप्रभाभिधसुसाधुगुणप्रसिद्धाः ॥

तेभ्यः* क्रमेण गुरवो जिनसिंहसूरि-

गोत्रा बभूवुरथ पूज्यतमा गणेशाः ।

देवेन्द्रसिंहगुरवोऽखिललोकमान्या

धर्मप्रभा मुनिवरा विधिपक्षनाथाः ॥

पूज्याश्च सिंहतिलकास्तदनु प्रभूत-

भाग्या महेन्द्रविभवो गुरवो बभूवुः ।

चक्रेश्वरीभगवतीविहितप्रसादाः

श्रीमेरुतुङ्गगुरवो नरदेववन्द्याः ॥

तेभ्योऽभवन्गणधरा जयकीर्तिसूरि-

मुख्यास्ततश्च जयकेसरिसूरिराजः ।

सिद्धान्तसागरगणाधिभुवस्ततोऽनु

श्रीभावसागरगुरुगुणा अभूवन् ।

तद्वंशपुष्करविभा(का)सन्नभानुरूपाः

सूरीश्वराः सुगुणशेवधयो बभूवुः ॥

षट्पदी ॥

तत्पट्टोदयशैलशृङ्गकिरणाः शास्त्राम्बुधेः पारगा

भव्यस्वान्तचकोरलासनलसत्पूर्णाभिचन्द्राननाः ।

श्रीमन्तो विधिपक्षगच्छतिलका वादीन्द्रपञ्चानना

आसञ्जश्रीगुरुधर्ममूर्तिगुरवः सूरीन्द्रवन्द्याङ्ग्यः ॥

तत्पट्टेऽथ जयन्ति मन्मथभटाहंकारशर्वोपमाः

श्रीकल्याणसमुद्रसूरिगुरवः कल्याणकन्दाम्बुदाः ।

भव्याम्भोजविबोधनैककिरणाः सज्ज्ञानपाथोधयः

श्रीमन्तोऽत्र जयन्ति सूरिविभुभिः सेव्याः प्रभावोद्यताः ॥

श्रीमालज्ञातीयमन्त्रीश्वरश्रीभण्डारीतत्पुत्रमह० श्रीअमरसीसुतमह०
श्रीकरणतत्पुत्रसाश्रीधन्नातत्पुत्रसाहश्रीसोपातत्पुत्रसा० श्रीवन्ततद्भार्या

उभयकुलानन्ददायिनी चार्द्धश्रीसौभाग्यदे तत्कुक्षिसरोरगजसंभवात् श्रीरूप
तद्गुणिनी उभयकुलानन्ददायिनी परमश्रीनिता हीरगार्द्ध पुत्रपारीक्षश्रीसौ
मचन्द्रप्रभृतिपरिकरयुताया संवत् १६८२ वर्षे माभगुदी १३ त्रयोदशी
तिथौ सोमवासरे श्रीचन्द्रप्रभस्वामिजिनमन्दिरजीर्णोद्धारः कारितः ॥

(प्रमाणिका शण्डक २।६८ ७९)

(११६)

विग्रहराजमहाराजसमकालिकाहृदकागितर्प-
नाथप्रासादप्रतिष्ठाप्रशस्तिः ।

[ओ नमः शिवाय ।

सर्वविघ्नशमनं सुरार्चितं पूर्वमेव शिवयोगानुभवम् ।
भुक्तिमुक्तिपरगार्थसिद्धिदं तं नमामि वरदं गजाननम् ॥

.....कुलितमानसौ ।

स्तूयमानस्तु सदैवै. पातु वस्त्रपुरान्तक ॥

पादन्यासावनुज्ञा नमति वसुमती जेपगोमावल्गुमा

[बा]ह्वक्षेपै रा क वन्दे. ।

मित्रावस्थं समस्तं भवति हि श्रुतं यस्य गृणे प्रहरे

स श्रीहर्षमिधानो जयति पञ्चपतिर्दत्तावधानुकरः ॥

राव्ये शूलं त्रिशूलगपरे दोष्णि [गि]क्षाक पालं ।

भूषा भुजग कण्ठिका नीलकण्ठे ।

नेहग्वेपस्त्रिनयन मया कानि दृष्टो चिनित्र

इत्थं गौर्या प्रहरितहरः संसृतः पातु युष्मान् ॥

१. लेखोऽयं पाषाणमयसिलोत्कीर्णः जयपुरराष्ट्रात्तत्त्वज्ञानादीत्यने शीकर-
राजधानीतो दक्षिणे जयपुरतश्च दाम्बलोणे दृष्यमानो विरेः शृङ्गे देवालो १५३४ ई-
शाब्दे 1) G. D. D. in cin and S. in g. and 12. जयपुरमहाशयस्या-
मुपलभ्य Asiatic Society सभाये प्रेषितः स न P. K. K. in 1) 12.
C. I. D. महाशयेन प्रादयातः.

वेगोद्धूतार्यमादिग्रहगगनतलं व्यश्रुवाना जलौघै-
 न्यकुर्वाणा स[मुद्रान्] क्षयवलितजलानूर्मिमालासहस्रैः ।
 देयादभ्यर्थितं वः शशधरधवला स्वर्धुनी चन्द्रमौले-
 मौलौ लीलां वहन्ती स्फुटविकटजटाबन्धने चीरिकायाः ॥
 चञ्चच्चन्द्रार्कतारं भुवननगनदीद्वीपसिन्धुप्रपञ्चं
 विश्वं देवासुराहिप्रमथमुनिवरैर्यक्षमर्त्यैः सनाथम् ।
 यस्येच्छाशक्तिभावदसदपि सकलं जायते लीयते च
 सोऽव्याद्वो हर्षदेवो भुवनविरचनासूत्रधारोऽप्रमेयः ॥
 नूनं बाणाभिदग्धत्रिपुरसुररिपुर्जातहर्ष सहर्षै-
 रिन्द्राद्यैर्देववृन्दैः कृतनतिनुतिभिः पूज्यमानोऽत्र शैले ।
 योऽभून्नाम्नापि हर्षो गिरिशिखरभुवोर्भारतानुग्रहाय
 स स्ताद्वो लिङ्गरूपो द्विगुणितभवनश्चन्द्रमौलि, शिवाय ॥
 निर्यन्नेत्राण्डभाण्डानणुदहनरुचिप्लोपसंभ्रान्तसत्त्वं
 प्रान्तज्वालावलीढद्रुमबहलमहाधूमधूमायिताशम् ।
 संरम्भरम्भर्भीमस्वनमसमशरोच्छेदि यस्याशशङ्के
 दृष्ट्वा देवै स्वरूपं किमियमसमये संहतिर्बोभुवे[ति^१] ॥
 देवः पुरधगध्यास्ते यमभ्रंकषमुच्चकैः ।
 हर्षख्यातिः स हर्षाख्यो गिरिरेष पुनातु वः ॥
 शूरस्येदं(स्यैष) श्लोकं(क) ।

गाङ्गं नो निर्झराम्भः प्रवहति न शुभा नन्दनोद्यानलक्ष्मीः
 सद्रत्नस्वर्णशृङ्गामलविविधरुचो नैव [सौधास्त]थात्र ।
 अन्यां धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेव शैलोऽद्वितीयां
 साक्षाच्छंभुर्यदास्ते तदपि हि परमं कारणं रम्यतायाः ॥
 अष्टमूर्तिर्यमध्यास्ते सिद्धचटकविभु स्वयम् ।
 महिमा भूधरस्यास्य परमः कोऽपि [विद्यते] ॥

१. 'बोभुवे[य]' इति पूरणेऽर्थोऽस्फुटः । 'बोभुवा' इति यङ्लुगन्तम्.

एतत्स्वर्णाण्डकान्तिप्रवरतमगमहागण्डपाभोगभद्रं
 प्रान्तप्रासादगालाविरचितविकटापाण्डुपुत्राभिरामम् ।
 मेरो शृङ्गोपमानं सुघटितवृषरात्तोरणद्वाररम्यं
 नानासङ्गोद्युक्तं जयति भगवतो हर्षदेवस्य हर्म्यम् ॥
 आद्यः श्रीगूवकाख्याप्रथितनरपतिश्चाहमानान्वयोऽभू-
 च्छ्रीमन्नागाः लोकाप्रवरनृपरागालम्भवीरप्रतिष्ठः ।
 यस्य श्रीहर्षदेवे परमवनमयी भौतली कीर्तिगूर्ति-
 लोकेऽद्यापि स्थिरैषा प्रतपति परमैः ॥
 पुत्रः श्रीचन्द्रराजोऽभवदमलयशास्त्रस्य तीव्रप्रतापः
 सूनुस्तस्याथ भूपः प्रथम इव पुनर्गूवकाख्यः प्रतापी ।
 तस्माच्छ्रीचन्दनोऽभूत्क्षितिपतिभयदस्तोगरेशं रादर्प-
 हत्वा रुद्रेणभूषं समरभुवि [बो]लाद्ये[न लब्धा] जयश्रीः ॥
 ततः परमतेजस्वी सदा समरजित्वर ।
 श्रीमान्वाक्पतिराजाख्यो महाराजोऽभवत्सुतः ॥
 येनादैन्यं स्वसैन्यं कथमपि दधता वाजिवल्गा गुमुक्षु
 प्रागेव त्रासितेभ्यः सरसि करिरटङ्गिण्डिमैडिः ॥
 चन्द्रक्षमाभर्तुराज्ञां समदमगिबहन्नागतोऽनन्तपार्श्व-
 क्षमापालस्तन्त्रपालो दिशि दिशि गमितो ह्रीविषण्णः प्रसन्नः ॥
 शूरस्येदम् ।
 लोकैर्यो हि महीतले ननु हरिश्चन्द्रोपमो गीयते
 त्यागैश्चर्यजयेषु कीर्तिरमला धर्माश्च यस्योज्ज्वलः ।
 येनादायि हराय गन्दिरकृते भक्त्या प्रभूतं वसु
 श्रीमद्वाक्पतिराजसूनुरसमः श्रीसिंहराजोऽभवत् ॥
 हैममारोपितं येन शिवस्य भवनोपरि ।
 पूर्णचन्द्रोपगं स्वीयं गूर्तं यशः ॥
 तोमरनायकं रालवणं सैन्याधिपत्योद्धतं
 युद्धे येन नरेश्वराः प्रतिदिशं निर्नाशिता जिष्णुना ।

कारावेशमनि भूरयश्च विधृतास्तावद्भि यावद्गृहे
तन्मुत्त्यर्थमुपागतो रघुकुले भूचक्रवर्ती स्वयम् ॥

श्रीगान्धिग्रहराजोऽभूत्तत्सुतो वासवोपमः ।

वंशलक्ष्मीर्जयश्रीश्च येनैते विधुरोद्धृते ॥

श्रीसिंहराजरहिता किल चिन्तयन्ती

भीतेव संप्रति विभुर्ननु को ममेति ।

येनात्मबाहुयुगले चिरसंनिवासं

संधीरितेति ददता निजराज्यलक्ष्मीः ॥

येन दुष्टदमनेन सर्वतः साधिताखिलमही स्वबाहुभिः ।

लीलयैव वशवर्तिनी कृता किंकरीव निजपादयोस्तले ॥

यस्य चारु चरितं सता सदा शृण्वता जगति कीर्तितं जनैः ।

हृष्टिजातघनरोमकं[टका] जायते तनुरलं मुहुर्मुहुः ॥

मुक्ताहारैः सुतारैः प्रतरलतुरगैश्चारुवस्त्रैश्च शस्त्रैः

कर्पूरैः पूगपूरैर्मलयतरुवरैर्हर्मभारैरपारैः ।

उद्यद्दानैः समानैश्चलकुलागारेभिर्दन्तिवारैः सदारै-

र्निर्व्याजैः प्रातिर.....भिरिति भृतैः प्राभृतैर्यः सिषेवे ॥

छत्रधारावरग्रामो द्वितीयः शंकराणकः ।

तेनेमौ हर्षनाथाय भक्त्या दत्तौ सशासनौ ॥

श्रीमद्बुलभराजेन योऽनुजेन विभूषितः ।

लक्ष्मणेनेव काकुत्स्थो विष्णुनेव हलायुधः ॥

महाराजावली चासौ शंभुभक्तिगुणोदया ।

श्रीहर्षः कुलदेवोऽस्यास्तस्माद्विव्यः कुलक्रमः ॥

अनन्तगोचरे श्रीमान् पण्डित औत्तरेस्व(श्व)रः ।

पञ्चार्थलकुलाम्नायी विश्वरूपोऽभवद्गुरुः ॥

दीक्षाजातमलध्वंसविस्फुरञ्ज्ञाननिर्मलः ।

प्रशस्ताख्योऽभवच्छिष्यस्तस्य पाशुपतः कृती ॥

भा.....रक्तोऽभवत्तस्य शिष्यो द्वि(हि) नामतोऽल्लटः ।
 वार्गटिकान्वयोद्भूतराद्विप्रकुलसंगवः ॥
 हर्षस्यासन्नतो ग्रामः प्रसिद्धो राणपल्लिका ।
 सांसारिककुलाम्नायस्ततो यस्य विनि[र्गमः] ॥
 अल्लटच्छदाना नन्दी शिवारान्नस्थितिक्रमः ।
 श्रीहर्षाराधने नूनं स्वयं गत्यमवातरत् ॥
 अजन्म ब्रह्मचारी दिगमलवसनं संयत्तत्मा तपस्वी
 श्रीहर्षाराधनैकव्यसनशुभमतिस्त्यक्तसंसारमोह ।
 आसीद्यो लब्धजन्मा भवतरणधियां.....सुबन्धु-
 स्तेनेदं धर्मिवित्तैः सुघटितविकटं कारितं हर्षहर्म्यम् ॥
 अस्मिन्श्चन्द्राङ्कशैले गगनपथलिहोत्तुङ्गशृङ्गेऽप्रमेयं
 हर्म्यं श्रीहर्षनामप्रथितपशुपते सद्दिमानोपगानम् ।
 दृष्ट्वा सद्भोगयुक्तं बहुसुरभवनं कारितं येन.....
 नासाध्यं किञ्चिदस्ति स्फुटमिति तपरो निःस्पृहाणां यतीनाम् ॥
 आसीन्नैष्ठिकरूपो यो दीप्तपाशुपतव्रतः ।
 ती[व्र]वेगतपोजातपुण्यापुण्यमलक्षयः ॥
 सदा शिवसमाकारस्तस्येश्वरसगद्युतेः ।
 भावद्योतोऽभवच्छिष्यः संदीपितगु[रु]मः ॥
 गुरोराज्ञामयं प्राप्य प्रतिष्ठासो शिवालयम् ।
 यथाप्रारब्धकार्याणामङ्गीकृतभरोऽभवत् ॥
 पुरस्तात्पर्वतस्याधस्त्रितयं येन कारितम् ।
 सत्कूपो वापिका दिव्या गोम्रपा घटितोपलैः ॥
 सदैव वहमानेन कूपेन स्वादुवारिणा ।
 वाटिकासेच..... प्रपागरणं तथा ॥
 सत्पुष्पैरर्चनं शङ्भो पयःपानं गवामपि ।
 कार्यद्वयमिदं सारं दर्शितं पुण्यकाङ्क्षिणाम् ॥

दिगम्बरं जटा भस्म तल्पं च विपुलं मही ।
 भिक्षा वृत्ति करः पात्रं यस्यैतानि परिग्रहः ॥
 शिवभवनपु.....रं

तदखिलमुपलौघैः पूरयित्वा गभीरम् ।
 समतलसुखगम्यं प्राङ्गणं तेन कान्तं
 मसृणतरशिलाभिः कारितं बन्धयित्वा ॥

वीरभद्रसुतः ख्यातः सूत्रधारोऽत्र चाण्डसिव (?) ।
 विश्वकर्मेव सर्वज्ञो वास्तुविद्या..... ॥

येन निर्मितमिदं मनोहरं शंकरस्य भवनं समण्डपम् ।
 [स]र्वदेवमयचारुतोरणं स्वर्गखण्डमिव वेधसा स्वयम् ॥
 गङ्गाधरवरभवने करणिकथीरुकसुतेन भक्तेन ।
 अक्रियतेयं सुगमा प्रशस्तिरिह धीरनागेन ॥

यावच्छंभो.....नसुरनदीचन्द्रलेखापतित्वं
 यावल्लक्ष्मीर्भुरारेरुरसि विलसति द्योतते कौस्तुभं च ।
 गायत्री यावदस्ते सततमुपनतः प्रेयसी ब्रह्मणोऽन्ते
 कैलासाकारमेतत्प्रतपतु भवनं हर्षदेवस्य तावत् ॥
 अ.....तः शंभुः कथं कालस्य गोचर ।
 हर्म्यनिर्माणकालस्तु यथादृष्टो निबध्यते ॥

संवत् १०१ [इ?] आपादशुदि १३ शंभोः प्रासादसिद्धिः ॥
 जा(या)तेऽब्दानां सहस्रे त्रिगुणनवयुते(१०२७) सिंहराशौ गतेऽर्के
 शुक्ला यासीत्तृ[तीया] शुभकरसहिता सोमवारेण तस्याम् ।
 आदिष्टः शंभुनासौ ध्रुवममलपदं दित्सुना शुद्धसत्त्वं
 लब्धा(ब्ध्वा) वैदेहभावं शिवभवनमभिप्रस्थितो ह्यल्लुटोऽद्य ॥

स्वस्ति संवत् १०३० आपादशुदि १५ निरुद्धं यथालब्धशासना
त्रैव लिख्यते । महाराजाधिराजश्रीसिंहराजः स्वभोगे तूनकूपक-
 द्वादशके सिंहगोष्ठम्, तथा पट्टबद्धकविपये त्रैकलककेशानकूपौ, सरकोट-

विषये कण्ठपल्लिकाग्र, एवं आमांश्चतुरश्रचन्द्राक्षशिखरोपरि.....
 [भ]गवते श्रीहर्षदेवाय पुग्येऽहनि श्रीगत्पुकरतीर्थे स्नात्वा स्नपनार्चनविलेप-
 नोपहारधूपदीपपर्वयात्रोत्सवार्थगा शशाङ्कतपनार्णवस्थितेर्थावच्छासनेन
 प्रददौ ।

तथैतद्भ्राता श्रीवत्सराजः स्वभोगावाप्तजय[पु]रविषये कर्दमस्नातग्रा-
 ममदाच्छासनेन ।

तथा विग्रहराजेन शासनदत्तग्रागद्वयमुपरि लिखितमारते ।

तथा श्रीसिंहराजात्मजौ श्रीचन्द्रराजश्रीगोविन्दराजौ स्वभोगावाप्त-
 पट्टबद्धकविषये दर्भकक्षविषये.....संख्येन स्व-
 हस्ताङ्कितशासनौ.....के पाटकद्वयं पल्लिकाग्रामौ भक्त्या वितेरतु ॥

श्रीसिंहराजीयदु साध्यश्रीधंधुकः खट्वकूपविषये स्वभुज्यमानमयूरप[द्वं]
 ग्रामं स्वाम्यनुमतं प्रदत्तवान् ॥

.....हिलात्मजः श्रीजयनराजः स्वभुज्यमानकोलिकूपकग्रामं
 भक्त्या हर्षदेवाय शासनेन दत्तवान् । तथा समस्तश्रीभम्मह[दे]श्या शा-
 कंगयी लवणकूटकं प्रति विशोपकमेकं दत्तम् । तथोत्तरापथीयहेडावि-
 कानां.....[घ]ोटकं प्रति द्रम्म एको दत्तः । पुण्यात्मभिर्दत्तानि
 देवभुज्यमानक्षेत्राणि यथा—मद्रापुरिकायां पि[प्प]लवारिकाक्षेत्रम्, नि-
 म्बडिकाग्रामे दर्भटिकाक्षेत्रम्, गरुपल्लिकायां [शा]टक्षेत्रम्, [ह]र्षे लाटक्षेत्रम्,
लावणपट्टे सेवयकक्षेत्रम्, तथात्रैव द्विहलिकानन्दिरौ-
 मके बृहद्भलमिति ॥

सर्वानेतान्भाविनो भूमिपालान्भूयो भूयो याचते रागभद्रः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

(एनिग्राफिका इण्डिका २ ११९-१२५)

(११७)

श्रीपरमारान्वयभूषणश्रीनरवर्मदेवकारितमन्दिर-
प्रशस्तिः ।

ओं नमो भारत्यै ॥

प्रसादौदार्यमाधुर्यसमाधिसमतादयः ।

युवयोर्ये गुणाः सन्ति वाग्देव्यौ तेऽपि सन्तु नः ॥

एक एव भुवनत्रयेऽपि स श्रीपतिर्भवतु वो विभूतये ।

यस्य मध्यमपदश्रितोऽप्यमी भास्वरप्रभृतयश्चकासति ॥

जातिं वृत्तं च वि[भ्राणा] गुणालंकारचारवः ।

सरसाश्च प्रसीदन्तु सूक्तयः सूरयश्च नः ॥

दुर्धरारिपुरभङ्गभीषणो भूरिभूतिसविशे[पभूषणः] ।

[रा]जराजकृतसत्क्रियः क्रियाद्वह्निवंशसदृशः शिवः शिवम् ॥

जाता महार्णवोत्पन्ने ब्रह्माण्डशुक्तिसंपुटे ।

महेश[स्य]र्चिता मुक्ता जयन्त्यम्भोजयोनयः ॥

वैराग्यं च सरागतां च नृशिरोमालां च माल्यानि च

व्याघ्रानेकपचर्मणी च वसने चार्हीश्च हारादि च ।

यद्भूतिं च विलेपनं च भजते भीम च भव्यं च त-

द्दिश्याद्रूपमुमारमारमणयोर्भुक्तिं च मुक्तिं च वः ॥

वैश्वरूप्यं सम[भ्य]स्य मीनाद्याकृतिकैतवात् ।

स्वाभिन्ननिर्मिताशेषविश्वो विष्णुः पुनातु वः ॥

अस्ति अस्तगिरीन्द्रगर्वगरिमा नीलाश्मसानूलस-

त्कान्तिव्रतविडम्बिताम्बरतलः श्रीमान्नगेन्द्रोऽर्बुदः ।

यस्य व्योमतलोद्विलङ्घिशिखरप्राग्भारपद्माकर

प्रेङ्खत्पद्मपरागचक्रमितरब्रह्माण्डखण्डायते ।

१. 'प्रशस्तिरियं पापाणशिलोल्लिखिता नागपुरप्रदर्शन्यां वर्तते' इति Dr. F. Kielhorn, Ph. D., C. I. E. महाशया वदन्ति.

देवैरावृतमभ्रमण्डलमिदं मर्त्यैश्च भूगण्डलं
 कृत्वा धर्मतुलायमानवपुषो यस्यान्तयोर्न्यस्य च ।
 जाने यावदवैतुगिच्छति विधिः किं शुद्धमित्येतयो-
 रूर्ध्वं तावदगादमर्त्यशिखरिस्तम्भाक्षभोगण्डलम् ॥
 लेभे विभिद्य जलधिप्रधिगूमिचक्र-
 माकाशचक्रमपि येन दिगन्तनेमि ।
 संसारवर्त्मनि महाविपमे निपण्ण-
 भद्रोन्नतैकतटविश्वरथाक्षलक्ष्मीः ॥
 तस्मिन्वेदविदां वरः स भगवानाकाशगङ्गापयः-
 पूरणावितकान्तकोगलतटेऽतिष्ठद्वसिष्ठो मुनिः ।
 यस्त्रेतानलधूमवर्तियमुनां प्रीत्यै पितुर्ब्रह्मणो
 गङ्गासंगमसिद्धये समनयद्ब्रह्माण्डखण्डं प्रति ॥
 विधामहासरिदुपान्तविवर्तिधोर-
 संसारसैकतविपक्तमसक्तमेते ।
 यस्य त्रिलोकरथमुत्पथसंप्रवृत्त-
 मुत्तारयन्ति शतशोऽप्युपदेशधुर्याः ॥
 आयातस्य कदाचन क्षितिपतेराच्छिन्दतः कौशिक-
 स्यातिथ्योचितवस्तुजातजननादागन्दिनीं नन्दिनीम् ।
 निर्जेता कुपितेन तेन हविषा संहर्षिताद्बहिर्हिपो
 वीरः श्रीपरमार इत्यनुपमः सत्याभिधानोऽभवत् ॥
 राज्यवर्धनविशालधर्मगृत्रात्यकेतुपृथुकीर्तिपार्थिवः ।
 वर्धतेऽयमहिमांशुचन्द्रमःसंततिप्रतिकृतिर्यदन्वयः ॥
 वराजरामराजितोऽनलोद्भवः स भारतः ।
 ग्रहेन्द्रचन्द्रयोरिव व्यजायतायमन्वयः ॥

वंशोऽसिन्वैरिसिंहः क्षितिपतिरभवद्भूरिभूतिप्रभाव-
 प्रागल्भ्यौदार्यशौर्यप्रचयपरिचयप्राज्यसौराज्यसिद्धिः ।
 नम्रक्षगापालभालस्थलदलितलुलत्कान्तकोटीरकोटि-
 व्रुध्यन्माणिक्यचक्रस्थपुटितमणिमत्पादपीठोपकण्ठः ॥
 सर्वाशाविजयप्रयाणसमये यस्येन्द्रनीलप्रभै-
 र्मायूरातपवारणैः शुशुभिरे नष्टावकाशा दिशः ।
 सर्पन्मत्तकरीन्द्रचक्रचरणप्राग्भारदीर्णस्थिरा
 रन्ध्रोद्भूतविषण्णशेषसविषश्चासावरुद्धा इव ॥
 पाताले वडवामुखानलमिषात्पृथ्वीतले च स्फुर-
 त्सौवर्णाचलकैतवाद्वियति च ब्रह्माण्डखण्डच्छलात् ।
 [च]ञ्चत्काञ्चनचक्रवालवलयव्याजाच्च दिङ्मण्डले
 यस्याद्यापि समुल्लसत्यविचलीभूतः प्रतापानलः ॥
 स्वर्लोकेषु च विद्विषत्क्षितिषु च व्यालेन्द्रगेहेषु च
 स्वाराजं च रिपुव्रजं च मुरजिन्नागाधिराजं च यः ।
 ऐश्वर्येण च विक्रमेण च धराभारक्षमत्वेन च
 न्यक्कुर्वैश्च पराभवंश्च समतिकामंश्च पृथ्वीमपात् ॥
 तस्माद्वैरिनृपावरोधनवधूवैधव्यदुःखोद्भव-
 द्वाष्पाम्भ कणशान्तकोपदहनः श्रीसीयकोऽभून्नृपः ।
 आविर्भावितनूतनस्थितिरयं ब्रह्माण्डखण्डच्छला-
 द्यस्याद्यापि विलोक्यते वियदधो धूमः प्रतापानलः ॥
 अनुगगनमुदस्थुः स्थूलमुक्तोच्चया ये
 यदसिदलितकुप्यत्कुम्भिकुम्भस्थलेभ्यः ।
 सततमपि पतन्तस्तेऽद्य यावन्न पृथ्वीं
 पृथुलतरलताराव्याजभाजो भजन्ते ॥
 अत्याश्चर्यमदृष्टमश्रुतमिदं कस्मै समाचक्ष्महे
 को न्वेतत्प्रतिपद्यते च तदपि प्रस्तूयते कौतुकात्

उद्धृत्यापि वसुंधरागसदृशीं लब्ध्वापि लक्ष्मीं च यः
 कुर्वन्कार्यमनेकशः सुमनसागागान्न वैकुण्ठताम् ॥

तस्माद्वैरिवरूथिनीबहुविधप्रारब्धयुद्धाध्वर-

प्रध्वंसैकपिनाकपाणिरजनि श्रीमुखराजो नृपः ।

प्रायः प्रावृतवान्पिपालयिषया यस्य प्रतापानलो

लोकालोकमहामहीध्रवल्यव्याजान्महीगण्डलम् ॥

यस्मिन्सर्पति लीलयापि ललितैः सैन्यैः समुज्जृम्भितं

वाहव्यूहविसारिधूलिपटलव्यालुसदिग्मण्डलैः ।

अत्यद्रीन्द्रकरीन्द्रसंचयपदप्रेङ्खोलनोच्छृङ्खल-

प्रेङ्खच्छृङ्खलनादनिर्भरभृतब्रह्माण्डभाण्डोदरैः ॥

यन्निस्त्रिंशनिरस्तमस्तकतया लब्ध्वान्यथा दुर्लभं

देवत्वं स्वकबन्धमुद्धतमधो दृष्ट्वा भटैर्वेष्टितम् ।

संहर्षात्पततो विमानशिखरादाश्लिष्य कण्ठे हठा-

द्वीरान्संगररागिणो रुरुधिरे रांभूय सिद्धाङ्गनाः ॥

तस्यासीदथ पार्थिवः पृथुयशाः श्रीसिन्धुराजोऽनुजः

स्फूर्जद्वाडवपावकस्फुटमहःसौन्दर्यशौर्यानलः ।

यः संग्रामयुगान्तवर्णितभुजादुर्वातदूरोलस-

त्कल्लोलायितमण्डलाग्रपटलेनागजयद्भूभृतः ॥

व्रजति जयिनि यत्रामित्रजातेन जज्ञे

तरलतुरगवेगोद्धूतभूरेणुराजिः ।

विकटकरदिभारभ्रष्टभूपृष्ठरन्ध्रा-

दुदित इव समन्तादन्तकालामिधूगः ॥

गाम्भीर्यं प्रलयार्णवस्य च बलं कल्पान्तवातस्य च

स्थेगनं कमटेशितुश्च [गुरु]तां [ब्रह्माण्ड]भाण्डस्य च ।

तेजः कालहुताशनस्य च महीयस्त्वं युचक्रस्य च

स्वीकृत्येव विनिर्भितं यमविदुः प्रत्याजि पृथ्वीभुजः ॥

१. देवानाम्, धीगतां च. २. विष्णुताम्, निश्चयेन कुण्ठतां च.

तत्सूनुर्भुवनैकभूपणमभूद्भूपालचूडामणि-

श्छायाडम्बरचुम्बितांहिकमलः श्रीभोजदेवो नृप ।

यस्याद्या[पि] स[माश्र]यन्ति चरणौ शक्रासना[ध्या]सिनः

स्पर्धाबन्धविनम्रनिर्जरनटकोटीरकोटित्विषः ॥

रटत्यटहपाटवप्रकटझझरस्फूर्जित-

स्फुरद्भुमरुडम्बरोद्भुमरडिण्डिमोद्भुमरा ।

स्फुटत्करटकुञ्जरप्रपदसंपतत्संभ्रम-

भ्रमद्भवन[म]भ्रमज्जग[ति] यच्चमूरुच्चकैः ॥

वैकुण्ठः कमलासनाय चतुरास्याय स्वयंभू पुनः

पञ्चास्याय हराय शंभुरपि षड्भुक्त्राय पुत्राय च ।

सेनानीरपि दन्दशूकपतयेऽजस्रं सहस्रानना-

याद्यापि स्पृहयत्यमर्त्यसमितौ यत्कीर्तिमुत्कीर्तयन् ।

तस्मिन्वासवबन्धुतामुपगते राज्ये च कुल्याकुले

ममस्वामिनि तस्य बन्धुरुदयादित्योऽभवद्भूपतिः ।

येनोद्धृत्य महार्णवोपममिलत्कर्णाटककर्णप्रभु-

मुर्वीपालकदार्थितां भुवमिमां श्रीमद्वराहायितम् ॥

ग्रस्मादुग्रतरप्रताप[पवनो]पारूढदुर्दर्शिता-

सादृश्योत्थरविभ्रमादभिमुखैः प्रापञ्चि यैः पञ्चता ।

मन्ये सोऽयमिति प्रतीतिविततामर्षप्रकर्षेण ते

भि[त्त्वा] भास्करमण्डलं रिपुभटाः प्रापु परां निर्वृतिम् ॥

एकस्यां समितौ विलोक्य विजयं यस्यापरस्यां स्तुव-

.....तां समर्थयति दृग्जिह्वासहस्रद्वये ।

किंत्वानन्दनिमीलितेक्षणतया श्रौतैः सुखैर्वञ्चित-

श्चक्षुःकर्णमकर्णमप्यहिपतिः स्वीयं वपुर्निन्दति ॥

पुत्रस्तस्य जगत्रयैकतरणेः सम्यक्प्रजापालन-

व्यापारप्रवणः प्रजापतिरिव श्रीलक्ष्मिदेवोऽभवत् ।

नीत्या येन मनुस्तथानुविदधे नासौ न वैवस्वतः

सर्वत्रापि रादाप्यवर्धत यथा कीर्तिर्न वैवस्वत ॥

संगूय ध्रियतां गुरुर्बलभराद्भूः कूर्मराजादयः

सद्यो नश्यत [वा द्रु]तं नमत वा प्रत्यर्थिपृथ्वीशुजः ।

चक्षुर्मङ्गु पिधीयतामनिभिषा पांगुः पुरा पूरय-

त्येवं व्याहरति प्रयाणपटहो यस्य स्वनच्छानना ॥

यस्मिन्सर्पति बान्धवोऽपि विधुरे पूर्व परित्यज्यते

कल्याणस्य कथापि कातरतया नापेक्ष्यते दक्षिणैः ।

आशावल्लिररात्फलेति चिकलैर्निश्चीयते पश्चिमै-

र्मतुं केवलमुत्तमैर्नृपतिर्निर्द्धेधाप्ययोध्यारयते ॥

प्रयाति यस्मिन्प्रथमं दिशं हरेर्जिहीर्षयानन्यरागानवन्तिनाम् ।

यथाविशद्गोडपते, पुरंदर[स्तथा] शशङ्के सहसा पुरंदर ॥

उत्साहोन्नतिसन्निमित्तजनिताजस्रप्रयाणाक्रमे-

णाक्रम्य त्रिपुरीं रणैकरसिकां विध्वंस्य विद्वेशिणः ।

येनावास्यत विन्ध्यनिर्क्षरगरुत्संचारचारुल्लरा-

ल्लोलोद्यानलतावितानवरातौ रेवोपकण्ठस्थले ॥

जातानि जन्यश्रममार्जितानि बीजानि यत्कुञ्जरगञ्जनानि ॥

तटाचलोच्चाटनतत्पराया रेवाप्रवाहोर्मिपरम्पराया ॥

ये व्यालोलकरालनिर्क्षरकराः कुम्भायमानोन्नग-

त्कूटान्ता, कटकान्तमागविगलद्धानायमानाम्भराः ।

प्रायस्तेऽपि विरोधिसिन्धुरधिया यद्वाहिनीवारणै-

रुन्मीलन्गादमेदुरैर्विगिदिरे विन्ध्यरय पादाचलाः ॥

स्फार[त्प्रवसा]स्वारस्थगितगुरुतटीकूटकुट्टाकटक्क-

प्रायमेङ्गल्लुखुराग्रत्वरित[ह]रिचभूचक्रच[क्र]म्यगाणा ।

येनालङ्घयन्त सेनाकरिकरटतटोद्गमदानाम्भुगन्ध-

व्याविद्धागण्यवन्यद्विपकुलपटलध्यामला विन्ध्यपादाः ॥

ये दिक्सिन्धुरबन्धव क्षयमरुल्लोलाद्रिस[त्ता]भृतः
 क्रीडाक्रोडकुटुम्बका[न्ति]जलमुक्तास्रवद्वाचर्याजुषः ।
 यत्सेनानृपगन्धसिन्धुरमरुन्मैत्रीविहस्तीकृतै-
 स्तैरप्यङ्गकलिङ्गकुञ्जरकुलैर्युद्धा[य] बद्धोऽञ्जलि ॥
 देवा(वोऽ)सौ पुरुषोत्तमः स भगवानाशिश्रिये यः श्रिया
 येनेदं बलिवैरिबन्धविधिना विश्वं समाश्रासितम् ।
 येनाधारि वसुंधरेति दधत सानन्दमन्दाक्षतां
 यस्य प्राच्यपयोनिधौ बुधजनैर्व्याजस्तुतिः प्रस्तुता
 ये कल्पानलधूममण्डलनिभाः कादम्बिनीविद्विषः
 रावर्तोल्लसितान्धकारसुहृदस्त्रुट्यद्वियद्धान्धवाः ।
[आहव]श्रमनुदे पा[थो]वगाहोद्यतै-
 र्यत्सामन्तमतङ्गजैरधरितास्तेऽप्य[म्बु]धेरूर्मयः ।
 कुम्भसंभवसोदर्ये यत्रापाचीमुपाच्छेति
 चोलाद्यैर्नी[च]कै[र्भूत्वा] विन्ध्यबन्धवता दधे ।
 लीलाम्भ.प्लवने यदीयपूतनासामन्तसीमन्तिनी-
 श्रोणि[श्रे]णि[विशी]र्यमाणर[श]नामुक्ताः पतन्ति सा याः ।
 ताभिः संप्रति पप्रथे नु पृथिवीं यत्ताग्रपर्णीपय
 पश्याद्यापि तदेव पाण्ड्यनृपते[र्जी]वातवे [जा]य[ते] ॥
 स्वामिन्नेप स सेतुरत्नभवतो रामस्य यो मारुति-
 प्रायोपाहृतशैलशृङ्गरचितो वर्धि[ष्णुविन्ध्या]यते
 इत्यादृत्य कुतूहलेन कथितं तज्जैरवज्ञाय यः
 सेनाहास्तिकसेतुनैव विदधे द्वीपान्तरोपक्रमम् ॥
 अथावभज्योभयथा यमाशां यस्या[नघे] सर्पति सैव्यसङ्घे ।
 अभूत्स्वकीयां ककुभं व्यपायाद्गोपायितु पाशभृदप्यपाशः ॥
 मैनाकप्रमुखा वसन्ति कुहचित्कालाग्निरास्ते क्वचि-
 त्सन्ति क्वपि तिर्भिगिलप्रभृतयः कुत्रापि शेते हरिः ।

एतद्वेत्ति न कोऽपि यत्र जलभौ तस्याप्यशेषं पयः

[पीत्वा] यत्करिभिः कृतैकचुलकैस्तैस्तैरगस्त्यायितम् ॥

यै संभूय तिगिगिलप्रभृतिभि रसर्पिणस्तन्वते

पोताधानराबन्धुतां शिखरिणो भैनाकगुरुया अपि ।

भ्राम्यन्मन्दरदुम्बराणि दधिरे तैरप्यशेषेऽम्बुभौ

यत्सेनागजराज[पीव]रकरा..... नोच्छृङ्खले. ॥

अथातितिक्षोरिव राजराजमन्यं तदाशां प्रति यस्य धातुः ।

द्विधापि भीत्युज्झितवित्तपाशैर्गुपैः प्रतीपैर्विमैर्विभूवे ॥

आरामा समरा मरावपि तदा पुन्नागपूगादिम-

दुल्मान्तर्वनदेवतायितजयश्रीमद्यशःपादपा. ।

यस्यारान्भुजदण्डच[ण्ड]मलसल्लोलासिलक्षीकृत-

क्षोणीपालरूपालमण्डलगलत्कीलालकुल्याकुला. ॥

खेलोत्खाततुरुष्कदत्तविलसद्वाहावलीवेल्लन-

क्लाम्यत्कुङ्कुमकेसराधिकमृदौ वङ्गूपकण्ठस्थले ।

येनावास्य सरस्वतीसविधतासाधिक्यवान्पाटव-

श्चाद्वानुत्कट[प]त्रिपञ्जरगत कीराधिपोऽध्याभ्यत ॥

तेन व्यापुरमण्डले मुकृतिना यसौ भ्रतेन्द्रभ्रते

यद्भ्रामद्वयमग्निमेण विधिना विश्राणितं श्रद्धया ।

तद्भ्राता नरवर्षदेवनृपतिः पश्चात्परी(रा)वर्त्य त-

द्भ्रामं मोखलपाटकाख्यमदिशद्देशत्रयस्येच्छया ।

तेन स्वयंकृतानेकप्रशस्तिस्तुतिचित्रितम् ।

श्रीमल्लक्ष्मीधरेणैतद्देवागारमकार्यत ॥

सं ११६१

ओ

हंहो बुधाः साधु सगुत्सहध्वं कुशाग्रकल्पां च धियं चित्रच्छम् ।

मध्यस्थभावं च समाश्रयध्वं सुखं च नः सूक्तिसुधामुपाध्वम् ।

वन्दनीयावुभौ सूक्तिश्रोतारौ तौ विपश्चितौ ।
यावश्च सुञ्चतः सान्द्रमानन्दालस्यनिर्भरौ ।

(एपिग्राफिया इण्डिका २ १८२-८८)

(११८)

अरितरुदवयादवश्रीभिल्लममहाराजशासनपत्रम् ।

ओ [नमः] शिवाय ।

स्वस्ति शकनृपका[ला]तीतसंवत्सरशतेषु नवसु द्वाविंशत्यधिकेष्वङ्क-
तोऽपि संवत्सराः ९२२ ॥

अयमपि भुवनानामीषदुन्मेषमात्रा-

त्प्रभवति लयशेषं यन्निमेषादुपैति ।

अतिशयितचरित्रो योगिनामप्यगम्य.

स इह जयतु देवश्चारुच[न्द्राङ्ग]मौलिः ॥

भुव[न]भवनहेतुर्दुष्कृताम्भोधिसेतु-

र्विहितमदनमाथ पार्वतीप्राणनाथ ।

निहतमरुदरीश पातु भिल्लममीशः

करतलकृतशूलः सर्वदा चन्द्रचूलः

युगस्यादौ शं[भु]भुवनमसृज.....

द्भवन्भूर्तिस्त्रेधा मुररिपुविरिञ्चप्रभवतः ।

विरिञ्चेः संभूतः सकलमरुतां योनिरमलो

मरीचिर्या(र्य)त्की[र्ति]र्भ्रमति भुवने कुन्दविशदा ॥

अतृ(त्रि)नामाभवत्तस्मात्सूनुः सत्यपरायणः ।

तत्सूनुरिन्दुराख्यातो जगदानन्दमन्दिरम्

१. इदं शासनं ताम्रपत्रत्रये समुल्लिखितं मुम्बईप्रान्तस्थअहमदनगरप्रान्तस्थस गमनगराख्ये ग्रामे Mr. H. Cousens महाशयैः समुपलभ्य Archaeological Survey of Western India नामकसमाप्रकाशनीयग्रन्थे प्रकाशितमासीत्.

..... ।

..... ॥

ततोऽभवन्निर्मलरोगवशजो विशालभृपालभुणालयं हि यः ।

पुष्करवा भूपतिरर्धमासनं रात्रा गुरेन्द्रस्य वभाज लीलया ॥

अभूदायुस्तस्मान्नृपतिरमैर्वन्द्यचरितो

दृढाकान्तारातिप्रणतचरणाम्भोजयुगल ।

ततो जातो यसान्नघुपनृपतिलङ्घनमिवा-

ल्लिलेख स्वस्या[ख्यां] खभुजविजयी चन्द्रफलके ।

अजनि नघुपभूपान्नृमिपालो ययाति-

स्त्रिदशमहितकीर्तिर्वीरलक्ष्मीविलासः ।

किमिव गुणगणोऽसौ वा[र्ण्य]ते तस्य सान्धा(यसा)-

जगदवननिमित्तं यादवानां प्रसूतिः ॥

अभवदिह ययातेः राजनानन्दकारो

यदुनृपतिरशेषाकान्तदायादचक्रः ।

सकलविबुधवृन्दैर्वन्दितोऽसौ गुरारि-

जगदवननिमित्तं यस्य वंशे प्रसूतः ॥

एतस्माद्यदुवंशतः समभवन्नृपालचूडामणि-

भूपालः कलिकालकल्मषलवैर्नालोकितो भूतले ।

ख्यातः सेषणचन्द्र एव राहसा नासा निजेनाह्वयं

यो लोकं निजमण्डलं च समदारातीभकण्ठीरवः ॥

प्रख्यातोऽसौ सद्गुणैर्यो विशालसग्रामोद्यद्बुद्धमारातिकालः ।

जातस्तसादष्टमीचन्द्रमालः सूनुः श्रीमान्धाडिख्यो(यप्पो) नृपालः ॥

तदनु विबुधवृ[न्दान]न्दसंदोहसीमा

समदमदन[मानि]नीमानचौरः ।

असमस[योरिकालानलोऽभू-

रत इह[रे]न्द्रो भूतले भिल्लवत्ख्यः ॥

[ननु] किमिह कवीना तस्य वर्ण्यं हि न स्या-
 त्कुमुदविशदकीर्तेर्भू[तले]ऽद्यापि यस्य ।
 रुचिरकनकभासोद्भासिनीमावबन्ध
 प्रतिदिनमिह देव पट्टिकां सोमनाथः ॥
 तस्माज्जातः सुतो राजा राजा राजीवलोचनः ।
 राजेव राजते योऽत्र प्रजानन्दकरः सदा ॥
 तस्माद्वाग्देवभूपतिः समभवद्भूपालचूडामणि-
 र्यः सौभाग्यमहोदधिर्भृगुदृशा कन्दर्पदर्पोद्भूतः
 राजा दीर्घभुजद्वयः पृथुलसद्वक्षस्थलः संगरे
 क्रूरारिप्रमदेभद्वर्पदलनः श्रीकृष्णराजानुगः ॥
 श्रीधो[र]प्यमहानृपस्य दुहिता श्रीवोद्विय[व्वा]भिधा
 शंभोः शैलसुतेव कैटभरिपोर्लक्ष्मीरिव प्रेयसी ।
 यस्यासीत्कुमुदावदातयशसः स्तूपायमा[नं] यया
 [ना]मावेश्वरमीशवेश्म विहितं कैलासलीलाहरम् ।
 [स्वे]नारातिकरालकालरचनाचण्डासिदण्डेन यो
 हत्वा भुज्ज[ञ्ज]महानृपप्रणयिनी संग्रामरङ्गाङ्गणे
 लक्ष्मीमम्बुधिमेखलावलयित[क्ष्मा]वर्तिनीं प्रापय-
 ङ्गपश्रीरणरङ्गभीमभवने साक्षात्कुलस्त्रीव्रतम् ॥
 अधिष्ठानं सिन्दीन[ग]रममरस्वर्गवदिदं
 सदा मूर्ता लक्ष्मीर्वसति भवने यस्य मुदिता ।
 मनः शंभोः पादाम्बुरुहयुगले ध्याननियतं
 यदोर्वेशे भूपाचरितमभवं चा[रु]महसः ॥
 हिमगिरिशिखरसदृशमिह राजति सुरपुरवर्त्मसंनिभं
 हतपुर[म]थननियतकैलासगिरिस्पृहमंशुमसत्प्रभम् ।
 पुञ्जितयश इवेन्दुकुन्द[द्यु]ति भूतलतिलकसुन्दरं
 विजयाभरणनाथाभिधमभिनवगिरीशमन्दिरम् ॥

समधिगतपञ्चमहाशब्दगहाराभन्तद्वाग्ध्वतीपुरपरमेश्वरैकशङ्खध्वनिबधिरितदिगन्तरालविजयतूर्यारवरान्त्रारितजितरिपुसमूहविष्णुवंशोद्भवभवचरणाराधनैकतत्परमनखिनीगानोन्मूलनकन्दर्पद्रपोद्धतारातिनिप(पू)वनसंग्रामरामकन्दुकाचार्यसेल्लविडेगविजयाभरणेत्यादिसगस्तराजावलीविराजितश्रीमद्भिल्लमराजा 'अन्तःशून्यः कदलीगर्भवदसारः संसारः, व्याधिजरामरणसाधारणं शरीरम्, प्रबलपवनकम्पितनलिनीदलगततुषारतले च धनायुषी यौवनं च, तथा च कृतत्रेताद्वापरयुगेभ्योऽत्यर्थं दानफलं कलौ युगे पुनः शंसन्ति ।

न तथा सफला विद्या न तथा सफलं धनम् ।

यथा तु मुनयः प्राहुर्दानमेकं कलौ युगे ॥

अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्धेष्णवी सूर्यसुताश्च गावः ।

लो[क]त्रयं तेन भवेत्प्रदत्तं यः काश्चनं गां च गहीं च दद्यात् ॥

आस्फोटयन्ति पितरः प्रवल्गन्ति पितामहाः ।

भूमिदोऽसत्कुले जातः स नः संतारयिष्यति ॥

भूमिदानं सुपात्रेषु सुतीर्थेषु सुपर्वणि ।

अगाधापारसंसारसागरोत्तारणं भवेत् ॥

धवलान्यातपत्राणि दन्तिनश्च गदोद्धता ।

भूमिदानस्य पुष्पाणि फलं स्वर्गः पुरंदरः ॥

इति पराशरवत्सकुत्साङ्गिरसगौतममनुयाज्ञवल्क्यमुनिवचनान्यवधार्य मया दृढतरविरक्तबुद्ध्या(द्ध्या) मातापित्रोरात्मनश्च श्रेयोर्थिना हि मया ब्राह्मणानां ग्रामो दत्तः । श्रीसिन्दीनगरान्तःपातिवाजिकाण्वशाखिने गौतमगोत्राय..... होपाध्या[या]य... 'तारणौ उपाध्यायसुताय, तथा वाजिकाण्वशाखायः कौण्डिन्यगोत्राय [विद्याध]रैआय श्रीधरै उपाध्यायसुताय, तथा व(ब)ह्वचशाखाय भरद्वाजगोत्राय ग[ह्वलपै]आय वि[द्वं:]पैयसुताय, तथा वाजिमाध्यंदिनशाखाय कौण्डिन्यगोता(त्रा)य [महल]पैआय इन्दपैयसुताय, तथा व(ब)ह्वचशाखाय देवपैयाय अल्लपैयसुताय,

तथा [छन्दो]गप्रभाकरदीक्षिताय, तथा मित्रायणीवच्छपैयः, तथा अ-
न्धपम्यणैय, तथा माध्यंदिन[गु]हिसपैय, तथा छन्दोगगलः सोमै-
यसुतः, तथा माध्यंदिनगहलपैय, तथा व(ब)हृचराजदौवारिकमहलपैयः,
तथा व(ब)हृचसंगलः, तथा करहाटवप्पलः, तथा वाजिकाण्वनिम्बैयः,
तथा व(ब)हृचनेवपैयः, तथा व(ब)हृचशाखाय कौशिकगोत्राय विक्रपैयाय
श्रीधरैसुताय, तथा [धो]प्पलाय कौशिकगोत्राय व(ब)हृचशाखिने, तथा
व(ब)हृचशाखाय अण्णलैआय, तथा व(ब)हृचशाखाय दन्दपैआय का-
लपैसुताय, तथा पौग्वदेवः अल्लपैसुताय एवममीषां द्विजानां पितृपैताम-
होपार्जितं मातुलिङ्गीतटसमावासितं अर्जुनोण्टिकाग्रामं तथा लघु अर्जु-
नोण्ठीग्राम-लघुवब्बुलवेद्रग्राम[द्व]याभ्यन्तरं सवृक्षमालाकुलं चा(च)तुः-
सीमापर्यन्तं साष्टादशप्रकृत्योपेतं वापीकूपतडागारामसहितं सतृणकाष्ठपा-
षाणोपेतं श(स)कलसमस्तोपेतम् । ग्रामस्याघाटाः लिख्यन्ते—पूर्वतः संग-
मनगरम्, दक्षिणतश्चिखलीग्राम, पश्चिमतः जम्बलेनिम्बग्रामः, उत्तरतः
वब्बुलवेद्रतृ(त्रि)ग्रामी, एवं चाचतुराघाटविशुद्धं सर्वाभ्यन्तरसिद्ध्या पु-
त्रपौत्रादिसंतत्योपेतानां चन्द्रार्कं यावत्प्रतिपालनीयम् । एवमन्वयजां(जा-
नां) बन्धूनामपि [भुञ्जानानां भो]जयतां कृषतां कर्षापयतां वा यथेष्टं प्र-
तिदिशतां प्रतिदेशयतां केनापि स्वश्रे(?) बाधा न करणीया ।

• उक्तं च मुनिभिः—

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्धनानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्माल्यमालाप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ।

व(ब)हुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ।

सद्यो दानं निरायासं सायासं तस्य पालनम् ।

एवं हि ऋषयः प्राहुर्दानाच्छ्रेयोनुपालनम् ॥

दत्त्वा भूमिं भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

इत्यर्थितोऽपि यः कलिकालवस(शा)लोभाभिभूतो यः पूर्वदानमपहरि-
ष्यति स पञ्चमहापातकैरुपपातकैर्युतो रौरवादिषु नरकेषु पच्यमानो दुष्क-
तमनुभविष्यति

तथा च व्यासगृह्यारकः प्राह—

‘स्वदत्तां परदत्तां वा श्रो हरेत वसुधराम् ।
स विष्टायां कृमिभूत्वा कृमिभिः सह पच्यते ॥
विन्ध्याद्वीप्सतोयासु शुष्ककोटरवासिनः
महाहयो हि जायन्ते भूमिदानापहारकाः ।
तडागानां सहस्रेण वाजिमेधशतेन च ।
गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुद्ध्यति ॥’

इति महर्षिवचनान्यवधार्य आगन्तुकराजभिः धर्मलोपगयेन प्रतिपाल-
नीयम् ।

मद्रंशजा परमहीपतिवंशजा वा
पापादपेतमनसो भुवि भाविभूषा
ये पालयन्ति मम धर्ममिमं समग्रं
तेषां मया विरचितोऽञ्जलिरेव गूढि ॥

सा(शा)र्वरीसंवत्सरीयभाद्रपदाभावास्यायाम् । श्रीनारिकीय अरुणा-
सवै(वे)द्यमहातीर्थे परमव्रती(तो)पवासनियमयुक्तेन स्त्री(श्री)गिल्लमरा-
जेन सूर्यग्रहणे ग्रामोऽयं प्रदत्तः ॥ लिख(स्त्रि)तगिदं शासनपट्टं स्थाननिय-
मेन राजनियमेन च मया केशवै उपाध्यायेनेति

यदक्षरं परिभ्रष्टं मात्राहीनं च यद्ववेत् ।
क्षा(क्ष)न्तुमर्हथ चित्तांसः कस्य न स्खलते मनः ॥
यदत्रोनाक्षरमधिकं वा तत्सर्वं प्रमाणमिति ॥

(पुष्पिमाफिशा इण्डिका २।२१७—२२१)

(११९)

खेलरीग्रामस्थहरिब्रह्मादेवमन्दिरप्रशस्तिपत्रम् ।

ॐ श्रीगणपतये नमः ॥

सकलदुरितहर्ताभीष्टसिद्धिप्रकर्ता

निगमसमुपगीतः शेषयज्ञोपवीतः ।

ललितमधुकरालीसेविता गण्डपाली-

तटभुवि गणराजः पातु वो विघ्नराजः

वेदानाराध्य वेधाः पठति भगवती यामनायस्तचित्तः

श्रीकण्ठस्यापि नादैरपहरति मनः पार्वती किनरीभिः ।

हारा नारायणस्योरसि रहसि रणत्कङ्कणा यद्भुजाः स्युः

सद्यः सत्काव्यसिद्धयै स्फुरतु कविमुखाम्भोरुहे भारती सा ॥

ब्रह्मादयो द(दि)विषद श्रुतिवाक्यदृष्ट्या

ध्यायन्ति यं पुरुषमात्मविदोऽप्यमूर्तम् ।

पापानि यत्स्मरणतो विलयं प्रयान्ति

नारायणः स्फुरतु चेतसि सर्वदा वः ॥

अहिहयनृपवंशे शंभुभक्तोऽवतीर्णः

कलचुतिरिति शाखां प्राप्य तीव्रप्रतापः ।

निजभुजगुरुदर्पाद्योऽरिदुर्गाण्यजैषी-

द्रणभुवि दश चाष्टौ सिंहणक्षोणिपाल ॥

अभवदवनिपालस्तत्सुतो रामदेवः

समरशिरसि धीरो येन भोणिङ्गदेवः ।

मणिरिव फणिवंशस्याहतः कोपदृष्ट्या

तरुणतरणितेजःपुञ्जराजप्रतापः ॥

१. 'अयं च खेलरीग्रामो रायपुरग्रामतः पञ्चचत्वारिंशन्मैलात्मके पूर्वस्यामन्तराले वर्तते' इति Dr. F. Kielhorn, Ph. D., C. I. E., महाशयाः.

तत्पुत्रः शत्रुहन्ता जगति विजयते चन्द्रचूडस्य भक्तः

श्यामः कामाभिरामो मन्त्रिणः शृंगदृशामुद्रटानां कृतान्तः ।

सर्वेषां याचकानां स्फुरदमरतरुर्वाक्पतिः पण्डितानां

गीतज्ञाना द्वितीयो भरत इव नृपः श्रीहरिब्रह्मदेवः ॥

तद्राजधानी नगरीगरिष्ठा खल्वाटिका राजति वाटिकाभिः ।

गुरालया यत्र हिमालयाभा विभान्ति शृङ्गेरतिशुभतुङ्गैः ॥

भूदेवा यत्र वेदाध्ययनमनुरतः स्वस्तिमन्तो वसन्ति

श्रीमन्तः श्रीविलासैरमरपरिवृढं राजराजं हसन्तः ।

कामिन्यः कामदेवं त्रिपुरहरदृशा दग्धमुज्जीवयन्त्य

प्रोद्यद्गोमूलकान्त्या सितमधुरगिरा भ्रूलताडम्बरेण ॥

मोची तत्रेन्दुरोचीरुचिरतरयशा कर्मनिर्माणदक्षः

सौजन्यादभ्रजन्मानुचर इव जसीनामधेयस्य पौत्रः ।

नानाधर्माभिलाषी गुणनिभिश्चिददासाभिधानस्य पुत्रः

श्रीमन्नारायणस्य सारणविगलधी राजते देवपालः ॥

नारायणस्यायतनं स्वशक्त्यं भक्त्यं महत्यं सह मण्डपेन ।

निर्मापितं तेन परत्र चात्र तसौ हरिर्यच्छतु वाञ्छितार्थम् ॥

हरिचरणसरोजध्यानपीयूषसिन्धु-

प्रसरदलध्रुवेलास्फालकेलीरसेन ।

सरसकविजनानां निर्गतेयं प्रशस्ति-

र्गनसि रसाविधात्री मिश्रदामोदरेण ॥

बहति जगति गङ्गा यावदादित्यपुण्या

स्फुरति वियति तारामण्डलाखण्डलेन ।

तरणिरमररावाञ्छवाना तावदेषा

जयतु जयतु मोचीदेवपालस्य कीर्तिः ॥

श्रीवास्तव्यान्वयेनैषा प्रशस्तिरमलाक्षरा ।

लिखिता रामदासेन पण्डिताधीश्वरेण च ॥

स्वस्ति श्रीसंवत् १४७० वर्षे शाके १३३४ पष्ठ्याब्दयोर्मध्ये प्लवना-
मसंवत्सरे माघसुदि ९ शनिवासरे रोहिणीनक्षत्रे शुभमस्तु सर्वजगत ।
सूत्रधाररत्नदेवेन ॥

(एपिग्राफिका इण्डिका—२ २३०-२३१)

(१२०)

दुबकुण्डग्रामस्थजिनमन्दिरशासनपत्रम् ।

ओं नमो वीतरागाय ॥

आ.....द्री.....ट.....टना[द्यत्पा]दपीठं लुठ-
न्मन्दारस्रगम[न्द]गुञ्ज[द]लि[म]निष्ठचूतसाराविणम् ।
[त]त्पा.....वद्ध[च].....रसु.....[तां]
सं.....द्वेगमिवाकरोत्स ऋषभस्वामी श्रिये स्तात्सताम् ॥
वि[बि]भ्रा[णो] गुण[सं]ह[ति] हततमस्तापो निजज्योतिषा
[यु]क्तात्मापि जगन्ति संगतजयश्चक्रे शरागाणि य ।
उन्माद्यन्मकर[ध्व]जोर्जितगजग्रासोल्लसत्केसरी
संसारोग्रगदच्छिदेऽस्तु 'स मम श्रीसा(शा)न्तिनाथो जिनः ॥
जाड्यं सस्व(शश्च)दखण्डितक्षयमपि क्षीणाखिलोपक्ष[यं]
साक्षादीक्षितमक्षिभिर्दधदपि प्रौढं कलङ्कं तथा ।
चिह्नत्वाद्यदुपान्तमाप्य सततं [जातस्तथा]नन्दकृ-
च्चन्द्रः सर्वजनस्य पातु विपदश्चन्द्रप्रभोऽर्हन् स न ॥
सो(शो)कानोकहसंकुलं रतितृणश्रेणिप्रणश्य[द्भ्रम]-
.....[त्मा]ध्वगपूगमुद्रतमहामिथ्यात्ववातध्वनि' ।

१. अयं दुबकुण्डग्रामो ग्वालियरनगरतः षट्सप्ततिमैलात्मके नैर्ऋतभागेऽन्तराले
कुजुनद्या वामभागेऽरण्यान्या वर्तते इति Dr. F. Kielhorn, Ph. D., C. I.
E, महाशयाः

यो रागादिगृगोपघातकृतधीर्ध्यानाभिना भस्मासा-
 द्भावं कर्गवनं निनाय जयतात्सोऽयं जिनः सन्मतिः ॥
 प्रसाधितार्थगुर्भव्यपङ्कजाकरगास्करः ।
 अन्तर्तमोपहो वोऽस्तु गोतमो मुनिसत्तमः ॥
 श्रीमज्जिनाधिपतिसद्वदनारविन्द-
 गुह्यच्छदच्छतरवो(वो)धसमृद्धगन्धम् ।
 अध्यस्य या जगति पङ्कजवासिनीति
 ख्याति जगाम जयतु सु(श्रु)तदेवता सा ॥
 आसीत्कच्छपघातवंशतिलकसैलोक्यनिर्यद्यशः-
 पाण्डुश्रीयुवराजरूनुरसमद्युद्धीगसेनानुगः ।
 श्रीमा[न]र्जुनभूपतिः पतिरपामप्याप यत्तुल्यतां
 नो गाम्भीर्यगुणेन निर्जितजग[द्ध]न्वी धनुर्विद्यया ॥
 श्रीविद्याधरदेवकार्यनिरत श्रीराज्यपालं हठा-
 त्कण्ठास्थिच्छिदनेकबाणनिपहैर्दत्त्वा गहत्याहवे ।
 [डिण्डीरा]वलिचन्द्रमण्डल[मि]लन्मुक्ताकलापोज्ज्वलै-
 सैलोक्यं राकलं यशोभिरचलैर्योऽजस्रमापूरयत् ॥
 यस्य प्रस्थानकालोत्थितजलधिरवाकारवादित्रशब्दा
 वेगान्निर्गच्छदद्विप्रतिगगजघटाकोटिघण्टारवाश्च ।
 संसर्पन्तः समन्तादहमहमिकया पूरयन्तो विरेगु-
 र्नी रोदोरन्ध्रभागं गिरिविवरगुरुद्वत्यतिध्वानमिश्राः ॥
 दिक्चक्राक्रमयो[र्य]मार्गणगणाधारांननेकान्गुणा-
 नच्छिन्नाननिशं दधद्विपुकलासंस्पर्धमानद्युतीन् ।
 [सू]नुच्छिन्नधनुर्गुणं विजयिनोऽप्याजौ विजित्यो[र्जि]तं
 जातोऽस्मादभिमान्युरन्यनृपतीनामान्यमानरतृणम् ॥

१. त्रैलोक्यनिर्यद्यशसा पाण्डुरेव श्रिया राज्यालक्ष्म्या युतत्वायुधराजः तस्य
 सूनुः, त्रैलोक्यनिर्यद्यशसा पाण्डुश्रीयुक्तस्य युवराजनाम्नोऽपत्यम्. २. असमशुतो भी-
 मसेनस्य, भीमायाः सेनाया वानुगः.

यस्यास्य[स्तुत]वाहवाहनमहाशस्त्रप्रयोगादिषु
 प्रावीण्यं प्रविकथितं पृथुमतिश्रीभोजपृथ्वीभुजा ।
 च्छत्रालोकनमात्रजातभयतो दृष्टारिभङ्गप्रद-
 स्यास्य स्याद्गुणवर्णने त्रिभुव[ने] को लब्धवर्णः प्रभुः ॥
 तुरगखरखुराग्रोत्खात[धात्री]समुत्थ
 स्थगयदहिमरश्मेर्मण्डलं यत्प्रयाणे ।
 प्रचुरतररजोन्याशेपतेजस्वितेजो
 हतिमचिरत एवा[शं]सतीवानिवारम् ॥ १२ ॥
 शरदमृतमयूखप्रेङ्खदंशुप्रकाश-
 प्रसरदमितकीर्तिव्याप्तदिवचक्रवालः ।
 अजनि विजयपालः श्रीमतोऽस्मान्महीश-
 शमितसकलधात्रीमण्डलक्लेशलेशः ॥
 भयं यच्छत्रूणां त्रिदशतरुणीवीक्षितरणे
 क्रगेणाशेषाणां व्यतरदसदप्यात्मनि सदा ।
 सतोऽप्यंश(?)नादादव[नि]वलयस्याधिकमतो
 बुधानामाश्चर्यं व्यतनुत नरेन्द्रो हृदि च यः ।
 तस्माद्विक्र[म]कारिविक्रमभरप्रारम्भनिर्भेदित-
 प्रोत्तुङ्गाखिलवैरिवारणघटोद्यन्मां[स]कुम्भस्थलः ।
 श्रीमान्विक्रमसिंहभूपतिरभूदन्वर्थनामा समं
 सर्वाशाप्रसरद्विभासुरयशस्फारत्स्फुरत्केसरः ॥
 बालस्यापि विलोक्य यस्य परिधाकारं भुजं दक्षिणं
 क्षीणाशेषपराश्रयस्थितिधिया वीरश्रिया संश्रितम् ।
 सर्वाङ्गेष्ववगूहनाग्रहमहंकारादहंपूर्विका-
 राज्यश्रीरकृताधिगस्य विमुखी सर्वान्यपुंवर्गतः ।
 अत्यन्तो दृष्टविद्विद्वतिमिरभरभिदि च्छादितानी[ति] तारा-
 चक्रे विष्वक्प्रकाशं सकलजगदमन्दावकाशं दधाने ।

निष्पर्यायं दिगास्यप्रसारदुरुक[राक्रा]न्तधात्रीधरेन्द्रे
यस्मिन्नाजाशुमालिन्यहह सति वृथैवैष कोऽन्योऽशुमाली ॥

यद्विगजये वरतुरङ्गसुराग्रसङ्ग-

क्षुण्णावनीवलयजन्यरजोभिसर्पत्

विद्वेपिणां पुरवरेषु तिरोहितान्य-

वरतूत्करं प्रलयकालमिवादिदेश

तस्य क्षितीश्वरवरस्य पुरं सगस्ति

विस्तीर्णशोभमगितोऽपि चङ्कोभसंज्ञम् ।

प्राप्तेऽपि तत्रयसमग्रदिगागताङ्गि-

व्यावर्ण्यमानविषणिव्यवहारसारम् ॥

आसीज्जायसपूर्विनिर्गतवणिग्वंशाम्बरामीशुमान्

जामुकः प्रक[टाक्षता]र्थनिकरः श्रेष्ठी प्रभाधिष्ठितः ।

सम्यग्दृष्टिरभीष्टजैन[च]रणद्वन्द्वार्चने यो तद्वो

पात्रौघाय चतुर्विधं त्रिविबुधो दानं युतः श्रद्धया ॥

श्रीगजिने[श्वर]पदाम्बुरुहद्विरेफो

विस्फारकीर्ति[भ]वलीकृतदिग्विभागः ।

पुत्रोऽस्य वैभवपदं जयदेवनामा

सीमायमानचरितोऽजनि सज्जनानाम् ॥

रूपेण शीलेन कुलेन सर्वस्त्रीणां गुणैरप्यपरैः शिरःसु ।

पदं दधानास्य बभूव भार्या यशोमतीति प्रथिता पृथिव्याम् ॥

तस्यामजीजनदसाष्टपिदाहृडाख्यौ

पुत्रौ पवित्रवसुराजितचारुमूर्ती ।

प्राच्यामिवार्कशशिनौ समयः समस्त-

संपत्प्रसाधकजनव्यवहारहेतू ॥

प्रोन्माद्यत्सकलारिकुञ्जरशिरोनिर्दारणोद्यद्यशो-

मूक्ताभूषितभूरभूरपिगिया(?)न्नोन्मार्गगामी न यः ।

सोऽदाद्विक्रमसिंहभूपतिरतिप्रीतो यकाभ्यां युग-
श्रेष्ठः श्रेष्ठिपदं पुरेऽत्र परमे प्राकारसौधापणे ॥

आसीद्विशुद्धतरबोधचरित्रदृष्टि-

निःशेषसूरिनतमस्तकधारि[ता]ज्ञ ।

श्रीलाटवागटगणोन्नतरोशुणाद्वि-

माणिक्यभूतचरितो गुरुदेवसेनः ॥

सिद्धान्तो द्विविधोऽप्यबाधितधिया येन प्रमाणध्वनि-
ग्रन्थेषु प्रभवः श्रियामवगतो हस्तस्थमुक्तोपमः ।

जातः श्रीकुलभूपणोऽखिलविपद्दासोगणग्रामणीः

सम्यग्दर्शनशुद्धबोधचरणालंकारधारी ततः ॥

रत्नत्रयाभरणधारणजातशोभ-

स्तस्मादजायत स दुर्लभसेनसूरिः ।

सर्वं श्रुतं समधिगम्य सहैव सम्य-

गात्मस्वरूपनिरतोऽभवदिद्धधीर्य ॥

आस्थानाधिपतौ वु(बु)धा[दवि]गुणे श्रीभोजदेवे नृपे

राभ्येष्वम्बरसेनपण्डितशिरोरत्नादिषूद्यन्मदान् ।

योऽनेकाञ्शतशो व्यजेष्ट पटुताभीष्टोद्यमो वादिनः

शास्त्राम्भोनिधिपारगोऽभवदतः श्रीशान्तिपेणो गुरुः ॥

गुरुचरणसरोजाराधनावाप्तपुण्य-

प्रभवदमलवु(बु)द्धिः शुद्धरत्नत्रयोऽस्मात् ।

अजनि विजयकीर्तिं सूक्तरत्नावकीर्णी

जलधिभुवमिवैतां यः प्रशस्तिं व्यधत् ॥

तस्मादवाप्य परमागमसारभूतं

धर्मोपदेशमधिकाधिगतप्रबोधाः ।

लक्ष्म्याश्च बन्धुसुहृदां च समागमस्य

मत्वायुषश्च वपुषश्च विनश्चरत्वम् ॥

प्रारब्धाधर्मकान्तारविदाह' साधुदाहडः ।
 सद्दिवेकश्च कूकेकः सूर्पटः सुकृते पटुः ॥
 तथा देवधरः शुद्ध धर्मकर्मधुरंभरः ।
 च[न्द्रा]लिखितनाकश्च महीचन्द्र शुभार्जनात् ॥
 गुणिनः क्षणनाशिश्चकलादानविचक्षणा' ।
 अन्येऽपि श्रावका केचिदकृते धनपावका' ॥
 किंच लक्ष्मणसंज्ञोऽभू'... हृदेवस्य मातुल ।
 गोष्ठिको जिनभक्तश्च सर्वशास्त्रविचक्षणः ॥

शृङ्गाग्रोल्लिखिताम्बरं वरसुधासान्द्रद्रवापाण्डुरं
 सार्धं श्रीजिनमन्दिरं त्रिजगदानन्दप्रदं सुन्दरम् ।
 संभूयेदमकारयन्गुरुशिरःसंचारिकेत्वंव(म्ब)र-

प्रान्तेनोच्छ्रुतेव वायुविहतेर्द्यागादिश[त्पश्य]ताम् ॥

अथैतस्य जिनेश्वरमन्दिरस्य निष्पादनपूजनसंस्काराय कालान्तररफुटि-
 तत्रुदितप्रतीकारार्थं च महाराजाधिराजश्रीविक्रमसिंहः स्वपुण्यरासे(शे)रप्र-
 तिहतप्रसरं परमोपचयं चेतसि [नि]धाय गोणीं प्रति विशोपकं गोधूमगो-
 णीचतुष्टयवापयोग्यक्षेत्रं च महा[चक्रं] ग्रामभूगौ रजकद्रहपूर्वदिग्भागवादि-
 कां वापीसमन्वितां प्रदीपगुनिजनशरीराभ्यञ्जनार्थं करघटिकाद्वयं च
 दत्तवान् तच्चाचन्द्रार्कं महाराजाधिराजश्रीविक्रमसिंहोपरोधेन

'व(व)हुभिर्वेमुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः

यस्य यस्य यदा भूगिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥'

इति स्मृतिवचनान्निजमपि श्रेयः प्रयोजनं गन्तव्यमानैः सकलैरपि भावि-
 भिर्भूमिपालैः प्रतिपालनीयमिति

लिलेखोदयराजो यां प्रशस्तिं शुद्धधीरिमाम् ।

उत्कीर्णवाञ्छिलाकूटस्तीलहणस्तां सदक्षराम् ॥

संवत् ११४९ भाद्रपदसुदि ३ सोमदिने मङ्गलं महाश्रीः ॥

(एपिग्राफिडा इण्डिया-—२ २३७-२४०)

(१२१)

सुप्रसिद्धमथुरान्तर्गतकेशवप्रोपलब्धविष्णुमन्दिर-
प्रशस्तिः ।

ॐ गणपतये नमः ॥

दिश्यात्स वः कैरवकु[ब्जलाभः श्रे]यांसि दन्तो द्विरदाननस्य ।
विजित्य विघ्नानिव.....शङ्के मुखे समाधातुमुपाहितो यः ॥

शौरेः कज्जलकान्तिरस्त्वसिलता भूत्यै चिरं वः करा-
त्कालिंदीव समुद्रता सरभसं या स्वर्धुनीस्पर्धया ।

यत्रान्तर्जलमानुषीव कमला डिण्डीरपिण्डोपमः

कम्बुर्विम्बितमम्बरं कमलिनीकिजल्कपुञ्जायते ॥

स वोऽवतु ज[नार्दन]ः सकलदैत्यदर्पादनो

महानरकमर्दनः प्रचुरचौरसंतर्दनः ।

समस्तभुवनाकरः सकलचक्रभूषाकरो

धृतामरमहाभरस्तृणवदुद्धृतक्षमाधरः ॥

इति प्रथममेव ।

शाखासंततिसंनिरुद्धसकलप्रोद्दामदिग्मण्डलः

श्लाघ्यः पान्थसमाश्रयो द्विजकुलैः संसेव्यमानोऽधिकम् ।

क्षौणीमण्डलमण्डनं बहुतरप्रख्यातपर्वक्रमः

श्रीमानस्ति समुन्नतः क्षितितले राजन्यवंशो महान् ॥

सौजन्यामृतवारिधिर्गुरुगुणग्रामप्रकामावधिः

श्रीमान्धर्मनिधिर्नयैकनिपुणक्षुण्णाध्वचक्रप्रधिः ।

तत्राभूत्कलिकालकल्मषमपीप्रक्षालनैकश्रमो

मान्यः क्षत्रियवर्गमौलितिलकः श्रीसिंहराजाह्वयः ॥

१. इयं प्रशस्तिः 1150 A. D. समयोत्कीर्णा Dr. A. Führer महाशयेन
केशवसंज्ञकमथुरास्थमृत्कूटत उपलभ्य प्रेषिता Dr. G. Bühler, Ph. D.,
LL. D., C. I. E. महाशयेन शोधयित्वा प्रकाशिता.

दानेन लक्ष्मीर्धनयेन विद्या भावेन भक्तिः क्षमया च शक्तिः ।
सत्येन सूक्तिः सुकृतेन मूर्तिरलंकृतालंकृतिना च येन ॥

तस्याभूत्तनयो नयोनतमतिः श्रीतेजराजाह्वयः

सद्धर्मैकरुचिः शुचिर्गुरुगुणग्राही विवेकाकरः ।

यश्चित्रं पुरुषोत्तमोऽपि विदितो धत्ते न वैकुण्ठता-

मैश्वर्येऽप्यभुजंगमो न तरलो यो नायकोऽपि स्फुटम् ॥

तस्मात्सूनुरजायतोज्ज्वलतरप्रख्यातकीर्त्युच्चयः

श्रीमानासिक इत्युदारमहिमा देवद्विजार्चरतः ।

विद्वद्वाञ्छितपूर्तिकल्पविटपी न्यायैकनिष्ठः परं

.....रोमणिर्धिगलधीधीरः सतां संमतः ॥

शंभुः शैलसुतामिव श्रियमिव श्रीशार्ङ्गपाणिः प्रभुः

पौलो[मीमिव] वृत्रहाम्बुधिरिव स्रोतस्विनीं जाह्नवीम् ।

शीतांशुः किल रोहिणीमिव मुनिर्मान्यामिवारुन्धतीं

स श्रीमान्हरिकण्ठजामुदवहत्सद्भक्तिभ[ारान]ताम् ॥

तस्यां तेन सुतो जज्ञे जज्जः सज्जनगूषणम् ।

रामो दशरथेनेव कौ[स]ल्यायामुदारधीः ॥

कुम्भैरम्भः कलयितुमलं वा[रि]धेः कस्य शक्तिः

को वा गङ्गापुलिनशिकतास्ताः परिच्छेत्तुगीशः ।

नक्षत्रालीं दिवि गणयितुं कोऽङ्गुलीभिः समर्थः

तस्य स्तोतुं सकलमथवा कः प्रगल्भो गुणौघम् ॥

चन्द्रः कथंचित्समवाप्य वृद्धिं पक्षं किलैकं विमलं करोति ।

जज्जः पुनर्भूतलपार्व[णेन्दुः] द्वावेव पक्षौ विमलौ विधत्ते ॥

सज्जः साधुभिरेव कोपशमने शक्तिश्च धर्मे गति-

र्दानेऽभ्यासविधिः परोपकृतये कार्यं गुरूणां नतिः ।

[भक्तिः] श्रीपुरुषोत्तमाङ्घ्रियुगले गोष्ठी समं पण्डितै-

र्जज्जस्यासिकसंभवस्य सुमतेः किं किं न लोकोत्तरम् ॥

कायः परोपकृतिभिः सुकृतो[च्चयेन
बु]द्धिर्भुरारिचरणस्मरणेन चेतः ।
लक्ष्मीरपि प्रणयिवाञ्छितपूरणेन
सत्येन वागपि च येन कृता कृतार्था ॥

श्रीमात्रिसिकनामधेयविदितो राजन्यवंशोद्भूत-
स्तस्यासावुपयेमिवान्दुहितरं धर्माभिधानां सतीम् ।
शीलाचारविभूषणां शुभगुणां भर्तृव्रतां संमतां
तस्यां पुत्रचतुष्टयं समभवद्धर्मोपपन्नं ततः ॥
तस्यानुजो गुणनिधिर्गुणिनां वरिष्ठः
ख्यातः सुरद्विजगुरुचितभक्तियुक्तः ।
गाम्भीर्यसत्यनयदानविवेकबुद्धिः
श्रीआसिकात्मजसुनिर्मलपञ्जनामा ॥

अवन्तराजतनयां भार्यामुदवहत्सतीम् ।

तस्यां स जनयामास..... ॥

संसारं हरिभक्तिसारमखिलं विज्ञाय गोष्ठीजनैः
सार्धं धर्मधुरां चिराय वहता जज्जेन निर्मापितम् ।
विष्णोर्हर्म्यमनल्पशिल्परचनावैचित्र्यपात्रं वह-
त्स्वर्गङ्गानिललोलितध्वजपटं शुभ्राभमभ्रंलिहम् ॥
सौवःसैन्धवमन्धकान्तकजटाजूटाटवीनाटक-
क्रीडादुर्ललितस्थितिस्थिरतरं यावत्पवित्रं पयः ।
सधीची सुचिरं फणीश्वरफणारलाङ्कुराणां क्षि[ति-
र्यावत्त]वदिहास्तु मन्दिरमिदं लक्ष्मीपतेः शाश्वतम् ॥

अत्र गोष्ठीकृतां नामानि—

मुक्तिकात्मजधम्मीह रामस्तिलहस्य नन्दनः ।
पेङ्गचित्तक.....णो वस्त्रिकात्मजः ॥
मङ्गपुत्रो नारदश्च जासिको माहवाङ्गजः ।
ढोलसूनुर्वसन्तश्च कलस्यात्मजधन्तुकः ॥

सोभरात्मा महीपालः.....नः ।
 फुल्लोरी सडसंभूतो देधरो माधवात्मजः ॥
 सोढलो रामपालस्य सेलहणो राजिकोद्भवः ।
 एते गोष्ठीं रामागम्य पुत्रपौत्रादि.....काः ॥
 अथातो लिख्यते वृत्तिर्देवदेवस्य चक्रिणः ।
 संप्रदत्ता नरेन्द्रेण पुरवासिजनेन च ॥
 द्वे गृहे वीथयः षट् च वाटिका देवहेतवे ।
 गोणीप्रसूतिरन्नस्य मानोन्मानरसादिका ॥
 यन्त्रे यन्त्रे पली.....चा.....पुष्पमालिकात् ।
 मापकाच्च चतुर्थोऽशो यः कश्चिन्मापको भवेत् ॥
 यः कश्चिद्धरते वृत्तिं न ददाति च मानवः ।
 स गच्छेन्नरकं घोरं यावदाभूतसंलग्नम् ॥
 अस्याः प्रशस्तेः कर्तारौ बुधौ पालकुलद्धरौ ।
 क्षन्तव्यं सर्वविबुधैर्न्यूनान्यूनं विचारतः ॥

संवत् १२०७ कार्तिकपौर्णमास्यां महाराजाधिराज.....ज-
 यपालदेवविजयराज्ये उत्कीर्णां सोमलसूत्र[धारे]ण ॥

(एपिग्राफिजा इण्डिका—२।२७६-२७९)

(१२२)

श्रीमहाराजाधिराजश्रीकर्णदेवानां शासनपत्रम् ।

ॐ नमः शिवाय ॥

निर्गुणं व्यापकं नित्यं शिवं परमकारणम् ।

भावग्राह्यं परं ज्योतिस्तसौ सद्ब्रह्मणे नमः ॥

१. इदं शासनपत्रं श्रीकर्णमहाराजेन वेणीनदीतीरे स्वपितृश्राद्धकरणसमये दत्तग्रामस्य
 लिखितं श्रीवाराणस्यां प्राचीनतुर्गान्तर्गतप्राचीनकूपतो निःसृतम्. सा नदी बाधुना
 जवलपुरतो दक्षिणस्यां दिशि ४० मीलप्रमिते नागपुरतः पूर्वस्यां दिशि ३० मील-
 प्रमिते देशे वहति. शासनान्तलिखितरामयश्वेदिराजधान्या वर्तते इति हेतोः २४९
 योगेन ईश संवत् १०४२ भवति—इति Professor L. Kielhorn, Ph.
 D., C. I. E., महाशयाः.

यद्वेधा स्थितमव्ययं परमपि जो(ज्यो)तिश्चिदंशुप्रभं
 सूर्याख्यस्य च भास्वरप्रभृतयो यस्य स्फुरन्त्यूर्मयः ।
 सर्वज्ञान[म]यो बभूव भगवांस्तस्मान्मनुर्मानसो
 यस्मात्सृष्टिरभूदियं गुणवती स्त्रीपुंनिमित्ता ततः ॥
 देवः श्रीकार्तवीर्यः क्षितिपतिरभवद्भूषणं भूतधात्र्या
 हेलोत्क्षिप्ताद्रिविभ्यत्तुहिनगिरिसुताश्लेषसंतोषितेशम् ।
 दोर्दण्डकाण्डसेतुप्रतिगमितमहापूररेवप्रयह-
 व्याधौतत्र्यक्षपूजागुरुजनितरुषं रावणं यो बबन्ध ॥
 यस्य भ्रूभङ्गभीता दद(ध)ति नृपतयः क्लिष्टमावे(रे) प्रतिप(ष्ठा)
 आ कैलासात्सहेलं हरवृषभसमुत्खातशृङ्गाग्रभित्तेः ।
 आ च प्राचः समुद्रात्सुरसरिदतुलस्थूलमुक्तावलीका-
 दाम्भोधेर्दक्षिणाच्च स्फुरदतुलमणेः सेतुसीमन्तभाजः ॥
 तद्वंशप्रभवा नरेन्द्रपतयः ख्याता क्षितौ हैहया-
 स्तेषामन्वयभूषणं रिपुमनोविन्यस्ततापानलः ।
 धर्मध्यनधनानुसंधितमुखः शश्वत्सतां सैक्ष(ख्य)कृ-
 त्प्रेयान्सर्वगुणाङ्कितप्रभुतया श्रीमानभूत्कोक्कलः ॥
 सम्यक्शास्त्रविचारणा प्रतिदिनं धर्माय योगाय च
 इष्टापूर्तपरोपकारकृतये यस्यार्थसक्ता मतिः ।
 आनृण्याधिगमाय दाननिरतिः सद्वंशपुष्टेस्तथा
 ज्ञानाभ्यासवशान्मुमुक्षुपदवीमन्ते च यः प्राप्तवान् ॥
 भोजे वल्लभराजे श्रीहर्षे चित्रकूटभूपाले ।
 शंकरगणे च राजनि यस्यासीदभयदः पाणिः ॥
 शचि(ची)मिवेन्द्रः कमलामुपेन्द्रो नगेन्द्रकन्यामिव चन्द्रमौलिः ।
 चन्देलवंशप्रभवां सुशीलां नट्टाख्यदेवीं स तु पर्यणैषीत् ॥
 उद्दामदर्पद्विषतो जयन्तं कंदर्पमापीनघनस्तनीनाम् ।
 अजीजनत्स स्थितये जनस्य तस्यां महाशक्तिधरं कुमारम् ।

नाम्ना प्रसिद्धो भुवनत्रयेऽपि प्रसिद्धपूर्वो धवलः स राजा ।
 वोढुं धुरं यो गुरुहारहा.....योऽन्यान्त्रोन्द्रान्करदीचकार ॥
 एकैकं ददता भुजंगमनिशं स्वं जीवितं रक्षता
 भक्ष्यार्थं गरुडाय नागपतिना न्यकार उन्मीलित ।
 चारित्राय ददौ जलं सुरपतिर्गच्छन्नहत्यागृतो
 बन्धाया भुवनत्रयेऽप्ययमभूदौचित्यवृत्ते पदम् ॥

किं वापरेण—

होहिन्ति एत्थ वसे पुरिसा एहइयगारवमहग्घा ।
 इअ हाविऊण जेणं पालीण परिग्गहो गहिओ ॥
 [भविष्यन्ति अत्र वंशे पुरुषा अत्यधिकगौरवगहार्धाः ।
 इति ज्ञात्वा येन दिशां परिग्रहो गृहीतः ।]
 तत्सूनुः ख्यातकर्मा दिगिभकरनिगाजानुबाहुर्महात्मा
 भूमेर्भर्ता बभूव क्षतरिपुनृपतिर्बालहर्षः सुजन्मा ।
 यं सद्वृत्तानुरागानुकृतकृतयुगाचारमाश्रित्य जात-
 स्त्यक्तान्योन्योपमर्दस्थिरवसतिरपास्तारिवर्गस्त्रिवर्गः ॥
 धन्योऽत्र दाशरथिरेव रिपुर्दशास्यो
 यस्याभवत्किमपरं समरोत्सावाय ।
 भ्रूमङ्गगङ्गासकलद्विपतो धिगसा-
 नात्मानमाहवरसादिति यो मुमोच ॥
 सत्यव्रतैकनिरतस्य युधिष्ठिरस्य
 तस्यानुज प्रथितबाहुबलो बभूव ।
 दुर्योधनारिबलवीरवधैकधन्वी
 पार्थेऽपरः कलियुगे युवराजदेवः ॥
 भूभारक्षमहक्धृतिप्रणयिनीमालम्बमानस्तनुं
 कुर्वाणः समरेऽपि नाकपथगानागच्छतो विद्विषः ।
 विख्यातां भुवि भूरिमार्गगमनामुच्चैर्दधद्गाहिनीं
 यः साक्षात्परमेश्वरं समभवत्सम्यक्शिवाराधनात् ॥

तस्मादभूत्क्षमणराजदेवः पुण्यैर्जनानां जनितव्यवस्थः ।
 अवाप्य यं धर्मगिव क्षितीशं चिराय लेभे जनता सुखानि ॥
 यः सत्यस्य निधिः श्रियां च सरणिः साक्षा च धाम्ना च यो
 यो दाता च दयालुरेव च पदं कीर्तेश्च नीतेश्च यः ।
 तस्यासीत्परमेष्ठ दूषणकणः कारुण्यपुण्यात्मनः
 पात्रापात्रविवेचनं न यदभूत्सर्वस्वदानेष्वपि ॥
 श्रीशंकरगणदेवस्ततोऽभवत्सकलभुवनतलतिलकः ।
 शासति वसुधां यस्मिन्पलायितं कापि कलिनापि ॥
 असौ निस्त्रिंशता यत्र वक्रत्वं पलितागमे ।
 रथचक्रेषु चारित्वं वायौ स्वच्छन्दचारिता ॥
 तस्यानुजोऽभूद्युवराजदेवः पति क्षितेः क्षत्रकूलप्रसूतिः ।
 यस्यासिधाराजलधौतमूर्तेश्चिरं स्थिरासीच्चपलापि लक्ष्मीः ॥
 अर्थिसार्थावधिस्त्यागः सेसं(शौर्यं) शूरजयावधिः ।
 यशसां धर्मराशेश्च नावधिर्यस्य भूपतेः ॥
 श्रीमांस्ततोऽजायत जातकीर्तेः काकल्लदेवो वसुधैकनाथः ।
 यन्मण्डलाग्नौ रिपुमण्डलानि पुरो दधातीति यथार्थशब्दः ॥
 नम्रं कार्मुकवत्कृतं नियमितं तूणीरघत्पृष्ठतः
 काष्ठासु क्षणमात्रदृष्टविहितभ्रान्तं च दोर्दण्डवत् ।
 कृत्वा साधु परिच्छेदेन रहितं सम्यक्करे स्थापितं
 शत्रूणामखिलं कुलं नरपतिश्रेष्ठेन येनासिवत् ।
 काकल्ल[ख्य]नृपादपास्तसकलक्षोणीविप.....
 क्षीरक्षालितहारगौरगुणभूर्गाङ्गेयदेवोऽभवत् .
 यस्याजायत केवलं रणमुखे कौक्षेयकोऽग्रेसर-
 स्तत्रैव प्रतिबिम्बितं पुनरभूदालाव..... ॥
 अगुनेज्जलजलोलेति(?) क्षा(ख्या)तं यदिह दुर्यशः ।
 लक्ष्म्या तदधुना धौतं दिव्यमादाय तद्वपुः ॥

ख्यातः सत्यतया स धर्मतनयस्त्यागेन वैरोचनिः

शौर्येणेन्द्रसुतो न चैतदभवत्स [त्यं] गता(गतं) [चे]तसि ।

एकसिंखितयं कलौ समधिकं गाञ्जेयदेवे नृपे

दृष्ट्वा निश्चितमेव तैरवितथं पूर्वे यथोक्ता नृपाः ॥

तस्यात्मजः कर्ण इवावतीर्णः कर्णः पृथिव्यां प्रथितप्रभावः ।

यस्याभिपेक्षश्रवणाद्विपद्भिर्नष्टं प्रहृष्टं द्विजमिध्वर्गे ॥

यस्कीर्तिलतया तूरं प्रसरन्त्या दिने दिने ।

ब्रह्माण्डमण्डपागोगः स्वल्पतागुपनीयते ॥

स्वयं समुत्सृजन्नर्थानर्थिसार्थेष्वचिन्तितान् ।

कोऽप्येष भूषणं भूमेर्जङ्गमः कल्पपादपः ॥

शक्तित्रयैकनिलयस्य गुणाकरस्य

धर्मात्मनः स्तुतिपदं किमिहास्ति किञ्चित् ।

आशास्यते परमिव कृतिभिः सदैव

राजन्वती वसुमती भवतैव भूयात् ॥

तदेवं गुणगणालंकृतशरीरः "गसमावासितश्रीगद्विजयकटकात्परग-
भट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवागदेवपादानुध्यात(तु)परगभट्टारकग-
हाराजाधिराजपरमेश्वरपरममाहेश्वरत्रिकलिङ्गाधिपतिश्रीगत्कर्णदेवः कुशली
महादेवीं महाराजपुत्रं महामघ्निणो गहामात्या गहारासंभिविग्रहिका महाभ-
र्माधिकरणिका महाक्षपटलिका गहाकरणिका गहाप्रतीहारो गहासामन्तो
महाप्रमातारो गहाश्वसाधनिको गहाभाण्डागारिको गहाध्यक्ष एतानन्यांश्च
कीर्तिताकीर्तितांश्च यथाहं मानयति बोधयति रागाज्ञापयति—विदितमस्तु
भवताम्— यथा [हपाथा]कासि[भूम्य]न्त[र्ग]त[स्तु]सिग्रामः साग्रमधूकः
सर्तस्थलजलोपरः सर्वाकरखनिप्रभृतिसमुत्पत्तिसमेतश्चतुराघाटरीमापयेन्तः
वेसालग्रामविनिर्गताय कोसि(कौशि)कगोत्राय ओदलदेवरातविश्वामित्रत्रि-
प्रवराय वाजसनेयशाखाय महमनप्ले वा[म]ननप्ले नारायणपुत्राय पण्डि-
तश्रीविश्वरूपाय इहैव पितुः श्रीमद्गाञ्जेयदेवस्य संवत्सरे(र)श्राद्धे पादगानबह-

लपक्षद्वितीयायां शनैश्चरवासरे वेण्यां स्नात्वा भगवन्तं देवदेवं त्रिलोचन-
मशनसंभारप्रकल्पितपञ्चोपचारप्रपञ्चेन परया भक्त्या समभ्यर्च्यसमश्रद्धया
श्राद्धं विधायोगयभोगेन(दकसर्गेण) शास[न]त्वेन संप्रदत्तः । अतः
श्रीमत्कर्णदेवपादा[] सुसीग्रामनिवासिनः समस्तजनपदान्समादिशन्ति—
विदितमस्तु भवताम्—यथा ग्रामोऽयमस्माभिः शासनत्वेन प्रदत्त इति मत्वा
भागभोगकरहिरण्यदण्डादायकरोत्पत्तिप्रभृतिसमस्तराजप्रत्यादाया अस्योपने-
तव्या इति तदपचिकीर्षया मध्ये वातेनापि न गन्तव्यमिति अभ्यर्थना—

सर्वानेतान्भाविनो राजपुत्रान्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नृपाणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

बहुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

अस्मिन्वंशे द्वि[तीयोऽ]पि यश्चान्यो नृपतिर्भवेत् ।

तस्यापि हस्तलग्नोऽहं शासनं न व्यतिक्रमेत् ॥

यानीह दत्तानि पुरं नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि ।

निर्माल्यवान्तप्रतिमानि तानि को नाम साधु पुनराददीत ॥

अश्वमेधसहस्रेण राजसूयशतेन च ।

गवां कोटिप्रदानेन भूमिहर्ता न शुध्यति ॥

सुवर्णमेकं गामेकां भूमेरप्येकमङ्गुलम् ।

हरन्नरकमाप्नोति यावदाहूतसंप्लवम् ॥

संवत् ७९३ फाल्गुनवदि ९ सोमे ॥

(एपिग्राफिका इण्डिका—२।३०५-३१०)

(१२३)

श्रीगङ्गाधरकारितकासारप्रशस्तिः ।

ओं नमः सरस्वत्यै ॥

एकत्रोन्नतगात्रगौरवभरात्माप्ते तथा नम्रता-

गम्यत्र श्रियमुद्रहत्यतिलघुं तुङ्गे भुजङ्गेश्वरे ।

वक्षःसंगुखसंभृतस्तनतटीसङ्गोपसर्पत्सुखं

निद्राद.....दधातु दयितामाश्लिष्य विश्वंभरः ।

देवो जीयात्रिलोकीमणिरयमरुणो यन्निवासेन पुण्यः

शाकद्वीपः स दुग्धाम्बुनिधिवलयितो यत्र विभ्रे मगाख्या ।

वंशस्तत्र द्विजानां भ्रमिलिखिततनोर्भास्वतः स्वाङ्ग.....

शाम्बो यानानिनाय स्वयमिह महितारते जगत्यां जयन्ति ॥

तेषां य प्रथमः समस्तनिगमज्ञानात्गविद्यापदं

बुद्ध्या व्यापृत एव नित्ययजनव्यापारपारीणया ।

भारद्वाजमुनिर्बभूव भुवनोद्धाराभिपाती तपः

... ..यस्य मुखे गगद्विजगहावंशावतंसोपमः ।

गोत्र च तस्य शतशाखमभूद्भूत-

पूर्वैस्तपोभिरथ गुप्तरैर्यशोगिः ।

यत्रापरे परगतत्त्वविदोऽनवद्य-

विद्यावदातगतयः पतयो द्विजानाग्र ॥

कालेना.....विलुप्तविलसद्विद्याधने धन्विनां

वीराणां धुरि चक्रपाणिरभवद्दामोदरस्यात्मजः ।

यो वाल्मीकिरिवावतारितगिराधारः स विश्वस्थिते]-

र्वैश्या.....चतुर्मुख इव व्याप्तो गुणिभ्रामणी ।

१. इयं च प्रशस्तिर्गयापरिगणान्तर्गतगोविन्दपुरे नरसिंहमालिनो - गृह्यत आनीय Sir A. Cunningham सह शयेन प्रेषिता Dr. Floob महाशयेन गम पार्श्वे प्रेषिता इति Professor P. Kielhorn, Ph. D., C. I. E., महाशया वदन्ति.

अतिस्थिरा पृथु[तरा य]त्कीर्तिगरिमास्पदम् ।
 दिक्चक्रं यदि नारूढा तद्भ्रमत्यन्यथा कथम् ॥
 जातौ वासवकेशवाविव सुतौ तस्मात्प्रसन्नामरौ
 मारीचादिव कश्यपादुपचितां धर्तुं कुले सत्क्रियाम् ।
 ज्यायांस्तत्र मनोरथो दशरथस्तस्यानुजन्मा [ययो]-
 विद्याचारशुचित्वशीलविलसत्कीर्त्या पवित्रं जगत् ॥
 मुख्यत्वेन सतां यशोभिरखिलोद्गीतैः स्वकर्णश्रुतैः
 सन्मित्रोपगमेन तैरतिभृतैर्भोगैरयतोपगैः ।
 भ्रात्रोरत्र ययोर्नरेन्द्रनिहितैः सप्रेमभिः प्रश्रयैः
 श्यामानि द्विषदाननानि विदधे शुभ्रोऽप्यद्वयो गुणः ॥
 तौ भ्रातरावतितरां सहजोदितेन
 प्रेम्णा परस्परमनोहरणाभिरामौ ।
 सौहार्दहृद्यचरितेषु ययोरधीरः
 कालोऽपि न स्खलितमाप कलिः कदाचित् ॥
 आनीतौ निजराज्यमुज्ज्वलयितुं यत्नात्प्रतीतात्मना
 संवासाय नरेश्वरेण शिविरं श्रीवर्णमानेन तौ ।
 तस्याज्ञामवलम्ब्य तत्कुलमिदं ताभ्यामपि प्रापितं
 कांचित्कोटिमनुत्तरां गुणभुवः कीर्तेर्विभूतेरपि ॥
 आ सिन्धोर्गणनीयगौरवगुणेनैकेन सेव्येऽनयो-
 स्तस्मिन्मानपतेर्महीयसि गृहे प्रापि प्रतीहारता ।
 अन्येनापि पुनर्महः कधुरा व्यस्तेति विस्तारिणा-
 वेतौ सत्त्वनयैर्बभूवतुरिह प्रज्ञैकविज्ञानिकौ ॥
 गत्वा श्रीपुरुषोत्तमं वयोहृद्यः प्रतिष्ठास्पदं
 णगन्वारतटे पटीयसि लसच्चन्द्रग्रहानेहसि ।
 तार तर्पितपितृस्तोमः करोल्लासितै-
 ः पिहितस्य पर्वणि विधोः साहाय्यमाप क्षणम् ॥

सातत्यान्नित्यकृत्याहुतिगिरपचितौ चन्द्रगौलेस्त्रिकालं
 न्यस्ताभिर्यस्य शैवागममहितमहागङ्गापूतान्तरस्थ ।
 एन खेनोज्जगार त्रिजगति विदितादाश्रया श]त्वदोपा-
 दिद्धं धूमच्छलेनोज्ज्वलरुचिरचिरान्निहुतं होमवह्निः ॥
 श्वेतार्धे तं श्रयति [पितृभी]त्यात्मनो [निष्प्रगार्ध]
 धत्तेऽनन्तप्रमि[तिरमि]ता शक्तिगुणमुक्ततर्कम् ।
 यस्यैश्वर्यं प्रथयति विभो कर्तुरित्यद्भुतश्री-
 र्भान्ति लोकस्थितिषु भजते गूयसीं धर्मकीर्तिः ॥
 यस्य श्रीमगधेश्वरो नयवशानीतिप्रयोगाखिल-
 प्राग्भारानुभवैरचुम्बितमतिर्व्यासाभिधानं व्यधात् ।
 राजास्थानसर,सरोरुहमिति स्वैरं पुरः क्षमाभृतां
 गीतो नूतनकालिदास इति यः कालेषु वैतालिकैः ॥
 यः सन्मन्त्रिषु चातुरीपरिचयैर्वाचस्पतिः प्रस्तुत-
 प्रज्ञासर्गविरिञ्चिरुच्चचरितैरौचित्यचिन्तामणिः ।
 सद्भावप्रभवो गभीरिमगृहं रत्नत्रयीतात्त्विको
 भगवासु प्रतिभाप्रगुः कविक्लेशसंदर्भगर्भेश्वरः ॥
 सोरापारपरोपकारपरमः प्रेमोपचारोत्तर-
 व्याहारैर्जनतानुरागरचनाचातुर्यचर्यागुरुः ।
 धीरेयः सुधियां सुधानिधिकलामौले सत्पाराधन-
 ध्याने जन्म निजं निनाय सुजनः स्वान्तेन शान्तेन यः ॥
 पत्नी तरय मनोरथस्य कृतिनश्चारिञ्चमुद्रापदं
 घौडीदेशनरेशशुद्धसचिवश्रीदेवशर्मात्मजा ।
 मू[र्त्ता] स[त्य]मरुन्धतीव जगतां वन्द्या सतीनां धुरि ।
 श्रीमच्छंकर [आ]वि[रं]कुर[यि]तुं सत्पुण्यधीजान्यभूत् ॥
 नापत्यं चिरमापतुर्यदुचितं तेनैव तौ दम्पती
 संपत्तावपि नूनमन्वभवतां संपतापगन्तस्ततः ।

मामाराधयतं मुधेयमरतिर्भावी सुतस्तेन वां
 गत्वेति स्वयमादिदेश गिरिश स्वप्ने समीपं ययोः ॥
 सुप्रीतयोर्भगवतो मम नामधेय
 माधेयमस्य पुनरित्यनुशासनेन ।
 स्वाराधितस्मरहरस्वरमानुरूपो
 रूपानुमेयसुनयस्तनयोऽजनिष्ट ॥

गङ्गाधराख्यः स ततो जितात्मा यः शैशवाद्विश्वजनीनवृत्तः ।
 विवर्धमानः परलोकभीत्या रादात्मनीनं नयमाततान
 अभवदनुजो महीधर इति पुत्रौ श्रीमनोरथादुदितौ ।
 आशीर्वराभिनन्दौ हरिहरपुरुषोत्तमौ दशरथात्तु ॥
 सत्कल्पप्रवणाः श्रुतिप्रणयिनः शिक्षाभिरुद्धासिताः
 सज्ज्योतिर्गतयो निरुक्तविशदाश्छन्दोविधौ साधवः ।
 ख्याता व्याकरणक्रमेण विदुषामत्युच्चधीशीलना-
 द्वेदाङ्गप्रतिमाः षडेव भुवने ते बिभ्रति भ्रातरः ।
 तदन्तरे माननरेन्द्रचन्द्रमाः स रुद्रमानोऽजनि येन भूभुजा ।
 स्वमेदिनीमण्डलमादिकोलवद्वलादमित्राम्बुनिधेः समुद्धृतम् ।
 पाणि[र्दानचणः प्रभौघ]लह[री] वक्त्रं च यस्य स्वयं
 मर्यादास्थितिमान्स एव जगतां जीवातवश्चेत्कृताः ।
 तर्कि कल्पलताद्यहीन्द्रकमठौ सा चित्रभानुद्वयी
 पद्मेन्द्र(न्दू) निधयोऽम्भसामिति विधेर्ध्वप्रक्रियागौरवम् ॥
 सूक्ष्मं दिक्करिदन्तकोटिमदितुं क्रान्तौ गिरीणां लघु
 व्याप्तुं व्योम पृथु स्थिताविह दिशि प्रोक्तं वशिभ्रान्तिषु ।

१. इदं विशेषणवाचकं प्रतीयते, तथापि वक्ष्यमाणश्लोके 'षडेव भ्रातरः' इत्युक्ति-
 संवादेनोभयोनैमित्त्येन व्याख्येयम्. Dr. F. Kielhorn, Ph. D., C. I. E.,
 महाशयास्तु "All these six men, Manoratha and Das'aratha
 and their four sons" इति वदन्ति.

क्षीराब्धीन्दुरुधादिषु प्रगवति ब्रह्माण्डमर्माह्वति ।
 निर्यात्यरितं यथेत्थ(च्छ)मीश्वरगुणैरित्यद्भुतं यथश ॥
 युद्धे बद्धोत्तरावरिपुभटश्रेणि; रात्रा यो
 बन्धुः शुद्धो विपदि विरारत्कार्यनिर्याससीमा ।
 श्रेयान्सभ्यः रादशि विशदे विश्वविश्वासापात्रं
 पातुं मित्रं हृदयगितरत्तस्य गङ्गाधरोऽभूत् ॥

आचाराभरणः सुभाषितनणः सन्नीतिरत्नापणः
 प्रागल्भीरमणः प्रशान्तकरणः कारुण्यपारायणः ।
 यः सौजन्यनिधिः स्थिताधनुपधिः सख्यस्य मुख्यो विधि-
 र्धिरत्वेऽनदधिर्विधूतवितथव्याभिर्धियां शैवभिः ॥
 गौडराजसुहृदो जयपाणेराधिकारिकपदोपपन्नस्थ ।
 आत्मजापुत्रवहत्सुभगायाः पेशला स किल पासलदेवीम् ॥
 आक्रान्तो न वृषः कदापि गतये यशिव्रहीनाङ्गना
 रौद्री नाद्रियते स्थितिर्न गणितास्ता गोत्रभित्सकथाः ।
 अन्योन्यास्यविलारावञ्चितदृशोरेकं वपुर्विभ्रतो
 रतत्प्रायः शिवयोरपीदमनयोदम्पत्यमत्याहतम् ॥
 रांतोपार्जवधैर्यरायमदगानुक्रोशशान्तिक्षमा-
 गौश्रीसत्यसमाधिमममनसो नारायणैकात्मनः ।
 दग्भद्रोद्विगोहलोभममतागात्सर्यमायामद-
 द्वेपेष्वादिनिसूदनस्य चरिते यस्यात्र साक्षी जनः ॥

तेनात्र दुःशकमसीग सहस्रकृत्वः
 कृत्यं खंभेर्तुरुचितोन्नतये समान्य ।
 आबाल्ययौवनमसुप्रतिरोधि बन्धु-
 लोकस्य चेतसि चमत्कृतिराचितैव ॥
 यस्याद्वैतशते स्वयं विरचिते किंचित्कवित्वश्रगः
 स ब्रह्मोपनिषत्कथास्वधिगमः शुद्धो विरुद्धोऽथवा ।

भाव्यः सूरिभिरेव चित्रकवितायासस्तुतो दुष्करे
 भारत्याः कुरुतेऽपरान्निजगुणप्रस्तावनां केन स ॥
 धा ...वर्तवशाद्विस्तृत्वरतरुप्रासादसद्मादिक-
 व्यक्ताकारकदम्बमम्बरमनु स्वेनोद्भवत्यश्रियम् ।
 स्थित्वा तत्क्षणतो विपन्नमपुनर्भावाद्यथेदं तथा
 मत्त्वैव त्रिजगन्ति येन जनितः सत्कर्मधर्मादरः ॥
 पुण्योत्पत्तिनिमित्तमत्र निजयोः पित्रोः पवित्रात्मना
 कीर्त्या तेन तयोश्चिरं रचयता शुभ्रातपत्रं जगत् ।
 कासारोऽयमकारि पारदरसच्छायाभृतामम्भसां
 यस्मिन्नूर्मिमिषाद्यशस्तदमलं मूर्ते नरीनृत्यते ॥
 स्वकीर्त्या सरसस्तस्य प्रतिष्ठासमयोत्सवे ।
 शुभ्राम्बरपरीधानं जगत्तेनात्र कारितम् ॥
 आकाशः पवनः कृशानुरुदकं धात्रीति लोकत्रयो
 मूर्त्या ब्रह्म विवर्तमानमयते यावद्विचित्रां गतिम् ।
 नेत्रश्रोत्रमनःप्रसादसदने तावत्सतामादरा-
 दुन्निद्रां मुदमान्तरेषु कुरुतां कीर्तिप्रशस्ती इमे ॥
 क शक्तिव्युत्पत्तिव्यतिकरविरोधेन सुलभाः
 कवीनां पन्थानस्तदिह ननु केयामनुगमः ।
 स्वपूर्ते त्वेतस्मिन्सुजनजनितोऽनुग्रहगुणः
 प्रशस्तौ प्राशस्त्यं वितरति स गङ्गाधरगिराम् ॥
 नन्देपुव्योमेन्दु(१०९९)समे शकाब्दे रुद्रात्मजश्चोद्धरणस्य नप्ता ।
 इमां शिलाशिल्पिवरः प्रशस्तिं स शूलपाणिः स्वयमुच्चखान ॥

शाक १०९९ ॥

(एपिग्राफिआ इण्डिका—२।३३३-३३८)

